

1442

Barcode: 414324-10

DOCUMENTE ȘI CERCETĂRI

ASUPRA

ISTORIEI FINANCIARE ȘI ECONOMICE

A

PRINCIPATELOR ROMÎNE

DE

N. IORGA

BCU Cluj / Central University Library Cluj

EXTRAS DIN „ECONOMIA NAȚIONALĂ”

BUCURESCI

—
INSTITUTUL DE ARTE GRAFICE «EMINESCU»

BULEVARDUL ELISABETA, No. 6

1900.

DOCUMENTE ȘI CERCETĂRI

ASUPRA

ISTORIEI FINANCIARE ȘI ECONOMICE A PRINCIPATELOR ROMINE

A. Registre de socoteli supt Fanarioți

Între cîte merite au Fanarioții o și acela că au introdus în principate, mai ales în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, norme administrative europene, că au regularizat ocîrmuirea. De la dinșii ni-au rămas — și aceasta formează numai o mică parte din arhivele lor, împrăștiate sau distruse, în cea mai mare parte, — registre de ordine și registre de socoteli.

De registrele de socoteli nu se vorbește aici pentru întîia oară. Ele au mai fost semnalate și studiate¹. Dar o publicație a lor n'a fost dată până acuma, și în studiul d-lui A. D. Xenopol, rîzimat pe cercetarea lor, s'a strecurat un număr destul de mare de greșeli pentru a forma din el o basă cu totul nesigură pentru cercetători.

N'am aici intenția să studiez din nou, cum a făcut d-sa, administrația finanțelor supt Fanarioți. Pentru aceasta ar trebui cercetări pe care nu le-am făcut pînă acuma, și orice studiu ce nu s'ar rîzima pe ast-fel de cercetări ar avea soarta celor întreprinse pînă acuma, pe baza unui material

¹ Revista pentru istorie, arheologie și filologie, p. 45—73: *Finanțele în epoca Fanarioților* de A. D. Xenopol.

cu totul insuficient¹. Voiu numai să analizez cuprinsul acelor registre de socoteli care se află astăzi în bibliotecile publice românești

De această analiză se vor lega și explicații, acelea adevărate pe care le pot da și pe care le-am judecat folositoare pentru cetitor.

I.

Începem întâi cu registrele ce se păstrează de citva timp — după un lung stagiul subteran — în Biblioteca Universității din Iași.

Cel mai vechiu poartă data de 1786, și a fost terminat la 30 Novembre din acest an. El e consacrat veniturilor și cheltuielilor din bimestrul său, cum se zicea atuncea, *diminia* Octombre-Novembre. Titlul e următorul: „Samă al optule. Întru această samă s'aui încărcat rămășița sămii al șaptele: cifertul din Octomvrie, cifertul lui Noemvrie, dajde al patrăle a mazili și ruptași, în vreme Mării Sale Alexandru Ioan Mavrocordat Voevod, fiind Vel-Vistiernie dumnealui Iordachi Balș. 1786, Noemvrie 30. Sameș Toader Carp“.

Șferturile ajunsesse pe acest timp lunare și, dacă pentru fie-care două șferturi s'ar fi făcut o samă, ar fi trebuit ca aceasta, pe Octombre-Novembre, să fie a cincea. Numărul de ordine opt nu se explică prin aceea că nu se urmărește regula de a face socotelile totdeauna bimestrial, cum vom vedea mai departe, și că se alcătuiă de multe ori conturi suplimentare, pentru desele ajutoare. E a opta samă, al optulea raport financiar din partea Vistierului supt stăpânirea lui Alexandru Mavrocordat Fîraris.

Ca bani primiți, Vistierul înseamnă, prin Sameș, următoarele sume:

a) Restul ce nu se apucase a se încasa la redactarea sămii precedente: „rămășiți ce s'aui încărcat în sama aceasta: 4.330,60, rămășița samei a șaptea“;

b) Vădrăritul: „Slujba vădrăritului, după tablile ce au dat dumnealor boerii ce au căutat slujba, fiind dată în credință; 1786.“ Acest vădrărit pe tot anul se urcă la suma de 101.161 lei, 76.

¹ În această revistă chiar s'a dat traducerea lucrării d-lui L. Colescu: *Geschichte des rumänischen Steuerwesens in der Epoche der Fanarioten (1711—1821)*; o bună tesă de doctorat din München (1897).

c) Goștina: „Slujba goștinii, după noiturile ce s'au strigat la cochii vechi.“ Avem deci, după darea strinsă prin funcționari, în *credință*, darea arendată la mezat, precum se arendau cele mai multe venituri în Apusul Europei pe acest timp. Ea produce 80.960 de lei.

d) Două *dăjdii* ale mazililor și ruptașilor, care se stringeau la fiecare lună și jumătate. *Sama* le numără ea fiind a treia și a patra, pentru 1-iu Octombre-15 Novembre și 15 Novembre-31 Decembre. Fiecare din ele produce cu cîți-va bani mai mult de cît 3.268 lei.

e) În fine, *șferturile*, socotite după „tablele“ trimise de ispravniciei împreună cu banii. Pe Octombre se făcuse socoteala pentru 42.631 lei, 66 bani, iar pe Novembre 42.546 lei, 37 bani.

Din acești bani se fac două „scăderi“; și anume:

a) Întăia și cea mai mare pentru *scutelnici*. *Se dau scutelnici din primul cîfert*, după expresia administrativă, 5.793 liude, în sumă de 11.586 lei: „iar, bani, cîte doi lei de liude, fac 11.586 lei.“ Afară de acești contribuabili cedați particularilor, mai sînt scutiți, adecă singurii călărași de Tarigrad, în număr de nouăzeci. Iar, în Novembre, găsim, ca *scădere* de la *șfert*, 11.694 de lei, numărul scutelnicilor fiind ceva mai mare, iar al călărașilor rămîind staționar.

b) 1.500 de lei din goștina Botoșanilor, „care s'au încărcat la sama Cămării.“

Totalul e de 254.707 lei, 31 bani, pe care boierii îl certifică prin iscăliturile lor. Cît venia pe întregul an, am văzut că nu se poate socoti, din cauza dărilor extraordinare și socotelilor suplimentare.

A doua parte a *sămii* cuprinde cheltuielile: „banii ce s'au cheltuit din veniturile aceștii sămii“.

Ele se pot împărți — și aici încă schimbăm ordinea registrului — în:

a) Cheltuieli cu Turcii, și anume:

α) Datorii, pentru sarcinile legale ale țerii: 106.150 lei, întâi, trimese „capuchehaielelor“, și apoi „datorii“ de 19.300 lei;

β) Furnituri:

Cărbuni și lemne la Oceacov și la Bender, „binaoa Ismailului“ pe două luni, în sumă de 2.739 lei, 96 bani; facerea *galionului*, care costă, în fier, smoală, catran, etc. 6.917,28, „tainaturile de la Eni-Palancasi, în douăzeci și nouă de zile,“ 1.564,81, „zahireaua“ de făină și oi la Hotni

și aiurea, 9.325,33, cheresteaua pentru „tarsanaoa“ imperială sau arsenalul din Constantinopol;

γ) Poliți: „plătite aicea“, pentru 6.420 lei, și „triimisă la Țarigrad“, pentru a se da „la un loc știut“, pentru 3.000 alții;

δ) Daruri: „Săbet-tahriruri“, 15.180 lei (se menționează un ordin al Sultanului pentru o „Jidoavecă“; bani „la Porți“, pentru Pașii de Hotin și Aidin adecă, prezenturi pentru dregători otomani, între cari „mutu prè-innălțatului Vezir“, în sumă totală de 9.197 lei, „conacilo“ Pașii din Bender și celui din Hotin, între care și „celi ce s'au luat dela bacalii din tirgul Eșii, și iarăși nu s'au plătit“, precum și cheltuiala cu un harem de Pașă, ce a fost condus la Bender (în total, 985,63), chirii pentru trăsuri, pînă la 804 lei; beilicul din Iași, 2.183,40;

b) Cheltuieli politice și adecă:

1.070 de lei „la locuri știute de gospod“; 7.919 lei, 103 bani, „daruri la obrazi de cinst“: persoane din țară și Marele-Dragoman; „cheltuiala gazeturilor“:

„13,72 ce s'au dat lui Poște-Maestru de la Cernăuți pentru cheltuiala trimiterii gazeturilor în luna lui Octomvrie.

13,72, ce s'au dat lui Poște-Maestru de la Cernăuți pentru cheltuiala trimiterii gazeturilor în luna lui Noemvrie“.

e) Lefi: „celor triimiși cu treb“, între cari „un doftor niamt“, care e condus, cu 804 lei, la un Turc vecin; 1.260 pentru călărașii de Țarigrad, 147,60 pentru „Lipscani i copii de casă“; „lefile propriu zise, între care aceia a lui „Alexa ceasornicar de la Curte Veche“ (de toate: 856 l., 102 b.);

d) Cheltuiala Curții:

α) „Cămara gospod“: îmbrăcămintea Curții, plata „măturăriților“, „pivnicerului“, „milelor și bacșișurilor“, cheltuielile cu „așternutul de la chioșchiu și alte așternuturi a Curții gospod“, cu „ecpaiaua Curții“, alcătuită din ciohodari, satiri, iciciohlani; bani pentru „sanda“, mușamali și altele, „13 basmali“, șervete i pinzi la mesă“, „capoturi și șlici“, „pentru vătăjii i comișei grajdului gospod“, „un top pinzi de Olanda pentru trebuința gospod“; cheltuiala particulară a Domniții Soltana. Total: 22.527 lei, 54 bani;

β) „Curte gospod“ (4.429 lei, 96 bani);

γ) „Grajdiul gospod“ (1.235 lei, 60 bani);

δ) „Beciul i cuhne“, 3.550 lei;

ε) „Iciciohodăria“; 108;

ζ) „Cibucceria i șerbecceria“, cu „dulceți de musafir“; 90;

e) Daruri la creștinii, între care 130 de lei „lui Nani săcritariul“¹ (total: 1.779 l.); „caftanile“ boierilor, „evmiiua ce s'au dat la o samă de săraci pe luna lui Septemvrie“ și *evmiiua oamenilor Curții*, etc. (total: 4.146 l., 30 b.); daruri la cununii boierești (1.196 l.), la botezuri (87); „pomozanii“ (58,60);

f) Cheltuieli diverse, ca: pentru lanțuri de aur cumpărate de la Domniță, „ce s'au cheltuit cu drumul din codru Iașului: plata ghiundelicurilor..., 1.907 ghiundelicuri..., topo-rașii, oamenii cu tinjăli, zapeii, sarea pentru lucrători“; pentru vizitiul Domniței, pentru vinul Curții (250 l.), „Mării Sale Doamnei pentru cheltuială pe luna lui Noemvre“, cele patru parale plătite pentru fiecare din cei 1.288 de stupi turcești ce se aflau pe pământul țării și, în teorie, erau supuși desetinei, „maiorului pentru pricina unui sudit“, „orz și lumina ce s'au trimes la Tarigrad“, „ce s'au cheltuit de bulbașa al doile Ianachi cu meremetul caicului gospod ot Jijie.“ În această socoteală, care nu se ridică la mai puțin decît 19.923 lei, 111 bani, se cuprind și cheltuieli turcești, ca: pentru „capichiaiaua de Ismail“, furnitura de brînză la Bender, zahereaua pentru haremul de acolo, zahereaua la Constantinopol, în sumă de 812 lei, 15 b.: miere, unt, *lumină și luminări*, orz, tutunul pentru Hotin, și, de asemenea, goștina restituită suditorilor ruși, cari o plătise.

Cheltuielile toate sînt de 251.520 l., 21 b., iar veniturile de 254.707 lei, 31 bani, cu o rămășiță deci de 3.187 lei, 10 bani².

II.

Sămile pe 1795 sînt reunite toate într'un volum, ce poartă acest titlu: „Sama Visterii din vreme Mării Sale Alexandru Ioan Calimah Voevod, 1795.“

Deosebim întâiu socotelile *tetraminie*, perioadei de patru luni: Maiu August.

Vistierul primește în acest timp:

a) Restul de la Domnul precedent: „Analogos ce s'au tras de la Mărie Sa Mihaî Suțul-Vod, de la 26 zile a lunii lui April“, adică: 13.838 l., 33 b.;

b) Nimic pentru dările pe averea imobilă;

¹ Gianpietro Nagni Asupra lui și familiei sale voiu reveni într'un articol ce se va publica încă în cursul anului în *Literatură și artă romînă*.

² Urmează Σύνοψις τῶν σωμαμῶν și semnăturile boierilor.

c) Două dăjdii pe mazili și ruptași: pe 15 Maiu-30 Iunie și 1-iu Iulie-15 August. Sint socotite ca a doua și a treia. Prima dă 3.449 l., 98, iar a doua numai 435 l., 27;

d) Șferturile: pe Maiu, 46.639 l., al treilea; pe Iunie, 46.562 l., 112; pe Iulie, 5.871 l., 42: al patrulea și al cincilea.

Se scad:

Scutelnicii: la Maiu, 18.090 l., la Iunie, aceeași sumă, la Iulie, 20.100 l. Numărul călărașilor de Țarigrad e tot cel cunoscut. (Observăm că scutelnicii ați, nu numai boierii și jupănesele, ci și Turcii: „15 dumnealui Divan-Efendisi, 8 Baș-Beșliagasi“.)

Cheltuielile sint:

a) Cheltuieli cu Turcii, și anume:

α) Furnituri: „cheltuiala corăbiilor“, 12.308 l., 51 b.; ca-rete și salahori, 7.277 l., 21; beilicul, 2.480 l., 15;

β) Daruri: maisetul, pensie lunară a Pașilor vecini: 2.000 lei; conace, 3.231 l., 1; „daruri la Agi“, 2.684 l.; „daruri la Turci“, 205 l.; cheltuielile serhaturilor, 1.587 l.;

b) Cheltuieli politice:

„Rădicare Mării Sale Mihaï Suțu-Vod și venire Mării Sale Alecsandru Calimah Voevod, 50.701 l., 93 b.;

„Daruri ce s'au dat la oamenii împărătești ce au venit cu Domniia (pentru cumas, halat, *pală* și pentru *efmiiă*).“

Sangiacarului, emacului său, paicilor, emacilor lor, es-chiolanilor, capugiului, ceașului, lui Mehter-Bașa, lui Nasaragi-Bașa și Nasaragiilor, Zornozanilor și lui Zornozan-Bașa, Daulgiilor și lui Daulgi-Bașa, Zălgiiilor și lui Zălg-Bașa, Borozanilor și lui Borozan-Bașa și „la doi sacali împărătești“. Total: 8.792 l., 102 b.

Apoi, „la locuri cinstite și știute“, fără nume, 200 l.;

c) Lefi: Călărașilor de Țarigrad, 2.951 l., 90 b.; „celor trimis cu trebi“, 420 l.; Lipcanilor, 221 l.;

d) Cheltuiala Curții: Beciul gospod, 1.967 l., Ișcihodăria 1.190 lei;

e) Daruri la creștini: „efmieoa“, 300 l.; caftane, 430 l.; botezuri, între altele al Domniții Mărioara Calimah, 792 l., 54 b.; „pomozani“, 70 l.;

f) Cheltuieli diverse: „Apă de scortîșoară“, trineasă la Bender; păcură pentru masalale; „buline“ pentru Vis-tierie: 3.436 l., 102 b.

III.

A doua samă a lui Calimah: „banii ce s'au încăreat in sama aceasta al doile, 1795“, cuprinde la venituri:

a) Ajutorința de vară „ce s'aũ scos la luna lui Avgust“ : 266.268 l., 30 b.;

b) Nimic pentru dările pe averea imobilă;

c) „Doi pol dăjdî a mazililor și a ruptașilor, ce s'aũ scos la slujba agiutorinții de vară, în luna lui Avgust, 8.585 l., 117 b.“, și „Dajdiia al patrăle a mazililor și a ruptașilor“, pe 15 Avgust-30 Septembere, în sumă de 3.431 l., 83 b.;

d) Nimic pentru șferturi.

Se cheltuiesc :

a) Cheltuieli cu Turcii :

α) Polițe „plătite aice“ : 77.630 l.;

β) Furnituri; „cheltuiala corăbiilor“ : 36.307 l., 30;

γ) Daruri : *maisătul* : 12.000 l.; „la Porți“, Pașilor vecinî, 8.489 l.; „daruri la Agî și la Turci“, 3.260 l.; beicleul, 319 l.; menzilul, 60.000 l.;

b) Cheltuieli politice : „la locuri cinstite și știute“, între care „doftorului Fotinò“ ; 6.620 l.;

c) Lefi : „celor triimiș cu trebi“, 653 l.; călărașilor de Țarigrad, 1.120 l.; Lipeanilor și copiilor de casă, 106 l.;

d) Cheltuiala Curtii : Cămara gospod, 31.201 l., 107 b.; grajdul gospod, 1.120 l., 60 b.; Curtea gospod și beciul : 11.305 l., între cari se plătește și „pehlivanilor“ pentru jocul lor de Sf. Alexandru; „cheltuiala Postelniciei i a Gramaticiei“, 211 l., 60; Cupăria și șerbecceria, 920 l.;

e) Daruri la creștini : „evmiiioa“, 900 l., „blani i căftane“, 1.970 l., „milile“, 15 l.;

f) Cheltuieli diverse : 4.207 l., 57 b.

IV.

A *treia samă* conține ca venituri :

a) Nicî o rămășiță saũ contribuție extraordinară;

b) Nicî o dare pe averea imobilă;

c) Dăjdî : Dajdea „al cincile“ a mazililor și ruptașilor, pe 1-iũ Octombore-15 Novembre, „și cifertul lui Sveati Dimitrie a ruptelor Vistieriei și a neguțitorilor“; și anume :

α) Prima dajde : 1.982 l., 17, mazilii; 1.445 l., 23, ruptașii;

β) *Cifertul* : 832 l., 90;

γ) „Neguțitorii cu hrisoave, inse : 165 neguțitorii de Eși, stare întâi; 382,60, neguțitorii de Eși, stare al doilea; 210, neguțitorii de Focșani; 75 l., 30, neguțitorii de Vaslui“;

δ) Dajdea a șesea : mazili, 1.975 l., 93; ruptași, 1.436 l., 93; pe 15 Novembre-31 Decembre;

d) *Șferturi*: al șeselea, Septembrie: 25.561 l.; al șeptelea, Octombrie: 25.103 l., 9; „cîfertul d'întăiu a lunii lui Noemvrie“, 24.958 l., 29.

Se scad:

Scutelnicii pe Septembrie, 5.595 l.; pe Octombrie, 5.123 l., 9; pe Novembre, 4.790 l., 29.

Cheltuieli:

a) Cheltuieli cu Turcii;

α) Polițe „plătite aice“, 4.500 l.;

β) Furnituri: ceara cumpărată prin Nicola Țigară și trimasă prin Galați la Constantinopol: 17.312 l., 60, pentru 8.500 de oacă, luate parte cu doi lei, parte cu 85 parale; total: 17.575 l., 30;

γ) Daruri: *maiseaturi*: 2.000 l.; „daruri la Agi și alți Turci“, 2.435 l.; beilicul, 1.125 l.;

b) Cheltuieli politice: „la obraze cinstite și știute“, fără nume: 1.491 l.;

c) Lefi: cheltuiala sarhaturilor, 4.135 l.; celor trimiși cu treabi, 271 l.; călărașii de Tarigrad, 1.230 l.; Lipeanii, 69 l.;

d) Cheltuiala Curții: Cămara gospod, 20.771 l., 116; Curtea gospod, 3.441 l., 18; beciul gospod, 9.650 l.; grajdul gospod, 1.753 l., 60; „cheltuiala Postelniceii și a Divietariei“, 235 l.; Cupăria și beceria, 669 l., 60;

e) Daruri la creștinii: „blănilor și caftane“, 9.570 l.; boțezuri, 792 l., 18; pomozanii, 40 l.; milele, 1.856 l.;

f) Cheltuieli diverse, 5.215 l.

V.

„Sama al patrăle“ conține la venituri:

a) În suma de 345.483 l., 12, „slujba agiutorinții de iarnă, cea s'au scos la luna lui Dechemvrie 1795, cari umblă de trii luni: Dechemvrie, Ghenar și Fevruar“;

b) Partea la ajutorință a mazililor: 5.873 l., 30, a rușilor: 4.283 l., 52 și a „ruptelor Vistieriei“: 3.543 l., 15.

Iar la cheltuieli:

a) Cheltuieli cu Turcii:

α) Pentru sarcinile legale ale țării: „haraciul țării: 67.944 lei, 60 bani, ce s'au dat la haznea împărătească haraciul țării după anul othomanicescu 1209, adică de la 1795, Aprilie 25 și până la 1796, Aprilie 25; 95, Octomvrie 28“; „răchebiiaoa“, 25.000 l.; „baeram-peșcheș“, trimes la Constantinopol, pentru anul 1209: 60.000 l.; „baeramlic“,

în sumă de 1.355 l.: lui Divan-Efendi, oamenilor săi, lui Baș-Bešli-Agasi, lui Mehter-Bașa și *taifaoa sa*, „praf de pușcă cea s'aŭ cheltuit prin dumnealui Vel-Armaș cu slobozitul tunurilor în patru zile, la baeram“;

β) Furnituri: „zaherecoa și untul“, 170.903 l., 108;

γ) Daruri: menzilul, 16.967 l., 45; „daruri la Agi și la alți Turci“, 1.385 l.; „evmieoa“ lui Divan-Efendisi, 1.500 l.;

b) Lefi: ișcihodarij, 4.991 l., 30; călărașii de Țarigrad, 1.800 l.; Lipcanii, 32 l.;

c) Cheltuiala Curții: „cheltuiala sărbătorilor“, 3.440 l., 90;

d) Daruri la creștinii: botezuri și cununii (se botează și fiul Păharnicului Andronachi Donici), 133 l., 78; milele 30 l.;

e) Cheltuieli diverse: 2.495 l., 90.

VI.

Sama a cincea (April 1796). Cheltuielile sînt:

a) „Slujba agiutorințai de vară, ce s'aŭ scos la luna lui Avgost“, 269.323 l.;

b) Dăjdile mazililor și ruptașilor, și anume:

α) „Dajdea întâiu a mazilii — 1.946 l., 33 — și ruptași — 1.423 l., 48, — ce umblă pe una pol lună, de la zi întâi a lui April și pără la 15 Maiu, și ruptele Cămării — 7.175 l., 90, plus 552 l., 50, „alte rupte streini“ — și neguțitorii, cîșertul lui Sveti Gheorghie, — neguțitorii di Iaș și de pe la ținuturi, însă 165 starea întâi, 412 starea al doile, neguțitorii de Iaș; 210 l., neguțitorii de Foeșani; 75 l., 30, neguțitorii de Vasluii“;

β) „Dajdea al doilea a mazilii — 1.934 l., 104 — și ruptași — 1.418 l., 93, — ce umblă pe una pol lună, de la 15 Maiu și pără la sfîrșit lui Iuni“;

γ) „Dajdea al treile a mazilii — 1.928 l., 4 — și ruptași — 1.416 l., 18, — ce umblă pe una pol lună, de la zi întâi Iulie și pără la 15 Avgost“;

δ) „Doi pol dăjdi: a mazilii — 4.820 l., 10 — și ruptași — 3.536 l., 50, — ci aŭ dat la slujba agiutorințai de vară“;

e) Șferturile: al doilea, „ce s'aŭ scos la luna lui April“, 22.521 l., 91; al treilea, în Maiu, 22.335 l., 7; al patruilea, „ce s'aŭ scos la luna lui Iunie“, 22.467 l., 47; al cincilea, în Iulie, 22.527 l., 80.

Se scad:

a) Scutelnicii: la al doilea șfert, 2.329 l., 91; la al treilea,

2.039 l., 73 b.; la al patrulea, 2.303 l., 47 b.; la al cincilea, 2.363 l., 80 b.;

b) Mazili, în sumă de 20.400 l., din *ajutorință*.

Se cheltuiesc:

a) Cu Turcii:

α) Pentru sarcinile legale ale țerii: haraciul pe anul 1210, în sumă de 67.944 l., 60 b., dat la 16 Iunie 1796; baeram-peșcheșul pe același an, 60.000 l.; ramazanlicul la Hotin și Bender și bairamlicul, precum și praful pentru bairam și curban-bairam;

β) Furnituri: „hambariul Saccii“, 3.533 l., 70 b.; „celi trimisă la Țarigrad“, în sumă de 9.737 l., 78 b.; din care 369 cantare, 30 oacă de miere, a 15 lei cantarul; treizeci de cai, 25.000 de doage;

γ) Poliți „ce s'au plătit aicea“: 2.000 l.;

δ) Daruri: „maisătu“, 10.000 l.; „daruri la Agi și la alți Turci“, 5.177 l.; „muhumaturile“ Hotinului, 846 l., 60; *menzilul*, 27.465 l., 70 b.; conacele, 715 l., 111; beilicul, 4.495 l.; „chirii“, 496 l.;

b) Cheltuieli politice: „dar la locuri știute și cinstite“, 4.476 l., 60 b.;

c) Lefi: „cheltuiala sarhaturilor“, pentru capuchehaielele de Chilia, Tighinea și Cetatea-Albă, în sumă de 5.206 l.; „celor trimiș cu trebi“, 1.055 l.; călarașii de Țarigrad, 2.550 l.; Lipeanii și copiii de casă, 79 l.;

d) Cheltuiala Curții: „Curte gospod“, 18.411 l., 84 b.; „Cămara gospod“, 14.650 l.; „cheltuiala postelniciei, gramatiei și a divietării“, 785 l.; iciciohodăria, 5.391 l., 90 b.; „sărbătorile Paștilor“, 968 l., 66 b.; „Cupărie și beccerie, sofragerie“, 1.478 l., 90 b.;

e) Daruri la creștini: „evmiaoa“, 900 l.; „daruri la creștini“, 1.600 l.; caftanele, 400 l.; milele, 2.243 l.; „pomozanii“, 65 l.;

f) Cheltuieli diverse, 6.464 l., 36 b.

VII.

Sama a șesca. Dă ca venituri:

a) Dăjdi: a patra, 15 August-30 Septembrie, a maziilor: 1.935 l., 50 b. și ruptașilor: 1.410 l., 60 b.; a cincea, 1-iul Octombrie-15 Novembre: mazi, 1.941 l., 22 b.; ruptași. 1.409 l., 81 b.; a șesca, 15 Novembre-31 Decembrie: mazi, 1.948 l., 57 b.; ruptași, 1.405 l., 46 b.;

b) La dajdea a cincea se adaug „și ruptele Visterii“, ne-

gușitorii, cîșertul lui Sveti Dimitrie, — „ce a da [t]cite 5 parale de leu răsura, însă: 7.421 l., 90 b., ruptele Visteriei; 552 l., 60 b., Armenii ot Roman i alți negușitori, ot Suceavă; 165 neguștorii din Eș, stare întâi; 420 neguștorii din Eș, stare al doile; 210 neguștorii ot Focșani; 75 l., 30 b. neguștorii ot Vasluiul.“

c) La aceiași se adaug: „Jidovii din tîrg Eșii, după așăzare cea aū prin hrisov ca să dea cîte 592 l., 70 b. pe lună; fie-care iarăș dau răsura, cîte 5 parale de leu, însă 592 l., 70 b., Iulie,“ și tot așa pînă în Novembre, formind un total de 15.158 l., 33 b.;

d) Șferturile: „al șasăle, a lui Septemvrie,“ 22.040 l., 12 b.; al șeptelea, Octombre, 22.313 l., 6 b.; „cîșertul d'întăi a lunii lui Noemvrie“, 21.757 l., 16 b.

Se scad scutelnicii: la șfertul Septembre, 1.426 l., 12 b.; la Octombre, 1.907 l., 6 b.; la Novembre 1.291 l., 16 b.

Cheltuieli sint:

a) Cheltuieli cu Turcii:

α) Furnituri: „givergeleoa,“ 7.472 de oca *lucrate* la Soroca, cu cîte 35 de parale oca; total 6.538 l.; „zahereoa Saccii“, 5.034 l., 63 b.;

β) Daruri: *maesătul*, 3.000 l.; „Daruri la Agi și la alți Turci,“ 2.752 l.; conacele, 1.324 l., 114 (și cheltuieli pentru lazaret supt această rubrică); beciuleu, 3.927 l.; „evmiaoa“ lui Divan-Efendi, 900 l.;

b) Cheltuieli politice: „Daruri la obrazuri cinstite și știute,“ 1.884 l., 60 b.;

c) Lefi: „cheltuiala sarhaturilor,“ 4.838 l.; „cei triimiși cu trebî,“ 604 l.; călărașii de Țarigrad, 2.780 l.; Lipcanii și copiii de casă, 146 l.;

d) Cheltuiala Curții: „Curtea gospod,“ 13.107 l.; „Cămara gospod,“ 21.748 l., 96 b.; „beciul gospod,“ 5.000 l.; grajdiul gospod, 3.051 l., 90; „cheltuiala postelnicii, gramaticii și devietării,“ 445 l.; „cheltuiala Cupării,“ 2.091 l., 60 b.; iciciohodăria, 668 l.;

e) Daruri la creștini: caftanele, 310 l.; botezuri și cununii, 3.242 l.; milele, 605 l.; „pomozanii,“ 20 l.;

f) Cheltuieli diverse, între care pentru „broaște cu țăst,“ trimise la Hotin, și întreținerea „ciumașilor“ la lazaretul de la Putna. Apoî: „26 l., 90 b., cheltuiala legatului condicilor și a sâmilor și a tablilor visteriei, 96, Săptemvrie 1; „trebuințele schelii Galați“, „14 condiei ce s'au făcut, și sâmi și tabli ce s'au legat pentru trebuința Visteriei, de la 10 Octomvrie 96 [pînă la] Noemvrie 12“. Total : 3.941 l., 108 b.

VIII.

Sama a șeptea. Se încasează:

a) „Slujba agiutorinții de iarnă, cari s'au scos la 1796 Dechemvrie, și umblă pe trii luni: Dechemvrie, Ghenar și Fevruar“: 442.275 l., 30 b.;

b) „Trii dăjdii a mazilii, 5.832 l., 72 b., ruptaș, — 4.217 l., 51 b., a patra parte de bani a ruptelor Visterii,—3.751 l., 75 b.“;

c) „Jidovii din tirg Eșii, cea au dat la slujba agiutorinții de iarnă,“ 2.370 l., 40 b.

Se scad numai scutelnicii din prima, pentru 61.728 lei. Iar cheltuieli sint:

a) Cheltuieli cu Turcii:

α) Pentru sarcinile legale ale țerii: „ramazanlicuri și baeramlicuri,“ în sumă de 4.619 l.: la Hotin, daruri și praf;

β) Furnituri: „zahireoa“; miere, cu douăzeci și trei lei cîntarul, și altele, în sumă de 38.850 l.; provizii la Isaceea, 9.794 l., 7 b.;

γ) Poliți „ce s'au plătit aicea,“ 3.880 l.; „dobînzi,“ 4.576 l.; „banii gata și poliți ce s'au trimis la Tarigrad,“ 106.816 l., 15 b.;

δ) Daruri: *maisetul*, 5.000 l.; „daruri la Agi și la alți Turci,“ 7.300 l.; „beilicul și musafirii,“ 2.879 l., 22 b.; *menzilul*, 15.000 l.: *avmiaoa* lui Divan-Efendi, 1.800 l.;

b) Cheltuieli politice: „daruri la locuri știute,“ 2.340 l.;

c) Lefi: „cei trimiș cu trebii,“ 570 l.; călărașii de Tarigrad, 3.922 l., 60 b.; Lipeanii, 93 l.; „sarhaturile,“ 7.149 l.;

d) Cheltuiala Curții: Cămara gospod, 32.571 l., 118 b.; Curtea gospod, 15.705 l.; beciul gospod, 15.780 l.; grajdul gospod, 2.199 l. 70 b.; „cheltuiala postelnicii, a gramaticii și a muhurdarii,“ 505 l.; „Cupărie și sârbeccerie,“ 1.556 l., 60 b.; ișcihodăria, 4.067 l.; „cibucceria,“ 434 l.; cheltuielile cu sărbătorile, 5.158 l., 66 b.;

e) „Daruri la creștini,“ 4.576 l.; caftanele, 1.000 l.; botezuri și cununii, 1.646 l., 60 b.; milele, 8.041 l.; „pomozaniile,“ 30 l.;

f) Cheltuieli diverse: 1.864 l., 12 b.

IX.

Suma a opta. Se primește în Vistierie:

a) Dăjdii: *întăia*, pe 1-iu April-15 Maiu 1796; mazilii,

1.942 l., 64 b.; ruptași, 1.407 l., 74 b.; a doua—15 Maiu—30 Iunie—mazili, 1.942 l., 80 b.; ruptași, 1.407 l., 67 b.;

b) De prima se leagă „și ruptele Cămării—cifertul lui Sveti Gheorghie, 7.411 l., 90 b.—și neguțitorii,—cifertu lui Sveti Gheorghie, 960 l., 90 b.“;

c) Șferturile: „al doilea, ce s'aū scos la luna lui April,“ 21.281 l., 34 b.; al treilea, Maiu, 20.949 l., 77 b.; al patrulea, Iunie, 20.682 lei.

Se scot scutelnicii: în April, 805 l., 34 b.; în Maiu, 313 l., 77 b.; în Iunie, 277 l., 60 b.

Iar între cheltuieli găsim:

a) Cheltuieli cu Turcii:

α) Pentru sarcinile legale ale țerii: „ramazanlicul,“ 2.000 l.;

β) Furnituri: „muhumaturile ce s'aū trimes pe la sarhaturi,“ 3.990 l., 30 b.;

γ) Poliți „ce s'aū plătit aicea,“ 20.000 l.;

δ) Daruri: *maisătu*, 2.000 l.; „daruri la Agi,“ 472 l.; menzilul, 1.808 l., 40 b.;

b) Cheltuieli politice: „daruri la locuri știute,“ 623 l., 30 b.;

c) Lefi: „Ceī triimiș cu trebī,“ 782 l.; călărași de Țarigrad, 922 l., 60 b.; Lipcani și copii de casă, 150 l.; sarhaturile, 2.489 l.; *musafirii*, 1.763 l., 105 b.;

d) Cheltuiala Curții: Curtea gospod, 3.125 l.; Cămara gospod, 18.085 l., 79 b.; „cheltuiala grajdului Pitării,“ 850 l.; beciul gospod, 5.140 l.; postelnicia, grămaticia, muhurdăria, 160 l.; ișcihodăria, 2.607 l.; ciubucceria și șar-becceria, 200 l.;

e) Daruri la creștini: „evmiaoa,“ 600 l.; cununii, 890 l.; milele, 45 l.; „pomozanii,“ 20 l.;

f) Cheltuieli diverse, între care: „tocmitul unei tulumbe,“ 28 l.; „cheltuiala a nouă condiei ce s'aū făcut pentru trebuința Divanului“; 300 de oacă de lină trimese la Constantinopol, 75 l.; transportul la Isacce al „doftorului de aicea“. Total: 9.014 l., 75 b.

X.

Avem acum—și separat—*Sama* pentru bimestrul Iulie-August 1797: „Samă Măria Sa Alexandru Ioan Calimah Voevod; 1797, Iulie, pân la sfirșitul lui Avgust“.

Se încasează:

a) Nimic din rubrica rămășiților;

b) Nimic din contribuțiile pe averea imobilă;

c) *Ajutorința de vară*, „slujba agiutorinții de vară, ce s'aŭ seos la luna lui Iulii 1797": 302.327 l., 78 b.; la care se adauge contribuția extraordinară a clasei fiscale formată de mazilii și ruptași: „doi pol dăjdiî ce aŭ dat mazilii i ruptași la slujba agiutorinții de vară", adecă: 8.374 l., 112 b.;

d) Șfertul pe August, socotit ca al cincilea: 40.694 l., 93 b.

Se scad :

Scutelnicii pentru ajutorință: 20.682 lei, și acciași pentru șfert: 20.816 l.

Se cheltuiesc :

a) Cu Turcii:

α) Sarcini legale: „răchebiiaoa" pe anul 1210, cadoul de Anul Nou turcesc, adecă, 25.000 lei;

β) Furnituri: 4.500 l. „maisătul" Pașilor de Hotin și Bender, „giubergilaoa" trimeasă la „zalhanaoa" Sultanului (107.992 l.), o corabie (66.592 l., 19 b.), chereștea și salahori (5.917 l., 108), zaherea (3.725 l., 57 b.), cheltuiulaș serhaturilor, adecă întreținerea capuchehaielelor de Bendera Hotin (2.240 l.);

γ) Poliți „ce s'aŭ plătit aicea" (107.992 l.);

δ) Daruri „la Agi și la alți Turci" (23.757 l.);

b) Cheltuieli politice: „daruri la locuri știute": 1.441 l.; poșta saŭ menzilul: 20.341 l., 4 b.;

c) Lefi: „cheltuiula celor triimiș la Țarigrad", 6.875 l., pentru „cei triimiș cu trebî", între cari mai mulți neferi (267 l.), călărași de Țarigrad, 1.070 l., Lipcanii și copiii de casă, 183 l.;

d) Cheltuiala Curții: Cămara: 10.000 l., isprăvnicia Curții: franzele, pină, luminări, său și ceară, zahar, 6.430 l., grajdul gospod, 614 l., beciul gospod, 6.450 l., cheltuiala Postelniciei, a muhurdăriei: „hîrtie la gramatiei", la muhurdari, la postelnici, și „ceară tari" (220 l.), cheltuiala Cupăriei și șarbeceriei;

e) Daruri la creștini: 900 de lei *evmii*aoa; 1.386 l., 63, „cheltuiala musafirilor"; 686 l., botezuri și cununii, între care botezul unei fete a lui beizadea Scarlat, caftanele, pentru 700 l., milele, pomozaniile, 20;

f) Cheltuielile diverse, fără specificare, numai 320 l.

XI.

Sama a zecca. Se încasează:

a) Fără specificare—poate rămășiță — 20.848 l.;

b) Dăjdi: a cincea—1-ii Octombrie-15 Novembre: mazili, 1.939 l., 52 b.; ruptași, 1.407 l., 113 b.; a șesca—15 Novembre-31 Decembre—: mazili, 1.935 l., 57 b.; ruptași, 1.411 l., 116 b.;

c) Adaos la prima dajde: „ruptile Visterii“, 7.262 l., 30 b.; „neguțorii, ciferu lui Sfeti Dimitrii“, 997 l., 60 b.;

d) Șfertul al șeptelea, Octombrie, 20.954 l.

Se scad scutelnicii: la a) 1.081 l., 10 b.; la șfert 1.174 l., 30 b.

Cheltuiclile se fac:

a) Cu Turcii:

α) Daruri: conacele, 29.225 l., „cheltuiala musafirilor“, 2.839 l., 93 b.;

b) Cheltuieli politice: „la locuri știute“, 460 l.;

c) Lefi: „Cei triimiș cu trebi“, 87 l.; călarași de Țari-grad, 313 l., 60 b.; Lipeanii și copiii de casă, 25 l.;

d) Cheltuiala Curții: Cămara gospod, 16.256 l., 36 b.; Curtea gospod, 5.056 l.; beciul gospod, 10.775 l.; cheltuiala Pităriei, 1.495 lei;

e) Daruri la creștini: „evmiaoa“, 600 l.; „pomozanii“, 20 l.;

f) Cheltuieli diverse: 691 l.; separat: „cheltuiala lazarurilor, ciumaș“, 6.351 l., 81 b.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

XII.

În sana a unsprezecea se conțin, în ceea ce privește veniturile:

a) „Slujba agiutorinții de iarnă, cea ce s'au scos la Dechemvrie, Ghenar și Fevruar“, 411.360 l., 90 b.;

b) „Trii dăjdi a mazili—5.800 l., 6 b.—și ruptaș—4.217 l., 78 b.; — partea ruptelor Visterii, ce au dat la slujba agiutorinții de iarnă 1797“, 3.584 l., 15 b.

Se scot din prima scutelnicii, în sumă de 62.068 de lei. Cheltuielile sînt acestea:

a) Cu Turcii:

α) Sarcinile legale ale țerii: haraciul pe 1211, dat la 25 Iunie; în sumă de 67.944 l., 60 b.; baeram-peșcheșul, 60.000 l.; baeramlic, ramazanlic, 100 l.;

β) Furnituri: „cheltuiala cailor cea s'au trimis la Țari-grad“, 54.834 l., 51 b.; „amelelile Chilii“, 19.544 l.;

γ) Poliți „triimisă la Țari-grad“, 50.000 l.; „platite aieca“, 14.550 l.;

δ) Daruri: *maiseturi*, 4.500 l.; „daruri la Porți“, 14.180 l.; conace, 26.732 l., 7 b.; „daruri la Agi și la alți Turci“,

4.711 l.; „cheltuiala beilicului și a musafirilor ot Gălați“, 3.722 l., 15 b.;

b) Cheltuieli politice: „daruri la locuri cinstite și știute“, 3.767 l.;

c) Lefi: „cei triimiș la Țarigrad“, 1.250 l.; „ugiretul“, plătit de *țitiitorii menzilor* purtătorilor de porunci, 7.223 l., 60 b.; „celor triimiș cu trebî“, 172 l.; călărașii de Țarigrad, 3.195 l.; Lipeanii și copiii de casă, 105 l.; „sarhaturile“, 2.524 l.;

d) Cheltuiala Curții: Cămara gospod, 26.367 l., 61 b.; Curtea gospod, 8.037 l.; „Comisie i pitărie i răltivanie“, 3.740 l.; Cupăria și becceria, 2.355 l.; ișcihodăria, 5.655 l., 60 b.; mulurdăria, grămăticia și postelnicia, 550 l.; cibucceria, 475 l.; serbătorile, 4.501, 90 b.;

e) Daruri la creștini: „evmiaoa“, 1.200 l.; botezurile, 400 l.; caftanele, 520 l.; milele, 6.128 l.; „pomozaniile“, 25 l.;

f) Cheltuieli diverse, 9.041 l., 96 b.

XIII.

Sama a douăsprezecea. Venituri:

a) Dăjdiile: „dajdia d'intău“—1-iu April-15 Maiu—mazili, 1.935 l., 56 b.; ruptași, 1.390 l., 49 b.; a doua:—15 Maiu-30 Iunie—mazili, 1.936 l., 30 b.; ruptași, 1.389 l., 75 b.;

b) Adausă la cea d'intăiū, contribuția „ruptelor Cămării“—6.798 l., 90 b.—și șfertul de Sf. Gheorghe al negustorilor—1.050 l., 30 b.;

c) Șferturi: al doilea, April 1798, 19.291 l., 73 b.; al treilea, Maiu, 19.824 l., 18 b.; al patrulea, Iunie, 21.363 l., 66 b.

Se scot scutelnicii, cari ar fi la șferturile menționate, 1.248 l., 27, 413 l., 102, 811 l., 66.

Cheltuieli:

a) Cu Turcii:

α) Poliți „trimise la Țarigrad“, 2.750 l.; „plătite aicea“, 3.000 l.;

β) Daruri: *maisătul*: 8.500 l.; „daruri la Agi și la alți Turci“, 2.782 l.; „cheltuiala rusaafirilor“, 3.584 l., 36 b.; chirii, 316 l.;

b) Cheltuieli politice: „daruri la obraze cinstite“, 858 l.;

c) Lefi: „ungiretul menzilului“, 5.000 l.; „cei triimiș cu trebî“, 1.049 l.; călărașii de Țarigrad, 1.888; Lipeanii și copiii de casă, 93 l.; sarhaturi, 3.700 l.;

d) cheltuiala Curții: Cămara gospod, 17.067 l., 30 b.; isprăvnicia Curții, 5.130 l.; șarbeceria, 131 l.; grajdul gospod, 1.039 l., 60 b.; postelnicia, grămăticia, muhurdăria, 350 l.; cupăria, 1.307 lei; beciul gospod, 5.387 l.; iciciohodăria, 4.060 l., 60 b.;

e) Daruri la creștini: „daruri la creștini“, 55 l.; caf-tanele, 800 l.; cununile, 550 l.; milele, 40 l.; pomozaniile, 20 l.;

f) Cheltuieli diverse, 4.021 l., 75 b.

XIV.

Sama a treisprezecea. Venituri:

a) „Agiutorința de vară“, 309.220 l., 30 b.;

b) Doai pol dăjdii a mazil — 4.847 l., 45 — și 3.467 l. ce s'au scos la slujba agiutorinții de vară.

Din ajutorință se scot scutelnicii: 20.564 l.

Cheltuieli:

a) Cu Turcii:

α) Sarcinile legale ale țerii: Baeram-peșcheș, 60.000 l.;

β) Furnituri: *tainaturile* „urdii de la Vidin“, 34.548 l., 105 b.; „hambariul Benderiului“, 42.717 l., 107 b.;

γ) Poliți „ce s'au plătit aicea“, 113.500 l.; „dobînzî“, 1.050 l.;

δ) Daruri: „daruri la Porți“, 12.648 l., 39 b.; *maisățul*, 4.000 l.; „daruri la Agi și la alți Turci“, 3.900 l.; chirii, 381 l.;

b) Cheltuieli politice: „daruri la locuri știute“, 1.876 l.;

c) Lefi: sarhaturile, 1.314 l.; „cei triimiș cu trebi“, 434 l.; călărașii de Tarigrad, 1.468 lei; Lipeani și copii de casă, 68 l.;

d) Cheltuiala Curții: Cămara gospod, 20.743 l., 93 b.; Curtea gospod, 2.092 l.; beciul gospod, 5.474 l.; grajdul gospod, 1.968 l.; „Cupărie și beccerie și tiutiungerie“, 837 l.; postelnicie, grămăticie și muhurdărie, 200 l.;

e) Daruri la creștini: botezuri și cununii, 672 l.; milele, 30 l.; „pomozaniile“, 20 l.;

f) Cheltuieli diverse: 7.291 l.

XV.

Sama a patrusprezecea. Venituri:

a) Dăjdii: a patra, pe 1-iū August-15 Septembrie: mazil, 1.946 l., 26; ruptași, 1.379 l., 111; a cincea, pe 15 Sep-

tembre-31 Octobre: mazili, 1.947 l., 64; ruptași, 1.378 l., 51; a șeslea, pe 1-iu Novembre-15 Decembre: mazili 1.947 l., 30; ruptași, 1.378 l., 30;

b) Adaus la dașdea a cincea: „ruptele Visteriei“, 6.610 l., 90; șfertul de Sf. Dumitru al negustorilor, 1.075 l., 30;

c) Șferturile: „al cinceile, ce s'au seos la luna lui August“, 21.253 l.; al șesale, ce s'au seos la luna lui Săptemvrie“, 20.920 l., 117; al șeptelea, Octombre, 21.006 l., 12; „intăiū“, pe Novembre, 21.016 l., 117.

Se sead scutelniciū, la șferturi: August, 683 l.; Septembre, 228 l., 117; Octombre, 288 l., 12.

Cheltuieți:

a) Cu Turcii:

α) Sarcinile legale ale țerii: „giuvergiliaoa“, 8.000 l.;

β) Furnituri: „tainaturile și oile“, 40.705 l., 42;

γ) Polite „plătite aicea“, 5.000 l.;

δ) Daruri: *maisătul*, 3.250 l.; „daruri la Agi și la alți Turci“, 1.097 l.; „musafirii“, 2.195 l., 54;

b) Cheltuieți politice: „daruri la locuri știute“, 306 l.;

c) Lefi: sarhaturile, 2.177 l.; „cei triimiși la Țarigrad“, 3.475 l.; „cei triimiși cu trebi“, 995 l.; călărași de Țarigrad, 1.000 l.; Lipeani și copii de casă, 75 l.;

d) Cheltuiețile Curții: Cămara gospod, 12.000 l., 24; Isprăvnicia Curții gospod, 6.137 l., beciul gospod, 8.038 l.; grajdul gospod, 968 l.; Postelnicia, grămăția și muhur-dăria, 305 l., cupăria, 848 l., 60; ieiciohodarii, 510 l., 60; „tiutungeria i șărbecceria“, 413 l.;

e) Daruri la creștini: „evmiliaoa“, 900 l.; botezuri, 1.292 l., 18; milele, 20 l.; pomozanii, 35 l.;

f) Cheltuieți diverse, 2.116 l., 18.

XVI.

Sama a cinceisprezecea. Veniturile:

a) „Slujba agiutorinții de iarnă, ce s'au seos la Dechemvrie 1798“, 444.414 l., 66;

b) „Sporiul ce s'au luat la slujba agiutorinții de iarnă pentru zahirea și oile ce s'au dat la urdiu“, 73.352 l., 70;

c) „Trii dăjdi, a mazili — 5.798 l., 30 — i ruptași — 4.125 l., 90; — a patra parte a ruptelor Vistierii i negustorii și Jidovii, cea au dat la slujba agiutorinții de iarnă“. Total: 7.253 l., 24.

Din a) se seot scutelniciū, 61.764 l.

Se cheltuiește:

a) Cu Tureii:

α) Sarcinile legale ale țerii: haraciul pe 1212, dat la 1-iulie 1798: 67.944 l., 60; baeramlicurile¹, 1.410 l.;

β) Furnituri: „oile ce s'au dat la urdii“, 75.000 l.; „tainaturi“, 1.085 l., 30;

γ) Poliți „ce s'au plătit aicea“, între care una dată la Constantinopol de „prè-iubit fiul nostru beizadea Searlat Calimah“: 223.959 l., 90; „împrumuturi“, 13.336 l.;

δ) Daruri: *maisături*, 8.500 l.; „daruri la Agi și la alți Turei“, 6.382 l.; „musafirii“, 3.088 l., 60; chirii, 720 l.;

b) Cheltuieli politice: „daruri la obraze cinstite și știute“, 3.330 l.;

c) Lefi: „cei trimiș cu trebii“, 150 l.; călărașii la Țari-grad, 634 l.; Lipcanii, 58 l.; sarhaturile, 10.866 l., 39;

d) Cheltuiala Curții: Cămara gospod, 55.993 l., 37; Curtea gospod, 14.948 l.; beciul gospod, 7.952 l.; „grajdul Pitării i a comisii“, 1.174 l.; ieiciohodăria, 3.852 l., 60; cupăria, șărbăcceria, 1.245 l., 60; ciubucceria, 170 l.; gramaticia, postelnicia, 305 l.; sărbătorile, 3.345 l., 60;

e) Daruri la creștinii: „evmiiăoa“, 1.410 l., 60; „caftanile cea s'au îmbrăcat pe dumnealor boerii“, 910 l.; botezuri și cununii, 2.850 l.; milele, 40 l.;

f) Cheltuieli diverse, 7.414 l., 111^{1/2}

XVII.

Avem acum, separat, contul contribuției extraordinare ridicate în Moldova la 1798: „Sama de banii ce s'au seos agiutor pentru cheltuelile Visterii în vreme Mării Sale Alexandru Ioan Calimah Voevod, 1798, Mai“.

Totalul *încărcăturii* e de 163.316 lei, 6 banii.

Se cheltuiesc ast-fel:

a) Cu Tureii:

α) Poliți „plătite aicea“: 72.500 l., dintre cari mulți bani dați la Constantinopol de beizadea Searlat;

β) Daruri: *maiseturi* sau plăți lunare „Măriilor Lor“ Pașii de Hotin și Bender, pentru Septembrie 1797-Maiu 1798, în sumă de 13.500 de lei; 10.000 de lei, supt rubrica „la Porți“, pentru fostul Pașă de Hotin; „la Agi și la alți Turei“, precum ofițerii din Bender și Divan-Efendi, 2.600 l.; beilieul, cu „musafirii“, 730 l.;

¹ La urmă se mai cetește: „rămășiți care au rămas la sama aceasta ce s'au închiet, de banii agiutorinții, 17.679 l., 33“.

b) Cheltuieți politice, „la obaze cinstite și știute“, care sînt numite uneori: 4.150 l.:

c) Lefi: la „cei triimiș cu haznè“, pentru a o duce la Constantinopol: un odabașă și șese neferi (550 l.), călărașii de Tarigrad (450 l.), Lipeanii (36 l.);

d) Cheltuiala Curții: Cămara: 11.000 l., isprăvnicia Curții: luminări de ceară și de său, franzele, cheltuieli cu „eleiul“ rus¹ (7.070 l.), grajdul gospod și al pităriei (1.900 l.), beciul gospod (7.859 l.), cupăria (534 l.), ciubuceria (150 l.);

e) Daruri la creștini: milele — și unei călugărițe—10 l.;

f) Cheltuieli diverse: dobînda la „Andrea Pavlu“², luminări la Hotin, miere la Poartă, „zeiafetul eleiului rusăse“, care costă 900 l. (total 5.211 l.).

XVIII.

Cea din urmă dintre condiții, se pare, a Vistieriei muntene și moldovene în același timp și poartă pe legătură stema amindurilor țărilor. Totuși titlul nu pomenește Moldova. El sună ast-fel: „Sama casii izdatului, de toți banii ce s'au luat de la 20 Săptemvri 1802 pînă la 1804, Octomvri, cari s'au dat izdat la Tara-Ruminiasea spre plata lefilor oștelor împărătești, după sfînt hatihumaium și osăbită înaltă și vrednică de închinăciune împărătească poruncă“.

Se cuprind:

a) „Lei, bani ei s'au luat cu banii agiutorinții de iarnă, la anul 1802“. Total: 60.000 l.;

b) „40.000 lei s'au luat de la Casa rásurilor din banii rásurilor agiutorinții de iarnă ce s'au seos la 1802, Dechemvri, după țidula gospod“;

c) „Ce s'au luat împreună cu banii birului, cari s'au seos la 1803, April“, 95.414 l.;

d) Bani izdatului ce s'au luat la 1803, Săptemvri“, 272 181 l. 60;

e) „35.687 lei, 58 bani, ei s'au fost strîns mai mult din țeara la Visteria, pe anul de la 20 Săptemvri 1802 pînă la 19 Septemvri 1803, adeca piste 1.550.000 lei, ei prin obștiasca anaforă, întărită de gospod, să hotărăștea ca să-s

¹ Noul ambasador rus la Constantinopol, generalul Tamara (Zinkeisen, *Gesch. des osm. Reiches*, VII, p. 43).

² Care t'ăia încă pe vremea Eteriei, fiind pus la contribuție cu acest prilej. Cf. Hurmuzaki, X, p. 681.

fia birul țării pe anul arătat; cari bani, după țidula gospod din 1803, Octomvri, s'au luat de la Visteria la Casa izdatului“;

f) „28.381 lei, ce s'au luat cu banii menzifului, cari s'au scos la 1803, Octomvre“;

g) „2.486.252 lei, 75 bani, banii zaherelii, ei s'au luat din țară la anul 1802, după osăbită samă“;

h) „150.819 l., 114 b., ei s'au luat împreună cu banii slujbii agiutorinți de iarnă la 1803“;

i) „99.728 l., 30, ei s'au luat împreună cu banii birului la 1804, April“;

j) „315.039 l., 60 bani, ei s'au luat acum în sfârșit la luna lui Săptemvrie 1804“;

k) „1.345.904 l., 112 b.; adunare de toți banii ce s'au luat la Casa izdatului de la 20 Săptemvrie 1802 până la Octomvre 1804.“

Urmează semnăturile boierilor și pecetea, cu roșu, a lui Constantin-Vodă Ipsilanti, purtind data de 1793.

Ca scăderi se înseamnă :

a) Plata soldaților turci, făcută de Domniul Constantin Ipsilanti și Alexandru Suțu : 1.050.000 lei;

b) „Cheltuecele ei s'au făcut de la Casa izdatului“: la neferi, lui Deli-Bașa, la Lipean, călărași etc.;

c) Dobinzile banilor.

XIX.

Frumoasa condică, de care voim să vorbim acum, legată bogat în piele roșie cu armele Moldovei, cuprinde un mare număr de foi, dintre care însă au fost scrise numai puține. Ea se află în biblioteca d-lui A. D. Holban, din Iași, care a binevoit să ni-o împrumute pentru a o studia.

Aceasta nu e, ca precedentele, o condică oficială, o condică de Stat, ci registrul particular al principelui Searlat Calimah. El înseamnă aici, în grecește — prin secretariul său, adăugind însă cu mîna sa, în litere, totalurile, — veniturile și cheltuielile sale în „prima Domnie“ și în „a doua“ până la liberarea din captivitatea rusească. Mai departe decît data acestei liberări, $\frac{2}{11}$ Octombre 1812, nu mai avem decît, pe o foaie ultimă, oare-care note care merg până la 1-iu Mart 1813.

Să amintim în cîteva cuvinte istoria acestor două Domnii, din care nu se cunoaște în de obște decît ultima.

La 9 Septembrie stil nou, Searlat Calimah era *investit*

Domn al Moldovei, în locul lui Alexandru Moruzi, dar *numirea* lui se făcuse încă de la $\frac{12}{21}$ August, cum se vede din condicta noastră. Ambasadorul rus amenință cu ruperea relațiilor diplomatice și cu războiul, dacă numirea lui Calimah și aceea, simultanee, din Țara-Românească nu vor fi revocate. La $\frac{14}{11}$ Octombrie, Turcii dădură o promisiune în acest sens, iar la $\frac{5}{17}$ Moruzi, care apucase a sosi la Constantinopol, primia din nou caftanul Voevozilor. Ceia ce nu împiedecă pe Ruși de a ocupa principatele.

Moruzi porni înapoi spre Moldova la 4 Novembre st. n. Dar Rușii îi luase înaintea, și Dolgoruki ocupase capitala. Domnul restabilit așteptă împrejurările la Foeșani, unde se găsia încă prin Ianuar 1807. În această lună, războiul cu Rusia fiind început și formal, restituirea colegului lui Moruzi din Țara-Românească fu revocată, dar el însuși își mai păstră caracterul de Voevod moldovenese până în Mart.

La această dată, fu numit în locul lui Moruzi Alexandru Hangerli, care purta titlul domnese până în Mart, fără a pleca măcar din Constantinopol către principatul său, teatru al războiului. În August, Calimah, care se găsia de mult în capitala Imperiului, înlocui, la rîndul său, pe acest efemer titular al Domniei. Plecă, după numire, în lagăr și avu lipsa de noroc de a fi prins de Ruși la Rasgrad în ziua de 13 Iunie 1810, după ce rătăcise în zădar printre Turci timp de trei ani de zile. Fu reținut la Harecov, până la $\frac{2}{14}$ August 1812. Liberat atunci, după încheierea păcii din București, el se duse, trecînd însă prin Constantinopol, să-și ocupe Scaunul, care-i aparținea în teorie de cinci ani. El fusese confirmat la 8 Septembrie ale anului, dar nu intră în Iași decît „prin postul Crăciunului”¹.

În condicta noastră Calimah menționează datoria ce-i rămăsese din dragomanat. El înseamnă amănunțit veniturile și cheltuielile sale: a) în Domnia întâiu; b) în a doua pîna la instalare, fără a mai vorbi din nou de notele asupra unor cheltuieli posterioare acestui fapt.

Ea e unică în felul ei. Pentru întăia oară avem un contact personal al Domnului, în care-și notează condeiul cu condeiul cheltuielile politice secrete, și pentru întăia oară sintem în măsura să judecăm sigur, — nu după spusele unuia său ale altuia—cît costa Domnia, cît costau plocoa-

¹ Izvoarele în Hurmuzaki, X, p. 557, nota 1. Cf. A. D. Xenopol, *Istoria și genealogia Casei Callimachi*, București, 1897, pp. 91—3 și Hurmuzaki Supl. 12, p. 731, no. DCCCLVII.

nele către Turcii influenți, cât costa drumul. Și ierăși pentru întâia oară avem o mărturisire din partea unui Domn asupra rezultatului bănese ultim al unei *întreprinderi* princiare, spovedania unui continuu, unui triplu deficit, pe care, cu noțiunile false ce avem despre Fanarioți, nu l-ar fi așteptat, de sigur, cetitorii.

După aceste cîteva rînduri, necesare, de introducere, iată cuprînsul registrului, cuprînsul în resumat, căci sînt cheltuieli fără importanță și altele care, exprimate într'un jargon mai mult turecesc decît grecesc, nu-mi sînt inteligibile.

I. *Sumariul tuturor veniturilor și cheltuielilor la Poartă și la Iași, ale Domniei d'întăiu, 12 August 1806.*

Venituri :

a) 214.451 l., din veniturile Vistieriei (care nu se specificeă, dar sînt, cum se știe: șferturi, dajdea mazililor și rup-tașilor, dajdea negustorilor, și poate vre-o ajutorință. Ele au fost culese de Domn într'o administrație, care a durat nu „două zile“, cum afirmă generalul rus Langeron, autor de memorii, ci vre-o cîteva săptămîni, — aproape o lună¹.

b) 36.800 l. din desetină ;

c) 32.342 l., 50 b., din vămî ;

d) 29.642 l., 64 b., din oene ;

e) 119.266 l., 80 b. din vacărit, din șfertul d'întăiu și așijderea din al doilea ;

f) 500 l., de la bejenari [ruptași] ;

g) 34.821 l., din Casa răsurilor ;

h) 36.000 l., din șfertul d'întăiu, supt cuvîntul cheltuielilor de întoarcere ;

i) 21.367 l., 46 b., cele din veniturile Botoșanilor.

[Totalul:] 525.191 l., 46 b., cîți s'au lăsat în calitate de *chistul ghiervmi* pe cincezece și patru e zile, după catas-tihul dumnealor caimacamilor.

[La cari se adaug:]

50.000 l. [dați] la Hububat-Haginesi, pentru zaherelele *murefepichi*.

30.000 lei, la același Hububat-Haginesi, pentru zahareaua *mucavelè*.

¹ V. Hurmuzaki, *Supl.* I 3, pp. 250—1 și p. 251, nota 1. Cf. Drăghici, II, p. 71: „În puține zile au fost la Galata, unde l-au întîmpinat protestația lui Rodofinic, general-consulul rusesc (care ordonă a se guverna țara tot de Caimacamii). Oștile rusești se adunase preste Nistru... Pornind în ceasul acela Tătarii innadins la Țarigrad, a triea zi au și primit firmanul de mazilie“. (Trece în Țara-Românească pe la Afumați, Erbiceanu, *Cron. greci*, p. 268).

10.000 l., la Iradi-Gedidi-Haginesi, pentru zahareaua *ἐμπροστίον*.

[Totalul încasărilor:] 615.191 l., 109 b.

Vin acum cheltuielile, în care deosebim:

a) Cheltuielile Cămării, în care, după o listă specială, se cuprind sume date Ciubuceiului, lui Chiurei-Başa; b) *Varia*: „pentru hirtie, lui Divan-Efendi“: 57.550 l.; „lui Mihaî Vasiliu pentru un inel“: 1.400 l.; la două persoane „pentru ceasornice“, „pentru două maieturi ale corespondentului (*χορηγοπόνδης*) din Viena“: 900 l., „avaeturile eucair“: 3.358 l.; ale tuiului 3.835 l.; tesrifagiului, 3.358 l.; Caimacamului Negri: 2.130 l.; „părintelui [Vlădicăi] Naupliei, pentru o veche datorie a voastră“: 1.090 l.; Mare-lui-Dragoman: 15.146 l.; „săracilor şi bisericilor“: 6.000 l.; „prea-iubitei mele Doamne, pentru cheltuielile ei“: 2.500 l.; „doctorului Pascali“: 1.000 l.; „archiiastrului, pentru îngrijirea noastră medicală“; spişterului, lui Divan-Efendi, „dascălului şi archimandritului“: 600 l.; „dascălului econom“ (*τῷ διδασκάλῳ οικονοµῳ*), 500 l.; „mile în numele Doamnei“, 750 l.; „spişterilor Petrachi şi Costachi“, „credincierului după catastih“, „omului lui Franchini“ (*aîné*; dragomanul frances), „Doamnei soacre“ [Mărioara Mavrogheni, născută Scanavi]: 3.000 l.; „cheltuielile mărunte ale Constantinopolei“, 6.162 l. Totalul e de 456.008 lei. Vin apoi „cheltuielile de la Constantinopol la Anchiāl“: „harabale şi cai de la Cula până la Cara-burnū“, „cheltuieli mici, prin al doilea Camăraş, de la Phanaraki până la ieşirea noastră din Iaşi“: 3.660 l.; „lui Mustafă Bairactar, aian de Ruseiuc, un zarf“, 1.300 l.; şi un ceasornic, 1.000 l.; pentru călăraşi, Tatarî. „Vornicului Dimachi, mehimbendariul nostru, pentru cheltuiala conacelor şi cailor“, 3.268 l. Urmează cheltuieli cu „oameni împărăteşti“, cu vechilul Armaşiei, „cheltuielile Comişiei de la Constantinopol la Giurgiu“, „cheltuielile conacelor de la Foeşani până la Iaşi“. „cheltuielile cu haremul, pe mare“: 2.156 l., „la Birlad, la Foeşani, — cheltuite pentru petrecerea şi drumul Doamnei, după catastihurile Vornicului Dimachi“, „corespondenţilor din Viena“, 1.500 l.: „dar sfintei mănăstiri a Sf. Panteleimon, prin Mihalachî Chiurei-Başa“; „banî împrumutaţi de la Vistierie fără pecethuită“, 2.445 l.; „ugiretul menzilorilor“, „cheltuielile beilicului“, „pentru 100 oca de unt trimise la Constantinopol“, 955 l.; „ale Botoşanilor date Doamnei pentru ne-

¹ Th. Blancard, *Les Mavroyéni*, p. 369 şi urm.

voile și cheltuielile ei deosebite¹: 21.367 l., 46 b; „cheltuielile de drum ale întorsului la Poarta“, 42.750 l. „cele cheltuite prin fratele nostru, beizadeaua [Iancu]“: 222.763 l. Între cheltuielile făcute prin acest frate, întâlnim: 1.500 l., „Domnului tatălui micu“², „pentru darul unei tabachere“, 1.500 l. și „la Birlad, Doamnei Smaragda Hangeri“, 4.000 l.

Apoi ni se dă, într'un tabloii de total: „Privirea asupra cheltuielilor și veniturilor Domniei d'întăiu“:

	L.	B.
Cheltuielile	966.444	64
Veniturile	615.191	105
	351.252	79.

Adecă 351.252 l., 79 b. — „serie însuși Domnul“ — am rămas datorî din cheltuielile Domniei d'întăiu, afară de datoria noastră din Dragomanat“.

A doua parte din condică e ocupată de „*Expunerea veniturilor și cheltuielilor celei de-a doua Domnii 1807, Iulie 24, în Constantinopol*, pe drum și în petrecerea noastră în Rumelia și în robie, pâna la liberare ۱۲۲۲ ۱۲۲۷, la 2 August 1812“².

Veniturile sînt:

a) Un împrumut de la Turci, se pare: ۲۰۰.۰۰۰ π ۰۰۰, în sumă de 200.000 l.

b) Bani dați de Doamna Beizadelei: 50.640 l;

c) De la guvernul rusese, în robie, „dupa obicei“: 10.000 l;

d) „Cît ni-au dăruit boierii la plecarea noastră din țară“: 30.000 l.

Totalul acestor încașări de principe vagabond și de prisionier e de 290.640 l.

Venind la cheltuieli, avem, între cele notate anume, 10.000 l. dați „în hazinele Prea-Înnaltului [۵۰۰.۰۰۰; Vizi-rul] la Șumla“. Cele mai multe sînt însă puse în bloc, după cum între cele din urmă se înseamnă cheltuielile din „Iulie [1812] până la întoarcerea noastră din Harcov“ și „August, până la plecarea noastră spre București“, de unde merse, dar nu de-a dreptul, la Scaunul său din Iași.

Un capitol special formează „Catastihul cheltuielilor celei de-a doua Domnii prin Beizadea fratele nostru, de

¹ Alexandra-Vodă Calimah, căruia Searlat îi dedică opera sa legisla-tivă, muri abia în 1821 (Xenopol, *o. c.*, p. 86).

² Acesta e întâiul act al liberării, pornirea spre București, cu restul prisionierilor turci, credem; al doilea se petrece în Octombrie, cum am văzut.

la 1-iu August 1812“. Între ele întîmpinăm: 1.000 l. „dumisale Caragă pentru capuchehalicul lui“, 5.000 l., cai-macamului Sehsuvar-Paşa, după porunca Porţii“.

Tabloul de total e următorul:

„Cuprinderea cheltuielilor şi veniturilor Domniei a doua, la Constantinopol, în Rumelia şi în robia noastră până la liberare şi pornirea noastră la Bucureşti:

	Lei	Bani
Cheltueli	1.080.862	101
Venituri	290.640	101
	<u>790.222</u>	

Adecă „—adauge Domnul—790.222 l., 101 b., am rămas datorî dia a doua Domnie până la liberarea noastră din 2 Octombrie 1812“.

Un ultim tablou de total coprinde cele două socoteli generale anterioare, precum şi a dragomanatului:

„Altă socoteală a întregii noastre datorii, atît în dragomanat, cît şi în întăia şi a doua Domnie, până la liberarea noastră din 2 Octombrie 1812:

183.550 lei din dragomanat.

351.252 lei, 79 b., Domnia întăiă.

790.222 l., 101 b., a doua“.

Se mai adaug două cifre: 165.000. Cât a cheltuit preaiubita noastră Doamnă pentru cheltuiala ei timp de cinei ani, în Constantinopol, afară de banii rămaşi din Iaşi, din cari 50.640 l. s'au dat Beizadelei, cum se arătă în urmă“ şi 200.000 l. *изъ взятыхъ въ кредитъ*, împrumutul de la Turci, credem. Totalul represintă suma de 1.690.025 l., 60 b.

Cum se vede, o frumoasă datorie, pe care n'o va fi plătit uşor Scarlat-Vodă în cei şapte ani de cîrmuire, de la 1812 la 1819.

Dintre socotelile lui în această Domnie, în sfîrşit efectivă, avem numai cîteva rînduri, pe p. 49, supţ rubrica: „De la vechia socoteală până la 1-iu Mart 1813.“ Sînt numai cîteva cheltuieli de casă, care se suie însă până la suma de 561.150 l.

XX.

Numărul condiilor financiare păstrate la Biblioteca Academiei e mai mare decît al registrelor de socoteli din Iaşi, dar cele mai multe sînt posterioare anului 1800. Condiile de înaintea acestor date sînt însă de o mai mare im-

portanță, din cauza caracterului lor particular, vechimii lor sau bogăției lămuririlor ce cuprind. Le vom cerea deci mai de aproape decît pe acelea.

Cea mai veche formează un volum legat cu îngrijire, de un legător, care a fost și tipograf și de la care strămoșii noștri dădă pe la jumătatea secolului al XVIII-lea au căpătat cîteva cărți religioase. În adevăr, se cetește jos, pe tartajul din față: „Ierei Mihaî, Mihailu“; în mijloc: „Mihailu Srilbi,“ iar jos: „S’au lucratii de popa Mihaî in—“ (restul e ras). Tot așa, pentru primele notițe și pe cellalt tartaj. Numele complet e: preotul Mihail Strilbișchi.

Condica poartă titlul următor: „Condica dumisale Ion¹ Sturdea Hatmanul, leat 7265, Mai 30 dni“. În ea se înscamnă numai veniturile acestui boier, și e ast-fel singura care să dea socotelile — cele de venituri numai — ale unei singure mari dregătorii. Căci nu trebuie să uităm, la calcularea sarcinilor ce apăsau asupra populației în epoca fanariotă, că pe lângă Domn membrii Divanului și, pe lângă aceștia, boierimea mai mică, chiar și boierimea minusculă a agenților de împlinire și cenușerilor de cancelarii, își aveau socotelile deosebite. Afară de aceia de care ne ocupăm aici, asemenea socoteli s’au pierdut însă.

Pisarul lui Ioan Sturdza înscamnă deci numai „pocloanile dumisale Hatmanului, cum sint în condica Vistierii“, fără a se escepta „vre un om osăbit al Domniei, și cu poronea să nu dă poclon“. În schimb pentru aceste venituri legale, Hatmanul renunța la cele abusive, consacrate până atunci de tradiție, îndatorindu-se a nu mai supăra pe nime, „nici cu vin de vânzare... pe călăraș, nici pe satele care poartă menzilirile, nici cu foc, nici cu lemne, — nici pe călăraș, nici pe slujitori mai mult să nu-i supere, far de cît acest venit pe obiceiii, adevă într’acesta chip“:

Iată acum și „chipul“:

- 75 lei, Leon Izbos, căpitan de Sorocea.
- 50 „ Ioniță Beldiman, căpitan de Coțman.
- 50 „ Costandin Sacazlăul, căpitan de Dorohoiu.
- 30 „ Neculai Patrașco, căpitan de Ropce.
- 75 „ Lupul Costachi, căpitan de Codru.
- 50 „ Neculai, căpitan de Tecuci.
- 50 „ Paleologos, căpitan de Covurlui.

¹ Decî e o greșală cînd Ienachi Kogălniceanu, vorbind de boierii lui Scarlat Ghica, pomenește pe „Dumitrașcu Sturza Vel Hatman“ (Letopisește, III, p. 233).

- 100 lei, Medelnicerul Neculaï, căpitan de Grecești.
 100 „ Vasilachi Cozma, căpitan de Iaș.
 100 „ Anăstase Poroșneuc.
 80 „ Vornicie Sucevi.

Alte căpităni.

- 30 lei, Vasile, căpitan de Ciuhuși.
 50 „ Dănilă, căpitan de Puțeni.
 90 „ Trei bulubaș de Gălaț: Zaharie i Costandin i Costandin.
 50 „ Măteș, bașbulubaș de Focșeni.
 30 „ Lupul, căpitan ot tam.
 30 „ Apostol, căpitan ot tam.
 30 „ Dima, căpitan ot tam.
 30 „ Costandin, căpitan ot tam.
 30 „ Panaitu, căpitan ot tam.
 30 „ Iane Chitic, căpitan ot tam.
 30 „ Ștefan, căpitan de Agiud.
 75 „ Cinci căpitani cu abărani lor (?) ot Cernăuț.
 33 „ Sotnicul de Cazaci și vataf de umblători¹ ot Soroca.

Bulubași din Curte.

- 50 lei, Bașbulubaș din Curte.
 25 „ Bulubaș al doile.
 25 „ Capitan de Drăgană.
 25 lei, Sotnicul.
 30 „ Capitanul de Arnăuți.

Bulubași hătmănești.

- 80 lei, State Bașbulubaș.
 80 „ Doi bulubaș.

Căpitani de cîmpu.

- 30 lei, Vasile Rus, căpitan de Heciu.
 30 „ Costandin i Sandu, căpitani de Băraianu.
 30 „ Ionița Horeiaci, căpitan de Răzina.
 30 „ Roman, căpitan de Tabăra.
 20 „ Ionița Leva, căpitan de Balănești.
 20 „ Ionița Malcoeiu, căpitan de Magură.
 20 „ Costandin Leva, căpitan de Rășipeni.
 20 „ Ursachi, căpitan de Caldărușea.
 20 „ Iordachi, căpitan de pașiri ot Iubănești.

1 Adeceă: curieri.

Căpitanii de menzil.

- 30 lei, Căpitan de Foeșeni.
 30 „ Căpitan ot Gălați.
 50 „ Căpitan ot Bărlad.
 50 „ Căpitan de Iaș.
 50 „ Căpitan de Ștefănești, de Crasna leuca.
 20 „ Țiganiî coroei¹.
 50 „ Căpitan ot Vasluii.

Și reglementarea veniturilor Hătmăniei urmează ast-fel:
 „Însă Hatmanul acestor (*sic*) pocloane într'un an să le iă,
 adecă la Sfintul Vasilea.

Călăraș hăt[mănești], și călăraș de la steagul lui Vel Căpitan, și călăraș di pre la menziliuri, și călăraș de cîmpu, și călăraș de margine, și băranî, și îmblători de Cernăuț și de Soroca, și siminiî hăt[mănești], și siminiî din Foeșeni, și de Gălaț; care aceastea rufeturi toate sînt în sama Hatmanului, și să obicinuisă Hatmanii ce era după vreme, de să întimpla și 2, 3 Hătmăniî într'un an, toț le cerē și le lua vulpe hăt[mănească] și prețul vulpei îl punē cît le era voia. Ce și pentru aceasta s'au hotărît dă tot omul, de la aceastea rufeturi mai sus arătatea, să dē cîte un leu pol vechiî, și numai o dată într'un an, și, macar de s'ar întimpla și Hătmăniî să schimbe și 2, 3 într'un an, cî mai mult să nu să supere.

Iar călăraș[i] de Chișinău, fiind că, de cînd s'au făcut acest menzil, n'au fost supăraț de cătră Hatman cu nimică,—purtînd menziliul cu cai lor și avînd mai mult supăr și ostinele de cît alte me[n]ziliuri,—hotărăm Domnie Mea, nici cu acest un pol leu vechiî ce s'au hotărît să dē cîialaltî, aceștia să nu fie supăraț. Și, osăbit de aceasta, cînd să va întimpla să se noiaseă menziliurile, pe cai ce vor pune la menziliuri să s[ă] plătească Hatmanului de la Vistierie cîte 15 lei pa (*sic*) cal, și dumnealui să oprească cîte un leu pe cal; iar cîte 14 lei să cumpere cai, să dē pe la menziliuri. Iar, afară dintr'aceste, să nu eutez[e] a lua macar un ban de la nimea.

Leat 7265, Iunie 11 dni¹.

¹ Cari prindeau șoimiî ce se trimeteau în dar Turcilor de aproape sau de departe.

² Cf. veniturile Hatmanului după reforma din 1776, în Petru Râșcanu. *Lefile și veniturile boierilor Moldovei în 1776. Document de la Grigore A. Ghica XV.*, publicat cu o introducere; Iași, Tipogr. Națională, 1887, pp. 8—9.

XXI.

Condica de venituri și cheltuieli a Domnului pe anul 1764 e mult mai amănunțită și mai îngrijită supt toate punctele de vedere decît condicile, mai tîrziu, ce le-am analizat pînă aici.

Veniturile poartă acest titlu : „Veniturile ce s'au luat la Visterie, carea s'au încercat la sama aceasta și s'au arătat anume și la ce trebuință s'au dat și s'au cheltuit. 1764.”

Ele se compun din următoarele rubrici:

a) Rămășițe, și anume:

α) „18.248 lei, 115 b. Rămășița ce-au rămas de la sama ce s'au închiat la mazilie Mării Sale Grigorie Ioan-Vodă ;

β) 3.140 lei, 17 bani. Rămășița ce s'au găsut la mazilia Mării Sale Grigori Ioan-Vod pre la ținuturi, care s'au aflat de dumnealor boerii caimacamî, însă :

354 l. Din agiutorință ot Suciav[a], adecă :

35,24. Panțirii ot Ropce: Dumitrache Vărnay;

126,64. Dumnealui Paharnicul Costandin Cananò ;

90. Ilie Cărste Șatarul, Vornic de Cîmpulung...

4,15. Ungurenii ot Hîrmănești, să[n] liud ot Mirești.

185,100. Din agiutorință ot Roman, adecă :

65 l., 100 b. Ce s'au aflat la ținut la feciori ocolași...”

Urmează asemenea rest din Covurlui („ce-au rămas de la samă”), cel din Orheiă, unde :

„36. Ce-au fost rămășiță călărașii, de băraia cu; și s'au aflat luați de slugile Enciului Cupariu...”;

cel din Cernăuți :

„Toader Giurgiuvanu, Vornic de Cîmpulungu rusăscu, ce-au fost încercat cu greșală..., fiind acest condei a Giurgiuvanului și în cele 787 lei, 33 bani a dăjdilor, ce iaste la catastivu cu pecete, adecă...: 761 lei, 17 pol bani, ce s'au încercat la sama cîfertului pe dumnealui Spatarul, din care 100 lei s'au dat liafa leventilor, ce-au avut rînduiț”.

La Hirău se menționează: „ocolul Coșulii”, „odaia Banesii Călmășoai” ¹, „Neculai Lăpușnian”, ocolaș”, „Domnița Anița” ², pe o moară ot Bărlăști”; „Ionița Sava, slugă ot ocolul Bahluiului”, „12,112 Costandin Perjul, din dajde mazililor, și 12,48 mănăstire Unsa”, „Aga Aristarh, să

¹ Văduva lui Dumitrașcu Călmășul, Vel Ban, fratele lui Ion Teodor Voevod. El murise acum la 5 Februar 1759 (Xenopol, *Ist. și geneal. casei Callimach*, pp. 237—8), cînd cumnatul său îi acordă scutiri, „rămîindu cu feți și fete mici”.

² Vre-o soră a lui Grigore Ghica.

dè izvod“, „panțirii ot Iubănești“. La Botoșani: „dumneae Băniasa Marie Călmășoai“, „Pitarul Nicolai Cog[ă]lniceanu| din sâp. (sic) ot Roman“¹, „Ioniță Gheuca Spătar, ce-au luat giudecătorie pe Maiu și de la izvod s'au ras“, „Ioniță|ă| Gherghel Post., ce-au luat de la Suciav|a| pe două luni, Maiu, Iunii, și de la izvod s'au ras“, „Lupul Stroici, ce-au luat de aici și s'au ras“, „dumnealui Stolnicul Ștefan Roset, ce-au luat de două ori, pe Iuni, ot Bacău“.

b) Dăjdi:

α) „O dajde a mazililor, obiceiuită, ce s'au scos pe două luni: Fevruar-Martie“ : saū:

„O dajde a mazililor, a neguțtorilor de Iaș, pe două luni: Fevruar i Martie“ : 1324, 114.

β) Dajdea obișnuită a mazililor: April-Maiu: 1319 l., 90 b.;

γ) „două dăjdi ce s'au scos pe mazil, însă o dajde obiceiuită pe 2 luni: Iuni, Iuli, și o dajde pentru poclonul baeramlăcului“. Total: 2.639 l., 54 b.

c) Șferturi:

α) „Un cifert ce s'au scos la April, după tablile ce-au dat zloțașii de pre la ținuturi.

Ug. pot.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

748	15	Suciava	620		Bacăul
500	11	Niamțul	1247	14	Putna
317	10	Romanul	534	1	Tecuciul
400		Covurluiul		612	Cernăuții
268		Tutova		614	16 Hirlău, Dorohoi
249	15	Vasluiul		137	19 Cirligătura
298	10	Fălciul		502	10 Ținutul Iași
1210	4	Lăpușna, Orheiul		42	Târgul Iași.
380	10	Soroca			

8.684, 15 bani; câte 2 lei, 90 bani galbănu, facu: 23.883 lei, 7 pol bani.“ La cari adăugindu-se 1194, 18¹/₂, „banii giudecătoriei, câte 2 parale noi de leu“, fac 25.077 lei, 26 bani.

β) „Un cifertu ce s'au scos după cifertul lui April, după tablile“, etc. Anume: Suceava, 741, 3; Neamțul, 477, 10; Romanul, 308, 10; Bacăul, 620; Putna, 1239; Tecuciul, 534, 1; Covurluiul, 394; Putna, 268; Vasluiul, 247, 15; Fălciul, 298, 10; Lăpușna, Orheiul, 1209, 14; Soroca, 349, 15; Cernăuții, 612; Hirlăul, Dorohoiu, 604, 6; Cirligătura, 127, 2; Ținutul Iași, 502, 10; Târgul Iași, 42. Totalul e de 24.762 lei, în cari se adaugă *giudecătoria*, în suma de 1179 alții.

1. Un membru necunoscut până acum al acestei familii.

7) „Cifertul indoit se s'au seos la Maiu“ : Suceava, 717,14; Neamțul, 464; Romanul, 301,10; Bacăul, 600; Putna, 1208; Tecuciul, 534,1; Covurluiul, 386,10; Tutova, 257,15; Vasluiul, 247,10; Fălciiul, 285; Lăpușna, Orheiul, 1164,7; Soroca, 349,15; Cernăuții, 600; Hirăul, Dorohoiul, 568,16; Cirligătura, 127,2; Ținutul Iași, 500,10; Tîrgul Iași, 42. Totalul e de 8.354,10. Se adaugă *judectoria*: 2.297 și „2.297 lei, 58 pol bani, câte 2 parale noi de leu, ce s'au luat mai mult la acest cifertu, pentru paguba zahereliu“;

8) „Cifertul indoit ce s'au seos pentru poeloanele bae-ramliculu“ : Suceava, 717,14; Neamțul, 464; Romanul, 301,10; Bacăul, 530; Putna, 1197,12; Tecuciul, 534,1; Covurluiul, 386; Tutova, 257,15; Vasluiul, 247,10; Fălciiul, 285; Lăpușna, Orheiul, 1164,7; Soroca, 349,15; Cernăuții, 600; Hirăul, Dorohoiul, 568,16; Cirligătura, 127,2; Ținutul Iași 500,10; Tîrgul Iași, 42. Totalul e de 8.273,12. Se adauge *judectoria*: 2.275 l., 29 b., și „2.275 lei, 29 bani răsura zlotașilor pe un cifert ce s'au luat la Vistirie“;

9) „Cifertul indoit ce s'au seos la luna Iunie“ : Suceava, 720; Neamțul, 442,5; Romanul, 286,4; Bacăul, 489,13; Putna, 1152,10; Tecuciul, 530; Covurluiul, 386; Tutova, 247; Vasluiul, 241,15; Fălciiul, 285; Lăpușna, Orheiul, 1087,1; Soroca, 334,7; Cernăuții, 575; Hirăul, Dorohoiul, 554,10; Cirligătura, 127,5; Ținutul Iași, 500,10; Tîrgul Iași, 42,2. *Judecătoria* se socoate 2.200 lei, 36.

„Estract de sama Visteriei, intru care s'au încercat toate veniturile ce s'au luat la Visterie, însă afară de scăderi“ : 218.833 l., 92.

Aceste scăderi sînt :

a) La rămășița 9) : între altele, „răsura din agiutorința ot Suceava“ : 3.016,24 „liafa și emeclicul slujitorilor Curții și alte marafeturi, pe trei luni: April, Maiu, Iuni, după foaia cu pecete gospod; 1764, Iuni 30;“

b) La dajdea 2) : „304. Ce s'au luat de Măriia Sa Grigorie Ioan-Vodă...; 60 de la neguitorii de Iaș, din 150 lei ce-au arătat că au dat, afar[ă] de 90 lei, ce s'au împlinit, fiind-că s'au adeverit că n'au dat...; 30,113. Rădicătură ce s'au făcut din dajdile mazililor, a ruptașilor Cămării, ce s'au seos la Fevruarie, Martie; căpitanii de pre la menziliuri (Birlad, Vaslu, Răsăpeni, Magura, Tabără, Răzăna, Căldărușe, Heei, Ștefanesti, Crasnaleuca, Iubănești, Bălănești, Bărăianii)“;

c) La dajdea 3) : 30,113 iar „rădicatura căpitanilor de pre la menziliuri“;

- d) La dajdea 7) : Capitanii de menziluri, 65,24 ;
 e) La șfertul 2) :
 „8 lei pe 4 liude dărvari¹ a dumisale beșliagăi de Iaș ;
 4 „ birul țimirașilor ot Șipote, ot Iubanești (2 la Cernăuți) ;
 50 „ osteniala diacului de Visterie, ce-au strânsu acest cîfert” ; total 64 l.
 f) La șfertul 3) : ea mai sus, afară de : „2, birul odag iului de la Scăntei” ;
 g) La cîfertul 7) : scutelnicii beșleagăi din Iași, 8 lei ; 8 lei, „2 liude, scutelnicii a surorii lui Poșta Maestru, din cîfertul lui April, din cîfertul lui Maiu.” Total: 82 l. ;
 h) La șfertul 2) : ea mai sus. Total : 66 l.,
 i) La șfertul 2) : sora lui „Poșta Maestru”, etc. ; „avaetul dumisale Vel Vistier, din cîfertul acest indoit, a lui Iunie”. Total : 620 l.

Venim acum la cheltuieli : „baniî ce s'au cheltuit din veniturile aceștii samî cu pecete gospod”.

a) Cheltuieli cu Turcii, și anume :

2) Pentru sarcinile legale ale țerii : „Bani trimiș la Tarigrad” : la Mart (28. 1764, 23.500 l. ; la 13 April, 20.000 ; la 19 Iunie, 50.000 ; în cursul anului, după polița capuchehaielelor, 25.000. Total : 118.500 l., duși prin levenți.

3) Furnituri : „zahareaoa”, pe fiecă lună turcească--, la Hotin : 1350 l. Total : 4.050 l. ; „Cherestè i salahori Plata cheresteliî de tăiat : de carat ot Orheiî, ce s'au trimiș la Călbur¹ : „șarampoî stejar”, „cașaclăcuri stejar”, „plata cheresteliî ce s'au tăiat și s'au trimiș de la Orheiî la Vozie, și s'au luat un săbeptahrir” : „stălpî” (și cu „cările muntenești”). „stălpî babale”, „eriș”, „ocă cărbuni” : „baniî ce s'au dat la Benă-Emeni de la Voziiia²” : „pentru mucaeseaoa zaharealiî” : pentru cea „ce s'au pogorât de pre la ținuturi la schele Gălașilor la randuiala de primăvară, 1764” : cumpărată cu chila de diferiți boieri la ținuturi, ea costă 3.023 l. 30 b. ;

7) Poliți : „Dobănzile”. „Bașul pe 5 pungî de bani de argintu”, 35 l. ; „dobănzî ce s'au dat pe banii prodosiei din cîfertul lui Aprilie” : 1074 l. 90 b. ; „30 l. Bașul la 1500 lei beșlicî, ce s'au trimiș la Căușani de s'au schimbat, 1764. Iuni 22”. Total 1829 l. 116 b. ;

1. V. Hurmuzaki, X, p. 531 ; „Holzträger und Ofenheitzer”.

¹ Kilburn, la Nipru.

² Oceaov.

2) Daruri :

1. „*La porți*“ : „coț de sal“, „blană cacom, care s'au triimis Mării Sale Hanului cu Ivan treti Comis, prin mâna dumnealor boerilor caimacamî, 1764“; „o părechi de ochelari, ce s'au triimis la Aga Sultanului“; blană lui „Sarascher Sultanu“, care mai primește: „cămări ferecate“, îmbrăcate cu „bulgarii“, „căruți giurgiuvenești ferecate“, „un rădvan cu căfasuri ferecate și spânzurat în curăle“, „căruți mocănești ce s'au triimis Mării Sale Bahtă-Gherei Sultan ferecate“, „două eccii“ pentru el, și un rădvan ca mai sus, „375 cantari var, ce s'au triimis la Căușeni pentru saraiurile Mării Sale Hanului“; „cheresteaoa“ și „grinzii teiu“, „scânduri teiu“. Total: 7.973 l., 60 b.;

2. „*Daruri la agi mari*“: Resmi-Efendi, 1000 l.; Schemni-Aga Mustafă beii, Capugi-bașa, 11.837 l., 60 b.; suita lui: „82 l., 60 b. 30 ug. zăr. bacșiș la oamenii dumsale Schemni Agas, mergând gospod la dumnealui (și la plecarea Agai)“. — „Cele ce s'au făcut pentru dumnealui Schemni Agas, însă: 82, 60. 15 coț stof cu fir, un obiialu i 2 perini“; alt „obiial“; „38 l., 90 b. la—coț ghermesut cu flori, lipscănese, ce s'au făcut un obiial, o saltă i 3 perlelmi tij; luni 15... Arămuri ce s'au cumpărat pentru dumnealui Schemni Agas“: „sahani“, „bolduri“, „ghineu“ (70 de parale oca), „tingiri cu capace“, „tigai“ (cite 57 de parale), „un stuchiat argintu“, „un ceasornic de argintu, ce s'au dat dar Dumnealui Unchiarii-Salahor“. „Blani și benişur ce s'au dat la oamenii împărătești“, „o feregă postav verdi englizăse, blănită cu pacă samur, cu profiluri de samur pentru Schemni Agas“, „un contăș cu bun postav sata, blănit cu blană de carsale i cu zagarali, guș carsale, pentru Divan-Efendi“, un „beniş“, un „cubur“, etc. Total: 18.521 l., 10 b.;

3. *Daruri la Turci*: Unuia venit cu „zapt fermanu“: „un top șamalagă“. — „Lui Agim Hoge, mergând la Măriia Sa Hanul“. — „La un ciohodar al dumsale Ismail-Motevelsa, viind pentru zaherea“. — „La un ciohodar al dumsale Ibrail-Nazir, viind pentru zaherea la April 15“. — „Lui Mehmet Ciohodar a lui Oru Benà-Emeni, ce-au venit pentru 200 liude salahori, i pentru 5.000 lei havale“. — „Dumsale Ahmet-beii“: „o blană sânceapu“, „un postav melir“, „un postav cestra“. — „La Aga Mării Sale Sultanului“. — La un Turc: „un postav urdinar, prin mâna dum-

1. Schemni Aga e funcționarul turc care aduce mazilia.

nealor boerilor caimacani". — „La naipul de Benderii"; „lui Zornazan-Baş[a]"; „lui Nagaragi-Başo". — „S'au dat lui Giuvan-beiü, ce-au venit de au luat pebeşliaga de Orheiü, de l-au dus la Măria Sa Sultanul; 1764, Iunie 22". — „La mărzaei care au venit aici pentru soimii; 1764, Iunie 23". — „La hărăgeriul ȧigănescu de la Hotin; 1764, Iunie 25". — „20 l.; cari bani s'au cheltuit prin mână dumsale raedelnicerului Arghirie, cu mărzaeul ce-au venit cu iarlicul Sultanului, de s'au seos nişte loc de la Tătari; 1764, Iunie 27". — „La un ciohodar a dumsale Cară-Hasăchi-Ismail Mutevelesi".

4. *Conacile*. „146 l., 95 b., cele ce s'au dat în patru zile la Gălaş oamenilor împărăteşti după izvodu cu pecete gospod, cum arată anume, adecă Gioi, Maiü 27, Vineri, Sămbătă şi Duminecă; 1764". — „70 l., 45 b., cele ce s'au dat la haremul Mării Sale Hafis-Ahmet-Paşa Chiupriulu-Olu, ce-au venit cu bolozanul pe apă şi cu buiurultii şi tester, de cele ce să-s dè din schele în schele; după foae gospod; 1764, Mai 13". — „Cheltuiala ce s'au făcut la Gălaş cu Măria Sa Abdi-Paş[a], ce s'au întorsu de la Rămnice şi au mersu la Sacce de s'au împreunat cu Măria Sa Hafas-Ahmet-Paş[a] Chiupriulu-Olu, în ducătoare şi în viitoare, după 1764, Mai 19". — „427 l., b. 78. Cheltuiala ce au făcut Costandin Boşniag în câte zile au şezut dumnealui Schemni-Agas aici în Iaş, după cum arată foae gospod; 1764, Iunie 14". — „42 l., 54 b. Cele ce s'au cumpărat cu bani din Iaş pentru dumnealui Schemni-Agas pâr la Gălaş, după foae gospod; 1764, Iunie 14". — „2334 l., 104 b., cheltuieli ce s'au făcut cu Măria Sa Grigorie Ioan-Voda, pe câte zile au şezut aici şi cu conacele ce-au avut de aici şi pâr la Gălaş. Cele ce s'au dat pe o zi: ... 500 pâini, câte 2 bani, 40 pâini pentru masa gospod (2 lei), 30 oca lumân. său (7 l., 60 b.), 5 oca faeli ceară, câte 52 parale oca, 25 cară lemne (9 l., 45 b.), 1 oca cahvè (2 l., 60 b.). la culine, 20 cară fanu, câte 50 parale car[u], 12 merçe orzu, câte 50 parale ... Pe 18 zile, adecă de la Martu 27 zile pâr la April 12, fac 1911 lei, 90 bani (se scad banii „ce n'au apucat să-i dè la Vel Comis"). — Pentru „agăr-lăcul" lui şi „care ce s'au luat cu beilieu". — „Oamenilor ce-au venit cu caii de pre la ȧinuturi, câte 1 para de pâine pe zi". — „Conace şi emeclicul ot Frumoasa". — „Luni la prânzu la Frumoasa". — „Conacu de la Scănteii, iar piste tot conacile ce s'au făcut prin mână Stolnicului Beldi-

man¹“. — Conacele de la Vaslui, Birlad, Prival, Braniste, Covurlui, Puteni, patru in Galati. — „Cheltuielile ce s'au facut cu conacele duminale Huncher-Salahor, ce-au radicat de aici pe Măria Sa Grigorie Ion-Voda, viind de la Galați par aici, după foae gospod“. — „Cele ce s'au cheltuit cu Uchiar-Salahoriu, ce-au radicat pe Măria Sa Grigorie Ion-Voda, in câte zile au șezut aici la Iași și par la Galați“: „la spoitul vasilor, putini, cofe, sfeșnice de lut, steeli de băut apă, scafe, strachini, ulcioare“; „36 l., 9 b., ce-au cheltuit pe baclavale, prăjituri i zaharică, dulceturi, farfurii și chesele, ce s'au pus aceste in câte zile au șezut“. — „628 l., 55 b. Cheltuielile ce s'au facut la conacele Mării Sale Abdi-Pașe, care s'au mazilit de la Hotin, mergând in gios“. Itinerariul: Vasiliuși-Mari, Ciuciuilești, Rășapeni, Răzăna, Boldurești, Răbăe, Stăniliești, Targul Fălciiului, Targul Bărladului, Tecuci. Cheltuieli cu „băcălii“. — „995 l., 76 pol. b., cheltuielile ce s'au facut cu conacele duminale Răsmi-Efendi, viind de la Birlin¹“. Itinerariul: Cernăuți, Iubănești, Șipote, Botoșani. Se cumpără: „cofe, strachini, ibrice de lut i alte mărunțisuri“. — „94 l. Cheltuiala ce s'au facut cu conacele Mării Sale Mehmet-Pașe, mergând la Măria Sa Hanu“. Itinerariul: Focșani, Tecuci, Birlad, Fălciiu, Lăpușna. — „815 l., 88 b., cheltuiala ce s'au facut cu conacele Mării Sale Mehmet-Pașe, ce-au mersu la Hotin, la finutul Covurluiului“: „200 oacă carne, câte 9 bani“, „100 oacă orez, câte 8 parale“, „35 oacă untu, câte 40 bani“, „1 l., 12 b., 4 oacă mieri“, „72 b., 8 oacă faină has“, „1 l., 60 b., o oacă zahar“, „4 miei vii, câte 25 parale“, „48 b., pol oacă migdale“, „36 b., 2 oacă nohot“, „90 b., 15 oacă ceapă“, „1 l., 15 b., 15 găini“, „60 b., 100 oio“, „2 l., zărzăvaturi“, „15 b., 5 oacă sare“, „36 b., 3 oacă cașcaval“, „1 l., 20 oacă lapte iăgurtu“, „12 b., smântână“, „100 cară iarbă, câte 60 parale“, „2 l., 30 b., 30 oacă catramă“, „1 l., 105 b., 5 oacă untu-de-lemn“, „9 b., otăt“, „48 b., 1 oacă săpon.“ „Pe 5 zile, adecă Mercuri, Gioi, Vineri, Sămbătă, Duminecă“. Pentru suită: „20 scânduri, ce s'au facut 3 tavale de dus bucate“, „piroane, de s'au facut aceste sanii“, „ibrice de lut“, „36 b., cires pentru haremu“. — „Conacul de la Oance“ (al cui?): „90 b., 30 jămne“, „18 b., 3 oacă lapte“. — „Zaherea ce s'au

¹ Gheorghe, apoi Ban; tatăl lui Alecu Beldiman, poetul.

² Răsmi-Efendi, ambasador extraordinar la Berlin. Parte din jurnalul său de călătorie, la ducere, s'a publicat in *Arch. ist.* I 1, p. 183.

dat la 4 conace a Mării Sale Pașii, ce-au mersu la Hotin“: „60 b., 2 putini de pus lunănarilo“, „60 b., 2 zămbiri de pus orezul“. Itinerariul: Boldurești, Răzâna, Podul-lui-Ghermanu, Ciuciule, Vasiliuț, Hotin.

5. *Cheltuiala musafirilor*. „91 l., cheltuiala musafirilor ce-au venit la casele de beșillic, pe 10 zile“. — Altă dată, 114 l., 3 b. — O cheltuială a „târgoveților ot Lăpușna“. — „Cheltuiala odăi ot menzila Bărladului“, Vasluiului, Ștefăneștilor, etc. — „Pentru nizam“: „Pentru un bulubaș cu 3 săimeni, ce-au fugit de la Mărie Sa Hanul“. — „S’au dat cu capichehae de Bendir, pentru un buiurultiu de la Enicer-Agas, ce s’au triimis beșliagăi de Chișnău, pentru Turcii făcători de răutăți, prin mâna dumnealor boerilor caimacam; 1764“.

6. *Chiriile*. „La săimenii și Codrenii ce-au tras edecurile, pentru mâncare lor“. — „1 lei pentru 10 căpestre ce s’au luat la Gălați“. — „Hogeretul pe 35 cai, ce s’au luat de la ținut Tutovii și au vinit cu dumnealui Schemni Agas de la Bărladu păr la Vaslui, pe 8 ceasuri, câte 10 bani de cal pe ceas“. — „Chirie la un car mocăneșu, ce au dat starostile de Putna dumisale Tefterdariului“.

7. *Bacșișurile*. „11 ughî zăngirlii i 5 nisfieli tunuz“. — Total: 52 l., 45 b.

8. *Alte cheltuieli*. „Unu beșliu mergând la Gălaț cu un surgun, la April 9“. — „Cheltuiala la un Ogiacu-Ceaus de la Hotin, împreună cu 2 noveccii, cari au dus 2 Turci vinovați la Hotin, ce-au ucis un harab[algiu“. — „La un beșliu mergând la Gălaț c’un vinovat“. — „La Anastas, care au venit de la Crămu, cu poruncă de la Marjia Sa Hanul“. — „Cu un stiag ce s’au făcut la beșliu“. — „S’au dat la un sirman ce-au venit de la Măriia Sa Sultanu cu iarlăe pentru pricina lui Teven Jidovul; 1764, Iunie 23“. — „Ce s’au triimis la capichehaia de Căslă pentru cheltuiala a trei iarlăcuri: unul pentru Hatmanul de Dubăsari, unul pentru Dunduc-Mărza, unul pentru Bei-Mărza, să i să rădice căsla din satul Costești; 1764, Iunie 22“. — „3 l., 60 b., pe doi berbeci ce s’au dat la dumnealui Capegi-Bașa Schemni-Aga, de i-au tăiat la Curban-Baeram, la Gălați“.

9. *Leșile Turcilor*. „36 l. Beșliagăi celui vechiu ot Gălaț, pe 6 zile a lui Mart... 20 l. Beșliagăi de Hărlău, pe 15 zile a lui Mart... Beșliagăi beșliilor de Iaș, pe 2 luni, April-Maiu, câte 208 l. pe lună... Beșliagăi ot Focșeni, pe 2 luni..., câte 85 lei pe lună... Sărdariului de Gălaț i ne-

ferilor lui..., câte 187 lei pe lună... Beșliagăi de Bărladu i neferilor lui, câte 45 lei pe lună... Beșliagăi de Vaslui..., câte 10 lei pe lună... Beșliagăi de Huși..., câte 35 lei pe lună... Beșliagăi de Chișnău i neferilor lui..., câte 90 lei pe lună... Iazagiului ot Chișnău..., câte 10 lei pe lună... Beșliagăi ot Orhei..., câte 16 lei pe lună... Beșliagăi de Soroca i neferilor lui..., câte 52 lei pe lună... Beșliagăi de Movilău i neferilor lui..., câte 90 lei pe lună... Beșliagăi de Cernăuți i neferilor lui..., câte 55 lei pe lună... Beșliagăi de Hârlău i neferilor lui... Beșliagăi de Botoșani, pe Iunie, însă 15 lei Beșliagăi, 20 lei la 4 neferi... Emeciculi lui Osman Ceauș-Aga pe 2 luni..., câte 40 lei pe lună... Emeciculi mehterilor turci..., câte 33 lei, 40 bani pe lună... Beșliagăi i neferilor ot Focșeni... Sărdariului i neferilor ot Galați... Sărdariul..., Odobașe..., 25 neferi (plata lor : 50, 12, 125 lei). Beșliagăi de Huș pe Iunie, însă 15 lei Beșliagăi, 20 lei la 4 neferi... Beșliagăi ot Cernăuți, pe Iulie, însă 25 lei Beșliaga i 25 la 5 neferi“. Totalul : 2.657 l., 80 b.—Plus un „a-vact“ de 150 l.

b) Cheltuieli politice:

1. „Pentru rădicare Mării Sale lui Vodă.—Cheltuiala celor ce-au mersu înaintea Domnii la Țarigradu“ : „copii din casă“ și „ispravnicul de copii“, „tuiungii“, „steglarii“ lângă sangiacu“, „trambaci“, „leș de la dumnealui Hatmanul“, „un surmaci i un doboș“, „2 armășei“, „2 șetrări“, „6 masalagii“, „levenți“, „7 comișei“, „1 curălar“, „1 cocierii“, „1 Țigan hierar“, „un cămarăș gălațan“, „17 vezetei streini“, „66 telegari“, „2 bucatari“, „o scutulșcă cu vuteă“, un odobaș de levenți, carata ce merge la Galați, „zăbali nemțăști“, „cheltuiala ce s'au făcut prin mână Pitariului Gheorghii, mergându cu rădvanile la Țarigradu, pentru vinire Mării Sale lui Vodă, însă cu meremetu rădvanurilor i alte cheltue“, „cheltuiala ce s'au făcut la venire Mării Sale lui Vodă, prin mână dumisale Stolnicului Beldiman“.

„Pentru rădicarea Mării Sale Grigorie Ioan-Vodă. — 130 lei chirie la un car mocănescu, ce-au mersu cu Măriia Sa la Țarigradu, prin mână dumilorsale boiarilor caimacamii.“ — „80 lei la un odobaș i 6 siimeni ce-au mersu cu carăle cu boi ce-au încărcat agărlăcul Mării Sale păr la Galați, prin mână dumnealor boierilor caimacamii“. „S'au dat la 7 cară mocănești ot Soveja, ce-au venit pentru rădicare Mării Sale Grigori Ion-Vodă și, nefiind trebuitoarea, s'au întorsu înapoi“.

2. „Celor triimis în părți streini“. „Pentru 200 ughi un-

gurești, ce s'au triimis la musu Laros¹ prin mâna dumisale Spatarului Ianacachi Milo², cari bani s'au dat de dumnealor boerii caimacami, 1764... La 5 umblători ot Cernăuți, ce-au imblat cu poștia la Leov, în 5 săptămâni, câte 10 lei de săptămână... La un imblător ot Cernăuți, ce s'au triimis la Leov cu un plic cu galbini... La un imblător ot Cernăuți, ce s'au triimis la Leov cu un plic cu cărți, care plic au venit de la Tarigrad cu dumnealui Postelnicul Caragè... Cheltuiala la doi imblători ot Cernăuți, ce s'au triimis la Varșavu cu trebî; 1764, Iuni 23... Pentru 200 ughi ungurești, ce s'au triimis la Varșav, la musu Laros, săcitar; 1764, Iulie 13⁴. Total: 1847 lei, 80 bani.

3. „La locuri știute de gospod:“ „prieteni“, „la April în 4, fiind gospod la Tarigradu:“ inele, tabachere, ceasornic. Total: 3.855 lei.

c) Lefi:

α) *Celor triimis cu haznele*: „270 l. cheltuiala celor ce s'au triimis la Tarigradu în menzil, cu polițe și cu cărți către gospod, prin mâna dumnealor boerilor caimacami, la Mart 29⁴. Total: 1110 l., 96 b.;

β) *Celor triimis pre la sarhaturî*: „La 2 săimeni ce-au mersu cu haznè la Căușani, cari bani s'au dat prin mâna dumnealor boerilor caimacami; 1764.“ — „Dumnealui Camarașului Neculachi Vintura, mergandu în trii rânduri la Brăila; 1764, Iunie 11.“ — „Cheltuiala drumului dumisale

1 De Laroche. Acesta era în 1763 (de prin 1758) „secretariu la departamentul Afacerilor-Străine în Moldova“ și ieși înaintea lui Resmî-Efendi (*Acte și fragmente*, I, p. 379, No. 3). În 1764, după depunerea lui Grigore Calimah, el fu stabilit de noul Domn, Grigore Alexandru Ghica, în calitate de agent la Varșovia (Hurmuzaki, *Supl. I*, p. 724, No. 1039). El păstră acest loc și în a doua Domnie a lui Grigore Calimah, și chiar în scurta stăpînire a lui Constantin Mavrocordat, trimetînd rapoarte colorate în sens frances (*ibid.*, p. 743, No. 1054; cf. *Acte și fragmente*, I, pp. 392—3, 396). În 1769 Turcii îl trimiseră la Viena (Hurmuzaki, *I. c.*, p. 774, No. 1106). La 26 April 1773, îl aflăm, fără ocupație, la Olmütz (*ibid.*, p. 852—3, No. 1253). La 1774 cerea a fi întebuițat undeva de Franța, chiar în principate, unde s'ar fi făcut pent.u el un consulat (*ibid.*, p. 886, No. 1260; p. 897, No. 1273). Apoi, după pace, trecu poate în serviciul lui Al. Ipsilanti (dar v. Sestini, *Viaggio a Viena*, p. 6); pe Nicolae Caragè și Mihalachi Suțu îi servi ca secretar, de și fusese vorba un moment a-l face consul la Durazzo (Hurmuzaki, *Supl. I*, p. 12, No. 22; p. 14, No. 26; pp. 17—21, pp. 27—8, No. 48; p. 40, No. 66).

2 Cf., pentru el, mai ales ce se spune în I. Tanoviceanu. *Un poet moldovean din sec. al XVIII-lea: Matei Milo*; în *An. Ac. Rom.*, Ser. II, XX, Secția literară.

Postelnicului Antiohi Caragè, mergând la Crăm; 1764, Iunie 17^a. Total: 935 lei;

γ) *Celor treiimiș cu trebi*. Treti-Ușerul ce vine înaintea lui Salahor-Aga, care ridică pe Domn; „la April 4“. — „La un ușerel ce-aū mersu împreună cu meimandariul moschiceseu la April 11, prin mâna boerilor caimacamî, 1764“. — „Doi bucătari“ pentru același Salahor-Aga. — „50 lei. Lui Gavrilas, mergându la Cernăuți, înaintea dumisale Răzmi-Efendi, sol, ce vine de la Berlinu, prin mâna dumnealor boerilor caimacamî; 1764“. — „Lui Petrachi Pitarul, mergându înaintea Mării Sale Pașii ce trece la Hotinu“. — „La un masalagiū, ce-aū mersu cu dumnealui Schemni-Agas pâr la Gălați“. — „La doi săimeni ce-aū mersu împreună cu haznea dumisale Casapbașii la Foeșeni; 1764, Iunie 16“. — „Cheltuiala lui Iordache Vintura, biv Vel Căpitan za dârbanî, mergând sol la București; 1764, Iunie 16“. — „La un ușerel de liafă.“ Total: 278 lei;

δ) *Călărașii de Țarigradu*. „Călărași gălățeni“. Total: 910 lei;

ε) *Lipcanii*, trimiși la Hotin, la Crim, la Cișlă, la Foeșani, la Bender, la Ismail, la „Oru“. — „2 lei un Lipean cu ofițer prusaseu la Cernăuț; April 12“. — „Un Lipean la Roman i la Rădăuț, pentru telegar; April 15“. — „2 lei un Lipean la Foeșeni, cu un ofițer rumanu, mergând la București; April 15“. — „La Oenă“. — „Un Lipean pre la ținuturi, cu cărțile cifertului“. — „Un Lipean cu mehtup la Răzmi-Efendi.“ — Total: 301 l., 30 b.;

ζ) *LeŃile creștinilor*. „Emeclicul medelnicerului Vasilachi..., câte 30 lei pe lună... Emeclicul lui Ștefan mehtupciul..., câte 50 lei pe lună... Lui treti Ușer... câte 5 lei pe lună... Lui Ștal pisariū¹ (20 lei). Emeclicul la 9 ușereî, un odagiū..., câte 30 lei pe lună... Emeclicul lui Grigori cea-sornicar² (5 lei). Diaconului de la biserica gospod de pe poartă (5 lei). 30 lei. Liafa și emeclicul nevestiî lui Loeman gerah (15 lei). Emeclicul bucătarului de la casile de beilicu..., câte 5 lei de lună... Căpitanului de menzilul Iașii..., câte 10 lei pe lună... Capichehaieli de Crămu (100 lei). Capichehaielei de Căslă..., câte 50 lei pe lună... Capichehaielei de Benderiū (70 lei). Lui Neculi Sulger, capichehaii de Smil (30 lei). Capichehaielei de Hotin (50

¹ Asupra lui Stahl, v. și documentele din archiva bisericeî catolice de la Iași, în Iorga, *Registr de socoteli relative la Istoria Romînilor* (supt presă), p. 108, No. 62; p. 108, No. 55.

² Văduva lui e menționată într'unul din documentele din Iași

lei). Căpitanului de menzilul Foeșanii (10 lei). Trămbacilor, toboșului, surmaciului ot Foeșani (12 lei). Căpitanului de menzilul Foeșanii (10 lei). Trămbacilor ot Chișnău (15 lei). Pisariului ot Sorocea (8 lei). Pisariului ot Cernăuți (8 lei). S'aă cheltuit la episcopie Rădăușului, pe 2 luni... 36 lei. (Pe alte două, 42). Levenților pe April... 546 lei". Se compun din: „Gheorghie Căpitanul, Odabase, Ceausul, Baeractariul, 30 liude levenți, câte 5 lei. Stiajul lui Leon-dari Căpitanul. Stiajul lui Neculi Căpitanul". „Emeclicul la 2 măturăriș moldoveni, câte 4 parale pe zi... Lui Ghiorghie cântăreț de la biserica gospod (5 lei). Total: 1949 lei;

d) Cheltuiala Curții:

a) „Curte gospod": „14 lei pentru 4 testeli hărtii turcească, câte 3 pol lei... Pentru 832 topuri de masală, ce-aă arsu la Curte gospod in 32 zile ce-aă șezut Măriia Sa Grigorie Ion Voevod, câte 26 topuri pe zi... Pe o sinie de 14 oă, 3 litre, câte 2 pol lei oca, pentru trebuința gospod... 19 lei, 60 bani, 2 oă prav de pușcă, de s'aă slobozit tunurile la Curban Baeram... 12 lei, 60 bani pe 10 vedri păcură, i 300 topuri pentru trebuința masalalilor, i o piele ce s'aă luat pentru dresul dobelor; 1764, Mai 28. Lei 4 pentru 2 berbeci ce s'aă tăiat între tuiuri la venirea Domniei; 1764.— 150 lei. Pentru 150 vedre vin, ce s'aă luat la pivnița gospod; 1764, Iunie 7.—3.660 lei. Cheltuială ce s'aă făcut prin mâna lui Gavrilas Ușer cu așternutul Curților gospod... 1764... Cheltuiala ce s'aă făcut prin mâna ispravnicului Papii cu meremetul Curților gospod... Pe 75 giamuri, câte 18 parale („giamuri de mijloc" și „mici"); „15 lei pe 75 giamuri de mijloc, ce s'aă pus la casa dascalului Evghenii". Total: 4.478 lei, 53 bani.

β) „Cupărie i ciohodărie". „Pentru steele i carafile i păhare ce aă luat Vel-Cupar pentru masa gospod; 1764, Iunie 9. 30 lei pe 15 oă vutcă, ce s'aă cumpărat la Curte gospod, prin mâna dunnisale Vel Cupar, câte 2 lei oca; 1764, Iunie 21". Total: 45 lei.

γ) „Grajdiul gospod" „Pe o păreche hamuri cu paftale i cu moțuri... Pe o carătă ce s'aă luat de la Beizadē... Meremet ce s'aă făcut la această carătă.. Pentru un rădvān ce s'aă cumpărat... 1000 lei pentru 500 stoguri fānu". Total: 1835 lei.

δ) „Viile gospod". „Lucrul viilor de la groapă de primăvară prin mâna dumnealor boerilor caimacamii": între altele și „de pāruit". Total: 114 lei;

e) Daruri la creștinii.

α) Cu acest titlu: „245 lei, 90 bani. S'aă dat lui Ioniță,

omul Mării Sale lui Vodă, viindu cu vestire Domnii¹, prin mână dumnealor boerilor caimacani²: „30 lei, 10 coți at-laz florintinu“. „Pentru 2 postaje ceștra“. — „Pentru o tabachere de bagă, ce s'au dat consului²“. — „Vozarii, ³ carii au trecut calabăleul gospod“. — „Cupariului ce au venit de la București“. — „Pentru o blană carsac, ce s'au îmbrăcat pe dumnealui Cupariul ce au venit de la București la Gă-lați“. — „Blană pânteece carsac cu 30 lei, pentru guș (sic)“. Total: 624 lei, 90 bani;

β) „Caftanile.“ „Un caftan pe dumnealui Ștefan Roset, Vel Logofăt; 1764, Iunie 6. Un caftan pe dumnealui Ion Cantlaj, făcându-se Vel Vistier; 1764 Iunie 6. Un caftan pe dumnealui Costache Guliiano, făcându-se Vel Spatar; 1764, Iunie 6. Un caftan pe dumnealui Costachi Conachi, făcându-se Vel Banu; 1764, Iunie 6. Un caftan pe dumnealui Manolachi, făcându-să Vel Paharnic; 1764, Iunie 6. Un caftan ce s'au îmbrăcat pe Tofan, făcându-să Vtor Ușeri; 1764, Iunie 6. Un caftan pe Ștefan Hurmuzaki, făcându-se Vtori Vistier; 1764, Iunie 9. Un caftan pe Toader Vărnăv, făcându-s[e] treti Vistier; 1764, Iunie 9. Un caftan pe Tănas Giosan, făcându-s[e] logofăt de Vistierie; 1764, Iunie 9. Un caftan pe dumnealui Lăscarachi Roset, făcându-să treti Logofăt; 1764, Iunie 11. Un caftan pe ceașul de mehteri (11). Un caftan pe Neculachi Draeu³, făcându-să Vel Sulger (11). Un caftan pe dumnealui Arghirie, făcându-să Vel Sărdar (15). Un caftan pe dumnealui Iordachi Panaiotachi, făcându-se Vel Comis; 1764, Iunie 16. Un caftan pe dumnealui Grigoraș Lion, făcându-se staroste de Putna (23). Un caftan pe dumnealui, — făcându-să Sărdar la Gălaț (23). Un caftan pe Iliiaș, făcându-să staroste la Cernăuți (9). Un caftan pe Mehmet, făcându-s[e] Mehter-Baş (16)“. Total — caftanul costă între 10 și 20 lei—270 lei.

γ) „Milile“ „Mila de la gospodu lui Iacov ce-au fost Jidlan] și s'au botezat pe luna lui Iulie: 1764, Iunie 28.“ Total: 57 l.;

δ) „Biscariile.“ „Preuților“, „țircovnicilor“, „calinarșilor“. Total: 497 l., 60 b.;

¹ A nouei Domnii a lui Grigore Alexandru Ghica. V. mai departe, în text.

² La această dată nici un consul nu se află în principate. Tott, consulul francez în Crimeia, trecu prin Moldova abia în 1767. Nu înțelegem deci, de cine poate să fie vorba, dacă nu de predecesorul lui Tott, Ruffin. V. *Registre de soco'ell*, p. 75.

³ Podariî.

⁴ Suțu.

*) Supt rubrica: „Cheltuiala musafirilor“: „3 lei. Pe vutea i vinu ce s'aū dat la dumnealui beizede milordos englez¹, prin māna dumnealor boiarilor caimacami; 1764“. — „Cu dumnealui doftorul, cāt aū șezut în Galaț și pār la Iași; 1764, Iulie 13“;

*) Cheltuieli diverse („alte cheltuiiale“): „Pentru 2 astari ce s'aū cumpărat, de s'aū făcut mușamali.“ — „La 3 leventi, mergând după nește tîlhari ce s'aū auzit că umblă piste Prut, prin māna dumnealor boerilor caimacami.“ — „Pentru cheltuiala cuhnii, dumisale Postelnicului Antiohi Caragē, pe o lună.“ — „Cheltuiala dumisale Sulgeriului Leon.“ — „S'aū datun astaru ce s'aū luat de trebuința gospod, prin māna dumnealor boerilor caimacami; 1764.“ — „S'aū dat prin māna dumisale Hrisoseuleo Agla, la carile ce-aū cărat gunoiu și pădure, și mănecare oamenilor, de aū tocmīt drumul de piatră; 1764“. — (Și pentru steaguri: „63 l., 101 b., pe 85 coți, un rup. sandal, ce s'aū pus la 10 stiağuri, adecă 3 stiağuri leventilor, 2 stiağuri în curte, 3 stiağuri la Hătmănie, 1 stiağ căpitanului de vânători, un stiağ la Vel Căpitan“, — „Croitoriului de lucru... Găitanuri cu cănături, ce s'aū făcut la stiağuri.“ — „Cheltuiala ce s'aū făcut cu așternutul casălor ot Frumoasa...: 10 bogasii, de s'aū pus dosuri la 27 perini... 12 l.; 108 b., 10 oca, 300 dramuri bumbacu la o săltē, la 3 perini mici.“ — „Macaturi de cit în casa solului... 8 l., 105 b., 35 pol coț pânză moschiciască la 6 perdeli, la ferestii... Halcali, găitanu, ață la perdele... 3 l., 90 b., 15 rogojinii. 2 l., 60 b. 2 hărtii ținte galbene, ținte de fier meșin, plata sâhaidacarilor pentru așternuturile lor... 1 l., 90 b. Ibrîșim de cusut postajale, ață la înfățat perinile; de făcut 6 verigi de fer la 6 perdeli la ferestii... 3 l., 9 b., 950 draniți, câte 8 parale suta; 1900 cui, câte 2 pol parale suta, ce s'aū șindilit casăle... 25 coți flanela, câte 90 bani... Cit bun supțire, câte 90 bani... Cit al doile mână, câte 75 bani... 29 l., 30 b., 9 pol coți postav novigatonu²; 1764“. — „Cheltuiala rarăilor pe luna lui Maiu“. — „9 l. S'aū cheltuit cu 8 gente ce s'aū făcut călărașilor de Țarigradu.“ — „Pentru 2 dobe, 3 ziluri, 3 părechii nagarale.“

*) Cheltuiala Visteriei. „76 l. Obicinuita cheltuială a Visteriei pe luna lui Apr[il], în Căimăcamie“, pentru „hărtii“,

1 E vorba de lord Baltimore. O parte din jurnalul lui de călătorie în *Arch. ist.*, I¹, pp. 183—4.

2 Poate *neue Gattung*, gen nou !

„ceară tare niagră“, „pânză de pungă, cu 60 bani, de cusut“, „cernială i şfară“. — Şi „pe luna lui Maiu în Căimăcămie“. Cheltuieli „pe luna lui Iunie.“ Total: 110 l.

Condica se termină cu următorul resumat :

„Estract de adunarea sumelor de bani ce s'au cheltuit cu pecetluituri gospod.

201. 355 l., 77 pol b. facu peste tot bani cheltuiţi, cari scăzându-să din 218.833 lei, 92 bani, suma veniturilor aceştii sămă, mai rămâne rămasiţă 17. 528 l., 14 pol bani.“ Vine apoi resumatul gree şi semnăturile Logofetilor, Vornicilor, Hatmanilor.

Din punctul de vedere al istoriei politice, registrul nostru are o însemnătate cu atât mai mare, cu cât nu ştiam nimic precis asupra înlocuirii lui Grigore Calimah prin Grigore Alexandru Ghica. Ienachi Kogălniceanu spune că ea s'a petrecut în Februar ², iar după o instrucţie prusiană din 10 Maiu ea se săvîrşise de curînd ³. Am văzut din condica financiară că încă în Iunie administraţi Caimacami, ale căror nume nu le cunoaştem ⁴.

BCU Cluj / Central Library Cluj

XXII.

Sama pe care o vom analiza acum e pentru o parte din anul 1776, supt Domnia nouă a aceluiaşi Grigore Alexandru Ghica, un administrator escelent şi un iubitor de reforme. Ea se deosebeşte în multe puncte de cea din 1764 şi, cum vom explica în studiile ce ne propunem a face pe baza acestui material, lucrul se datoreşte în mare parte tratatului din Cucine-Caimargi şi hatiserifului din 4 Novembre, care-l urmă ¹.

Titlul e : „Sama Visteriei, în caret s'au închee cifertul d'intăi al aşazării birului ţerii, ce s'au seos la Iulie, şi

² *Letopiseşte*, III, p. 250.

³ *Acte şi fragmente*, III, p. 383, No. 3.

⁴ Notăm aici sumele care n'au fost date în text: Bani la Țaigrad, 118.500 l.; dobînzi, 1829 l. 116 b.; zahereă, 4.050 l.; cherestea şi salahori, 3. 375 l., 110 b.; avaeturi, 150 l.; la Porţi, 7.973 l., 60 b.; daruri la agi mari, 18.521 l. 10 b.; Ridicarea lui Vodă, 4.962 l., 67 b.; Ridicarea lui Grigore-Vodă (a doua samă), 1140 l., 80 b.; Daruri la Turci, 5.061 l.; conace, 7.879 l., 66 pol b., musafiri, 1358 l., 55 b.

¹ Sturdza, *Acte şi documente*, I, p. 139 şi urm. Cf. Hurmuzaki, p. 16 şi urm. Observ. că Sama pe 1776 a fost analizată pe scurt şi în V. A. Urechia, *Ist. Romînilor*, I, pp. 253-6.

dajde d'întăi a mazililor și a negușitorilor i a ruptașilor, și slujba deseteni, și cîșterul al doile, ce s'au scos la Avgust 1776, fiind Visternic-Mare dumna lui Necula Roset."

Ca venituri avem:

a) „Slujba desătiniă dintr'acest an 1776. 27.000 lei s'au vîndut slujba desătiniă din anul acesta la cochii fvechi dumisali Chiriți Lucachi, afară de 300 stupi a Măriilor Sali beizadelelor, adică 5 la Hotărniceni și 100 la Trifești și afară de 67.000 stupi, ce s'au făcut ridicături boerilor și giupănesălor săraci, și afară de avaetul dumisale Vel Logofăt, câte 3 lei de pungă, pe sama cumpărături și afară de 500 lei avaetul dumisale Vel Visternic, și 150 lei os-tiniala diiacului de Visteriia, ce strângi slujba desătiniă, ce i-au dat desătnicii de la sîne, piste soma cumpărături";

b) „Dajde d'întăi a mazililor și ruptașilor, ce s'au scos p o lună și giumătate, adică de la ză întăi a lunii lui Iul și pîr la 15 zile a lui Avgust; 1776". Suma se împarte în două: „1755 l., 41 b. Soma dădii mazililor cu negușitorii pămînteni din tîrgul Iași și din Focșani și din Botoșani, după tablă cu peceatea gospod. 1408 l., 18 b. Soma dădii ruptașilor", plus răsurile, „câte 14 parali de leu".

c) Șferturi, adică:

α) „Cîșterul d'întăi al așezării birului țării, ce s'au scos la luna lui Iulie, după tablile ce-au dat dumnealor ispravnicii de pe la ținuturi". După județe, plătesc: Suceava, 2.569 l., 30 b.; Neamțul, „bez lei 35 a Lipovenilor, ce sînt să să încarei la cîșterul lui Septemvrie", 5.465; Romanul 2.446; Bacăul, 4.365; Putna, 7.035; Tecuciul, 4.816; Ciovrluiul, 2.859, 105; Tutova, 3.537, 60; Vasluiul, 1.677, 42; Fălciul 2.442, 60; Greceii, 810; Codru, 302, Lăpușna-Orheiul, 7.056; Soroca, 5.450; Cernăuții, 523; Dorohoiul, 3.042; Botoșanii, 2.213; Hirkiul, 2.500; Cîrligătura, 925; Ținutul Iași, 4.393, 60; Tîrgul Iași, „cu Jădovii, Armenii pămînteni, Armenii streini", 774, 30. — „65.202 l., 87 b. fac, bez răsurile ce s'au luat, câte 14 parale de leu, carea nu s'au încăreat la sama aceasta".

β) „Cîșterul al doilea, ce s'au scos la luna lui Avgost". Total, fără răsuri (14 parale de leu): 64.589, 63.

Scăderile sînt:

2 Greceii și Codrul par a fi ținuturi cu totul nouă, pentru că în 1764 nu le găsim. Celelalte se găsesc și în secolul al XVI-lea (Hurmuzaki, XI, p. 219-20, No. 352). Mai vedem din Sama noastră că un mic ținut al Cernăuților subsista și după luarea Bucovinei de Austria.

a) La desetină: „7 l., 7 b., pe 69 stupi i sfini a dus-misale Chiriți Lucachi“;

b) La șfertul întâiu „al așezării birului țării“: scutelnici aparținind persoanele ce se înseamnă în notă ². În total, 4.038 liude, sau, „câte doi lei de om“, 8. 121 „lei noi“. Apoi: 14 liudi marangoj ³, de la ținutul Covurluiului, ce lucraiază la galion“. În fine: „birul ce-au agiunsu la cîsfertul d'întăi al așezării pe la satile ce-au purtat poștile“. Total: 2.826 l., 20 b.;

c) La șfertul al doile: scutelnici, liude 3.931, lei noi 7.997. Sau 7.915, adăugându-se „Iacov Caragea, doftor“. Apoi: cîț de la galioane și poștele, 2.747 l., 71 b.

Trecînd la cheltuieți, găsim:

a) Cheltuieli cu Turcii, și anume:

α) Poliți: „ce s'au trimis ca să ia dumnealor boerii capichiaele banii la Tarigradu“; total: 31.650 l. Și „ce s'au plătit aice“: și „ce au luat dumnealor boerii capichiaele de la Mehmet-beiū mehmendariul, ce s'au rînduit să margă cu Marie Sa solul Repnin ⁴; 1776, Mart 14“. Totalul: 35.628 l. ;

1 Slav.: porci.

2 Lupu Costachi V. Vor., C. Conachi biv V. Vor., Lucachi, Iana-cachi Milo biv V. Spat.; C. Donici biv V. Spat., Gh. Beldiman biv V. Ban, C. Virnav biv V. Ban, Al. Neculee, Dario Donici, Matei Hurmuzaki, biv Păharnici, Andrei Beldiman, „Ion Leonardu“, Stolnici; „Saula biv Vel Sărdar“, „Dimitrachi Saula, Vel Gramatic“, „doftorul Fotaclii“, Vas. Neculee biv V. Medelnicer, Neculea Medelnicer, „Gioan giarah med.“, „Toader Virnav Medelnicer, Iorga Medelnicer, „Enachi Cogălniceanu, Med.“, Manolachi Conachi biv. V. Armaș, Toma, „Vel ispravnic de Curte“, Iana-cachi Calimah Cupar, Dumitrașcu Virnav Sluger, N. Virnav Jienicer, Andrei Donici Pitar, Șt. Virnav Pitar, Dumitrachi Virnav 2 Log., Șt. Hurmuzaki, 2 Vist.; Iordachi Milu, 2 Post., Mihalachi Costachi, 2 Spat., C. Virnav Căp., Ioniță Virnav Căp., C. Donici biv 3 Vist., Al. Hurmuzaki Post., Miron Virnav, „Mons. Șaber“, „Locman geral“ (asupra lor v. art. citat din *Lit. și artă rom.*), „Gheorghei dascalul“, „Gheorghei Evloghi dascal“, „Vătafu de la școală“, „Marie Sa Doamna Catrina“, „Domnița Ruxanda Ghica“, „dumneaei Vornicului Ilii Costachi“, „dum. Vist. Nastăsaica lui Iordachi Costachi“. „Zoița fiica Domniței“, „Stol. lui Costandin Cogălniceanu“, „Irina Roset, lui baron Beleştei“, „Pit. Neculaș Cogălniceanu“, „Clucer. lui Andrei Donici, brat Dario Donici“, „Catrina Sandului Vărnay sac.“ Cf. Urechia, l. c., p. 254

3 It.: *marangoni*, lucrător lemnar.

4 Nicolae Vasilevici Repnin, ambasador rus la Varșovia, apoi comandant al avangardei în războiul ruso-turc. în fine ambasador la Constantinopol. În Februar 1776 îi sosește succesorul, Stachiev (*Acte și fragmente*, II, p. 124, No. 1). Pentru Mehmed sau Ahmed-bei, mehmendarul lui, care fu pe urmă executorul lui Grigore Ghica, *ibid.*, p. 134, No. 2.

3) Daruri:

1. Sebeptahriruri, 13.500;
2. „La Porți”: „Măricei Sale Rumele-Valesi“, lui „Bender Muhafezi“. Total: 183, 69;
3. „Daruri la Turci“, specificate ast-fel: „La Abdula Cioh[o]dar dumisale Mehmendariului, ce este rânduit de vine cu dumnealui sânior Petrison 1; 1776, Mai 7“. „Pe 70 oacă untu, câte 12 parale oca, și pe 70 oacă miere, câte 12 parale oca, ce s'au trimis dumisale Enicer-Agasi de la Bender. 1776, Mai 17.“—„La Becher-Aga Tatar, care au venit de la Bactăgherei Sultanu o sabie la gospod; 1776, Mai 17.“—„La un om a dumisale Ibraim Nazâr, ce au adus niște moron“. „Dumisale Emen Ciohodar a pre-înnălțatului Vezir, ce-au venit pentru zahaerea; 1776, Avgust 17.“—Unui Topci-Ciorbagi, venit cu două tunuri pentru Bender și Hotin.—„Dumisale Divan-Efendesî, ca sa-s cumpere o caretă.“—„La un vezir tatar, Uzun-Aptula, care au adus serisoare de la dumnalui Spatariul Iacovache; 1776, Săptemvrie 9.“ Total: 1422 l., 60 b.;

4. *Cheltuiala musafirilor* (pe April-Iulie); „235 l., 15 b., sahane, tingiri și altele, ce s'au cumpărat la casele de beilie, cu 145 lei. Imbrăcăminte la două odăi, după izvod, cu pecete gospod; 1776, Avgust.“ Total: 1232, 118;

5. *Muhumaturile*. „Ce s'au dat prin mâna Medelnicerului Neculei, ispravnic de Falcii, lui Hagi-Zaharie, cheltuiala lui mergându la Chilia pentru încercatul muhumaturilor ce s'au dus la Bender.“—„S'au dat unui mocan ce-au dus un tun de la Gălaț, la Bender.“—„Chirie la două cară mocănești ce au dus două tunuri: unul la Hotin și altul la Bender: 1776, Avgust 13.“—„Ce au cheltuit Medelnicerul Enache, capichia de Hotin, cu scoatere unui elam pentru un tun ce s'au dus la Hotin.“ Total: 483, 60;

6. *Menzilurile*. „2.085 l., ce s'au dat pentru tinere menzilului din Focșeni cu 60 cai, după socoteala ce s'au făcut cu dumnealui Paharnicul Leon, starostelei de Putna, ca sa-l tie într-un an, adeca de la 1776. Săpt. 1 pâr la 1777, Săpt. 1... Câte 20 lei calu... Șele, câte 2 pol lei cu toate halaturile... Merț orz, câte un leu... Câte 2 lei stogu... Simbrie la 15 surugii, adecă 12 surugii, un chilae. 2 grăjdas, socotindu-s[e] câte 12 lei de om pe an... Ce s'au dat pentru tinere menzilurilor de la târgul Barladului și de la gura

1 Maiorul Peterson goreață afacerile ambasadei până în Octombro 1775.V. *Acte și fragmente*, II, p. 83 și nota 3.

Pereschivului... asupra dumisale Petrache Balș, ispravnic de ținutul Tutovei... Simbrie la 45 liude surugii, adecă 38 surugii, 2 chihaele, 5 grăjdaș, câte 12 lei de om pe an... Ce s'au dat pentru ținere menzilului din târgul Vasluiului... asupra Comisului Mihalache Cerechez, ispravnic de Ținutul Vasluiului... Ce s'au dat pentru ținere menzilului de la Ștefănești într'un an de zăle... Asupra Jăenicerului Ioniți Andrieș... Sămbrie la 13 liudi surugii... Ce s'au dat pentru ținerea menzilului de la Crasnaleuca într'un an de zăle... asupra Jăenicerului Ioniți Andrieș... Ce s'au dat pentru ținerea menzilului din târgul Eșii și a menzălului din Scănteii“;

7. *Conacile*. „33 l. pentru 12 ughî ce s'au dat pentru cheltuiala solului Petrisonu; 1776, Maiu 28“. — „7 l., 47 b., ce s'au cheltuit cu conacile dumisale Tahăr-Aga, Capegi-bașlă, întorcându-s[e] de la tăietul hotarului cu Nemții, după izvod cu pecete gospod; 1776, Iulie 14“. — „24 l., 30 b., ce s'au cheltuit la conacile Mării Sale Pașii și a mehmedariului ce-au fostu cu solul Răpnin, întorcându-s[e] de la Hotin, după izvod cu pecete gospod; 1776, Iulie 14“. Total: 196,55;

8. *Pentru hotarul dispre Tătari*. „280 l. Ce s'au dat dar de la gospod, însă: 130 lei dumisale Divan-Efendesă a Mării Sale Bender-Mucafes și 50 la oamenii dumisale și 30 dumisale Emin-Aga și 70 naipului a dumisale cadilui de la Bender, ce-au fostu rânduiți la hotărătul locului cu Tătari; 1776, Avgust 11“. — „637 l., 30 b. Cheltuiala ce s'au făcut cu conacele einstitutului Tahăr-Aga, când au mersu la hotarul locului dispre Tătari, după izvod cu pecete gospod; dumisale Emin-Aga, omul dumisale Tahăr-Aga, care au fostu la tăiet hotaru cu Nemții și cu Tătari; 1776, Avgust 24“. Total: 1067,30;

9. *Baeșisuri*. „49 l., 105 b., 19 galbină turală, ce s'au dat baeșis la oamenii dumisale Iazagi Sulimanu Efendi, mergând gospod acolo; 1776, Mai 7“. — „100 l., s'au dat baeșis zapeilor, căraușilor, surugiilor ce-au venit cu solul Răpninu de la Galaț și păr la Eși; 1776, Iunie 5“. — „21 l., 6 galbină zăngirlu și trei nisfele, ce s'au dat baeșis la mehterhaneau Mării Sale Pașii; 1776, Iunie 6“.

10. Supt rubrica: *Alte cheltueli*. „Cheltuiala lui Cara-Ali-Aga, ce s'au trimes înainte spahiilor, prin mână dumisale Spătarului Ianăcachi Milo“. — „Lui Cara Ali, prin mână Costii, capichihai de Bender, mergând la Spahii“. —

„8 l. 2 testele hărtii turcească, ce s'au triimes la Bender; 1776, Mai 26“;

11. *Lefile Turcilor*. Anume: Serdarul de Galați, beșleaga de Codru, cel de Iași, Mehter-Bașa și mehterii, Zornazan-Bașa, Borozan-Bașa, Daulgi-Bașa, Zälgi-Bașa, Nagaragi-Bașa. Total: 947 lei;

12. *Chiriile*. Total: 43 lei, 60 bani.

b) Cheltuieli politice:

1. *La obraze de cinstea*. „500 dumisale Spatarului Matei Ghica; 1774, Dechemvrie 23“. — „3.000, milă ce s'au dat la niște obraze scăpătate de la Tarigrad, după cum arată izvodu cu pecete gospod; 1775, Martie 14“. — 1300 lei, „pashatica ce s'au dat aice: 1000 lei Mării Sale Doamnei, 100 Mărielor Sale 2 Domniță; 200 Mărielor Sale beizadele Dimitrachi și Aleco; 1775, Mart 28“;

2. *Gazăturile*. „69 lei s'au dat cheltuiala gazăturilor de la Brașov, prin mâna dumisale Saule Sărdar, pe 6 luni: Iulie, Avgust, Săptemvrie, Octomvrie, Noemvrie, Dechemvrie, bez alte pe[le]ți] ce s'au făcut pe 6 luni trecute tot cu această somă; 1776, Aprilie 29“.

c) Lefi:

1. *Celor triimis cu trebî*. „100 lei cheltuiala drumului dumisale Spătarului Dracachi mergînd la Chiov; 1776, April 19“. — „5 lei cheltuiala drumului lui Ilii, vtori Portar, mergînd la Foeșani; 1776, April 25“. — „100 lei dumisale Spătarului Dăpasti¹, întorcându-s[e] din țara leșască; pentru cheltuiala drumului; 1776, Maiu 27“. — „10 l. lui Ilie treti Portar, mergînd la Salistra; 1776, Iunie 1.“ — „15 l. cheltuiala lui Grigori, biv vtori Portar, mergînd la Akkerman; 1776, Iunie 11.“ — „5 l. cheltuiala la un portarel mergînd cu dumnealui Ali-Aga zaimul păr la Foeșani; 1776, Iunie 17“. — „50 l. cheltuiala dumisale Vel Portar mergînd mehmendar innainte Mării Sale Elei-Paş[a]; 1776, Iunie 18.“ — „1 l. la un călăraș gălatanu, mergînd la Hotinu cu zahareo Mării Sale Melec Mehmet Pașa; 1776, Iunie 27“. — „5 l. cheltuiala Ușeriului al triile, mergînd la Hotin cu dumnealui Tahar-Aga Capigibaș; 1776, Iulie 7“. — „La un om ce-au mersu împreună cu un Tatar la Vozae pentru o roabă; 1775, Iulie 12.“ — Cheltuiala bac-răctariului de beșlii ce s'au triimis la Tecuci; 1776, Iulie 26.“ Total: 299 l.

¹ Despre Depasta o vorba și în articolul citat din *Literatură și artă romină*.

2. *Călărași de Țarigrad*. „50 l. Cheltuiala la un călăraș mergând înaintea Mării Sale solului Răpnin ; 1776, Mai 5.“ — „Cheltuiala vatafului de călăraș, mergând la Țarigradu.“ Total : 1004 l.;

3. *Lipcani*. „20 l. la 2 Lipeanî ce-au mersu la Chiev împreună cu dumnealui doftorul Drăcache; 1776, April 19.“ Alții trimeși pe la cetăți. Total: 112 l.;

4. *Lefile creștinilor*. „4.500 l. Liaf[a] Mării Sale Doamnii și a Măriilor Sale beizadelelor pe 5 luni: Ghenarie, Fevruarie, Mart, April, Mai 1775, cu 3 pecete gospod, câte 900 lei pe lună. 500 lei Mării Sale Doamnei. 300 : Dumisale Spatarului Matei¹. 50 Mării Sale beizadè Dimitrachi. 50 Mării Sale beizadè Aleco.“ Total: „900 fac pe o lună“. — „7.740, Liaf[a] Mării Sale Doamnii și a Măriilor Sale beizadelilor, a Măriilor Sale Domniților, pe 4 luni, Iunie, Iulie, Avgust, Săptemvrie 1775, câte 935 lei pe lună, cu 4 pec[et]i gospod; însă: 500 Mării Sale Doamnii. 30 Măriilor Sale Domniților amândurora. 300 Dumisale Spatarului Matei. 50 Mării Sale beizadè Dimitrachi. 50 Mării Sale beizadè Aleco. 5 Mării Sale beizadè Scarlat și Mării Sale Domniții Marioarii. 935 fac pe o lună“. — „1315 l. liaf[a] haremului pe luna lui Noemvrie: 500 Mării Sale Doamnii. 40 Măriilor Sale Domniților amândurora. 400 Dumisale Spatarului Matei. 250 Dumisale Spătăresei Raliții. 60 Mării Sale beizadè Dimitrachi. 60 Mării Sale beizadè Aleco. 5 Mării Sale beizadè Scarlat și Mării Sale Domniții Marioarii. 1.315 fac. 1775, Noem. 14“. — „2.630. Tij liaf[a] haremului, pe 2 luni, Ghenar și Fevruar 1776, câte 1315 lei pe lună, ca și pe Noemvrie, cu 2 pec[et]i gospod“. — „6.030 l. Tij liaf[a] haremului pe 6 luni: Mart, April, Mai, Iunie, Iulie, Avgust 1776, cu 6 pecete gospod, câte 1500 lei pe lună, însă: 500 Mării Sale Doamnii. 50 Măriilor Sale Domniților amândurora. 250 Dumisale Spătăresei Raliții. 100 Mării Sale beizadè Dimitrachi. 100. Mării Sale beizadè Alexandru. 5. Mări Sale beizadè Scarlat și Mării Sale Domniții Marioarei. 1500 l. fac pe o lună“. — „1590 liaf[a] boerilor și a boerinașilor Curții gospod, pe 2 luni: Iunie, Iulie 1775, câte 795 lei pe lună... 200 dumisale Cilebi Lucachi, 100 Mării Sale beizad[è] Mavrocordat... 50 doftorului Fotachi, 100 dumisale Vel Gramatie“, 50 Vel Portar, 40 Vornicul Doam-

1 El fusese prins de Ruși, împreună cu fratele său, la București, în 1769. *Acte și fragmente*, II, p 26 și nota 1.

neî, 20 vtori Comis, 20 vtori Cămăraş, 20 treti Vistier, 15 vtori Armaş, 15 Divictarul, 15 Rahtivanul, 10 treti Comisul. — Tot așa pe August: „Liafa zapeiilor Curti pe 2 luni: Iunie-Iulie 1775“: başbuluebaşa 10, doi buluebaşi 5, căpitanul de drăgani 5“¹. „Liafa şi emecleul ciohodarilor pe luna lui Iulie.“ Şi cei doi „saraci“ ai beizadelor Dimitrachi şi Aleco. „Liafa oamenilor grajdului gospod pe 2 luni, Iulie, Avgust 1775, câte 36 lei pe lună... Liafa tufecceiilor pe 2 luni, Iulie, Avgust 1775; câte 151 lei pe lună... Liafa şi emecleul lui Vasile biv ibrietar pe luna lui Iule, şi de acmu să între la izvod copiilor din casă; 1775, Iule 30... Liafa şi emecleul copiilor din casă pe luna lui Iule. Toma Vel Cafigiū... Neculaî vtori Divictar... Ioniţă Sofragiū... Gheorghie Cibuceiū... Sănefuli Samdagiū... Gheorghie Şerbeceiū... Costandin Ibrietar... Gheorghie Credincer... Scarlat Emac, Sofragiū... Gheorghie Emac, Ciubuciū... Gavril Emac, ibrietar... Enachi Emac, Cafigi... Costandin bărbierii“. Aceiaşi leafă pe Avgust.—„Liafa Polcovnicului, de la dumnealui Vel Postelnice, pe luna lui Mai, şi de acmu să între la izvod boerilor greci; 1776, Mai 31.“—„100 lei liafa lui Mel Snidor, dascalu franţuz al Mărilor Sale beizadelilor, pe 4 luni, de la 20 a lui April şi până la 20 a lui Avgust, câte 25 lei pe lună, cu 2 pece[te]i gospod; 1776“.—„Liafa oamenilor grajdului gospod pe 2 luni, Mai şi Avgust, câte 28 lei pe lună, cu 2 pece[te]i gospod.“ — „Liafa zapeiilor Curtii pe 2 luni, Mai, Iule, cu 2 pece[te]i gospod; câte 30 lei pe lună.“ — Liafa portăreilor pe luna lui Mai; 1776, Mai 30.“—„Liafa preuţilor i a ţireovnicilor.“ — „100 lei leafa diceilor de Divan pe 2 luni, Mai şi Avgust, câte 50 lei pe lună.“—„Liafa dumisale Medelnicerului Enachi, capichihac de Hotin, pe luna lui Mai, 1776.“—Leafa vornicilor de Poartă pe trei luni; a Tufecceiilor a „polcovnicului sârdăresc“, a lui Costin, capuchehaia de Bender, a lui „Adam Bala, „capuchehaia de Mohilău“, a „Sotnicului de Curte gospod“, a „boierilor şi a boierinaşilor Curtii gospod“. — Leafa pe August a lui „Saul Sărdar“ (60 l.), a lui „Necula Hangerliu, Muhurdar“ (20 l.), a lui „Enache, dascalul beizadelilor“ (20 l.), a lui „Lupul Balş, Gramatic“ (15 l.), a lui „Iancu Gramatic de Cămară“ (10

¹ Aşa stă scris în condică. Numele e evident defigurat. Cu cit avem la îndămină până acum, identificarea e imposibilă.

² E probabil Ienachi Kogălniceanu, care era tocmai pe atunci Medelnicer.

l.), a lui „Saber giuvaergiu” (30 l.)¹. — „Liafa dumnealor boerilor Divanului și a altor boerinaș a Curții gospod, pe luna lui August”: 150 Vel Vornicul, 30 vtori Postelnicul, 20 treti Postelnicul, 20 vtori Gramaticul, 20 vtori Portarul, 15 treti Portarul, 20 Căpitanul de lefegii. Apoi diecii de Vistierie, portăreii, „liafa lui Grigori, vtori Portar, Sărdar de la Akkerman, pe luna lui August”, „liafa lui Toader Huibanu, condicar de temniți”, leafa ciohodarilor, tot pe August, a alaii-ceaușilor, a Satăr-Bașii și alor săi, a mataraeciilor și saracilor, a zapeiilor și leventților, a zapeiilor Curții, pe luna știută. Total 26.447.

d) Cheltuiala Curții.

1. „Gramaticie i divietăria”, April-Iulie. Total: 37 l.;

2. Iceiohadăria. „252 l., 12 b., papuci mestei și ciobote, ce s’au dat la oamenii Curții gospod, la zăoa Sfinților Apostoli; însă 74 l., 90 b., conduri și terlicei și papucii cu mestei, ce s’au dat la harem”; „71 l., 60 b. pe 27 părechii papuci cu mestei, la 27 copii de casă, cu Vel Cahfegiu; 58 l., 97 b., pe 14 părechii cibote galbene la 14 ciohodari, cu bașciohodar”. — „25 l., 24 b., la 6 părechii fileri, la 60 satări, cu Satăr-Bașa.” — „6 l., 96 b., pe 6 părechii fileri, la 4 saraci, cu Saraci-Bașa.” — „3 l., 96 b., pe o părechii fileri Mataragi-Bași” — „1 l., 30 b., o părechii papuci cu mesti copilului din casa celui mic a Marii Sale beizadea Scirlat; 1776, Iunie 19.” Total: 252 l., 12 b.;

3. *Cămara gospod.* Total: 5.345 l., 102 b.;

4. *Curte gospod*, pe April. Total: 1158 l., 63 b.;

5. *Grajdul gospod* și cheltuiala la „ceir”. Total: 825 l.

e) Daruri la creștini:

1. Supt acest titlu. „50 l. lui Nani săcitar², pentru cheltuiala drumului”. — „10, la un serjant.” — „Lui Andronache gerah, mergându la Tarigrad.” Total: 80 l.

2. *Caftanele.* Persoanelor coprinse în nota¹. Total 80 l.;

3. *Milile.* „10 l. călugăriților de la schitul Rughii ot Sorocea, cerând agiutor pentru facerea bisăricii; 1776, Iulie 18”. Total: 121 l.;

¹ Chabert a ocupat mai târziu și o funcție diplomatică. Vezi articolul citat din *Literatură și artă română*

² V., în aceste studii, § I.

¹ Iordachi Ventura. V. Stol. (10 April 1776); Costachi Filod-r, V. Armaș (3 Mai); Ilie Catargiu, V. Stol. (13 Mai); Hasan Meh-terbașa (15 Iunie); Isac Ralet V. Pah. (7 Iulie); Dimitrachi Filodor, Căpitan de Lefegii (18 Iulie); Sandru Credincier V. Șatrar (11 Sept); Iordachi Eimari, vtori Spătar; Armaciu, vtori Pah.

3. *Bisăricile*. Total: 304 l., 90 b.;

4. *Cununiile*. Total: 277 l., 90 b.;

5. *Pomozaniile*. Total: 20 l.

f) Cheltuieli diverse („Alte cheltuieli“). „1150 l., 110 b. cheltuiala ce-au făcut Teodor Dascalul, aducând pe Mărio Sa beizadè de la Petrupole, după cum arată izvod cu pecete gospod; 1775, Ghenarie 29².“ — „718 l., 40 b., pentru 431 ruble, ce s'au dat pentru cheltuiala Mării Sale beizadè Dimitrachi la Petrupole, adecă 370 ruble prin mâna dumisale sănior Pinis³ și 61 ruble prin mâna dumisale sănior Dandriian; 1775, Fevruar 4.“ — „1.800 dumisale doftorului Fotachi, pentru cheltuiala adusului de la Țarigrad a Mării Sale beizadè Scărlat și a Mării Sale Domniții Mărioarei; 1775, Iunie 15.“ — „O somă de cheltuială ce s'au făcut în câtă vreme au zăbăvit Mărie Sa solul în Iaș, la bacșișuri...; 1775, Iulie 29.“ — „9 l. pentru 30 broaști țistoase, ce s'au adus de piste Dunăre; 1776, Mai 6.“ — „20 nisfiele și 5 lei orți, ce s'au dat la gospod, mergând la nunta dumisale Matei Cantacuzino, Vel Comis; 1776, Mai 16.“ — „4 l. cheltuiala legatului a 4 sămă a Visterii și tablile cheltuelii și o condică pentru lefi și un lexiconu și o condică de che-reste și altă condică pentru cărțile ce să scriu de la Visterii; 1776, Mai 17.“ — Masalale „la Vlădicensi, la gospojda“; April, Maiu. — Maiu. „1001 la Frumoasa, la gănărar Măguriianu“⁴.“ — „76 l. ce s'au dat la niște trebuinți a Mării Sale solului Răpnin; 1776, Iule 7.“ — „5 l. pentru iarbă de pușcă ce s'au cumpărat de s'au dat tunurile la vinire solului Răpnin; 1776, Iule 9.“ — „88 l. ce s'au cheltuit cu 8 stiağuri ce s'au făcut noi, însă: 3 stiağuri la Arnăuți, 3 stiağuri la Sămenii hătmănești și 2 stiağuri la Sămenii din Curte gospod; 1776, Iunie 18.“ — „30 l. ce s'au dat unui corieriū al Mării Sale solului Răpninu, mergând la Țarigrad; 1776, Iunie 24.“ — „35 l. ce s'au plătit navlosu la o corabie ce-au adus câte-va lucruri domnești; 1776, Iule 10.“ — „4 l. pentru o gîantă ce s'au făcut.“ — Bani cheltuiți „prin mâna lui Machi Grec“. — „50 l. pentru 81 lespiz și 37 cară ipsos, ce-au adus oamenii din satul Gărcina, de la Ținut Niam-țului, pentru trebuința Curții gospod; 1776, Iulie 29.“ —

² Cred că acesta e Toader Școleriul, autorul unei gramaticei romine, tipărită în 1789.

³ Mai apoi consul rus în Principate.

⁴ Generalul Mihai Cantacuzino Măgureanu. V. *Genealogia Cantacuzinilor*, în *Buciumul român* pe 1863. Venise pentru a-și desface averea din țară.

„50 l. pentru iarbă de pușcă ce s'au dat la șilinie și la tunurile ce s'au slobozit când au venit hatîșerif; 1776, Iulie 30.“ — „Câte 35 lei calul...“ — „Dumisale Medelnicerului Iorga, ispravnic de Ținutul Dorohoiului.“ — „4 lei cu un coroiu ce s'au trimis la Hotin.“ — „90 b., bani, pentru o mînușă ce s'au făcut; 1776, August 21.“ — „15 l. ce s'au dat doctorului ce-au tămăduit pe călărașul cel rănit la Cărelisie“; 1776, August 24.“ — „40 lei, 20 nesfele și 10 orîi, ce s'au dat la gospod, la dunanmă, prin mîna dumisale vtori Vistier; 1776, Săptemvrie 1.“ — „26 l. ce s'au cheltuit cu straile și bărata ce s'au făcut gelatului; 1776, Săptemvrie 5.“ — Total: 9.318,105.

Condica mai cuprinde însă o samă.

E aceea a „dajdei mazililor și a ruptașilor, pentru agiutoriu cheltuelii țerii, ce s'au scos la luna lui Iunie 1776“. Mazili, 3.654 l., 36 b.; ruptași, 3.824 l., 36 b.; răsurile, a „cîți 4 parale de leu“, 747 l., 103 b.

Scăderile sînt: pentru o gresală de tablă, 11 l., 66 b. și pentru *rădicarea* lui „Costandin Vătav, fiind căpitan de Tecuci“, 5 l., 60 b.

Dintre cheltuieli, care se suie la 8.209 l., 49 b., puse împreună, alegem ~~pe următoarele~~ ^{ca} mai interesante.

„5500 l. pashatică ce s'au trimis la Țarigrad dumisale dragomanului Costache Muruz și dumnealor boerilor capichilaele și la alte locuri, după cum arată izvod cu pecete gospod; 1775, Martie 28.“ — „500 beceriului pentru cheltuiala ce-au făcut cu 6 zăcături a Măriei Sale solului Repnin, în cîta vreme au șezut în Iaș; 1775, August 1.“ — „Enache capichilăia de Hotin.“ — Leafa diecilor pe luna Iunie 1776. — „Dar de la gospod dumisale Postelnicului Neculache Caragea.“ — „100 l. dar de la gospod lui Mahmut-Aga, vezir tatar; 1776, Iunie 11.“ — „54 l., 36 b. Cele ce s'au dat la conacu dumisale zaimului, mehendaru solului răzident, întorcîndu-se de la Țarigrad, de la Gălăț pîr la raiaoa Hotinului, după izvodu cu pecete gospod; 1776, Iulie 15.“

XXIII.

Cînd se redactau sîmile precedente, veniturile boierilor erau, cum am văzut pe ale Hatmanului, cele, felurite și multiple, fixate prin tradiție. Principiul era că subalternul

¹ Kirk-Klissi.

trebuie să plătească pe superior, iar publicul pe toți dregătorii în măsură ce avea a face cu dinșii și fără ca banii să treacă întâiu prin Vistieria Statului, cum se face în ziua de astăzi.

Grigore Ghica, un reformator, voi să facă orînduială în această lume încleștă, plină de abuzuri, de nedreptăți, de șicane, a veniturilor boierești. Din cele vechi el păstră pe acele ce i se păsură că se mai pot păstra, și le stabili odată pentru totdeauna. Pentru a despăgubi însă pe funcționarii săi, cari pierduse foarte mult prin această operație de regularizare, el li crescă lefii, a căror cifră fu și ea satornicită prin actul de reformă din 1-iu Septembrie 1776¹.

Dar lefii taxate în 1776 se păsură Domnului—un Domn stringător pentru sine și econom pentru țară—prea mari. Decît să le păstreze și să nu le poată plăti, el preferă să le scadă și să le răspundă la vreme. „Căci cui le făcea leafă“, scrie un cronicar contemporan, „nu le făcea mari, dară în toate lunele le plătia; nu putea să zică cineva căci nu și-au luat liafa și emielicul.“

Noul hrisov pentru lefi fu dat la 1-iu April 1777, și în el se cuprind următoarele schimbări față de cel d'întăiu.

Un logofăt de taină în loc de doi, izbășa : 10 l. lunar, nu 20; un condicar al Divanului, nu doi; logofătul de Divan : 10 lei, nu 20; se adaug : „12 fustășei de Divan, câte 1 leu unul“; se suprimă diaconul de la biserica Doamnei, un țircovnic din patru; darurile la bisericii se scad la 60, din 80 l.; leafa Vornicului-Mare e 400 lei, nu 416,80; a căpitanului de lefegii, 40, nu 50; seimenii se reduc, de la 188 la 160; leventii de la 88 la 50; Căpitanul de Ciuhur are 20 l., nu 30; cel de Dorohoi 15, nu 20; ca și cei de Tecuci și Covurlui; trei Vistier primește 70, în loc de 100; Logofătul de Vistierie 80, în loc de 100; se suprimă unul din 15; stringătorii de șferturi au 20 l., nu 30; cancelaria Vistieriei e înserisă cu 30, nu 40; Postelnicul al doilea cu 50, nu 60; al treilea cu 30, nu 50; Spatarul al treilea cu 10, nu 20; Postelnicii se scad din 12, la 6; Polcovnicul Postelniciei primește 40, nu 50; Vătavul de Călărăși, 5, nu 10; cel de Lipeani, 3, nu 5; ispravnicii de aprozi au 5, nu 10, ca și cei de copii; stegarul de copii e însemnat cu 3 l., nu 5; Răhtivanul cu 30, nu 50; vtorii Cămarășul cu 50, nu 80; Vătavul de Cămară cu 20, nu 30, ca și Pivnicerul; Ibrietarul, Peșchergiu cu 12, nu 20; baș-

¹ Publicată în Rășcanu, o. c.

ciohodarul cu 25, nu 30; „buciucașul agiescu“ cu 2, nu 3; vtori Portarul cu 40, nu 50; un topeiu e în loc de doi, și primește 2 l., nu 3; Vel Clucerul are 50, nu 80 l.; sătră-reii sint doi, în loc de patru; se suprimă „cheltuiala cuh-nii“; „fetele din casă“ sint cinci, nu zece; se suprimă cei doisprezece fustași de divan. Așa în cît suma totală e de 218.556 l., în loc de 242.293, ca în actul din 1776.

XXIII.

Condica din 1792 are și ea o importanță politică deosebită: în adevăr, ea cuprinde socotelii din vremuri tulburate, „neasezate“, din vremuri de după războiul, cu cheltuielile neașteptate, neplăcute pentru Vistierie și atât de interesante pentru noi, ale curierilor, ambasadurilor, ce circulă, ale trupelor ce se întorc. Ca și unele din registrele precedente, ea ajută să se înlocuiască acea cronică a Moldovei, care pentru acest timp, pentru întreaga vreme de la 1774 până la 1821, nu e represintată decît de scurtele notiți din „istoricul“ Manolachi Drăghici sau de fragmente versificate.

Iată, întâi, care sint veniturile pentru acest an greu: „banii ce s'au încercat în sama aceasta al patrile, care s'au încheiat la anul 1792“¹.

a) „91.600 l. Slujba desetinii dintr'acest anu 1792, Iulie 10, din 95.600 lei ce s'au vîndut de la cochii vechi Dumisale Iordache Cantacuzinò Vel Vistier, afară de 4.000 lei, banii desetinii Ținutului Botoșanii, ce nu s'au încercat aice, fiind a Mării Sale Doamnei.“ Pe lingă ei se adaug: „9.160. Analogon pe această sumă, la zeci lei unul“;

b) „Slujba goștinii dintr'acest anu, 1792, Iulie 10: 77.990 din 80.000 lei ce s'au vîndut de la cochii vechi, goștina a toată țara, dumisale Iordache Cantacuzinò Vel Vistier, afară de 2.010 lei, banii goștinii Ținutului Botoșanilor, ce nu s'au încercat aice, fiind a Mării Sale Doamnei, și afară de 8.000 lei, ce s'au strînsu după pontul cu pecete gospod, pe suma vînzării slujbei, câte un ban pe oia, *banul miliî*,

¹ Celelalte trei sîmîi fusese redactate pe timpurile de lipsă și așteptare, cînd Domnul, numit odată cu pacea din Iași, probabil, decî în Ianuar, așteptă evacuarea părții răsăritene a principatului, de Ruși. Pînă în Iulie, se pare. Curtea petrecu la Roman (v. mai departe, la cheltuieli, și Drăghici, o. c., p. 58). A treia samă, ce mergea pînă în Maiu, e citată mai departe.

Un document fără loc, din 4 August 1792, a fost tipărit de Codrescu, *Uricariul*, XVII, p. 229 și urm.

ce s'au orânduit să iă episcopie Romanului spre ușurare datoriei; care bani din poroncă s'au făcut teslim la dumnealui Nicolae Vel Camaraș.“ Se adaug: „7.799, analogon pe această sumă, la zeci lei unul“;

c) „Slujba vădrăritului dintr'acest anu 1792, Septemvrie, după pontul cu pecete gospod“. Urmează sumele pe Ținuturi: „Putna, căutându-se în credință, afară de scăderi, havyeturî și ostiniala i cheltuiala; slujbă i analogon;“ Tecuci, Covurlui, Tutova, Fălciiu, Iași. Totalul slujbei e de 119.749 lei, 77 bani, iar pentru „analogon“ de 11.974 lei, 115 bani;

d) În legătură cu vădrăritul e o altă dare pe băuturi: „bani ce s'au luat de pe horileca ce s'au găsit în țară după împlinire vadeli¹, câte un leu pe vadră, după cecstract cu pecete gospod; 92.“ Se înșiră sumele după Ținuturi; între alte sume: „5.592 lei. Jidovii din târgul Eșii, ce s'au împlinit de cătră dumnealui Vel Camaraș.“ Totalul e de „33.000 lei, 90 bani, afară de banii Botoșanilor, ce nu s'au încăreat aice, luindu-se de Mărie Sa Doamna“;

e) „Bani ce s'au strânsu pentru cheltuiala Ținerii menzilurilor i facere podurilor și dare lefilor, după tablile ce au dat dumnealor ispravnicii de pe la Ținuturi; 1792.“ Urmează sumele parțiale ale Ținuturilor; apoi, la Iași: „Lei 10.002, bani 60, suma ce s'au strâns de dumnealui Vel Agă. 650 lei neguțitorii cu hrisov, stare întâi |și| 1400 lei a doa; ce s'au strâns de cătră Visterie; 4.000 lei toț Jidovii din Eși cu dughenile i casile lor, care s'au strânsu de cătră dumnealui Vel Camaraș. 90 lei. Ce s'au luat de la o samă de neguțitori armeni i jidovi, din 180 lei ce s'au făcut aşăzare, să dia giumătate la Sveati Gheorghie și giumătate la Sveati Dimitrie.“ Se scad: „lei 80.000, ce s'au dat după Țidula gospod celor ce au luat menzilurile asupra cu toemală, pe doi ani, precum pre larg se arată prin ponturile cu iscălitura și pecete gospod, și este și sinetul lor că au priimit banii; 92, Iulie 30. 125.000. S'au dat după Țidula gospod la dumnealui Dimitrache Manul Vel Post., pentru dare leafilor pe patru luni: Iulie. Avgost, Septemvrie și Octomvrie, de care bani este osebită samă; 92, Octom. 7. 6.500 lei s'au dat cu pecete gospod celor ce țin menzilurile alel hesap, în plata ugiretului, în vremi aproape de

¹ În care, probabil, „horileca“ adusă pentru Ruși trebuia scoasă din țară.

patru luni, pe caii ce au dat la trebuințele ce au fost, iarăși după cuprindere ponturilor de așezare¹; 92, Dechemvrie 24;”

f) „Analogon den vamă și ocnă, ce s’au luat la Visterie. 8.166 lei, 80 bani, pe șapte luni, de la 15 zile a lui Maiu până la 15 zile a lui Dechemvrie, din 14.000 lei ce să cuprindă prin ponturi, ca să de la Casa răsurilor, câte 1166 lei, 80 bani pe lună.”

„Adunare sumelor de bani ce s’au încercat într’această sumă...: 536.769 lei, 92 bani.” Semnează dedesupt Logo-feții, Vornici, Vistierul, Hatmanul, Postelnicul, Cămarășul.

Cîteva explicații, înainte de a trece la cheltuieli, asupra caracterului neobișnuit al veniturilor însemnate în această sumă a patra.

După tratatul din Iași, Poarta se îndatoria a ierta pe locuitorii Moldovei de „ori-ce dare și sareină pentru timpul de doi ani, începînd din ziua ratificării tratatului menționat”, și hatîșeriful din luna lui Ramazan, adresat lui Alexandru Moruzi, noul Domn moldovenesc, hotăria, în adevăr, ca locuitorii principatului săracit și pustiit, „ticăloși” Sultanului, să fie iertați tot în vadă de doi ani „de tot felul de dări, multe sau puțină”².

Deci în tot acest timp de refacere a puterilor sleite ale țării, nu era să se verse în harnaul împărătească nici birul, nici corolarele sale, darurile de multe feluri: bairamlic, rechabiă, etc. Furniturile gratuite erau de multă vreme suprimate. S’ar aștepta cineva la o desăvirșită păsuire de impozite a „ticăloșilor”, vrednici de acest nume.

Da, dar erau cheltuieli, pe care Domnul trebuia să le facă față de stăpîni supt pedeapsa de a-și pierde situația sa domnească. „Locurile știute de gospod” trebuiau nutrite cu bani și peșcheșuri scumpe; dobînzile banilor împrumutați pentru a plăti tînuirile și cuca nu se puteau anula prin vre-o clausă de tratat sau vre-un binefacător hatîșerif. Întreținerea unei Curți organizate după norme împărătești cerea bani mulți pentru îmbrăcămintea și hrana boierinașilor și slugilor de multe trepte. Erau apoi nevoile publice, cîte le plătea pe atunci Statul, mai ales în patriarhalul Răsărit: menzilele, adică poșta, „musafirii”: cadouri și cheltuieli de reprezentare, la Curte. Erau „mi-

¹ Aceste „ponturi de așezare” trebuie să cuprindă reformele introduse de noul Domn.

² Sturdza, o. c., I², pp. 221, 226, 230.

lele“, „pomozaniile“, „darurile la Turci“ și „darurile la creștini“, „botezurile și cununile“; era belicul cu necesitățile lui; erau „cei trimiși cu trebi“, emisarii fățiși sau tainici ai lui Vodă; erau „sarhaturile“, grija, nu totema ușoară, a pretențioșilor, influenților și periculoșilor vecini de pe hotar, *din* hotarul țării: la Hotin, Bender, în Bugeac. Era, în sfârșit, nevoia personală a Domnului, care nu înțelegea să servească gratuit Împărăția și să exploateze numai pentru stăpin principatul; era necesitatea de a întreține rudele, de a răsplăti credincioșii, de a se pregăti pentru anii slabi ai maziliei.

Acestea toate cereau bani. De unde să se ieie însă, cînd tratatul desființa dările odată cu datoriile Moldovei față de Sultan, fără a se mai gîndi că, ori cum, mai erau și altele?

Răspunsul ni-l dă lista de mai sus a încasărilor lui Alexandru Constantin-Vodă. Nu mai erau șferturi, în adevăr, aceasta fiind darea pentru bir și anexele lui, grămădite cu timpul; nu mai erau dăjdi ale negustorilor, ruptașilor, ruptelor Visteriei. Rămăsese însă dările indirecte, iar, afară de șferturi, și cele directe se impuneau, ca în timpurile bogate și nescutite, dar *supt alte nume*, după scopul pentru care erau destinate, — acel mărturisit, fără îndoială.

Iată acum întrebuițarea acestor bani :

a) Cheltuieli cu Turcii (cu tot tratatul, cum am văzut), și anume :

α) Nici datorii legale, nici furnituri, — condeie suprimate pentru moment; dar

β) Polițe :

1. „Bani gata și polițe, ce s'au trimis la Tarigrad... Pentru trebuința umurului Domniei, 40.000 lei... În socotiala umurului Domniei, 10.000 lei... Pentru trebuința umurului Domniei... 7.500 lei... Pentru trebuința umurului Domniei, 6.000 lei... — Andrei Pavli către Apostoli Popa. 2.000 lei. — Pentru trebuința umurului Domniei, 175.000 lei... În socotiala umurului Domniei [prin pîrcălabii de Galați și prin călărași] 5.000 lei... — 2.000. Polița ce s'au luat aice, de Cușciu-Zadiă, Ahmet-Aga și s'au trimis la Tarigrad, la luminatul beizaadia fratile gospod¹ ca să se ia bani acolo, în socotiala umurului Domniei; 92 Sept... — S'au trimis

¹ Principele Dimitrie Moruzi. Mai jos se înseamnă cheltuielile cu nunta lui. A fost decapitat în 1812.

banî gata la Țarigrad, cu dumnealui Hatmanul Ioan Roșet, la 24 Sept. [22.000]. — 15.000 polițea a lui Andrei Pavli, ca să-s iă banii la Țarigrad, de pe 8.000 oi ce s'au trimis mumbaiă¹, și să-s iă de cătră dumnealor boeri capichihaiale pentru trebuința umurului Domniei; 92 Oct. — 2.500 lei. S'au dat Mării Sale Ferhat-Pașa, pentru ca să-i dia la Țarigrad; 92, Octomvre 11... — 500 lei. S'au dat aice Mării Sale Akkerman-Muhafezi Ismail-Pașa, pentru ca să-s iă la Țarigrad de la capichihaiaoa Mării Sale.“ Total: 163.200 lei;

2. „Polițe ce s'au plătit aice. 2.500 lei. S'au plătit lui Ghiumiuș-Ali-Aga, omul einstitutului Mehmet-Aga, reizler-capichihaiași, pentru o polițe a luminatului beizaadiă Dimitrie; 92, Iulie 26. 6.500. Plata poliției luminatului beizaadiă Dimitrie Muruz, fratele gospod, ce s'au luat banii la Țarigrad pentru trebuința umurului Domniei... Polița luminatului beizaadia Dimitrie Muruz, scrise din 16 Iunii, ce s'au luat banii la Țarigrad de la... și s'au plătit de cătră dumnealor părcălabii de Galați fraților lui. [Alți banî, plătiți lui Bender-Muhafezi, Hasan-Pașa.] 500 lei. Polița Mării Sale beizaadia Dimitrie Muruz, ce s'au luat banii la Țarigrad de la dumnealui Camaraș Toma, și s'au plătit aice dumisale Nicolai Vel Camaraș. [Plata unei polițe a „dumnealor Serdarii de Orheiū“.] Polița luminatului beizaadiă fratele gospod, ce s'au luat banii la Țarigrad, de la Gheghen-Ibraim-Aga, capichihaiaoa Mării Sale Ismail-Pașa, Akkerman-Muhafezi, și s'au plătit aice, la capugiulari a chihaiaili Mării Sale...; 92, Octomvre 7.“ Total 109.175 l.;

3. „Dobânzi. 3.160. Ce s'au ținut în samă cumpărătorilor slujbelor deseatinii și a goștinii, pentru 110.000 lei, ce au rădicat cu datorie și i-au dat la Visterie mai innaintea de vadealile datului banilor, ce se hotărâseu prin ponturile slujbelor. [3.242 lei dobînda la 73.500, pe cinci luni.] Total: 6.402 lei;

b) Furnituri (pentru războiū numaî). 1. „Zaheriaoa“: 8.880 de oacă de unt, „câte 22 pol parale oacă“, 8.000 altele; „1.844 oacă miere, iar cantare 41 și 40 oacă, câte 15 lei, 30 b. cantariul“; „2.195 pol oacă untu nesleit, impreună și cu 891 oacă“; „500 galați-chilasi orzu“; „navlonul pe acești 500 chile orzu, adică 5.000 stambolchilasi, câte 40 bani“; „navlonul pentru untu, puindu-se în 12 sacale, cum și alte lucruri gospod, barile cu vinu și lazi brașovinești, trimi-

¹ Furnitură. V. Hurmuzaki, X, p. XVII.

țându-se la Țarigrad, și 2 bucătari, și pe Costandin Rodie“; „pentru 3 cărți de haraci, ce s’au dat acestor trii oameni“; „10.490 lei, 99 bani s’au dat după țidula gospod prin dumnealor parcalabii de Galați Spatarului Dimitrachi Hangeri și Banul Costin Negre, plata pe 5.183 chile, 13 dimirlii malaî, ce s’au coborât de către lăcuiitorii de pe la o samă de Țănuturi la schele Galaților, plătindu-li-să după prețurile arătate mai gios. [Covurlui, câte 65 par., Fălciiu, Tutova, Tecuci, câte 75; Iași, Orhei, câte 90; Greceni, Codru, Putna, câte 75. Total : 5.183 lei, 13 bani.]

2. „Cherestiaoă...La doi cărămidari care s’au tocmnit câte 40 lei pe lună... La șase teslari, câte 6 lei de omu...— 6.073 lei, 60 bani. Cheltuiala ce s’au făcut cu tăietul și coborâtul la schele Galaților, cherestiaoă ce s’au cerșut de la Țarigrad, și navlonul [ce s’au dat corăbiilor i plutilor ce-au dusu cherestiaoă...475 lei, 60 s’au cheltuit de către Pitariul Șerbanu, plata bărdașilor i toporașilor și plutașilor...—Ce-au coborât cherestiaoă pe Siretii la Galaț, câte 8 lei de plută... Portariu Costin Fotină... Cumpărătoare scăndurilor cu riza-pazar...Costin Negrea părcălabul...140 lei tij de către dumnealor părcălabii pentru încărcatul cherestelii într’acești trii corăbii, puindu-se elitură, și plata plutașilor pentru plute până la Sulina-boaz, și cumpărătoare, funiilor ce-au trebuit la legatul plutelor...—5.950 lei, pentru 3.400 podeli ce s’au plătit dă către dumnealor ispravnicii de la Ținuturile arătate mai gios, câte 70 parale podiaoă, și li-au trimis aice pentru meremetul podurilor din oraș Eșu [de la Orhei, Iași, Vaslui, Cîrligătura, Roman, Hirlău.] 175 lei. S’au dat lăcuiitorilor de la Ținutul Vasluiului prin dumnealor ispravnicii Ținutului, plata pe 100 podeli, câte 70 parale podiaoă, ca să le aducă aice pentru meremetul podului din oraș, care s’au orânduit mai pe urmă, spre împlinire a 3.500 podeale, rânduiala d’întăiu... 2.197 lei, 117 bani. S’au cheltuit de dumnealor boerii epitropi a podului, dumnealui Nicolae Roset Vel Logofăt, dumnealui Hatmanul Costachi Caragă, cu podu ce s’au făcut la ulița mare, după izvod ce s’au arătat la gospod, cu 600 lei ce s’au fost luat de la dumnealui Hatmanul Ilie Catargiu, care bani era asupra dumisale din banii podului de mai înainte vreamă și s’au cheltuit acum la facire podului acestui nou; care bani mai pe urmă dăruindu-se de gospod dumisale Vornicului Nicolae Roset, i s’au dat dumisale din Visterie; 92, Dech.“ Total: 14.577 lei, 57 bani;

c) Daruri:

1. „La Porți... Prin mâna dumisale Spatar Iancul Razu, Serdarii de Orhei... Cară lemne, câte 20 parale... Cară cărbuni câte 3 lei... Ocă untu, câte 20 parale... Ocă făină, câte 1 para...”¹. Total: 2.375 lei;

2. „Daruri la agi mari: 500. Munsu Cheler”². Total: 7.780 lei;

3. „Daruri la Turci... Lui Murtazà bairactariul, rănduindu-se beșliagă la Fălcei... Total: 1.965 lei;

4. Conacile. 1.098 lei, 57 bani. Ce s’au cheltuit de cătră dumnealui Vel Postelnic, cu tainaturile trecătorilor Pași și cu conacile Măriilor Sale și altor trecători, în cătă vreme au mai șazut gospod la Roman după rădicare oștilor roșești de aicea, și daruri ce s’au dat; înse: | Conacele lui Hagi-Ibraim-Pașa, de la Iași la Focșani. | 30 lei la 60 mântuiți din robie, ce era împreună cu Măria Sa. 103 lei. Tiutiu, dulceturi și altele ce s’au cumpărat și s’au dat Mării Sali Mehmet-Pașa și Sultanului ce era împreună... 6 hamuri... Mării Sale Mustafă-Pașa, Anapa-Muhafezi... 6 lei, 60 bani 2 ocă cafe... 60 bani iăgurt... 1 leu, 15 bani, 11 pu... 72 bani, 2 ocă cașcaval... 90 bani peri i vișine... 105 bani, 1 ocă săponu...—2.287 lei, 75 bani cheltuiala ce s’au făcut prin mâna dumisale Camarașului Dimitrachi Shina, în cătă vreme au umblat monsu Chiler și slăvitul Halil-Efendi, pe ale mănecării și alte lucruri ce au trebuit la drum: ... 90 banio chei... 24 bani o cofă... Vornicelului și oamenilor ce au slujit la emielic... 1 leu, 60 bani dohot, 1,60 săpon prost pentru căruți... 1 leu baeșis gazdii lui munsu Chiler... 3 lei, 60 bani panțirilor de Eși... 30 bani cui de heru... 45 bani harbuji și zămoși... 90 bani vinu i rachiū pentru oamenii lui Chiler... 1 leu, 60 bani rogojani... 30 bani meremetul unui ibrie... 1,60 trii oșii pentru căruți... 4,60 trii roate pentru căruți... Oamenilor chihaclii Pașii viind cu peșches la monsu Chiler... 40 lei baeșis la daeriaoa Mării Sale Bender-Muhafezi... 55 lei s’au cheltuit la trebuințele lui monsu Chileri, în câte zăli au zabăvit la Bender... 90 catranu... 15 bani murături... 3 lei 1 ocă lumină ceară... 2 lei spalatul strailor... 500 lei lui munsu Chiler, ce i s’au dat de aice la 7 a lui Sept., mergând la Ibrăila..., 2 lei strafidi... 45 bani o cofă pentru humanări... 1 leu 1 sac pentru pâine și franzală... Rogojini pentru invalidul căruților la Vaslui... 90 b. poamă..

¹ V. nartul de prețuri fixat de Alexandru Moruzi la 24 Dec. ale acestui an, *Uricariul*, IV, p. 129 și urm.

² Von Keller, fost ambasador al Prusiei la Petersburg (—1789).—cred.

1 leu orzu la armasarii lui munsu Chiler... 4 lei o cergă armasariului ce i-au dăruit gospod lui Chiler... 1 leu, 60 b. pești... 1 leu ieri... 1 leu moronu... 3 lei scânduri dușemē la caice... 75 lei. Navlonul la trii caice ce s'au nămit de la Galați și au mersu munsu Chiler împreună cu oamenii i butea și calabăceurile sale, cum și cinstitul Halil-Efendi la Ismail... Navlonul ce s'au dat pentru 4 oameni bolnavi, adică 2 a lui munsu Chiler și 2 a cinstitului Halil-Efendi, ce s'au trimis de la Galați la Tarigrad... 4 lei, 60 b. cahvê franțujască... 10 căruți harabagiști... 2.235 lei, 96 bani. Conacile dumisale solului leșeseu, viind de la Tarigrad și mergând la țara leșască și a slăvitului Iahia-beiu melmendarul... După innalt împărateseu ferman... S'au cheltuit prin mână dumisale Spatarului Costachi Sulgerolu și Portariu Costi... De cătră Post. Costi Fotinō la 9 conaci pentru cinstitul Iahia-beiu, de la Bacău la Herța și de la Herța la Eș... Dar ce s'au dat cinstitului Iahia-beiu și oamenilor dumisale... Chircori, vtori Portar. Total: 7.033 lei, 104 b.;

5. „Cheltuiala musafirilor... 13 tainaturi ce s'au dat de la beilie la mutpacul slăvitului capigi-bașa Emin-Aga, în 30 zile ce au șezut aice... Meremetul casilor de la beilie și cu îmbrăcăminte odăilor. Total: 10.010 lei, 53 bani;

6. Ca „alte cheltuele“. „402 lei ce s'au cheltuit pentru scoatire lăcuitorilor din Ținut Covurluiului, ce să afla robii piste Dunăre, adică de la Iunie 10 și până la 15 Avgost, prin mână Capitanului Teodorache, și cu scoatire fermăului de la Ibraila...; 92.“ — „Cu îmbrăcăminte caselor în care șede dumnealui Divan-Efendi.“ — „23 lei. Pentru cinci geamuri ce s'au trimis la Benderiū.“ — „5 părechii prosoapi ce s'au cumpărat și s'au trimis la Benderiū chilaclii Marii Sale Hasan-Pașa.“ — „7 căruți ce s'au cumpărat de cătră dumnealui Vel Agă și s'au dat dumisale Pah. Cananō la menzil, de li-au trimis cu calabăce cinstitului Halil-Efendi.“ [Căruți trimise la „Cobani“¹.] — „S'au dat de cătră dumnealui Spat. Iancul Razul, Sărdar de Orheiū, pe o casi ce au cumpărat în Chișinău, în care să șadă beșliaga și cu neferii săi.“ — „2 odgoani ce s'au cumpărat de cătră dumnealui Spat. Manolachi Balș pentru podurile de la Țuțora și Trifești, la Prut, la trecire oștilor rusești, întorcându-s[ă]; 92, Noemvre.“ — Ispravnicii de Tutova trimet la Galați „50 vergi ciubuei dărmogzi, câte 45 bani varga“. „Un ghecet ce s'au cumparat de la dumnealui Hatmanul

¹ Cuban ?

Catargiu, pentru trebuința la întindire podului pe apa Nistrului, la Bender; 92, Noemvre 28.“ — „Cheltuiala ce s’au făcut de către dumnealui Hatmanul Neculachi Hangeri, în vreme cât au umblat cu cinstiții muhadiți-efenzi pe la hotarile Tralsinvaniei (sic), adecă de la 3 Iulie și pân la 4 a lui Noemvre. [Surugi, rădvane: „meremetul rădvanului slăvitului Nurlah-Efendi¹.“] Lui Stamatînu și ingineriului triimețindu-s[ă] la Vrance...Ingineriului, pentru cheltuială... La 2 dicei de la Visterii, pentru cheltuială... Căpitanului de Arnăuți și neferilor... Un fânariu la corturi... Lui treti Portar, întorcându-s[ă] la Eși... Cahvè. [Zahereà de la Iași; saci în cari se trimete *pîne la munți*.] „450 lei, s’au dat de dumnealui Camaraș Hangeri la Tarigrad, la haremul slăvitului Nurlah-Efendi.“ — „80 lei ce s’au luat de Spat. Costandin Paladi din 880 lei, care s’au făcut taxil de la Ruși și s’au dat satelor de la Ținutu Romanului, fiind-că să luasi cu strămbătați pentru zahiriaoa ce le vânduși și au arătat că i-au cheltuit mergând cu polcurile până la hotar.“ — „100 la doi dicei ce au fost cu dumnealui Hatmanul Neculai Hangeri la hotarile Tralsinvaniei.“ — „Bani ce s’au cheltuit cu pecefluituri gospod, alehesapuri [sau *tainaturi*]“²;

B; U Cluj / Central University Library Cluj

b) Cheltuieli politice :

α) „Cheltuiala ce s’au făcut cu venire Mării Sale Doamnei de la Tarigrad². 2.094 lei. Ce s’au dat spre împlinire a 24.752 lei, 90 bani, ce-au cuprins toată cheltuiala drumului, cu mergire agărlăcului până la Tarigrad și cu venire Mării Sale Doamnei aice, cum prea larg să arată prin izvodu cu pecete gospod; care cheltuială s’au făcut prin mână orânduitalui boeriu, dumnealui Spatar Manolachi Dimache, afară de câte s’au mai cheltuit de către ispravnicii arătați mai giosu cu conacile Mării Sale de la Foeșani până la Eși. [Se trece prin Foeșani.] Păini, câte 1 para,... oă carne câte 5 parale... oă orezu câte 16 parale,... oă zahar, câte 2 lei, 60 bani,...alămăi, câte 2 la pară,...oă lumănări său, câte 30 par,...coț astariu, câte 5 parale,...chile orzu, câte

¹ Se numia Ahmed Nur-Ulach Efendi. Actul de delimitare a Moldovei de către posesiunile Casei de Austria a fost încheiat definitiv la Fălticeni, 14 Nov. 1792; s’a publicat în *Uricariul*, IV, p. 269 și urm. O copie de aici se află în hîrțile Kogălnicenilor, la Ac. Rom. Din partea Domnului, semnează Nicolae Hangeri, Hatman și Lupu Balș, Ban.

² „Alexandru Moruz...era iusurat cu fiica Răducanului Roset, anume Zoița“ (Grăghici, o. c., p. 57). Fusese crescută de bătrîna Dimachina, mama Vornicului Neculai Dimachi (*ibid.*).

2 lei... La Foeșani, Duminică, Iulie 18...Rațe, câte 10 par.,... 2 lei, un vițel....merți orzu câte un leu...La Foeșani, Luni, Iulie 19...Ocă carne oae, câte 5 par.,...ocă vinu pentru masă, câte 4 parale,... ocă vinu pentru bucate [4 ocă, 48 par.],... 3 lei o ocă vuteă...Conacul ot Agiud, Marți, Iulie 20... 30 parale, 50 dramuri chiperiă...Emielic la Pădureni, Iulie 21... S'aū cheltuit prin mână dumnealor ispravnicii de Ținutul Bacăului, cu emielicul ce s'aū făcut la Cleja ¹ i cu conacul de la Fântâneale...30 parale 1 ocă migdale,... 1.30, 5 ocă oțet,... 1 leu, 20 dramuri scorțișoară,... 48 par. 1 ocă masline... Conacul de la satul Cărligii, prin mână dumnealor ispravnicii de Ținutul Neamțului...Conacile de la Roman și la un emielic la cișmioaia de la Crivești...: ocă miere, câte 12 par.,... ocă grăsime, câte 7*par... Conacile de la Prigoren, prin mână dumnealor ispravnicii de Ținutul Cărligăturii... Conacul de la Putești, prin mână dumnealor ispravnicii de Hărlău.“ Total: 2.750 lei, 9 bani:

β) „La locuri știute.“ Total: 6.376 lei, 30 bani;

γ) „La obraze de cinste. 348 lei, 93 bani. Darul dumisale Vornicul Saule; 92, Avgust 16. 250 luminatului beizadia Grigoraș Ghica; 92, Sept. 11. 5.000. Dar dumisale Hatmanului Ioan Roset, trimițându-s[e] și capiclihaiă la Țarigrad; 92 Sept... 150 lei...Daru Mării Sale beizadia Grigoraș Ghica.“ Total: 6.848 lei, 93 bani;

c) Lefi:

α) „Celor trimiș cu treb. 150. Pintru Șerbanu, trimițându-se la Tecuci, pentru tăcutul cheresteli ce s'aū cerșut la Țarigrad...Lui Panaite Păun, trimițându-se pentru scoatire unui copil de la Hărjei... Lui Teodorache biv Capitan za darabani, trimițându-să la Silistra pentru scoatire robilor... La un postelnicel, trimițându-se împreună cu efenzii... La un postelnicel, trimițându-se împreună cu Tataru pentru cercetare cărților ce s'aū pierdut...La un deliū trimițându-să la Silistra pentru scoatire unui copil a unui lăcui-toriū din țară... Lui Delibașa, trimițându-să după talhară... Aleco, fiul Paharnicului Vasilache, trimițându-să la Orliaiu, împreună cu un ofiteriū, pentru cherestiaoa ce s'aū tăiat de cătră Ruși... Vtori Gramatic, trimițându-se cu cinstitul Halil-Efendi și cu cei împreună cu dumnealui... Un postelnicel trimițându-se ca să întoarcă la Galaț carale cu zaherè...Ciogoliū postelnicelul...,la mergire cinstitului Halil-Efendi... Polcovnicului postelniceseu... Deliilor, ce-au mers

¹ Sînt trei sate cu acest nume în jud. Bacău.

împreună...Lui Enache Boşniac, trimiţându-să pentru prindere talharilor... Ciogoli postelnicel, cand s'au trimis spre întîmpinare polcovnicului Baronce¹; şezind la margine două luni, i-au cheltuit...Lui Costi portărelul trimiţându-se la Benderiū cu dumnealui Chiatăp-Efendē...Cheltuiala lui Chircori, trimiţându-se la Soroca, pentru ghiocieiul Hotănlăilor...Lui vtori Armaş, trimiţându-se la Chişinău cu Musa-Aga, cîohodariul slăvitului Memiş-Efendē...Lui Calfa Ene, trimiţându-se la Benderiū cu cinstitul Bină-Emeni, pentru tamiul saraiului... La Galaţi, cu bani pentru plata zahrealei...Zapeii pentru pornitul zahirelii. Total: 2.322 lei;

6) Calărăşii de Tarigrad: 3.470 lei;

7) „Lipeani, calaraşi, copii din case şi alţii”: 2.389 lei, 90 bani;

d) Supt rubrica specială: „lefe”, Vornicului Teodor Balş, „liafa pe 2 luni, April şi Maiu, a unui căpitan cu 37 neferi, ce-a avut la Agie; câte 375 lei pe lună”; şi anume: căpitanul, odobaşa, ceaşul, bairactariul. — „Lefe ce au rămas ca să ia beşlegi”: 500 lei Muslu-Aga, beşleaga de Iaşi şi neferii săi, pe jumătate de lună. 180. Mehmet-Aga, Serdar de Galaţi, pe o lună, „afară de 180 lei, ce i s'au dat cu osebită pccete.” 80. „Tatar-Musein, beşliaga de Tecuci, cu 2 neferi”, pe două luni. 70. Arnăut-Ibraim, de Fălciu, afară de un dar de 45 lei. 510. Cernolo-Oglu Hussein-Aga, de Chişinău, afară de un dar de 150 lei. 55 lei pe lună, Osman Bairactariū „de Hertza i Dorohoiū şi Ciuhur”. 90 lei pe lună, Ceaprazlă-Ali-Aga, de Movilău. 60 lei pe lună, Mustafă, „de Greeni şi Codru”. 40 lei, Ali-Aga, de Birlad. 190 lei pe lună, „Giafel Care-Serdar, cu 30 neferi ai sei”. 2.056 lei, Vistierul şi „taifaoa Visteriei”. 730 lei, ce s'au dat de la Visterie lefe la beşlegi. Total: 5.306 lei;

d) Cheltuiala Curţii:

2) „Curte gos. od. 1.025, 90. Ce s'au cheltuit de ispravnicul de Curte Atanasie la Roman, cu tainaturile cepaelii Curţii gospod, adică: frantzule, zemli, pâine şi lumânări seu, în luna lui Maiu... S'au cheltuit cu tainaturile Curţii gospod în luna lui Iulie [1.639 lei, 12 bani]: frantzeli [122 pe zi], zemli [57, cîte 2 par., pe zi], paini [1.070 pe zi, cîte o pară], lumânări de seu [32 par. oca], de ceară [5 lei oca]. Hacul frangilagiului şi a jemharilor şi a mătura-

¹ Colonelul Baroţi era aşteptat în Iulie la Constantinopol (Iorga, *Acte şi fragmente*, II, p. 346, nota 1, unde şi lămuriri asupra lui).

riților. [Cheltuiala pe August:] 37 și jum. oacă orez, câte 22 par., 45 oacă lumânări ceară pentru gospod i Marie Sa Doamna i Mărie Sa Domnița, la chioșchiu, câte 5 lei oca. [Și luminări pentru „polieleo”.] 341 oacă carne, câte 7 par... Musafirilor turei și ingineriului... 2 lei, 2 oacă strafide razachi..., 3.60, 2 oacă coșciugium, 3 lei, 6 oacă cașcaval, 4.60, 1¹/₂ oacă brânze franțuzască..., 90 bani, 10 oacă făină hos. (sic), 5 lei, 50 alămăi, 6 lei, 20 liuleli. [Vin, parte cumpărat în Iași, de Spătarul Manolachi Dimachi și Spătarul Manolachi Balș, ispravniciei de Iași; parte, cu un leu vadra, și la Odobești. Total: 17.451 lei, 1 b.];

β) „Grajdiul gospod... 400 lei. S’au dat pe o carată ce s’au cumpărat pentru trebuința Curții gospod... S’au cheltuit cu meremetul rădvanului cu care au mersu dum calui Hatmanul Iancu Roset... 300 lei, 75 bani. Un rădvan mic, din nou, ce s’au făcut și s’au dat Mării Sale Ismail Muhafezi. [Orz, cu un leu merța.] 275 lei S’au cheltuit cu doao sanii pe care s’au pus careta gospod;“

γ) „Cuhnea gospod... Cheltuiala zăefeti lui... 3.001 lei, 96 bani. Cheltuiala ce s’au făcut la 17 Octomvre, în care zi au fost ziiafetul pentru nunta luminatului beizaadia Dimitrie Moruz, fratele gospod, cuprinzindu-se toată cheltuiala ziiafetului la doao mese domnești, cum și la harem, la Cămaa cum și la norod, i luminăție i fașicurile, și toate câte altele anume, ce s’au arătat cu izvod la gospod: 1.669 lei, 40 bani. Cele trebuincioase mănecări și băuturi la mesele domnești i celelalte mese. 398,30. Măncare la norod. 414 vinu. 360,26 lumină ceara i lumină de seii, strachini, linguri, mulțime ulcioare, cofe și alte trebuincioase, și scânduri pentru mese, și cuia și poponețe. 160 lei fașicurile.” Total: 3.001 l., 96 b., iar întreagă sama kuhnei: 30.568 lei, 36 bani;

δ) „Cahfigerie“. 65 oacă de „cahfo“ pe două luni, iar în a treia 32 și jumătate. Total: 390 lei;

ε) Divictarie. „Pe hărtie, cerniala, ceară tare și chinăvariū.“ Total: 200 lei;

ς) „Cibuccerie.“ „Meremetul cibucilor, cumpărătoare liulelilor“, „pe juvanale“. Total: 421 lei;

η) „Serbecerie“: 100 lei;

θ) Credinceria. „Cu vinu ce-au cumpărat“, etc. Total: 373 lei, 75 bani.

e) Daruri la creștini:

α) Cu titlul „Daruri la creștini“: Medelnicerul Ienache.

„100 lei. Daru lui munsiu Vengherschi¹ ; 92, Iulie 30.“ — „Spîteriuului Alexandru Venier, trimiîndu-se la Cobani, pentru cîutare bolnavilor; 92, Sept. 6. 60 lei. Oamenilor lui munsiu Cheler; 92, Sept. 7...300 l. Daru dragomanului Cruta, viind de la Tarigrad împreună cu solul leşescu...— 260 lei. Daru la arătaţii mai giosu, inse: 60 lei ingineriuului; 100 lei lui Matei şi Leopold, fraţi, arhitectoni; 100 lei lui Calfa Andoni... 60 lei. Daru lui şior Vengherschi.“ Total: 1.478 lei;

β) Caftanê, pentru persoanele însemnate în notă². Total: 720 lei;

γ) Cununi. A Căminarului Grigore Ghica, „afară din darurile ce s'au dat de la Camară”: făclii, „54 lei, 30 b., 10 galbină olandejă arhierelui..., 5,51, 1 galbăn la arhierdiacon..., 1 galbăn protopopulu..., lui Şerban psalti...; preuţilor de la Mitropolie...; 5 lei supt covor...; 7 lei, 60 bani, 1 oacă cofeturi ce s'au aruncat..., 30 lei parale ce s'au pus în cofeturi...; la eclisiarhii şi anagnoşti“. Nunta Hatmanului Nicolachi Hangeri, etc. Total: 351 lei, 72 bani;

δ) „Milile.“ „La câţva lăcuiitori din satul Hănceşti i din Chişinău, ce-au venit de la Tarigrad, mîntuindu-şi robiiia... La locuri scăpătate, prin mîna dumisale Vel Postelnic. [Alte asemenea locuri], „ce au fost, trînduî cu jabolile de la gospod“.] 250 lei. S'au dat de cătră dumnealor ispravnicii de Sorocea milă la Leşi ce-au venit; 92, Avgost...100 lei milă arhierelui Giurgiiu³; 92, Avgost 7...Milă ficiorului Carăi, după răvaş ce-au dat la gospod; 92, Avgost 17... Sultaniî Enghiurlidisa... Prin mîna dumisale Hatmanului Caragè, milă la un Liahu... La giupănese sărace i la alte obraze scăpătate...Milă lui Grigori Cara; 92, Sept. 21

¹ Probabil solul citat al Poloniei.

² Dimitrachi V. Stol. (6 Aug. 1792), Simion Stamate V. Şat. (23), Iancu Roset, Hatman (24); Costachi Racoviţă V. Spat., Ioan Canta, V. Spat., Ilie Cantacuzino V. Pah. Vas. Iamandi V. Stol., Atanasie V. Med., Iordachi Manul treti Log., Dimitrachi Chiriac, Ceauş de Aprozi, Ştefanachi treti Vistier, Ispir vtori Armaş, Vasilachi vtori Grămatic, Sofon Vataf de Visterie, Costantin Răhtivan (toţi, 29 Aug.); Grigore Ghica V. Cămăraş, Gh. Statachi vtori Post., Vasile Haitul Pit., Haralambu vtori Portar (toţi: 13 Sept.); Costachi V. Pah., Stavru V. Serd. (toţi: 16 Sept.); Dracachi Depaste V. Vor. (15 Oct.), Dimitrachi Costandachi Sluger, Lupul Coroiu V. Şetrar, Nic. Stamatîn Slug. (5 Nov.). „40 lei 1 caftan pe dumnealui Hatmanul Caragè, trimiîndus-s[e] Caimacam la Ţara Munteniască“ (1793). Banul Mihalachi Cerchez, făcut Ban; Armaşul Ghiuloglu, ispravnic de Curte (*id.*).

³ Din Georgia.

(26 lei). La cei ce au dat răvașe la gospod... Milă la îngropare Paharnicului Vasilachi; 92, Octomvre 1...Milă lui Mihalachi polcovnicul, să-s plătiască unde era datorit...150 lei milă Anechi, sora dumisale Banului Negre, prin mâna dumisale Vornicului Manolachi Conachi¹; 92, Octomvre... 50 lei ce s'au trimis la capichiaia de Benderii, prin dumnealui Spatar Iancul Razul, Serdariul de Orhei, de s'au dat milă unui sărac, ca să-s facă case." Răscumpărarea unui copil de țeran, rob la Turci. „Capitanului Manolachi Ispir, bolnav... 50 lei Jieniceresii Hermezioae, prin dumnealui Vel Postelnic după răvaș ce-au dat la gospod...Milă pentru îngropare Portariului Nanul; 92, Dechemvre 8...20 lei milă la un loc știut, prin dumnealui Vornic za aproz Manolachi Conachi...787 l. Milă ce s'au dat prin dumnealui Portariu Nicodim, ispravnic de Sorocea, familiilor Hotânlăi, ce să află acolo la Ținut; 92, Dechemvre...Pentru îngropare Spatarului Manolachi Hrisoverghi (Dec. 1792). Mile ce s'au dat în luna lui Dechemvrie, cum și asupra praznicului Nașterii, pe la locuri scăpătate...La 5 mântuii din robie...Slugierului Hagi Ene...La trii fimeî sărace." Pensie de 20 lei lunar „Mariei Ciorneese, săracă. Magdalinii călugăriți, săracă". Total : 11.014 lei;

ε) „Sărbătorile Nașterii [și Sf. Vasile și Bobotezii]. Și „preuților ce-au venit cu icoane... Pomozaniia în zio Nașterii... [Sf. Vasile]: 100 lei, parale ce s'au dat de dumnealui Vel Vistier, de la poarta Curții până la Spătărie, când au eșit gospod de la biserică. 138 lei bașșurii ce s'au dat la rufeturi cu tescherealile dumisale Vel Camaraș [Hătmăniei, lui V. Post., lui V. Agă, fustașilor, aprozilor, copiilor de casă, trambacilor gospod, Siimenilor din Curte, măturăriților]. Agiunul Bobotezii...Preuților ce-au venit cu cruce (15 lei).“ Boboteaza: făclii, „4 coț maltin ce s'au pus la făclii“, „12 dramuri fhiir“, 4 lei „petială“, 5 lei „matasi“; „5 lei 2 făclii zugrăvite pentru gospod i gospojda, câte de pol ocă... 7 lei, 60 bani, 4 făclii zugrăvite pentru beizadiali și Domnițe, câte 150 dramuri... 142 lei, 55 b., 51 ocă, 300 dramuri, lumini ceară ce s'au împărțit la Iordan.“ Bașșurile de Sf. Vasile ale Vistieriei: icloglană, ciohodari, ceauși, etc. Total: 710 lei, 116 bani;

ζ) „Pomozanii.“ Mai ales la Sf. Spiridon, „mergând gospod“ la biserica cu hramul Sfintului. Și la „Trii Sveatitile,

¹ Vel Vornic de aprozi. E tatăl poetului.

la Sfântă... La Dancul, în zioa hramului Sfinților Arhangheli." La hram, la Sf. Nicolae. Total: 80 lei;

3) „Alte cheltuele... 2.774 lei, ce s'au dat de către dumnealui Vel Postelnic dumisale siior bregadirii Lașcarev¹, pentru tainaturile și chirile ce s'au dat la trecătorii mântuiț din robie și alte asemenea cheltuele, după izvod ce s'au arătat la gospod; 92... S'au cheltuit cu stiagurile, cu prapurile, adică...: 20 coți sandal albastru pentru stiagu cel mare, 2.60 ibrișim și lucrul, un topuz la acest stiag, funta, coț sandal galbăn și albastru, pentru 16 prapore, 16 sulia pentru prapore, lucrul praporilor... Cu 6 stiaguri a siimenilor Hătmăni...: 60 coț sandal roșu, verdi și galbăn..., 1 bucată bogasiu albu, pentru sămni..., ibrișim și lucrul, 6 canafuri, 6 coade de sulia... 4 stiaguri a siimenilor Curții... 40 coț sandal, bogasiu pentru sămne, etc. Cheltuiala cu 2 dobe ce s'au făcut din noi: 16 1/2 oca aramă, 16 șuruburi și alte fieră, 2 piei, 6 coț postav roșu... Mere-metul la 9 trîmbiță vechi... Semnul hătmănescu... 40 căngi pentru foc..., 60 topoară... Ce s'au cheltuit de către dumnealui Vornic Toderășcu Balș cu stiagurile și dobele Agiei... S'au cheltuit cu sămnile boeriilor ce s'au făcut... 284 dramuri argint, câte 6 parale, pentru 4 toegi a dumnealor Vel Vornici..., 143 dramuri argintu pentru 2 toegi a dumnealor veliților Logofeți... Toiagul dumisale Vel Postelnic..., 92 caragros, cate 2 lei..., 93 dramuri argint tij s'au pus, nea-giungând... Jidovului Dănilă, pentru lucru... Aur și poliitul... S'au cheltuit la Roman pentru prifacire..., 2 toegi dumisale Vel Agă i dumisale Vel Vornic za aprozi, dramuri 618... Toiagul dumisale Vel Portariu, 112 dramuri. Topuzul pol-covniciei... Condiciile ce s'au făcut pentru dipartamenturile Divanului." Gentele călărașilor: „mușamă” și „hăibe”. „La spitărie, plata doftoriilor... S'au cheltuit de către dumnealui Slugerul Stavru, pentru 2 trîmbiță, 2 dobe și 4 genti, la Starostie Putni.” O femeie ce merge cu un beșliu „la Balgie, pentru scoatire unui feti : sale... 1.430 l. Cheltuială ce s'au făcut cu gătire celor trebuincioasă pentru mergire la Tarigrad a dumisale Hatmanului Iancul Roset“, cu „car mocănescu... 540 lei, s'au dat de către dumnealui Vel Camaraș chirie la 18 cai, câte 30 lei, din care 8 s'au pus la rădvân și 6 pentru dascal și 4 de călărie... Cheltuiala drumului lui Dimitru Odoabaș, mergând împreună...

¹ Sirghie Lascarov fusese cel d'întăi consul al Rusiei în principate.

La 10 neferi..., la un besliu..., la un călăraş..., la un deliu mergând cu calabaciurile la Galaţi... 33 lei, s'au cheltuit de către dumnealui Costachi Caragè pe hârtie, călamări, condice şi o ladă la departamentul trebilor streine... S'au cheltuit de către dumnealui Vel Agă cu meremetul a trii tulumbi de la Agie." Pentru facerea unei biserici la Roman: mia de cărămizi, 7 lei, de oale 4½, tinichele câte 8 par., 15 par. oca de fier, „pentru cuia şi pentru cruci... Tiganilor herari pe 195½ oca her, ce au făcut cue, câte 6 parale... Tij lor, pentru 2 cruci, câte 6 lei". Scinduri de brad de la Neamţ, câte 5 par., odgoane câte 18 par., var 60 bani merţa. „1500 lei, s'au dat meşterilor nemţi, după toameala ce s'au făcut cu danşii prin zapis... 377. Ce s'au cheltuit de către dumnealui Vel Post. Dimitrachi Manul în vreme ce să afla gospod la Roman... 40 medelnicerului lui Manoli-Vodă ¹... Plata pentru cărămizile ce să fac pentru Curte Vechi... 300. Ce s'au dat de către dumnealui Vel Logofăt Neculaî Roset, plata chiurghiurilor pentru aducere apii de la Copou... Cu dimerliile care s'au trimises pe la ţinuturi pentru măsurătoare malaiului... S'au cheltuit de către vatav de copii cu ceşinurile ce s'au făcut aici la oraş, painii, cărnii... Scânduri brad..., câte 5 parale..., draniţi..., câte 60 parale... 8.991 l., 24 b., aşternuturi la toată Curte gospod, împreună cu a odăilor celor noi a dipartamenturilor, Divanul şi Camară, şi celelalte cari şad curtezăni... 32 pentru un dulap şi trii lăzi pentru condicele Divanului... 40 lui Nicula zugrav... Neferilor de la Hătmăniia şi Agia... La temniţe, la trebuinţele ce-au fost, de către vechilii Armăşii;"

9. Cheltuielile Visteriei:

a) „3.411 lei, 39 bani, ce trec daţi mai mult la sama al triile, care s'au încheiat până la Maiu 15, 1792:"

β) Supt titlul de „cheltuiala Visteriei": „Hârtie, ceară tare, cernială, buline... O ladă pentru banii desătinii, a goştinii şi a vădrăritului... 3 lăzi pentru strânsul banilor menzilorilor şi a podurilor... 8 condice ce s'au făcut pentru trebuinţa Visteriei i a Divanului." [Şi alte două, pentru Visterie.] Total: 796 lei.

Toate cheltuielile (şi cu 24.618 l., 24 b. „alelhesapuri") fac suma de 516.888 lei, 49 bani.

¹ Roset.

XXIV.

Interesul condiciei pe anul 1805—6, din toamna primului an până în toamna celui de-al doilea, stă și într'aceia că din veniturile principatului, însemnate într'însa, se fac două părți: una e a lui Alexandru Moruzi, ceialaltă a succesorului acestuia, Searlat Calimah. Am arătat aiurea în aceste studii (cap. XIX), în ce împrejurări și pentru cît timp a fost numit Searlat-Vodă în Domnia sa d'întăiu. Primi locul, luat lui Moruzi, la ¹²/₂₄ August 1806 și, supt presiunea exercitată de Ruși la Constantinopol, îl pierdu la ⁵/₁₇ Octomvrie următor. Pentru atîta timp numai i se datorîa o parte din încasările anului 1805—6. Moruzi, care-l precedase, îi și succedă, însă numai în teorie, căci oștirile rusești ocupară principatul ¹.

Titlul condiciei este: „Sama Visterii pe anul al patrulea în vreme Domnii Mariei Sale Alexandru Costandin Muruz Voevod, în care s'au încercat venitul pe un an, de la 1805, Octomvrie, și pînă la sfârșitu lui Sept. 1806; din care venit s'au scăzut dîstigul ghevmii ², ce au avut să e Maria Sa Searlat Calimah Voevod și după cum s'au cheltuit cu pecehluituri gospod.”

Veniturile sînt:

- a) Dajdile mazililor și ruptașilor, și anume:
 - α) „Dajdie întăiu pe trii luni, Octomvrie, Noemvrie și Dechemvrie 1805”; mazili: 7.074,30; ruptași 5.576,90;
 - β) Alta, pe Ianuar-Mart 1806: 7.085,60 și 5.594;
 - γ) Alta pe April-Iunie: 7.101,60 și 5.632;
 - δ) Alta pe Iulie-Septembre: 7.101 și 5.632;
 - ε) „Ruptele Visterii i neguțitorii. Dajdie întăiu a Svântului Dimitrie: 11.440,90 ruptile; 6.998,30 Sarbii; 2.341,30 neguțitorii, înșă:

202,60 stare întăiu
607,60 stare al doilea { din targu Eșii,
240 de la Focșani, 340 de la Bărlad, 76,30 de la Vasluii,
875 de la Huș;“

ζ) Același venit pentru termenul Sf. Gheorghe; ruptele: 11.510,105; Sirbii, 7.518,30; negustorii, 2.341,30; starea

¹ Urmă (—Maiu 1806) Domnia lui Al. Hangeri, și apoi (August) Searlat-Vodă fu numit din nou.

² V. cap. citat, unde pe grecește aceste două cuvînto se scriu: „chistul ghievmi”.

întăiu, Iași, 202,60; a doua, 607,60; Focșani, 240; Birlad, 340; Vaslui, 76,30; Huși, 875;

η) „Birul jădovilor hrisovuliști¹. Cifertul întâiu, pe trei luni, de la ză întâiu Octomvire până la sfârșitu lui Decemvire 1805; însa: 700 târgu Eșii, 140 târgu Orheiului, 70 Romanul, 305 Hertă, 110 Niamtu, 60 Huși, 81 Târgu-Frumos, 460 Chișinau, 1.085 patru târguri ot Soroca, 290 Fălticeni, 65 Pânzărenii, 30 Piatra, 65 Bacău, 80 Vlădenii, 110 Burdujenii, 110 Dorohoiu, 110 Telinești, 130 Ștefănești“, cîte 4.001 lei pe luna. 120.003. „Cifertul al doile, de la ză întâiu Ghengar pan la sfârșitu lui Mart 806, asamine.“ Al treilea, 1-iu April—30 Iunie, cîte 3.921 lei lunar (insă la Soroca: 1.045, la Fălticeni, 250, „bez 40 lei scădere“). „11.763. Cifertul al patruile, pe trii luni: Iulie, Avgost și Săptemvire, asamine;“

θ) Dughenile, crăcîmle de pe la târguri, care dau iarna la cifertul al doile“. În ordinea cunoscută a ținuturilor², sumele sint: 296, 1.576, 1.573, 2.139, 3.200, 1.157, 7.267, 4.800, 402, 1.250, 3.046, 606, 220, 140, 800, 550, 255, 9.054, 2.201 și 60;

b) Șferturile, și anume :

α) Șfertul întâiu, Octombre-Decembre 1805. Pe județe: Suceava, 34.445,60; Neamț, 31.035; Roman, 17.951; Bacău, 33.587; Putna, 42.211; Tecuci, 24.041; Covurlui, 15.636,60; Tutova, 19.192; Vaslui, 9.084; Fălciu, 19.857; Grecei, 2.631; Codru, 2.905; Hotarniceni, 5.203; Orhei, 55.435; Soroca, 34.514; Hertă, 5.503; Dorohoiu, 20.341; Hirliu, 17.620; Cirligătura, 5.102,90; Iași, 31.647; Ținutul Iași, 2.062,49. Total: 430.014,19;

β) Șfertul al doilea, Ianuar-Mart 1806. Pe județe: 34.442, 30.628, 17.886, 33.252, 42.181, 24.077, 15.632,60, 19.153, 9.072, 19.861, 2.631, 2.908, 5.083, 55.708, 34.571, 5.497, 20.341, 17.320, 5.102,90; 31.349, 2.063,75. Total: 428.738,105;

γ) Șfertul al treilea, April-Iunie. Pe județe: 37.060, 26.998, 15.810, 33.587, 41.103, 20.718, 17.067, 17.486, 7.354, 16.564, 3.055, 3.417, 5.589, 47.212, 38.755, 5.985, 23.611, 13.588, 2.786, 25.785, 2.476,72. Total: 406.006,72;

δ) Șfertul al patrulea, Iulie-Septembre, „fară tablă“. Pe județe: 33.315, 30.222, 17.202, 32.769, 41.655, 24.076, 15.632,60; 18.982, 9.008, 19.786, 2.631, 2.908, 5.213, 54.893,90; 34.322,

¹ Cu hrisov, privilegiați. Aceștia erau supt un staroste. Ordinul pentru numirea unuia, in 1801, *Uricariul*, IV, pp. 125—6.

² V. mai jos, la șferturi.

5.416, 20.017, 16.946, 5.088, 31.099, 2.063,75. Total : 423.244,105.

Din suma întreagă de 1.869.516,76, se scad :

a) Scutelnicii : „71.166, ciferul întâi; 70.866, ciferul al doile, 72.774, ciferul al trile; 73.812, ciferul al patrule“;

b) „181.000 să scade, ce s'au orânduit la aşazare den nou a birului ţării prin anafora de obşte, ca să să dă în trebuinţile de mai gios arătate : 26.000 în obicinuita cheltuiala a zaherelei, 25.000 în lipsa lefilor casei răsurilor, 10.000 în obşteştile trebuinţi, adică : 4.000 lei la orfanotrofon, 2.500 la şcoala ot Socola¹, 3.500 la aducere ape-
lor în oraş², 120.000 ce s'au randuit să sa dă pe fieşte-
care an spre ţănere menzilorilor“.

Venitul net e de „1.399.898,76, sumă curată, care, analohisându-să pe 365 zile a unui an, să vine pe ză cate 3.835 lei, 40 bani, şi pe 50 zile, de la 12 Avgost pâr la sfîrşitu lui Săptemvrie, să cuvine ca să tragă analogon pre-înnălţatul Domnul nostru Scarlat Calimah Voevod : 191.766; să scade suma de mai sus arătată, ce are să tragă pre-înnălţatul Domnu nostru Scarlat Calimah Voevod. 1.208.132,76 rămâne :

6.639,105 să mai încarca banii bejănarilor, ce au strinsu Visterie pâr la sfârşitu ciferului al treile.

L. B.

4.829 banii Visterii,
1.810,105 răsurile.

1.214.772,61 face peste tot suma ce are să tragă Maria Sa Alexandru Muruz Voevod; care banî s'au cheltuit cu pecetluituri gospod, după cum innainte sa arată.”

Vin acum „banii ce s'au cheltuit din veniturile acestii sămî”, şi adică :

a) Cheltuieli cu Turcii, din care :

α) Sarcinile legale ale ţerii :

„Baeramläcuri i ramazan... Baeramläcuri şi cehinuri”.
Lui Divan-Efendi, baş-beşli-aga, Hairat³, musicii turceşti,

¹ Ambele, creaţiuni ale lui Moruzi, în 1804. V. *Uricariul*, III, p. 39 şi urm. (sau VII, p. 59 şi urm.); I, p. 317 şi urm.

² La 10 Septembrie 1803, Alexandru Moruzi dăruşte la doi boierî ai săi cite „una măsură de apă” din „apele” aduse odinioară de tatăl său Constantin şi ale căror conducte le reparase, cît şi din cele captate din nou după porunca sa. *Uricariul*, IV, pp. 167—70. Cf. Drăghici, *o. c.*, II, p. 67 : „Aŭ mai scoborât el şi alte ape de la Copoŭ, spre îndestularea părţii din sus a Iaşului”.

³ Hogeza care învăţa carte turcească pe beizadele. V. şi mai departe.

etc. „Ce s'au dat în ziua de Corban-Baeram... Pe 18 berbeci ce s'au tăet și s'au împărțit în ziua de Corban-Baeram...15 oca praf de pușca, câte 5 pol lei oca la Corban-Baeram...Asămine în ziua de Paști...50 meremetul meterhanelii.“ Total: 3.799 lei;

3) Furnituri :1. „În trebuința vacilor de zalhană, a săului pentru cabanu împărătesc. 1.873 l. Spre plata pagubii a 1.000 vaci de zalhană, ce s'au tăet în anul trecut și săul s'au trimis la cabanu împărătesc; 805, Ghenar 30. 4.185. Spre împlinire pagubii a 20.000 oca săui, ce s'au cumparat prin dumnealui Hatmanul Sandulache Sturza și s'au vandut după fiiat la cabanlăi, însa : 3.000 paguba, câte 6 parale la oca, pe 20.000 oca... 80 cheltuiala și paguba pentru noo vaci ce s'au tăet pentru ceșni, prin ibractaru Mihalache; 805, Iulie... 960. Celor triimis pe la ținuturi, epistați pentru tăetu vacilor de zalhană, însă : 300 Bărladu, 300 Chișinau, 300 Iași, 60 Galați, prin părcalabu.“ Total : 7.568;

2. „Cherestioa, 26.317,18. Plata cherestelii și altor lucruri ce s'au triimis la cetate Benderului în anul 1804 și anul 1805, pan la sfârșitu lunii lui Săptembre“ : lemne, cu terminologie turcească, nuiete, cărbuni, dranița, „testele funii“, „scafe“, „lopeți“, „cântare var“; „cheltuiala olarilor“ (sic). „6.135,90. Cheltuiala ce s'au făcut prin dumnealui Spatarul Vasilache Caligari, părcalabu de Galați, cu facire a 2 dubasă pentru Sulina-Boaz, făcandu-se teslim la dumnealui Chili-Nazără...O anghira...2.905,12. Plata cherestelii și vugiutaltasi, care din poronca s'au făcut și s'au triimis la Galați pentru tarsanaoa împărătiaseă... 8.148,45. Plata tăetului cherestelii ce s'au triimis la schele Galați pentru Tarigrad... 4.120. Plata cherestelii topcondaclara și caratu pan la Galați, pentru trebuința tophanalii împărătești“. Total: 47.626,45;

3. „Zaherò, navlu.“ Total: 104.401,39;

4. „Lucruri triimisa la Tarigrad“. Tatalui lui Divan-Efendi. „Cumparatura saului, ce s'au facut, 1.531 oca humanari... 1.500 lei pe 1000 oca unt sleit... 2.145,40. Pentru mere ce s'au cumparat prin elhir Necola Tigara și s'au triimis la dumnealor boerii capichihaele, însă : 1.488,33 pe 1.927 oca miere curată, câte 34 lei cantarul, afara de 204 oca scadere daralilor.“ Total: 8.285,112;

5. „Giuvergiliaoa. 7.605,75. Ce s'au dat în 12.169 oca, câte 25 parale, ce s'au triimis la Tarigrad, pentru trebuința împărăteștii zarphanè; 805, Noemvre 12.“ Total: 15.580,75;

7) Datorii: „Dobanzî de bani“. Total: 420;

2) Daruri :

1. Maisăturile. Pe luna, Pașilor de Bender și Hotin, în 1805—6. Total: 32.000;

2. „Daruri la sarhaturî... : lemne..., carbuni... Lumina-
tului Akkerman Muhafezi... : un dunhuc..., o blană de ca-
com..., o ghezi..., un ceasornic de argint cu lanțuh, ce s'au
dat fratelui său, Sadulah-bei... 1.250 lei pentru o carătă
ce s'au triimes prè-innălțatului proin Ismail Muhafezi
Bechir-Pașa“. Total: 7.231;

4. „Daruri la Agi și la alți Turci“. Ceasornic de aur,
unuî muhurdar „a prè-slăvitului stăpîn“. Unuî ofițer ture:
„o blană de cacom, domniască“, „o ghezie de Tarigrad“, „un
ceasornic de aur, cu lanțuhul său“. Altuia: „un anteriu“;
unuî al treilea: „un benișlic postav“. Un ceasornic de
argint „chiatipului de la iumbrucu Ismailului“; altuia:
„un contăș samuri de Mose“. „La un om a lui Căușan
Voevodasi.“ „1.000. Lui Ghefghè Sultana, nepoata a lui
Chirim Gheref Han.“ „Un capot beșleagăi de la Chișinău.“
„60 lui Tutungi-Bașa a prè-innălțatului Bender Muha-
fezi.“ Altuia: „o cutnie hindico.“ „500. Lui Hairat-Efendi,
hoge a luminatelor beizaadele; 1806, Februar 28.“ Unuî
Ture: „canavață cu flori, pentru antereu“; altuia: „un cea-
sornic tumbac...40. Cheltuiala la 2 Arnăuți ce s'au triimis
cu Ghevghè Sultana la București, Mart 12... 240 pentru 2
benișă de postav și 2 ceasornice de argintu la 2 Tataru ce
au adus un cal... 1.360. Dumisale Divan-Efendisi Ahmet-
Efendi, pentru un loc de casă ce au cumparat la Tarigrad...
400 lui Sadulah-bei, fratele luminatului Akkerman-Pașasi...
Un car mocănese și altul ghiurghiuvanic... 6.713. Slă-
vitului Marzà Muhamet Iusuf Chifți-Bașă, elci-bei a Bu-
harii, viind de la Tarigrad... Mehmendariului Emin-Agà,
Vizir-Ciohodar... Lui Mehmet-Aga, al doile mehmendar...
Cheltuiala la un portărel ce s'au triimis cu Hăznătaru său
pân la Crăuleni. 1.321. Cheltuiala cu ehpaiaoa ce-aice s'au
dat, și chirie la cara mocănești de la Focșani pân la Crău-
leni, de mehmendar rânduit dumisale, Comis Mihalache...
200. Cheltuiala zafetului la chioscu domnese. 80 pe 12 paneri
zaharecale, [ambele] prin becer gospod. 514 tainatie (sie) în
vreme șiderii lui aice... Parintelui dumisale Divan-Efendesi...
O ochiiană [72 lei]...100 cară lemni, câte 2 lei, și 20 cara
lemne cate 5 lei...500. Hogii luminatelor beizadele pentru
stihurile de la Curte ¹; Iuli 9...250. Ghefghè Sultana...;
Avg. 1.“ Total: 39.230 lei;

¹ „Mai întâi s'au apucat de Curte, fiindu-i milă a o lăsa în starea

4. „Mehmendarlăcuri... 50 dumisale Vasilache, triimețin-du-să cu baron de Curali; Ghen. 14. 1806 [...] 150. Mehmendarului cu ministru pre-puternicii Împărații ce au fost la Berlin ²; Mart 15. 150. Mehmendarului cu sinior Bețochi ³ pân la Cernăuț și de acolo cu dumnealui Spatar Arghiropolo, viind de la Berlin; 806, Mai 24. 150. Medelnicerului Gheorghe, triimețin-du-să cu consulu Rosii pân la Focșani ⁴; Iuli 4. 474. Ce s'au cheltuit prin serdarul Costache la venire lui monsiu Reinard ⁵; Iul. 13. 100. Ce s'au cheltuit prin caftangiu, mergând cu monsiu Baran ⁶ pân la Focșani; Iulie 21. 40. La un postelniceel ce s'au triimis pân la Galați cu comisariu sinior Martin ⁷; 1805, Oct. 18^a. Total: 1.364;

5. „Beilicul i musafirii“, pe lunile Septembre 1805—August 1806. Total: 18.385;

6. „Chirii. 300. Chirie casii unde șade luminatul beizadè Mihaî Racovița ⁸; 1805, Iunie... Muzicanților... 150. Chirie casii lui Haeret-Efendi, hogi a luminatelor beizadeli, pe 6 luni.“ Muhumaturile Benderului, Hotinului. „Chirie a 2 cară pân la Focșani, ducând calabalăcu lui monsiu Noar ⁹ și unuî nefer, triimețin-du-să cu calabalăcu...; 806, Iunie 30... La o casi unde șad muzicanții, pe 6 luni. Total: 3.078;

7. „Cheltuelile Galaților... Lui Galați-chiatip, lui Galaț Sardar... Oamenilor ce păzase la schele: 3 beccii pe trei luni“. Total: 3.158,87;

8. Ca „alte cheltueli“: „181,60. Paguba din cumpărătura a 3.988 ocă miere, câte 2 lei la cântar, care s'au dat slăvitului Ibraim-Naziră și s'au platit de Slavire Sa numai câte 30 lei cântarul;“

ce au găsit-o“ (Drăghici, II, p. 66). Stihurile vor fi fost săpate pe frântispiciul porții palatului.

² Acest ministru era Arghiropolo. V. nota următoare.

³ Bacciocchi? Asupra lui Iacob Arghiropolo, v. *Acte și fragmente*, II, p. 394, no. 4.

⁴ Consulul era generalul Rodofinichin.

⁵ Reinhard, consulul frances sau „comisarul-general“ din Iași.

⁶ Parrant, care ocupase provisoriu din Ianuar (?) comisariatul frances din Iași (Hurmuzaki, *Supl. I*², p. 324, no. CCCXII).

⁷ E acel „Mr. Martin“, despre care se spune într'un raport frances de la 5 Septembre 1811 că va pleca din Iași pentru cauză de boală (*ibid.*, p. 623, no. DCCCXV). În corespondența inedită a consulatului, cită s'a coperit pentru Academia Română, îl aflăm la Iași între 22 Iunie 1810 și această lună a lui Sept. 1811.

⁸ Un coboritor, de curind venit din Constantinopol, al lui Mihaî Racovița.

⁹ Probabil: Noir. Dar nu știm asupra lui de cât ceia ce cuprind socotelile de față.

b) Cheltuieli politice:

α) „Daruri la locuri știute.“ Fără a se arăta destinația: „o sabie..., cursă și odagaci..., o bohece de sandal... Dumisale Banu Stavru, ispravnic de Soroca...500 galbină olandeji, câte 8 lei, 90 bani...240, o batistă cusută“. Total: 58.372;

β) „Bani triimiși la Țarigrad. 197.750 prin dumnealui Post. Manul; 805, Decembrie 23. 145.836,48, tij prin dumnealui Post. Manul; 806, April 28. 165.000. Pentru trebuința omurului Domnii.“ Se adaug: „9.650. Spre plata socotelii ce s'au arătat la gospod de către dumnealui Postelnicul Lucache; 806, April 25“. Total: 522.236,48;

γ) „Corespondențiile...Cheltuiala scrisorilor poștii...Chirie lucrurilor ce s'au triimis de la Viena, de dumnealui Caminarul Liazar¹ pe la Liiov și altile pe la Galați pe apă... 5.201,30, însă 3.650 fiorini, câte 57 par., cheltuiala...411,72 pe 48 galbină olandeji, plata stafetii de la Viena... Cheltuiala... celor triimis la Liiov pentru scrisorile corespondenții...Plata scrisorilor poștii prin chir Andrea Pavlu...52. Arvonire gazăturilor pentru anu trecut...54. Prin sinior comisar monșiu Flori², pe un an, pentru gazături; 805, Iulie 15.“ Total: 8.486,24;

c) Lefi:

BCU Cluj / Central University Library Cluj

α) „Cei triimis cu trebi... Pentru trebuința horelei... La Orhei, pentru trebuință... Pentru zaherè... Dumisale Paharnicului Petrache Cazimir, ce s'au triimis pentru meremetu drumurilor din codru Eșii...Pentru triimitere făinii...La mori, pentru pornire grăului... 50. Cheltuiala celui ce au venit mehendar cu munsiiu Gheiran; 805, Noemvre 15...Pentru tocmire podurilor de la oenă... Cheltuiala lui Iozăp ce s'au triimis la Cernăuț...50 galbină olandej, câte 8 lei, 78 bani, și 350 fiorini, câte 57 par. [Lui Ștefan iciciohodar, pentru un drum la Viena.] 100. Cheltuiala doftorului Lorentu³, triimețindu-să la Ținutu Niamțului spre pornire lespizilor Curtii⁴; 806, Fev. 13...Cheltuiala mehendarului Sultanii Ghefgher...30. Cheltuiala unui nefer, triimețindu-să cu un cestraordinar curier a Rosii până la București; 806, Mart 20... 1.100. Ce s'au dat lui Frang Chiner, inginer, triimețindu-se pentru măsurare moșilor; 806, Mart 26. [Dregere de poduri.] La Soroca, pentru nezamul Ibrailenilor... Ioan Tăutul, triimețindu-să la Herța... 250 lui vtori Gramatie

¹ Sau „Mazar“.

² Flûry poate, fostul consul.

³ Lorenzo. V. Hurmuzaki, X, p. 676.

⁴ Pentru aceste „havalele“, v. Drăghici, o.c., II, p. 66.

Gheorghie, cheltuială trimetându-se în țara Tatărăscă, pentru nezamu mărgenii acia; 806, April 26... 2.126,30. Pentru 243 galbinii olandej, cheltuiala dusului și a întoarcerii a lui Andonache, ce s'au trimis la Berlin, în loc de curier; 806, Mai 15. 75. Cheltuiala neferilor ce s'au trimis pentru gonire tâlharilor ce s'au aratat la Ținutul Tutovii... Pentru trimitere draniții la Curte gospod... Cheltuieii ce s'au făcut la întoarcere dumisale consului Rosii [pe la Focșani] ¹ prin medelniceriul Gheorghie; 806, August 16. Total: 12.440,60;

β) Călărașii de Țarigrad, 7.430;

γ) Lipeanii și copiii din casa, 2.054;

δ) Ca „Lefe și emecicuri“: „600. Școalii elenești din Iaș, pe șasă luni, de la zi întâi Iulie pân la sfârșitul lui Dechemvre 1805... Esacciilor de la Crăuleni... 1.800. Liafa pe un an lui chir Daniil, dascal a prè-luminatelor beizadele ², de la zi întâi Fevruar 1805 pân la Fevruar 1, 1806, câte 150 lei... 600. Liafa dascalilor de la școala eleniască din Eș după hrisov, pe 6 luni, de la zi întâi Ghemar 1806 pân la sfârșitu lui Iuni.“ Total: 3.435;

d) Cheltuiala Curții:

α) „Postelniciia...: gengile..., mușamale“, hîrtio, ceară. Total: 560;

β) Divictăria, 350;

γ) „Isprăvnicie Curții gospod... Cu sacale și la corturi... Grâu cărnău..., câte 10 lei, 90 bani chila, după fiat... 309. Cheltuiala meremetului Curții, când s'au făcut mutare; 806, April 30... 100. Pentru facutul unui fânar la Curte noi; 806, Iunie 30. Total: 54.189;

δ) „Camara gospod... Pentru un capot ce s'au îmbrăcat pe Bogoz capioglan, viind de la Țarigrad cu armăsarii... 96. Postav pentru un cobur cu samur, ce s'au îmbrăcat pe luminatul beizadê Dumitrașco Mavrocordat; Octomvre 10. [Ediclii.] Pentru un capot ce s'au îmbrăcat pe bașciuhodar Gheorghie a Mării Sale Doamnei și un șlie ce i s'au dat... 2.400 lei. Pentru 4 tabacheri de aur și un ceasornic de aur cu diamanturi și mărgăritar[e], ce s'au cumpărat de la Necola Dimitriu, pentru trebuința Curții. 592. Cumpărătura a 40 butelei cu vin șampanie, prin monsiu Noar și la spălătoriță pe 14 luni, câte 8 lei.“ Total: 38.527;

ε) „Beciul gospod... 943. Ce s'au cheltuit cu zaharicale la masa gospod, la sărbători; 805, Dechemvre 31... Becerul

¹ V. mai sus, p. 79.

² Iken, *Leucothea*, II, Leipzig, 1825, p. 85, cunoaște însă ca preceptor grec al beizadelelor lui Moruzi numai pe Atanasie Cristopulo.

Mihel...S'aũ cheltuit prin Vel Pitar, la masa ce s'aũ făcut, când aũ fost la Ungheni...; 1806 Iunii." Total: 45.499;

ç) „Cupăria“, 3.638;

η) „Iciciohodăria“, 10.018;

θ) „Grajdiũ, Comisie i Pitărie. 50 lei meremetul la o carăuă ce s'aũ triimis la Focșani pentru oleiu Buharii... Scoatere armăsarilor la ceair... Maiũ 5... Sandal pentru Tablă-bașa...La trâmbițaș, fluerari și doboșari... Un benișlie postav lui Seiz-Bașa...Plata erbii ce s'aũ cosit de la moșie Copoũ pentru trebuința cailor grajdiului." Total: 16.973;

e) Daruri la creștini:

α) Supt rubrica „alte daruri“: „Lui proin egumen de la Dobrovău.“ Medicului lui Hotin Muhafezi. „84. Lui vtori Portar a Mării Sale Alexandri (sic) Ipsilant, viind aice.“ „1000. Dumisale Logofătului Iordache Cantacozinò, pentru epistasie zidirii spitalului; 805, Dechemvre... Dumisale Serdarului Iordache, spițariu Curtii; 805, Dechemvre...Arhiman-dritului Daniil... 640. Pentru o tabacheră de aur și un ceasornic de aur cu lanțuhul său, ce s'aũ dăruit de lumina-tile bezadele doftorului Fotinò, și un cechin de 100 lei, du-misale Serdarului Iordache, spițariu Curtii, pentru căutare la boală: 300, tabachere; 240, ceasornicu; 100, cechin.... Pentru un ceasornic de aur cu lanțuhul său lui Cernevschi; 806, Ghenar 3... Dumisale Sluger[ui]ului Zamfirache, capi-chihaiaoa Ismailului; Mart 16. 90. Pentru un ceasornic de argint ce s'aũ dat lui chir Petro protopsalt¹; Mart 26... Pentru un ceasornic de aur cu lanțuhul său, lui monsiu Noar; insă: 108 l. ceasornicu, 72 lanțuhu; 1806, Mai 2. 750. Dumisale Paharnicului Cara; Mai 6... 500. Dumisale sieretariului Sinior Copũ... 500. Dumisale Bănesii Marii lui Costin Negre, la măritatul fetii sale; Iunie 17... 216. Pentru un ceasornic de aur, cu lanțuhul său, ce s'aũ dat lui monsiu Noar, viind aice." Total: 11.984;

β) Caftane, persoanelor coprinse în notă². Total: 10.018;

¹ Pentru el, v. Erbiceanu, *Ist. mitropoliei Moldovei*, pp. 345—6.

² Promotia de la 30 Decembre 1805: Logofăt de Țara-de-Jos Iordachi Canta, Logofăt de Țara-de-sus Nicolae Balș, Vornic de Țara-de-jos Vasile Costachi, Vornic de Țara--de-jos Dimitrie Ralet, Vornic de Țara-de-sus Manolachi Dimachi, Vornic de Țara-de-Sus Grigore Ghica, Hatman Răducanu Roset, „epistat Agii“, Al. Mavro-cordat Hatman, Vornic de obștie Dim. Bogdan, Aleco Balș Vistier, Al. Ghica Post., Matei Negel Post., V. Vornic de aprozi Iordachi Balș, Spătar Vasile Roset, Ban Grig. Razu, Comis Costachi Sturdza.

Promotia din Ianuar 1806: Dim. Saul Post., Dimitrache Metaxă Medelnicer, Ștefănache Isăcescu V. Șătrar, Stavrachii V. Spătar,

7) „Botezuri i eununii.“ Nunta Comisului Iordachi Ghica, 17 Sept. 1804. Botezul fiului Vorn. Aleco Ghica, Oct. Al fiului Vorn. Dim. Ghica, Dec. Cununia ispravnicului de Curte. Botezul fiului Spat. Vasilachi Caligari, Iulie 1806. Nunta Spătarului Grig Razu, 29 Iulie. Total: 7.000 l.;

8) „Cheltuiala sărbătorilor i daruri la sărbători. 1000. Pentru un tacăm artiști la zioa Sfântului Alexandru; 805, Avgust 30. [Daruri de Sf. Spiridon:] un ceasornic de aur Sfintii Sale Sardeon, 100 doftorului de la spital. 90 gerahului, 40 al doile. 200 bolnavilor, preoților și slugilor. [Crăciunul]. Bacșisuri la etpaiao consilor la sărbătoare Sfântului Vasilie: 250 la a celui rosăse, 200 la Aghentului, 200 comisar[iu]lui franțuzăse... Praznicul Nașterii... La zioa Agiunului... Preoților. de la harem... Lui Petru protopsalt... Psaltului de la harem... Preoților... Arhimandritului... În zioa Nașterii... Discu... Pentru engomie, adecă: 50 dascalu elenese, 40 ucenicului său, 40 dascalului lătinese, 40 ucenicului său, 30 celui moldovenese, 30 ucenicului său, 30 fiului protopopului Lazăr ¹. [Căftane pentru V. Portar și V. Spătar.] Sf. Vasilie... Bacșisuri la bresle... La 2 psaltii... 50 fiului Stolnicului Cațichie, pentru engomie... Sf. Botez... În zioa Agiunului... Preoților Curții... A haremului... Lui Petru protopsalt... Dimecepsalt... Celui de la harem... Preoților... Arhimandritului... 30 prefectorului catolicesc ². 5, Celor împreună cu dănsul... În zioa Sf. Botez... Discu la a-

Nic. Hrisoverghi V. Ban, Ștefănache Mavrocordat V. Comis „și pistr. gramăticiei“, Costin Carp V. Cămăraș, Iancu Canănață V. Căminar, Gh. Buhuș V. Ban, Dimitrache V. Clucer, „om a dumisale Hatmanului Răducanu Roset“, Nicola V. Pitar, Alexandru Polcovnic agese, Mihalache Mavrogheni V. Comis, Dim. Neculce treti Vistier, Vas. Crupenschi V. Spătar, Ioan Neculce V. Spătar. Răducanu Roset V. Ban, Aleco Arghiropolo V. Comis, Stavri V. Serdar, Manolache V. Med., ispravnicul de Curte și Bașbeșli-Aga.

Promotia din 25 Mart: Stavrachii V. Căminar, Costache Crupenschi V. Ban, Dimitrache Roset V. Căminar, Chiriac V. Pah., Chiriac Ioan V. Medelniceor, Mărgărit Med., Apostoli Burda, V. Clucer.

Promotia din 20 Mai: Toader Balș V. Ban, Atanasie V. Căminar, Toderașco Măcărescu Serdar, Schina Căminar, Iani Medelniceor, Miclescu Med., Matei condicarul Clucer, Vasile Adam Clucer, Gheorghe Pitar, Ilie Ciolacu Pitar.

Promotia din 7 Iulie: Grigore Razu V. Spătar, Toma Cara V. Ban, Chiriac V. Căminar, Zisu Păharnic, Vas. Scobihorn Serdar, Grigore Serdar, Ianacachi Lazu vtori Spătar, Iordache Dimachi treti Postelnic, Hurmuzachi Șătrar.

¹ Nu e altul de cît Gheorghe Asachi, pe atunci tânăr de optsprezece ani.

² Prefect era Aloisiu Landi. V. prefața la primul mieș volum de *Documente și cercetări relative la istoria Romînilor*.

ghiazmă... Asămine la liturghie... Ceară... Făclii împodobite... Archiereului ce aū stropit cai... Pentru 2 berbeci ce s'aū tăcut... 44 oca praf.. Sf. Paști... Discuri în zioa Aerului, la Inviere și la liturghie... La 2 psaltii... Lumină ceară, ce s'aū împărțit pe la boeri, bresle și alții, și la tacămul haremului... Engomie... Dascălului elinese... Ucenicului său... Dascălului latin... Ucenicului său... 20 fiului protopopului Lazăr, pentru moldoveniască... Obicinuite cechinuri ce s'aū dat la etpaiaoa consilor prin dumnealū Vel Comis Costache Sturza, triimețindu-se spre heretisire sărbătorilor Paștilor, însă: 200 a Rosii. 150 a Franții. 101 Aghenții... Mergând gospod la Sfeti Spiridon, la zioa Sf. Pandeleimon... 250. Ce s'aū dat prin dumnealū Hat. Mavrocordat la etpaiaoa comisarului Franții în zioa sărbătorii împăratului Napoleon; 806, Avgust 3^a. Total: 40.092, 60;

ε) „Pomozani,” 205;

ξ) „Mile.” Octombre 1805: „100 la spital i 50 la scoală; 50 arhimandritului Iacov... 750 la mănăstire Niamțului.” — Novembre. „50 la scoli; 100 la spitai; 50 arhimandritului Iacov... 100. Unu protopop rus... 111. La săraci.” — În Decembre, afară de primele trei, „30 la o jidoavei, prin dumnealū Caminar Ioan, ce i s'aū omorât bărbatu;” 56 săracilor; „Magdalini cālugăriți”; „300. Ce s'aū dat la mănăstire Varaticul.” — Ianuar 1806. După primele trei, „20. Luī Gheorghie Taliian... 20. Fimei mortului Leibăi Jidov. 107. Săraci... — Februar. Primele trei; apoi: 117. Săraci; „134. Luī Șarban ce s'aū surghiunit de la București.” Mart. Primele trei, după care: 48. Săraci; „La familie vātavului Marin.” — April. Idem. „50. Doftorului Meer^{1a}; 50. Săracilor. — Maiu. Primele două. — Iunie. Primele două. „Coti calfa, ce s'aū tăcut picioru.” — Iulie. Idem. 191. Săraci. Total: 13.659;

η) „Grijă.” Îngropări. „Starostilū de eioci și bresli sale... La arhierē, arhimandriți, egumeni, preoți, cālugări și alții... La 2 cālugări a tipografii.” Total: 2.283, 60;

θ) „Cheltuiala hrisovului eișmelilor de la Foeșani...” 1000. Ce s'aū dāruit mai în urmă tij pentru eișmelile de la Foeșani, afară de 1.500 lei, ce s'aū dat cu alt pecetluit gospod și afară de 11.000 lei, tij ce aū dat gospod.” Total: 1.050;

ε) Cheltuieli diverse („alte cheltuieli”): „288. S'aū cheltuit cu facire caldarāmului de la Curte prin iciciohodar; 1804, Sapt... Ce s'aū dat pentru scutelnici dūmisale Co-

¹ De care e vorba în scrisoarea lui Angelo Meucci, publicată în art. citat din *Literatură și artă română*.

misoae Elenco Hangeri... Strângătoriului banilor desătini... 2.550. S'au triimis la Berlin dumisale Spatarului Iacovache Arghiropolo; 1805, Oct.... 26. Meremetul unui rădvan ce au mers la Galați comisar[iul] franțuzesc; 805 Dechemvre... Strângătoriului cifertului întâi... Strângătoriului banilor vădrăritului... 56. Ce s'au cheltuit cu condicile ce s'au făcut și tablile ce s'au legat pentru trebuința Visterii de la 15 April 805 și pân la sfârșitu lui Dechemvre 805.. 44. S'au cheltuit cu facire a 10 condici pentru trebuința Divanului... 619. Strac ce s'au triimis la Viena dumisale Caminarului Liazar; însă: 300 un domluc, 98 în 2 giubele de postav, 90 în 2 antirii citarè, 60 în 2 ciaeșilăcări enghiurșali, 6 un fes, 30 în 5 părechî papuci cu mestei, 35 în 5 părechî cibote... 4.000. Ce s'au dat agiutor la facire podului Eșului¹, după întărire anaforalii; 1806, April 100. La facire podului de la Movilău; 806, April 3... Cumpărătura a 4 epî, câte 15 galbeni fiește care... 120. Prin Serdarul Gheorghie Fotinò: 90 pe 6 oacă sare de pelin, 30 pe 1 pol oacă pucioasă pentru afumatu Curții i a grajdului. 72. Tij prin dumnealui Serdarul Gheorghie Fotinò pentru doftoriile ce s'au triimis la Botoșani, pentru boala vacylor." Total: 15.416,60.

Iar resumatul, „perilipsis“, se înfățișează ast-fel:

1.214.772, 61. Suma iratului.

1.169.826, 70. Să seade suma banilor ce s'au cheltuit cu pecetluituri gospod.

44.945,111 rămân; care bani sânt asupra Cămării gospod a Mării Sale Alexandru Costandin Muruz Voevod în socotelile Țarigradului.

De altă mină acum, în grecește, se face de o parte, sama pe 1806 a lui Searlat Calimah.

Se dă suma veniturilor și elementele ce o compun. La menzilirî se arată că 70.000 l. din suma oprită revin contracciilor, iar 50.000 le ica Domnul pentru a plăti „inamele ugireturilor“. La cit se cuvine din total efemerului Domn se adauge: „Analogon din desetină, pe 16 zile, din întreaga sumă de 115.000 lei; care s'a vindut de la 1-iu Iulie, cu soroc de 50 de zile, cum se obișnuște și vine venitul cite 2.300 l. pe zi, adecă de la 12 August până la 26 ale lunii, cind se împlinește sorocul ciștiului din urmă“. Am văzut mai sus că pe aceste paisprezece zile se venia lui

¹ „S'au apucat și de îndreptatul uliților“ (Drăghici, o. c., II, p. 67).

Calimah un condeiū de 36.800 l. Cu aceştia, partea-i din veniturile ţării se ridică prin urmare la 238.566 l.

În faţă, pe altă foaie, se arată cît şi de unde s'a plătit de Vistierie pentru acoperire aacestei socotelī. Se înseamnă pe rînd:

110.029,15. Rămăşiţă de la al patrnea sfert;

3.000. Maisetul pe trei luni al lui Bender-Valesi, cite 1000 de lei, ale căruī sinete n'au venit, ci banii s'au dat din al patrulea sfert şi sinetele rămîn a se cuprinde în Domnia cea nouă;

36.800. Ce trebuie să dea, în naht, cumpărătorii deseti-nei, dumnealui Vornicul Bogdan şi alţii; care au a se răs-punde la 26 August, cînd se împlineşte sorocul ciştiului al treilea;

7.975. Pentru plata ce s'a dat dumisale Spătarului Ioan Canănău pentru 11.000 oacă giuvargileă, cu 58 par. oca, după contract [dar numai o parte din ea a sosit la Galaţi];

4.120. Cele plătite din banii prea-înnălţatului Domn Muruzi pentru tăierea şi cărătura *top-condaclariului* [ajuns la Galaţi numai];

1.055,30, alte condee [unt, pe cale, la Galaţi; tăierea boilor zalhanalei];

5.700. Sint la Vistierie, ale analogului din ugiretul prea-înnălţatului Domn Muruzi;

6.639,105. De asemenea să-i răspundă noua Vistierie, banii ce i-au strins de la bejenari pînă la sfîrşitul şfertului al treilea.

Adunate, aceste sume parţiale fac 175.319 l., 30 b. Deci „53.246,90 are să întoarcă prea-înnălţatul Domn Alexandru Muruzi Voevod către noua Vistierie a prea-înnălţatului Domn Scarlat Calimah Voevod; care s'au dat, şi s'a încheiat socoteala de faţă.“

Plata finală şi închiderea contului s'au făcut faţă de „noua Vistierie“ a lui Scarlat-Vodă după numirea lui a doua oară, în August 1807. Mai sus am dat o socoteală a veniturilor şi cheltuielilor pe tot timpul Domniei, efective şi nominale, din epoca războiului ruso-ture.

Până la „Scara“ sămii, mai avem însă două însemnări financiare, în româneşte.

Una e „sama pentru banii menzilului“. Aceşti bani se împart între Scarlat-Vodă şi Alexandru Moruzi, care „rămăne ca să tragă“ 43.200 l. Se mai notează şi „ce s'au dat cu pecetluituri gospod“ la menziliuri, şi anume: 39.366,100.

Cea de a doua e „ciștiul ghevmii“ — partea lui Calimah — „a Botoșanilor. Venitul Botoșanilor, a Mării Sali Doamnei.“

Orășanii, „lăcuiitorii birniei“ dintre dinșii, plătesc pentru șferti 73.037 l., pentru dăjdi 123,90, pentru „dugheni, crăcime“, 2.339, pentru răsurile totului, 28.312,15, darea ruptelor, 4.502,30, a Jidovilor, 5.400. Lui Calimah i se face din total, socoteala lui, pe cincizeci de zile.

Tot așa „2.500 l. analogon pe cincizeci zile din 4.600 lei dajdie Țiganilor, ce umblă pe trei luni: Iuli, Avgost și Săptemvrie.“

În fine, se mai adaug, din același venituri locale, șeisprezece zile din desetină, care se urcă peste tot la 5.764 l., 18¹.

XXV.

Ceia ce caracterizează sămile Vistieriei moldovenestii de la 1812 înainte — cînd guvernul Voevozilor fu restabilit în principate — e înmulțirea mare a condiciilor, specializarea lor. Dacă nu preferă cineva să vadă o întimplare în lipsa registrelor generale de contabilitate, în materialul de pe acea vreme ce a ajuns până la noi, — vechile sămi ale Vistierilor sînt înlocuite de la această dată înainte, cel puțin în Moldova, prin cărți de socotele care privesc numai unul din domeniile vieții financiare a Statului. O samă pentru vămă, alta pentru lefi, o a treia pentru lazareturi, — așa se înfățișează de acum înainte registrele noastre.

Va fi fost poate o urmă lăsată de administrația rusească — Moldova și Țara-Românească fusese anexate un moment, — care se îndrepta după alte norme și avea alte tradiții. Dar și fără aceasta, în organizarea din ce în ce mai complectă, mai savantă, a serviciilor publice, trebuia să se ajungă de la un timp la o asemenea împărțire a simplei cărți de conturi de odinioară.

Vom începe cu socotelile unei administrații financiare neobișnuite, Casa lazareturilor. Materialul îl culegem din următoarele trei izvoare:

a) „Sămile casăi lazareturilor de la 1813, ce s'au început

¹ Manuscriptul sămii pe 1792 poartă în Bibl. Ac. no. 882, iar a cestalalt e cotate: 328.

urmare lazareturilor, și până la 15 Noemvre 1814, și doi izvoade de urmare lefilor de atunci.“ E manuscriptul 883 din Bibl. Academiei Române;

b) „Sama casii lazareturilor, de banii ce s'aũ strãnsu și s'aũ cheltuit de la 1 Avgost 1815 și până la sfãrșitu lui Maiu 1817.“ Acest manuscript e și el păstrat la Academia Română, unde poartă numărul 884;

c) „Sama casii lazareturilor pentru cincĩ luni, de la 1 Avgost până la sfãrșitu lui Dechemvre 1817.“ Un caiet de hirtie alãturat la a);

d) „Cheltuiialã pentru banii lazaretuluĩ, ce aũ fost sã sã strãngã și cãt s'aũ putut implini până la 10 Noemvre, și ce s'aũ cheltuit; 1818.“ Se aflã lingã numărul precedent;

e) Volumul care cuprinde, în Bibl. Academiei Române, partea întâiũ din secția XXXIX a hirtiiilor familiei Kogãlniceanu. Aici se gãsesc însemnãri, socoteli de amãnunte și de total, ordine, scrisori, anaforale și hotãriri domnești cu privire la încasãrile și cheltuielile Visteriei moldovenești între anii 1813 și 1820. Cele mai multe din aceste notițe și acte privesc administrația Casei lazareturilor.

Între hirtiile Kogãlnicenilor se aflã și unele fascicule asemãnãtoare cu 11 e) și d). Ceia ce se gãsesc numai acolo sint corespondențele și actele domnești; în sfãrșit, nu întilnim aiurea condeiele acelea mărunte, de la deosebite servicii ale Casei și de la deosebite Ținuturi chiar, care nu se transcriau în sãmile pe curat, fãcute spre a fi înfãțișate de Vistier Domnuluĩ.

Acest material prețios pentru noi se gãsesc în arhiva Kogãlnicenilor, pentru cã unul dintre dinșii, Cãminarul Ilie, era pe atunci întrebuințat la Visterie și avea în grija sa plãțile pentru lazareturi. Cum se știe, acest Ilie era fiul lui Ioan și nepotul de fiu al lui Constantin Kogãlniceanu. Acesta din urmă a fost fratele mai mare al cronicaruluĩ. Iar fiul lui, Ilie, a fost tatãl lui Mihail Kogãlniceanu, care a început prin a fi un priceput și activ istoric ¹. La nașterea lui Mihail, Ilie se îndeletnicia tot cu împãrțirea banilor ce se cheltuiail pentru combaterea „nãprasnicei boale“.

Înnainte de a reproduce din izvoarele însemnate sumele

¹ V. și Xenopol, *Mihail Kogãlniceanu* (discurs de primire la Academia), București, 1895, p. 6.

primite de Casă și plătite de dînsa, cîteva rînduri asupra ciumei de supt Searlat Calimah, care nu părăsi Moldova decît după schimbarea lui Vodă, adversariul ei.

Cînd Rușii plecară în 1812, lăsînd în urmă ruină, sărăcie și foamete, ei lăsați cel puțin țara sănătoasă. Carantina de la Prut, în potrivea căreia se plîngeau Moldovenii rămași Moldoveni, avea alt scop decît acela de a opri întinderea unei moline, care nu exista. Ea întăria hotarul și înfîcea în mințile tuturor durerosul fapt al dezbinării principatului.

Trecură mai multe luni până ce zvonurile de ciumă începură să se răspîndească, spre groaza și mirarea locuitorilor, cari se deprinsese a-și vedea țara scutită de acest flagel, atît de obișnuit dincolo de Milcov¹. Boala venise din focarele ei asiatice, de-a-dreptul, prin corăbii răsăritene sosite la Galați. Pe la sfîrșitul lui 1813 cîrmuirea, cîrmuirea bine-intenționatului și luminatului Searlat Calimah luă îndată măsurile de apărare².

N'avem anaforaia boierilor și hotărîrea domnească pentru adoptarea acestor măsuri. Dar cea d'întăiu socoteală, mergînd pentru venituri până la 20 Ianuar 1814, ni e păstrată în cel d'întăiu dintre registrele pomenite mai sus.

Iată care sînt aceste venituri:

„19.044 lei. Ce au fost să să strângă de la neguțitorii și Jidovii din Eș; 12.390. Ce au fost să să ia de la boerii din Eș pentru trei luni, câte 4.130 lei pe lună, după anume izvod; 4.000 de la dumnealui Logofatul Costachi Ghica, banii orfanotrofeii; 19.392,60. De la Casa răsurilor, la zăci lei unul, den lefile ce să dau pentru trei luni, Octomvre, Noemvre și Dechemvre.“ Totalul e de 54.826 lei, 60 bani.

Dar la atîta se ridica venitul *prevăzut*, nu acel realizat, care e mai mic. El cuprinde: 14.984,60 de la Jidovi; 8.828,90 de la boieri și 19.392,60 de la răsuri. Numai această din urmă Casă se achitase deci complet. Evreii, cei din țară și „sudiții jidovi“, neavînd bani în grabă, dase un sinet, căci se vorbește de „un sinet ce au dat Jidovii în loc de bani, care sinet s'au dat de dumnealui Postelnicul Catargiu; Ghenar 22 [1814]“.

¹ Pentru ciuma lui Caragea, v. V. A. Urechia, în *Ist. Rom.*

² V. Iorga, *Documente și studii*, I, pp. 169—70. Corespondența Agenției (în copie la Bibl. Ac. Rom) arată lucrurile tot așa.

Cît despre „baniî ce s'aû dat in lefile celor ce slujăse, până la sfârşitu lui Dechemvre, şi alte cheltuieli“, ei se împart de Casa lazareturilor chiar saû prin bancherul, marele bogătaş şi bancher al timpului, Andrei Pavlu saû Pavli.

Notăm printre cele mai interesante cheltuieli: „160 lei liafa lui Costachi Caliarhi, pe Avgost şi Săptemvrie... Lazaretul de la Furcenî, de la 20 Octomvrie până la 20 Noiamvrie: Necola Dăchitris, trei beşlii, 4 neferi, 10 oameni, 6 slujitori... Lazaretul de la Lunca Mare, de la 20 Octomvrie până la 20 Noiamvrie: ipistat, 2 beşlii, 2 neferi, 4 slujitori... Lazaretul de la Vădeni, de la 20 Octomvrie până la 20 Noiamvrie: Dumitru Mitri, on odobaş, 4 beşlii, 4 săimeni... Ianachi Ştefan, ipistat de la Vadul Ungurului... Lazaretul de la Hlince: Postelnicul Iordachi ipistat, trii ciocli... Lazaretul de la casele Domnului Ipsilant, care pe urmă s'aû mutat la Galata“: doi epistaţi, trei ciocli. „Straja de la Târguşor“: ipistat, Rusul, afumătoriul, 20 oameni.“ Başcihodar, anume: „Străjării de prin pregiurul târgului: Tomeşti, Păcurari, Copoi, Albinet, Zallhanaoa, Frumoasa, Moara de Vint, Crăşma despre Ezăreni... 22 neferi de la străjile de mai sus... Başbulubaş Teodor, cercător străjilor... Trii alergători... Cantălărie... Liafa beşliilor şi a sămenilor de la Vădeni...“

Aceste cheltuieli, care se fac pe timpul din August pînă la 20 Novembre, se repetă apoi, la lazareturi şi străji, pentru restul anului 1813. Dar, afară de ele, mai dăm şi de altele, precum: „Ce s'aû dat ccauşului de aprozi, spre ostinala sa, cînd aû umblat pe la boeri, spre stringere banilor... 77 lei pentru lucruri de afumat curţile, după rătepta doftorului Pişone.“

Se împart ast-fel 41.871 lei şi reiese un escedent de 1.334 l., 90 bani, cari „rămân la Casă“.

A doua samă, cuprinsă in acelaşi registru, se întinde pe cinei luni, „de la 1 Ghenar până la sfârşitul lui Maiu 1814“.

„Încărcătura“, saû veniturile, conţine, pe lingă „prisosul“ de mai sus, 31.807,60 de la Casa răsurilor şi „4.000 lei, ce să cuprind prin ţădulă gospod ca să ia de la dumnealui Logofatul Costachi Ghica, baniî orfanotrofiei“. Totalul e de 37.142 lei, 30 bani.

¹ Nicolina.

Din care sumă se plătesc, între altele: „Carantina i o strajă din târgu Galați, de la 15 Fevruar până la sfârșitu lui Maiu: epistatul, țătătoriul condicii, un odobaș, 2 beșlii, 2 Arnăuți, 9 săimeni, 6 oameni... Stolnicul Iancu Pavli, purtător de grijă întru urmare carantinurilor și a străjilor Dunării despre Gălaț... Lazaretul de la Ceșmeli i străjile așazate pe linie despre Gălați.. Lazaretul de la Vădeni despre Ibrăila... 2 oameni spre deșchidere mărfurilor... Doi străji, la Nămolosa și Călienii... Lazaretul de la Furcenii... Străjile așazate pe linie despre Focșani... Lazaretul de la Lunca Mare... Lazaretul de la Hlince... Straja de la Târgușor... Lazaretul de la Galata... Crășma despre Miroslava... 1.200 l. Doftorului Porel pe șasă luni, de la 1 Dechemvrie 1813... Scriitor pentru corespondenții. 60 l. Lucachi ce țane condica celor ce intră și esă den lazareturi. 60 l. Ion ce țane condica acelor ce intră în târg pe la alte străje... Ofițariul rus, de la 1 Ghenar până la sfârșitul lui Maiu, care au rămas pentru alcătuire izvodului lefilor, să-s urmeze dare lefiu sale... Doi neguțitori ce au fost rânduiți de au străns banii lazaretului de pe la neguțitori... 100. Ce s'au dat din porunca Mării Sale lui Vodă ingeneriului ce au făcut harta liniilor [pe care așază străji Postelnicul Iordachi Catargiu]. Ce s'au cheltuit cu mâncare doftorului Borel i a unui ciohodar bolnav, venit de la Focșani.“

Se mai notează și de o parte „Izvod de lefile ce au să să dă celor ce slujăse lazareturilor, după de iznoavă hotărâre ce s'au socotit la 1814, Mart“. În el se socot: la Galați, „carantina din vale, straja de la păscărie, prin care să-s aducă caicele de la Ibraila la carantină“, călărașii și mazălii ce păzese la lazareturi, plăcieșii de Vrancea și de Bacău de spre partea munților. Se menționează: „afumarea de 24 ciasuri saū trii zile, după trebuință“, locuitorii veniți „cu lemne, faină saū și alte trebuincioase spre alijverişul lor, care la întoarcere vor face 24 ciasuri, afumându-să și spalându-ș banii în oțet“.

Dar, în acest timp, cheltuielile ridicându-se la 52.016 l., 60 b., „nu ajungu“, deci formează un deficit, 14.874 l., 30. Și, adăugându-se un nou condei, deficitul total e de 15.474 l., 30 b.

La 4 Iunie, mitropolitul și boierii Divanului constată în-

¹ Lefile de la 1-iu Ianuar 1814 innainte sint date și de volumul Kogălniceanu, p. 34 și urm.

tr'o anaforă întindereă ciumei, care vine și din Țara-Românească — și care, putem adăugi noi, secera și aiurea decît în Galați și Focșani, anume în Huși. Ei mai vorbese de lipsa de mijloace pentru a se lupta împotriva boalei și propun a se opri de la fiecă scutelnic cinci-spre-zece bani pentru Casa lazareturilor. Iată locurile cele mai însemnate din acest act, păstrat în colecția lui Ilie Kogălniceanu ¹.

„După înștiințările ce au venit de la Galaț și de la Focșani, năprasnica boală a ciumei iarăși și întru acest an ne îngrozăști, căci în Țara-Rumânească au început lucrurile ei, și au agiunsu și pînă la hotarul țării noastre, molipsându-să încă două sate din Țănutul Putnii, și asămene și la Galaț, nefăcând de istovu contenire, să află și acolo oareșcare molipsire, și în tîrgu și trei sate, iar paza cuviincioasă să află acum întru slăbăciune, și aiciasta urmiază numai pentru lipsa ce are Casa lazareturilor de banii trebuincioși spre a plăti lefille celor rînduiți întru îngrijare de paza ce să cuvine să să facă. [Cer] ca rînduiala așăzată spre paza despre această năprasnică boală să să întărească a să păzi fără strămutare și liniile ce s'au așăzat despre Focșani și Galați, să-s aibă lucrare lor întru nesmintire cît de puțin. [Cere] a se aduce la îndeplinire măsura de 15 parale la liude, neobservată], socotindu-să după contenire boalei că nici va cere trebuința. [Să se aplice de la 1-iu Iunie. Se vor supune la plată] și toți acei șăzători pe afară, dumnealor boerii și alții, cît au scutelnici în izvodul Visteriei; și, fiindcă acum după așăzare birului țării ² iaste hotărare ca acei cu scutelnici să ei bani din Vișterie, câte doi lei pe un liudi pe lună, să fie poronea Innălțimii Tali cătră dumnealui Vel Vistier ca din banii aceștie ce să vor da din Visterie să să oprească de la fiește-care câte 15 parale de un liudi pe toată luna, și banii aceștie să-s dă la Casa lazareturilor spre plata lefilor la acei ce slujăse.“

Pe basa acestui referat, Domnul decide „ca, dupe hotărare aceasta urmînd întocma, de la zi întâi a curgătoarei luni Iunie, din banii ce este hotărât a să da din Visterie, câte 2 lei de un liudi pe lună, după cuprindire izvodului de scutelnici, cu pecete Domnii Mele, să să opriască de la toți de obștie câte cincisprăzăci parale de un liudi pe lună,

¹ Pp. 63—3 V°.

² Principatele fuscse scutite de tribut pe doi ani prin pacea din 1812.

și acești bani pe fiește-care lună să-s dè la Casa lazaretului, care, împreună cu acei hotărâți a să opri la zăci lei unul din lefii ce să dau de la Casa răsurilor, cu acè până acum urmare vor fi spre întâmpinare lefilor hotărâte la acei rânduiți întru săvârșire aceasta“.

Socotelile acestei nouă perioade, pe care o deschide hotărîrea din 15 Iunie 1814 a lui Scarlat-Vodă, sînt redactate în grecește, și urmează după celelalte în registrul menționat, ca „suma Casei lazareturilor de la 1-iu Iunie 1814“.

Venitul e următorul:

„11.742 l., 90 din baniî scutelniceilor întăiului cîfert, cîte 15 parale de liude pe lună; la 10.438 liude, după catastihul cu pecete;

11.742 l., 90 din baniî scutelniceilor cîfertului al doilea;

11.784, cîți s'au luat de la Casa răsurilor, din lefi, cîte 10 bani pe lună; de la 1-iu Iunie până la sfîrșitul lui Novembre, după poroncă. Total: 35.289 l., 60 b.“

La cheltuieli se înseamnă: Plata făcută de Aga Costachi Conachi slujitorilor din Galați. Lazaretul de la Cișmele prin al doilea Vistier, Hurmuzachi. Furnituri pentru ofițerul rus de la Tîrgușor.

Resultă iar un deficit: de 18.154 l., 90 b., pe care Vistieria propune a-l plăti din șfertul al treilea. Până la 15 Novembre se prevedea, pentru lefi, o cheltuială de 15.050 l., care se va scoate pe aceiași cale.

De aici, până la 1^{iu} August 1815, e o lacună în socotelî. Cînd le avem iarăși, ele dau *Sama* „de la 1 Avgust 1815 și până la sfîrșitu lui Maiu 1817“.

În acest timp se ieau măsurile ce urmează pentru alcătuirea veniturilor, căci boala se menținea, și ni se vorbește undeva de carantina de douăzeci zile și cordoane din partea Austriacilor, în Septembrie-Octombrie 1815 ¹.

La 20 Septembrie 1815, se presintă Domnului o anaforă, prin care se răspunde la ordinul dat de el, la 9 precedent. Trebuînd, „în patru luni, de la 1-iu Avgust până la sfîrșitul viitoarei luni Noemvrie nu mai mult de cît 10.000 lei, acești bani, ca unii ce curându trebuescu“, se vor da de „tagma boerească, adică protipendade cîte 90 de lei de fiește-care: Agii și spătarii cîte 45 lei, Baniî cîte 28 l.,

¹ Documente și studii, I, p. 190, n^o CXLIV.

15 b.; Comişii câte 24 l., 90 b.; Căminarii câte 22 l., 60 b.; păharniceii câte 18 l., sârdarii câte 15 l., 90 b.; stolniciei câte 13 l., 60 b.; medelnicerii câte 10 l., 15 b.; clucerii câte 9 l., slugerii câte 6 l., 90 b.; pitarii câte 5 l., 75 b.; jienicerii câte 4 l., 60.; şatrarii câte 3 l., 45 b. Şi asămîne vor plăti în giumătate şi giupănescele văduve cele ce or fi fost boerii până la aceste mai sus arătate cinuri“. Banii vor fi adunaţi şi administraţi de Vistierie. La sfîrşitul lui Novembre, „cu agiutoriu lui Dumnezău, după răceala vremii să nădăjdueste contenire aceşti năprasnice boali“; dar, în cas dacă ar creşte sau ar urmă măcar, negustorii vor „îmbrăca“ restul.

Deci, la 22 ale lunii, Domnul decide „că, dacă (ferască Dumnezău) ori să va mai spori şi să va mai lăţi boala ciumii, din stare ce iaste acum, pînă la sfârşit lui Noemvrie, ori va mai urmă şi după Noemvrie innainte, atunce, urmînd cheltuială mai multă pentru adăogire lazareturilor şi a străjilor cuviincioase, prisosul trebuincios spre cheltuială, piste suma ce să dă de parte cinurilor bcereşti, să va aduna de la toată neguţitorimea ţării, creştini, Armeni şi Jidovi, şi de la alte locuri, după schepsis ce de iznoavă să va face atunci“.

Dar furia ciumei nu scăzu cu căderea răcelii de iarnă, şi Domnia fu silită a recurge şi la acest mijloc, pe care în Septembrie îl înlăturase pentru moment: contribuţia „tagmei negustorilor“. Aceştia plătiră deci, în 1815 ca şi în 1813.

Anafora pentru această creştere a veniturilor Casei e datată din 13 Novembre, şi ea are următorul cuprins:

„Întru necontenire boalii ciumii ce s'au început de la Galaţi, în cuprinsul acestui pămînt, şi întămplătoare lăţare a aceştii boalii şi la Tecuci, Fălciu şi Bacău“, se simte nevoie de bani. Pentru acoperirea „cusurului“, Divanul e convocat la Vistierie. Se ţin în samă întăiu cheltuielile pînă la 31 Decembre, „pe cînd nădăjduim în mila lui Dumnezeu ca cu frigul ernii să contenească“. Din 23.097 l. ciţi ar fi trebuit, lipsese însă 12.000. „Găsăm de cuviinţă ca adunare sumii aceştie de la toată obşte neguţătoriască a acestui oraş să să urmezi întocma după izvodul sinisforalii ce au făcut între dănsii în anul 1813, cuprinzător anumi de cea ce are să dă fieşte care, începînd de la stare întăi şi pînă la al cincile; fiind iscălit acel izvod, atît de dumnealui chir Andrei Pavlu, cît şi de altăi den cei mai aleşi neguţători; care izvod, de şi cuprinde 19.044 l.,

adică cu 7.044 l. mai mult decât suma neagiunsului cu tahmin până la 1 Ghenar; dar, fiind-că din condei pot să iasă răli, precum și în anul arătat nu s'au putut împlini deplin [cum se vede mai sus], sau cheltuielile lazareturilor pot să aibă vre o sporire după întâmplare ce va 'mai fi, urmare strângerei să fie întoșma după acel izvod, pentru nestrămutarea alcătuirii." Însă, firește, Vistieria va da samă la urmă de banii primiți. „Strângire însă a acestor bani după izvod să va urmă de la Jădovi prin epitropii tacsăei cu ceașii lor, uniți cu zapeiu Cămării, iar de la toți ceilalți neguțători prin ceașii lor, uniți cu omul Visteriei". Suma se va alcătui, ca în 1813, pe trei luni acum pe Octombre-Decembre, răspunzindu se în două termene, din care întâiul până la 30 Novembre.

Pe basa raportului, Domnul hotărăște apoi, la 20 Novembre, a se stringe de la „tagma neguțătoriască sălășluită în Eși, creștini, Armeni, Jidovi, raele și sudii, analogon ce s'au urmat și în anul trecut pentru lazareturile pazii boali ciumii pe trii luni, Octomvre, Noemvre și Dechemvre, afară de analogon ce au dat tagma boeriască pe celelante de mai înainte trii luni".

Boala scăzu un timp, apoi începu iarăși să pustiască. În primăvara lui 1816 fu iarăși de nevoie să se orînduiască venituri pentru Casa lazareturilor. Ca și în anul trecut sarcina căzu deocamdată asupra boierilor.

Anaforaua pentru aceasta poartă data de 9 Maiu. În ea se spune că, „după întâmplare den noui molipsăre acum a boali ciumii la Galați, urmându îngrijăre de a se înființa iarăș lazareturile și străjile cuviincioasă spre neîntindere aceștii boali" și lipsind până la 31 Maiu 4.717 lei (se adunase însă 22.000), „acest neagiunsu rămâne ca de cătră Visterie să se economisască a se plăti cu ceia ce de acum să va pute strânge de la unii den orășani ce încă n'au dat întru această trebuință". Iar de la 1-iu Iunie, „fiind și neapărată trebuință a să așăza despre Galaț lazareturi și străji pe linie, precum și în anul trecut, dar apoi și aice în prejma orașului Eșii, pentru îngrijire a nu să carândisă cineva printre străzile de acolò, să fie lazaretul și străjile urmate și până acum". Cei ce vor plăti până la 31 August vor fi boierii.

Iar la 15 Maiu, Scarlat-Vodă incuviințează „al doile dare prin sinisforă den parte fiește căriia trepte, de la cinul cel întâiu și până la cel mai de pe urmă: soma aceiaș ca și pe lunile trecute, Săptemvre, Octomvre și Noemvre, s'au dat".

Acum venim la cheltuieli și venituri, așa cum le dă sama pe 1-iul August 1815—31 Maiu 1817.

„Încărcătura : 13.129 l., 105 b. ce s'au luat de la dumnealor boerii pe 11.671 liude scutelnici a cifertului întâiu, următor pe Iuni, Iuli și Avgust 1815, câte 15 pârale de liudi, pe lună, 7.650 de la neguțitorii den Eș pe anul 1815, însă 3.000 l. tagma jădovască, 1.350 neguțitorii hrisovului, 3.300 ce s'au strânsu prin ispravnicul de copii de la dumnealui chir Andrei Pavlu cu ai săi i alți neguțitorii dughengii ;

13.186. De la dumnealor boerii, den scutelnici cifertului al patrulea, următor pe Mart, April și Maiu 1816. 7.830. De la neguțitorii den Eș pe anul 1816 : 630 dumnealui chir Andrei Pavlu cu ai săi ; 1.200 neguțitorii hrisovului ; 3.000 tagma jădovască ; 3.000 de la dughengii și alții, ce s'au strânsu prin dumnealui Vel Agă... 940. Ce s'au luat de la sudii : 520 sudii rusăști, 420 sudii austriacești... 13.866,90. De la dumnealor boerii, den scutelnici cifertului al doilea, Săptemvrie, Octomvrie și Noemvrie 1816. 14.074, 105. Asămine den scutelnici cifertului al treile, Dechemvrie, Ghenar și Fevruar 1817. 14.011,105, asămine den scutelnici cifertului al patrule, Mart, April și Maiu 1817.“

Vin acum „cheltuelile ce au urmat pe fieștecare lună, după izvoadele iscălite de dumnealui Vel Vistier.“ Între ele se află și următoarele condeie : „Ce s'au dat Sărdarului Frangole, triimețându-să la Bacău, spre cercetarea boalei... Ce s'au dat paharnicului Coroiu i Sărdarului Latif, triimețându-să spre neznamul lazareturilor de pe la Ținuturi.“ Despăgubiri la unele persoane pentru *lucruri arse*. „Curățare mănăstirii Ilincii... Ce s'au dat Tătărășanilor pentru 11 casă ce li s'au arsu... Lefe ce s'au mai urmat iarăș după rădicarea lazareturilor... 1.281,60. Ce s'au dat piste 13.717 l., 60 b., ce s'au oprit din banii scutelniceilor a cifertului întâiu, următor pe Iuni, Iuli și Avgust 1816. spre împlinire a 15,000 lei, întru neagiungere cumpărături caselor consulatului rusăse... În vreme ce urma boala în Tătărăș... Ce s'au cheltuit la Bacău, în vremea molipsării de acolò, după osăbit izvod (648 l.)... Ce s'au cheltuit de cătră dumnealui Vornic Iordachi Catargiu în vreme molipsării de la Țanutu Niamțului și Romanu (2.295 l.).“ Totalul, semnat la 23 Iunie 1817, e de 85.319 l., 45 b.

Tot în registrul *b)*, care cuprinde aceste socoteli, se dau pe urmă și acele particulare din care se compun. Aceste conturi amănunțite conțin pe rind „lefile i alti cheltueli a lazaretului de la 1 Avgost si până la sfârșitu lui Octom-

vre 1815“, apoi cele pe Octombre (*sic*), Novembre și toate lunile următoare până la Novembre 1816. De aici înaintea, speșele se înseamnă de la 15 ale fiecărei luni până la aceeași dată a lunii următoare. Nu merg însă mai departe decât 15 Mart 1817.

Din ele alegem câteva, care oferă mai mult interes :

1-iū August—31 Octombre 1815 : „Străjile rânduite despre olat Ibrăilii i Țara-Rumăniaseă... Straja cē mare din drum Țării-Rumănești... Unui beșliu de la beșliaga ot Bacău, la lazaretu de acolō.“

Octombre 1815 : „Păine dată la Zaporojăni... Emielieul călărașilor și a Lipeanilor... Pentru pol stânjăn lemne ce s'aū dat la Casa curierilor... Pentru un stânjăn lemne ce s'aū arsu la unii den musafiri a Curții și la casa unde șade epistatul.“

Octombre 1816. Plăieși de la Bacău duși la Putna. „Co s'aū dat dumsale Pitarului Costi, trimițindu-să la Suceava și Roman spre punire la cale a pezi boalii ciuini.“

15 Novembre—15 Decembre 1816. „Cheltuiala eailor ce umblă doftorul Frangole... Niște afumători și mușamă... Lucruri di afumat cărțile și oțat pentru spălatu banilor... Oțat și pucioasă... Lazaretul ot Târgu-Frumos.“

15 Decembre 1816—15 Ianuar 1817. „Opt cefertelnică cercetători in târgu... Doftorul Sărdar Frangole... Pitarul Costi, ce-i rânduitu la satul Săbăoani... Căpitanul de darabanî Pezodromu... Picheturile așezate de dumnealui Hatman împregiurul orașului... Funi de legat in respintini... Hărtio pentru fereștile din hanul ot Tataras... Pentru păine și lumânările ce din poroncă s'aū împărțitu in Tataras la zioa naștirii Domnului Iisus Hristos... 350 oca carne... Lazaretul ot Răcăciuni.“

În sfârșit, se amestecă in registru și câteva „izvoade“, ordine și petiții, din care însemnăm :

1. Un ordin, din 1815, pentru a se plăti cheltuielile unuia ce se trimete pentru ciumă in satele Luncani și Sohodol din județul Bacău ;

2. Petiția greacă, din April 1817, a unor „oamenî și femei văduve sărace și săraci copii mici, unsprezece case sărace de foc din Tătarași“. Se plîng că aū fost goniti din lazaretul din Tătarași și li s'aū ars și casele, „cu tot ce aveam de tinereță, și am rămas numai cu sufletul și cu trupul; murim de foame, căci ni-aū ars și pinea ce era in poduri, și rătăcim, nenorociți, la ușile creștinilor, neavînd de la nimeni milă și ajutor“. — Li se acordă 550 l., la 3 Maiu ;

3. La 1-iu Iunie 1817, se ordonă a se plăti și lui dr. Frangole, „rânduit în cercetare morților din Eș“.

Iarăși o mică lacună, după care pornesc socotelile lazareturilor pe August—Decembre 1817.

„Încărcătura“ se alcătuiește din banii scutelnicilor; de la șfertul întâiu, Iunie—August, „pe 12.615 liude, câte 5 părăle“, 4.730,75; de la al doilea, Septembrie—Novembre, pe 12.712 liude, 4.767; de la al treilea, Decembre 1817—Februar 1818, pe 12.712 iarăși, aceeași sumă.

Din aceste venituri se cheltuiește la Hiline și la Tîrgușor. Mai notăm: „Privighere mărfurilor ce să aduc prin curier... 2 ciocli spre căutare (!) oamenilor.“ Totalul e de 14.395 l.

Pe 1818, banii prevăzuți la încasări erau:

„7.500 dumnealor boerii den Eș, pentru trie luni, câte 2.500 l. pe lună. 6.000 mănăstirile den Eș, pentru trie luni... 3.000 neguțitorii frencești din Eș. 5.000 isnafurile den Eș. 1.000 bresla Armenilor.“

„Încărcătura acestii socoteli“. adecă sumele primite, urmează. Însennăm între ele: „1.370 l. Ce au dat Presfinție Sa părintele Mitropolitul agiutor întru mincare creștinilor scoși în lazaret.“

Între *lefii* și *cheltuieli* se deosebesc: „O șură de scos lucrurile molipsite... Dumnealui Paharnicul Pomer... Emiclicu podarilor rânduiți la lazaret de pază... 29 neferi de la ogia-curi... Căprariul Aghenții ce era la mormânturile jidovești... Ofiteriul rusăse... Eseeciul rusăse... Neferi agești... Simenii hătmănești... La 172 vătăjii și cftelnicii rânduiți în parte molipsită... Ce s'au cheltuit cu îmbrăcăminte creștinilor scoși în lazaret... Cercetător de străji... Alergător.“

Pentru anul 1819 n'avem decât hirtiile lui Ilie Kogălniceanu, care cuprind, nu o socoteală de total, ci numai „teșcherele“ („teșcherelile dumisale Vel Vistier pentru banii ce s'au dat în cheltuelile lazareturilor de la 16 Noemvre 1818“) și „izvoade“.

Înnainte de a li arăta cuprinsul, o ochire asupra mersului boalei în acest an. Căci pentru anul 1819 e posibilă o *cronică a ciumii*, scrisă aproape zi cu zi. Avem, în adevăr, o serie de rapoarte consulare¹, ale reprezentantului

¹ Confirmate întru toate de ale Agentului austriac și consulului frances (încă inedite).

Prusiei, serisoarea, lunga serisoare a unui Bucovinean, asupra împrejurărilor din Iunie, și o altă serisoare, a unui străin, compusă în același timp,—fără a mai vorbi de descrierea, bogata și precisa descriere, pe care o dă Manolachi Drăghiei, în „Istoria Moldovei“.

Cîteva casuri se declară în Iunie, după o potolire a boalei,—și anume în capitala principatului chiar. Se ieau bune măsuri de apărare—măsurile ce s'au luat și se ieau la noi au fost și sint totdeauna bune—și se trimet funcționarii și funcționarași răi pentru a le aplica rău. Casurile se constatase în mahalaua Albineț; ea fu izolată. Funiile se întinseră pe strade, și Arnăuții, podarii, etc. postați lingă ele pentru a opri trecerea.

Pentru o populație o asemenea măsură e totdeauna neplăcută, fiindcă o înspăimintă și-i lovește interesele. Nemulțămirea se prefacă în revoltă cînd cei amenințați de sărăcie și poate de o moarte apropiată și teribilă mai sint și pungășiți de cîrmuire, *in extremis*.

Aceasta întîmplîndu-se, în Iunie 1819, în ziua de 6/18, mahalalele se ridicară, se „buluciră“, cum se zicea pe atunci, și porniră, unde se pornia în asemenea împrejurări, la Vodă și la Vlădica. Și unul și altul făcură tot ce li sta prin putință pentru a liniști spiritele. Calimah se înfățișă însuși înaintea mulțimii în fierbere, avînd lingă el numai boieri și slujitori fără arme. Dar trebui să se retragă în Curtea sa apărută de ziduri, pe cînd pentru Mitropolit, strîns în înghesuială, se deschideau porțile casei lui Grigore Ghica. Arnăuții traseră focuri, dar tîrgoveții, în frunte cu gălăgiosii Tătărășeni, nu se împrăștiară pentru atita. Trebui poate să se promită amnistia și despăgubiri prin scrisori aruncate peste ziduri, să se înfățișeze, cu semnele dregătoriei lor, un nou Agă și un nou Hatman. Medicul ce supraveghiasse măsurile contra ciumii, Pereț, fu destituit în același timp.

Cu aceasta liniștea se restabili, dar numai până în sară. Atunci vederea flinteî unui Arnăut ațîță iarăși minia mulțimii; se traseră iarăși focuri, se luară iarăși îndatoriri din partea cîrmuirii zăpăcite, care-și pierduse cumpătul, ca și acei boierinași ai Curții cari, înaintea năvălitorilor, alergase până la adăpostul viilor și la drumul de mintuire ce ducea la Prut.

A doua zi, alt atac fără scop al Curții aduce aici pe Mitropolit și pe consuli, cari, veniți ca împăciuitori, plecară ca niște fugari. Răsculații urmară pe vice-consulul rus

Pisani până acasă la el, unde se începură negociații și se dădură asigurări din partea acestui funcționar străin mai mare de cit Domnul¹.

Cei ce veniau la Curte pentru a cere dreptate credeau că ciurma e o năsecuire a oamenilor stăpînirii. Dar, din nonorocire pentru toată lumea, nu era așa. Alte cazuri, sigure, se produsera în cursul lunii, și carantina, „chelen-tirul” — așa pronunțat cuvîntul —, fu restabilită, fiind apărată acum de Arnăuții din provincie și de orășenii armați. În Iași părăsiți de locuitorii mai cu stare se începu atunci o cercetare, care duse pe unii la oenă saă la falangă, iar pe agitatorii străini peste hotare.

În Iulie, ciurma fu constatată de d-rii Eustati, Pluck, Sămureaș și Romanczay, și grija de a o combate fu încredințată altor doi medici, Gebauer, care ni e zugrăvit ca un fel de șarlatan, cu toate că era prietenul boierului Cațargiu, și Bürger. În August, lucrurile merseră încă tot rău. În Septembrie, ciurma se declară și în casa lui Alecu Beldiman, poetul. Dar guvernul lui Calimah își făcu toată datoria: dacă nu adoptă balsamul Francesului Gaillard, el statornicii spitalul de la Hlince, dădu unui mai capabil, dr. Krauss, locul lui Gebauer. Supt căimăcie — căiei Scarlat-Vodă fusese mazilit și plecase —, grija lazareturilor era încredințată Hatmanului Răducanu.

Noul Domn, Mihai Suțu, își luă în stăpînire principatul, dar nu-l găsi în bună sănătate. În Octombrie și Novembre, boala secera la Botoșani, și ambele graniți, de către Rusia și Austria, erau închise. Guvernul austriac trimisese și o comisiune care să cerceteze adevărata stare a lucrurilor. În Novembre Divanul nu ținu sedință, și Curtea fu pusă supt pază. Rohatecele Iașilor fură închise pe timp de patruzece de zile și casele desinfectate. Domnul luase asupra-și cheltuielile pentru stîrpirea ciurmei și, făgăduindu-li caftan, cînd ea va înceta, tăiasă lefurile boierinașilor de la lazareturi și străji.

În sfîrșit, minia lui Dumnezeu, boala neagră a vremilor de sărăcie și războaie, tovarasa foametei și a omorurilor, plecă. La 2 Februar 1820, un consul putea trimete știrea cea bună: de mai multe săptămîni nu mai era nici o urmă a ciurmei în tot principatul².

¹ Scene analoage se petrecură, ni spune Agentul austriac, la Focșani.

² Cf. Drăghieș, II; *Uricariul*, VII, p. 73 și urm.; Hurmuzaki, X și *Documente și studii*, I, p. 203, no. CLVII.

Iată acum, după hîrţile primite, redactate şi păstrate de Ilie Kogălniceanu, veniturile şi cheltuielile, în forma fragmentară şi fără legătură în care ni le dau „izvoadele” lui.

Cheltuieli pe Novembre 1818: „Izvod de ce li s’au dat la carantină pentru cei molipsiţi, pe luna lui Noemvre, precum mai gios să arată”: măsline [4 oacă, 6 lei], usturoi, pine [9 lei, 90 de pin] şi, odată, la 13 ale lunii, şi „5 oacă carne”. Se pomenesc încă „cioclul” şi „candila ce arde la Sfintele Taini”.

Din 1819 pornesc şi ordinele Vistieriei pentru plăţi, „răvaşile de cheltueli”. Dăm unele şi altele împreună.

Januar 1819. „Liafa ofiţărului şi a unui Cazac ce au fost la lazaretu de la mormântul Jidovilor.”

Maiu. „Luerurile băcălii ce s’au luat de la Gavril Băcalul ot Eşi, pe care s’au întrebuinţat lăcuiitorilor smerduiţi, [adecă molipsiţi] ot Leţcanii Vechi¹”: „Cinei sute căpăstări usturoi; 15 l. pe doi sute legături tiutiunu, câte trei parale legătura.”

„Cheltuiala ce s’au făcut cu acei ce s’au scos în calentiri, pentru hrana lor i alte cheltueli ce din poronca s’au făcut. 1819, Iunii 5.” E *calentirul* ce a provocat tulburările şi pe care mai departe pisarul îl numeşte „carantina”. „6 l. Pentru 52 alămăi ce din poronca doftorului s’au dat la bolnavi.” Aceştia erau hrăniţi cum se vede mai sus, cu un adaos de „fasoli i mazăre” la zile mari.

9 Iulie. Cheltuieli la Roman, „în vreme molipsirii de acolo... 29... Liafa doftorului Ghebaor [cite 250 l. pe lună]... 30.100 l. ce s’au cheltuit la Hlinec prin dumnealui Spatar Beldiman², în meremetu din lăuntru. 475 Emicicul a 30 străjări în podgorie şi liafa unui logofăt pe lângă dumnealui Spatar Beldiman, pe luna lui Iulie... Pentru 23 suflete ce apucase a eşi din lazaret ot Tatăraş la malul Bahluiului, şi au rămas acolo spre spalare...

14 August. Pentru doftorul Ghebaur [chiria a două odăi şi un grajd]... 26. Pentru facere colibilor de piste Bahluiă... 27. Carantina Sculenii... 30. La 3 sacagi, pentru 2 zile, ce-au spalat cu tulumba³...

„40 l. Adecă patruzeci lei dumisale Vel Agăi pentru cumpăratul de praf şi haliciuri de împuşcat căinii şi măţele de prin târgu, să-s dè din banii lazaretului, şi pentru leafa a 2 oamini. 1819, Septemvre 8.” În aceeaşi zi, „pa-

¹ Se pare că e Leţcana din jud. Bacău.

² E Dumitrachi, fratele lui Alecu. Era fost spătar.

³ Se ceteşte şi la 3 August: „Doi cai pentru tulumba Curţilor”.

zarghidianului ce este rânduit la dumnealui Polcovnicul Volcof pentru 15 zile ce este închis, din poronca dumnealui caimacamului¹. 9. Chiria lui Gebauer. 22. „Pentru sacalele ce au spalat casăle molipsite, în trei zile... 28. Spatarul Dimitrachi Beldiman.“ Oamenii ce stau închiși „în casă, loviți de boala ciumiî..., pân când s’au scos la Hlinece..., pâr când s’au pus la cale facire carălor.“

Socoteli: „28 l. alghii, polobocu și cele trebuincioasă pentru 4 oameni ce s’au botezat... Liafa fimeilor ce caută pe bolnavi, câte 40 lei pe lună... Liafa a 3 Jidovi harabagiî, câte 40 lei una pe lună... Emicläcu calicilor pe 15 zili, câte 2 lei pe ză.“

Octombre. Chiria lui Gebauer.

Novembre. „Cheltuiala unui copil ce s’au luat de suflet.“ 17. Anaforă. Un mahalagiî făcuse plingere „pentru moarte soții sale, ce i s’au pricinuit de o bubă niagră, cum și a unui copil a lui, de altă boală, iar nu de moarte îngrijitoare de molevsire; ce asupra sa au fost numai o năpăstuire a doftorilor rinduiți“.

Între sfîrșitul lui Octombre 1819, cînd Mihail Suțu, noul Domn, își ocupă tronul și Ianuar 1820, cînd încetă boala, trebuie să se așeze actul, păstrat tot de Kogălniceanu, prin care se ordonă lui Costachi Coșachi a inspecta pe funcționarii de la străji și lazareturi. În conceptul pe care l avem, această poruncă nu e terminată și nu-și arată, prin urmare, data.

În act, „dumnealui Vel Vornic al politiei Costachi Coșachi“ e trimis pentru a inspecta *linia*: „de a merge și a umbla toată această linie, din capîtul de la Prut și pîn la celalalt cătri Vrance, cercetînd, și aievia și pe supt cumpăt (?), toate strejile și trecătoarele, de a urmă și datoriia lor, adecă a nu fi sloboz să triacă niminia decăt prin locurile hotărîte a trecerei, și iarăși și pe acolo prin urmare zililor rân[dui]te a carantiniî i afumării și a spălării.“ Va denunța pe vinovați, „dregătorilor Ținutului aceluî, pe care va găsi nepăzire“, făcînd și un raport Domniei. Căci răspunderea întinderii boalei ar cădea asupra funcționarilor neascultători³.

În privința veniturilor, avem două însemnări, după ul-

¹ Hatmanul Manolachi Manu (Hurmuzaki, X, p. 64). *Bazarghi-deanul* e „aprovisionatorul“ lui Volcov.

² P. 300.

³ Ici și colo, la diferite date, se mai găsesc notițe interesante, precum mențiunea „caprarului nemțăso“, etc.

tima socoteală de total, care am văzut că se oprește la 10 Novembre 1818.

Cea d'întăi cuprinde lista, fixată de boieri la 20 Decembrie, a tuturor contribuabililor ce trebuiau să alimenteze Casa lazareturilor. Ele sînt următoarele: 2.000 l. mănăstirile, 2.500 „dumnealor boerii șazători în Iași, 630 chir Andrei Pavlu cu ai săi, 400 neguțitorii hrisevuliți din Iași, 1000 breasla Jidovilor, 500 Armenii din Iași, 500 briasla pitarilor și briasla bacalilor, cite 250 l.; 250 căsăpiele, 410 crăcîmile di Iași, cite 2 lei; 310 sudiiți rusăști și austriecești.“

Apoi mai găsim și, cu data de Iulie 1819, „socotința spre înlesnire cheltuelilor carantinilor“. O compun condeiele acestea: 10.000 l. Vistieria, 5.000 Mitropolia, 2.000 episcopia de Roman, 2.000 cea de Huși, 2.000 mănăstirea Sf. Spiridon, 1000 Golia, 1000 Trei-Sfetitele, 500 Sf. Sava, 500 Dancul, 500 Barnovschi, 350 Sf. Ioan, 1000 Galata, 1000 Cetățuia, 1000 Frumoasa „cu Sfinta Vineri“, 350 Birnova, 350 Aron-Vodă. Urmează boierii, între cari e trecut, fără a se arăta suma, „Postelnicul Alecu Beldimanu“.

XXVI.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Se știe că pentru plata lefilor în vechile timpuri anterioare Regulamentului Organic și europenisirii administrației noastre era o Casă specială, Casa răsurilor. *Răsura* era cea ce se opria din suma unui impozit pentru a se plăti dregătorul. Existau pe vremea lui Grigore Alexandru Ghica, adecă în ultimul sfert al secolului al XVIII-lea, răsurile ajutorinții, răsurile dăjdilor ce se răspundeau de mazili, de ruptași și de ruptele Vistieriei. De la fie-care leu din oricare impozit se puneau de-o parte paisprezece parale, care se depuneau la Mitropolie. Acest „tesavrofilachion“ purta numele de „ghenicon“ și se administra de o comisiune compusă din Marele-Logofăt, Marele-Vornic, Marele-Spătar și Banul cel Mare. După ordinul lor, „rînduitul logofetel și sameș“ împărția lefile dregătorilor mari și mici — cari-și mai aveau însă și veniturile particulare — între 15 și ultima zi ale fie-cărei luni. După funcționarii Statului, din rest, se plăteau slujbașii Curții. Iar, din jumătatea de leu oprită la fie-ce sută ce se plătia, se ajuta „locurile scăpătate“. Singuri boierinașii erau apărați de această reținare.

Orînduirea se datoreşte spiritului organisator al lui Gri-gore Ghica, şi el o decretă la 1-iū Septembrie 1776¹.

După socotelile Casei lazareturilor, să cercetăm acum pe ale Casei răsurilor, care ni s'au conservat pentru epoca de la 1812, măcar în parte.

Înaintea de a le vedea, iată *norma* lefilor pe anul 1818, aşa cum o dă culegerea lui Ilie Kogălniceanu.

450 V. Logofătul de Țara-de-Jos. 450 cel de Țara-de-Sus. 190 „vtori logofătul şi scriitorii“. 100 treti Logofătul. 200 biserica gospod. 1.130 diecii Divanului. 60 Vornicii de Poartă. 10 Iuzbaşa Divanului. 12 fustaşii. 600 2 Vornici de Țara-de-Jos. 600 2 Vornici de Țara-de-Sus. 100 „Hatmanul de menzăluri“. 300 Vornicul de obşte, „bez 300 l. de la cutia milelor“. 300 „acelor de la giudecătorie epitropiciască“. 1.361 „d. Hatmanul şi taifaoa“, compusă din Căpitanul de lefecii, V. Căpitanul, poruşnicul, başbulubaşa Hătmăniei, 2 bulubaşi, 2 trămbiţaşi, başbulubaşa Curţii, al doilea bulubaşa, căpitanul de darabanî, sotnicii, stegarul, căpitanul de levenţi al Hătmăniei, 40 de levenţi, odobaşa, „Polcovnicul de Lunca-Mari“, „4 aparî“. 4.440 „Vel Vistier şi taifaoa: al doilea Vistier, al treilea Vistier, logofătul de Vistierie, sauneşul, vâtavul de Vistierie şi diecii. 2.928 „Vel Postelnic şi taifaoa“: Vel Gramaticul, al doilea postelnic, al doilea gramatic, al doilea Spătar, al treilea postelnic, al treilea gramatic, muhurdarul, divietarul, vâtavul de Divan, polcovnicul Postelnicieii, gramaticul Postelnicieii, postelniceii, Tatarei, vâtaful de călăraşi, odobaşa de Lipeani. „315. V. Vornicul de aprozi şi taifaoa“, compusă din: vâtav, ceauş, 2 ispravnicii. „867. Dumnealui Vel Aga şi taifaoa“, compusă din: căpitanul de darabanî, polcovnic, baş-ceauş, başbulubaşa, 6 bulubaşi, tulumbagi-başa, trămbiţaşi, căpitanul de lefecii, ceauşul, odobaşa, bairactarul. „350. V. Spătar... 250. V. Ban.“ „1.039 dumnealui Vel Comis şi taifaoa“, compusă din: al doilea Comis, Comisul al treilea, rahtivanul, baş-salahorul, 2 salahori, saraz-başa, emacii, nalban-başa, „ia-macul lui“, „iuruc bairactar“, „seiz-başa“, 4 iemaci, „sacă-başa şi emacul lui“, vâtavul de grajdii, comişăii. „255 l. V. Pitar şi taifaoa“: al doilea Pitar, „4 vezetei rotaşi“, „4 naintaşi“, „vâtavul de grajdii“, comişăii. „1.600 boierilor departamentului pricinilor streine: 600 dumnealui Vornicul Andronachi Donici. 300 dumnealui Spatarul Iordachi Leon. 300 dumnealui Căminarul Ghiorghe Giurge. 400

¹ Răşcanu, o. c., pp. 5—6.

scriitorii.“ „1.170 boierilor departamentului ereminalului: 500 dumnealui Vornicul Aleco Ianculeon. 200 dumnealui Spatar Gheorghie Hariton. 200 dumnealui Banu Ioan Dărmănescu. 200 dumnealui Căminarul Gheorghie Cumulo. 70 scriitori.“ „5.000 luminatele beizadeli.“ „11.000 boerii capuchehaelile Tarigradului.“ „7.421 lefile și emielicul Cămării gospod și ogiacurile“. „2.250. Dumnealui Divan-Efendisî și calemu.“ Ispravnicii: 700, cei de Suceava, Neamț, Roman, Bacău; 800 Putna, „18 trimbițașă“; 700 Tecuci, 800 Covurlui, 700 Tutova, 400 Vaslui, 700 Fălciu, 300 Herța, 700 Dorohoi, 700 Hirău, 400 Cirligătura, 800 Iași. „200 nomofilaesu“. 1.001 dumnealui Vel Armaș și taifaoa“, compusă din: al doilea și al treilea Armaș, condicarul, logofătul temniții, „dohovnicu“, „gelatu“, „vatav temniță“, „ispravnicul“, „turnariul“, „trumbițașă“, „cheltuiala masalalilor“, „masalagii“ și „meterhaneaoa“. „592 lei. Ispravnicu de Curte gospod și taifaoa“, pe care o formează: beceriul, „calfa teslarilor“, șatrăreii, teslarii, pietrarii, „tăctori și cărători de lemne“, măturărițile, bucătarii, izbașa haremului, 24 fustași, „aparii“. „295 lei V. Portar și taifaoa“, alcătuită din: al doilea și al treilea Portar, „8 pitărei“. „3.430 lei dumnealui bașbeșli-aga și toți beșlegii“ de la Suceava, Neamț, Roman, Bacău, Putna, Tecuci, Covurlui [unde găsim pe „Calati-Sardară“ și „Chiatipu Galații“], Tutova, etc. „45 cheltuiala tulumbelor: a Hătmăniei, a Agiei.“ „1.570 lefile ce să dăruia, însă: 100 mănăstire Niamțu. 350 luminatu beizade Dimitrie Ghica. 250 dumneaei postelniceasa Mărioara Arghiropulo. 250 dumneaei postelniceasa Elenco Caragă. 209 dumneaei postelniceasa postelnicului Ventura. 100 dumnealui Căminarul Gheorghie Balș. 200 casa lui beizade Mihăiță. 70 Sărdar Grigori. 50 stolnicesăi lui Holban.“ „705 Casa răsurilor: 500 boierul epitrop. 150 samișu. 55 scriitoriu și cheltuiala.“ Suma totală a lefilor e de 64.049 lei.

Avem însă într-o condică deosebită, într'un voluminos registru rău scris și mult îndreptat, „darea lefilor de la Casa răsurilor de la una Decembrie 1816 și înainte.“

Funcționarii îi cunoaștem acum din izvodul precedent, și la cei mai importanți li-am văzut și lefile. Culegem deci numai ceea ce e nou aice.

¹ Nomofilax, juriconsult, era pe această vreme cel d'întăiu care ocupă acest post. Anania Cuzanu. V. Papadopol-Calimah, în *Arch. soc. št. și lit. din Iași*, VII, pp. 150—4.

În întâiul rînd numele boierilor, cărora, din felurite venituri, ce se înseamnă anume, li se face plata. Sint: Logofătul C. Balș, Banul Tăutu, Logofătul Vasile Costachi, Vornicul Andronachi Doniei, Vasile Roset, V. Vornic al Obștiei, Șerban Negel, Vornic, Vornicul Costachi Conachi, Hatmanul Constantin Paladi, Vistierul Grigoraș Sturdza și Vistierul Constantin Canta, Iordachi Șăndre, Banul Iordachi Drăghiei.

Apoi condeie ca acestea: la leafa Logofătului de Țara-de-jos, „135 lei, scîzutuî la zece unu, adecă 4 parale la leu, însă 2 parale pentru Cutie și 2 pentru doftori... 500 avaelul pentru 100 miî ocă sare a Domniții Elenco Hangeri pe anul 1817, ce i-aî tras Logofătul Aleco în socotiala aceasta; Iuli 6... 500 avaelul, căte 20 parale la suta de ocă sare, pentru 102 miî ocă, după hrisovul Luminării Sale, Domniții Zoiții, ce aî avut să dè pe anul 1818, Mart 10... 310. S'aî rînduit de la vama, din baniî răsurilor, ce să strîngū de la boi de negoț; Mart 10... Socotiala cu carvasaraoa... Slujba oenilor... 90 avaelul sîrii a 9.000 ocă de la mănăstirea Sfântu Ioan din Focșani, pentru doi aî, 1816 și 1817, prin Aga Țigară... 750 lei ce aî avut să dè luminata Domniță Frăsina¹ avaelul pe 150.000 ocă sare... Casa horelei... Cheltuiala păcurii... La luminata Domniță Mariora... 180 la dumnealui Costachi Grigoriu sameșul Cutii, în avaelul școlii clinești și a Cutii... Casa doftorilor². 2.550 acei căte 850 lei ci să dau de la Casa răsurilor pe Septemvre, Octomvre și Noemvre. 3.140 lei. Acele căte doi parale de leu pe Septemvre, Octomvre și Noemvre; căte 1.046 lei. 80 b. pe lună. 270 lei să scade liafa doftorului de la Hărlău și Bărlad pe aceste trii luni, Septemvre, Octomvre și Noemvre, etc. Dumnealui nomofilax. 500 lei pe Săptemvre: 250 liafa dumisale, 250 tălmăcitorii pravilelor³, etc. Prea sfinția Sa părintele Efhaiton [150 lei pe lună]... Dumneaei postelnicesei Elenco Caragea... Dumneaei postelnicesei Mariora Arghiropulo... Dumneaei păhărnicesei Zmaragda Hrisoverghi... Dumneaei Mariora Vlasti... Dumneaei Elenco Mavrodouglu... Dumneaei Stolniceasa Holbaniasa... Dumneaei Băniasa lui Armago... Casa lui beizadè Mihăiță⁴... Un loc știut, ce să

¹ Una din fetele lui Calimah; mama răposatului Al. Papadopol-Calimah.

² Casa aceasta a doftorilor fusese reformată de Scarlat-Vodă în 1813 (Hurmuzaki, X, pp. 556—7).

³ La 1816 apăruse în grecește Codul Calimah și în același timp se începea traducerea în românește.

⁴ Poate Racovița.

trage de către Domnița Mariora...Havaetul di sare, câte 20 parale la sută de ocă, ce au luat dumnealui, însă 15.000 ocă Sfintu Mormânt, 14.600 mănăstirile închinat la Sfintu Mormânt. 2.000 mănăstirea Florești. 6.000 mănăstirea Bărboiul...100 mii ocă sare a dumisale Efrosini Calimah...150 mii ocă sarea Domniței Rală...10.000 mănăstirea Părvăști. 40.000 mănăstirea Xenoful. 2.000 Agapie. 2.000 Varaticul... 5.000 ocă sarea bisăricii Sf. Neculai ot Fălci. Liafa maică-mă pe 6 luni.“ Datoriile Cutiei, la 11 April 1818: 17.328 lei. „10.000 mănăstire Rășea... Luminata Doamnă, pentru lefii Vornicilor de Botoșani.“

În condicta de la 1-iu Decembre 1818—o a doua—, boierii sînt aceștia: Teodor Balș V. Vornic, Manolachi Dimachi V. Vornic, C. Catargiu Vornic al Obștiei, Iordachi Catargiu, Hatmanul Manolachi Manu, Hatmanul Ștefanachi Vogoridi, V. Vistierul Costachi Canta, V. Vistierul Alecu Balș, Spatarul Iordachi Bueșănescu, logofăt al Vistieriei, treti Vistierul Manolachi Drăghici, V. Postelnicul Costachi Negre, Postelnicul Gr. Manu, Spatarul Costachi Suțu, al doilea Spatar Aleco Beldiman, Armașul Teodor, Postelnicul Gligori Balș, „epistat Agii“, Spătarul Gheorghe Sturdza, Spătarul Gheorghe Costachi, Hatmanul Vasile Roset, Vornicul Iorgu Ghica, Antoni, „vatav de aprozi“, Comisul Teodorache Negre, Sardarul Latif, Banul Costachi Lambrin, Aga Dumitrachi Statachi, Comisul Gligore Mavroordat, Medelnicerul Alecu Rizu, Portarbașa Artun Sofiali, Vornicul Andronachi Doniei, „rânduit de departamentul Pricinilor Streine“, Pitarul Ion Stamati, Vornicul Aleco Ianculeu, Spătarul Gheorghe Hariton, Clucerul Pavel Debrici, Serdarul Grigore Caliarhi, Pitarul Calimeri, Stolnicul Holban.

Între deosebitele cheltuieli notăm: „Luî Suliman Cavazbașa... Suliman-Aga... Baniî ce au avut să iai Casa răsurilor de la sare, cu hrisoave, ce s'au cumpărat de cătră Casa Oenii după sinetul dumisale Sardarului Gligori Plitos... Halil-Aga... S'au dat la dumnealui Costachi Grigoriu avatul caftanului la școala eliniască... Beizadea Scarlat Ghica... Casa doftorilor... Câte 2 parale de leu pe 6 luni... câte 1.166 lei pe lună... Liafa doftorilor ot Bărlad și Hărlău pe 12 luni..., câte 90 lei pe lună... Dumnealui nomofilax... Dumisale tălmăcitorul pravililor Flehtermaher, de la 1 Dechemvrie 1817, câte 1000 lei, pe Dechemvrie, Ghenar, Fevruar și Mart, ce i-au tras de la vamă, din leul casi răsurilor de la boi de negoț. 750 pe April, Mai și Iun

asămîne. 500 pe Iuli și Avgust asămîne... Epitropul Casăi răsurilor dumnealui logofătul Costandin Balș... Lumina-tului beizadê Dimitrie Ghica, cîte 350 lei pe lună... Prea-sfinția Sa părintele Effhaiton... cîte 150 l. pe lună." Ca și în cheltuielile precedente ale Casei, se menționează sumele date Elencăi Caragea, Mărioarei Arghiropulo, Maricăi Ven-tura, Smaragdei Hrisoverghi, Mărioarei Vlasti, Elencăi Mavrodouglu, Bănesei lui Armago. Se mai dă cîteva Dom-niței Mărioarei și Vornicesei Catrina Roset. Doamna pri-mește leaful pentru vorniciei săi de Botoșani și pentru beș-leaga din acel loc. Lui Divan-Efendi i se face o plată de 1.500 de lei.

Condiciei de vămî n'avem, dar iată ce le poate suplini întru cîtva.

Pe lingă registrele privitoare la ciumă, pe care le-am cercetat mai sus, mai este unul pe care l-am lăsat la o parte pentru caracterul său deosebit.

Manuscriptul, care poartă numărul 887 în Biblioteca Aca-demiei Romîne, e alcătuit din două părți, pe care le se-pară multe foi albe. Întăiu avem însemnarea călătorilor și mărfurilor ce au făcut carantina sau au suferit desinfec-tarea sumară de pe acele vremuri. Pe urmă, în partea a doua, se înseamnă ordinele trimise de Vistierie la Ținu-turi. Cea d'întăiu cuprinde anii 1817—18, cealaltă se în-tinde asupra anilor 1818 și 1819. Titlul general, pus la începerea registrului, cînd nu se putea prevedea tot ce va conținea el, e acesta: „Condică pentru pricinile lazaretu-rilor; 1817, Avgust“.

Iată dintre persoanele „oprite“ în lazareturi, cîteva nume mai cunoscute sau cîteva ocupații mai interesante:

„Dumnealui cespeditorul rusăse Iacoveneu. Un corier ru-săse cu cincî căruși; au trecut fără să stê...Miliancof, sudit rusăse, cu madama sa și cu Arnăut a părcălabului... Un arhieru armînesc, cu trei slugi...Căpitanul Angheli, iasac-ciul consulului rusăse: s'au dat drumul... Dumnealui dof-torul Govdela...Panaite, omul consului nemțase...Stavrachi Vistierul lui beizadê Aleco...David, cîiaș de jidovi rusăști... Galițin Gheorghî, ofițariul rusăse... Cripin Franțoz de Ți-gheli, sudit rusăse... Sudit englizese Bolnev cu fimeia sa... Un caprăr austriacese cu doi dezertori...Silim-Aga, hazne-darul a muhafizului de la Ghiurghiov...Covurluiu. Cocoana Casandra Caligari sau Greceanu la Frumoasa, să facă 6 zile... Un ofițăr rusăse a viț-consulului [din Galați. Eyrei cu curier rus, venind din București: „s'au dat răvaș“.]

Panaitachi, om a sfinti mitropolii cu trei oameni, care s'aũ dus cu ierochiricu la Galați... Un ofițar rusăseu cu femeia sa. Un suditu englizăseu... Calabalăcu dumisale Vornic Iordachi Balș... Focșeni. Fiul dumisale bașbeșliagăi cu 18 oameni, cu 4 cară mocănești... Un curier a lui viț-consul austriacese, cu o slug'a sa... Octomvre 3. Țarigrad. Madam Funtũ cu doi nepoț a dumisale Negre și doi călărași. 7 Octomvre. S'aũ dat răvaș... 31 Octomvre. București. Kobilza Galatu cu doi slugi și doi neferi și ieromonah Efstatii. [Doi oameni ai] dumisale Postelnicului Beldiman... Dumnealui Aga Costachi Țigară... Ahmet-beiũ cu o slugă... 9 Noiembrie. București. Cuceana lui Polizachi cu calabalăcul dumneei. S'aũ dat drumul... 13 Noiembrie. Vițe-consulu, cu tot calabalăcul său. 17. S'aũ dat răvaș, bez calabalăc... Dumnei Spătăreasa Safta Sturzoac... Gramatie Neculai a dumisale Postelnic Beldiman, cu cărți și bani... Ioan Crubulăți, undărofițar austriacese... Curierii rusăse și Zmirnov ofițarul cu o slugă a sa... Ioniță, omul dumisale Postelnicului Beldiman, cu calabalăcurile dumnealui. S'aũ întorsu la sat Cornestii... Doi preuți ungurești... 27 Maiu. Galați. Zorofiiian consulu, cu 2 oameni... 6 Iunie. Galați. Andrii Dragomafnull consulatului nemțase... 12 Iuli. Țara turcească. Vornic arminese cu trei slugi... 12. Galați. Moșu dumisale Caminar Savva... 16. Galați. Ioan fratele lui Sardion, cu doi oameni. Lucrurile lui Stoian curier, care aũ vrut să le aducă fără știre Visterie."

Venind la mărfurile ce se oprese, pentru vama obișnuită și pentru carantina extraordinară, notăm între ele următoarele articole, din a căror enumerare ni putem face o idee indestulătoare despre comerțul de import ce se făcea prin Galați. Adecă despre comerțul de import cu Orientul, mai ales.

Cit despre tratamentul desinfectant la care ele erau supuse, ne lămurește o notă pusă pe margine, în fața titlului d'întăiu. După acest titlu: „Mărfurile ce să deschid spre aerisire“, cetim adaosul: „Spălându-să cu tulumba, s'aũ luat de cătră neguțitorul“.

Iată acum și articolele menționate: acele care aũ fost reținute pentru purificarea prin tulumă, precum și celelalte, căroră „li s'aũ dat răvaș“:

„1 cutie scarpe. Un poloboc zahar căpătină. 5 basmale tiutium în pânză. Un pachet cu prosoape. Butilce cu tăbac...din fabrica Galațului. Petre Lavereu și Piler, fabricanți de tăbac. Cinci lăzi tabac de Ianina. Praf de pușcă,

orez, rogojină, aluni. 6 topuri hârtie proastă. 38 tiancuri abale. O cutie cu testemeluri a lui chir Andrei Pavlu. 2 pacheturi a Mării Sali Doamnei. O cutie cu curse. Băcăni. 1 traistă burungiuc. [Turei de la Ruscine] cu trei cără cu mărți: căvâfie, abale și tiutiu. 8 poloboace și 7 coșuri zahar. 1 sac colțun. Un sac inu. 33 tiancuri alageli. Un sac șiștori. Cară cu pește sărat. Un car cu spițarie. Tacămură de tulumă. 6 cără cu băcălie și marfă de Viena, fiind și niște băcălie a Caminarului Iancu. Un car cu blanarie, cavafie și un pachet cu citarii a lui Costi Peltechi: dacă sînt din dughiana din București, să între în Eș, iar, di nu, să facă lazaret. Un pachet cu trei șaluri. Ioan Dobre a lui H. Răteu, cu trei cără marfă turească: voește să le triacă tranzit; fiind de la București, s'au slobozit, 1 cofă cavafie. O ladă cu talisă. Tacămură de șele. 3 saci bumbac roș. Maniță. Hamhalat. O căruță chitre. Cinci cără cu pește moron. Alămăi, portocale și sardeli. O căruță cu ceară și un nefer a dumisale Sărdar Sava. Panaite Greu cu on car băcălie și cracatiță s'au prinsu pe drumu Frumoasă, fugind în Eș. Hușein bairactar cu tovarășul lui, cu doi cără mocănești cu marfă și cu patru mocani: s'au scris pentru marfa să să deschidă. Un car cojoace. 2 lăzi iere de chefal. Un car cu țiri, cu pește. Trei cără cu pești lipovinesc.

De aici înaintea să trec mărfurile ce să deschidu, care au început deschidere de la 1818, Octomvre 29...1 ladă cu nohot. 2 poloboace cu rahat locum. 1 ladă cu cibuce. 1 ladă cu zarfuri i felegene și alte lucruri. Un tianc cu rămaniță. 2 saci bumbac torsu. 1 ladă cu cofeturi. 1 cobur cibuce. 1 varel cositor. 8 lăzi tinichele. 3 saci colțun de lână. 20 oca ibrișim. 80 litre gaitan. 1 sac gaitan de lână. O ladă cu cărți a lui Stavri Radovici. 4 țuhali cu lână țigai. 6 tiancuri cheleceli de miel. 12 cutii cu serămbiți.

Partea a doua, în care se cuprind, în întregime sau în resumat, ordinele domnești, e foarte întinsă, fiind-că le cuprinde pe toate, timp de mai mulți ani de zile. Supt nici un raport, nici ca documente de istorie culturală, nici ca materiale pentru istoria administrativă sau sanitară a Moldovei, ele nu sînt interesante, cele mai multe. Dintre puținele care oferă o însemnătate, mai ales una economică, notăm pe cele care urmează.

„De aici înaintea“, spune titlul, „să trec cărțile gospod sau a Visterii ce urmiază a să scrie, și pricina lazareturilor, de la 1817, luni“. Alegem din amîndouă categoriile.

Explicațiile se găsesse în capitolul consacrat în special ciumii din 1813—9.

14 Iunie. Ordin la Ținuturi pentru locuitorii lor ce ar putea să fie pe „o corabie cu hagiî, molipsită“, pentru care „s'au scris la Galați ca să-i supue lazaretului“.

16. Ordin ca, din cauza ciumei din Brăila și Țara-Românească, „să să îngrijască să să rănduiască streji pe marginea Ținuturilor și lazaret pe margene tirgurilor“.

17. Ordin la Putna pentru „oprirea iarmaroacilor“, cît timp va fi ciumă în Țara-Românească.

22. Ordin pentru două corăbii venite la Galați, „una cu pandiera rusască și alta cu pandiera împărătiască, având patru familii cu hagiî“ : călătorii vor face o carantină de douăzeci de zile, pe useat.

4 Iulie. Ordin Hatmanului a ceda pentru străjile contra ciumii „50 plăș ce sânt rănduiți la Putna pentru tălhari“.

15. Ordin la Ținuturile Suceava, Neamț, Roman, Bacău, Botoșani, Dorohoi, Hirlău, Cîrligătura pentru a se opri pînă la încetarea bolii „Lipovenii toți căți au alijveris cu Galații și Valahie“.

2 August. „Pentru cei ce nu să supun a eși în lazaret, să-ș scoată lucrurile prin ogrăjile spre spălare și aerisire“.

5. „Înștiințare ce s'au priimit de la dumnealor părcălabii de Galați că de 11 zile nu s'au întîmplat nici o molipsăre noi în Galați“, face să se decidă a se da de știre pretutindenă „dumnealui ispravnic ca să publicarisască în tot Țănutul ca să pogoari lăcuiitorii la sechele Galații de tot fel de zaharè fără vre-o îngrijăre de boala ciumii“.

6. Nou ordin pentru aceasta. „Însă să-s îngrijască dumnealor ca banii să-și priimască lăcuiitorii în oțet“.

11. „Ponturile ce s'au dat epistatului ot Târgușor [Nicolina] spre urmare“. Mărfurile „hamhalet“, care pot transmite ciuma, vor fi întinse pe frînghie. Băcăniile, „ce nu sânt supusă carantini“, vor trece, dar după ce se vor spăla poloboacele sau vasele. Călătorii vor aștepta în locuri separate; la ieșire vor fi expuși la „afumare“ și „aerisire“.

Carantina curierilor va fi mai scurtă decît a altora. Și Turcii vor face carantină. Curierii consulatelor vor fi reținuți, dînd numai gentele lor pentru a fi transmise. Se ieau măsuri de pedeapsă „pentru neguțitorii ce vor veni supt nume de curieri“.

25. Măsuri contra ciumii izbucnite la Oncești (în județul Tecuci). „Casile cele molepsite să le descoperi și să arunce apă într'ânsele“.

27. Pentru moartea la Agiud a unui băcan venit din Brăila. 1-iu Septembrie. Pentru petrecerea cu escortă de mazili a carelor „cu zahirè și iznasi-zaherè în Galați”.

30. Se ordonă măsură nouă, provocate de ivirea ciumii și la satele Buda și Popeni (Tecuci), „fiind acum și vreme pogorâtului zahereliî de ismareturi, cum și a tot feliiul de iznasi-zaherè i chiristele”.

1818. (Ciuma se ivise din nou la Galați.)

19 Septembrie. „Domniia Mè au luat înștiințări că toți orânduiri în slujba lazareturilor și pe la străji, socotindu-o această de chivernisală, au început a jăfui pe drumetii, luind de la unii bani și de la alții de lucrurile ce aduc împreună. Iară Dumneavoastră fără bătaie de euget priiviți la rălile lor urmări și adiaforisiți; drept aceia innadinsu pe carte aceasta poroncim Dumneavoastră ca în toată vreme pe rândă câte unul din Dumneavoastră să se afle în Ținut pi la lazareturi și străji, incungiurând tot Ținutul și cercețind și dând bunile povătuiri și poronci, și spre urmare celor cuviincioasă, și spre a nu să abati vre unul din orânduiri la jăfuiri, a loa vre un ban măcar; că, dacă și după aceasta vom lua știință că și cu imblare Dumneavoastră prin Ținut să urmiază] catahrisās și jăfuiri, nu nu numai că acei vor fi pedepsiți cu ocnă, dar și Dumneavoastră veți fi supus învinovățirii și în giudecata opștii”.

20. În alt ordin se ieau măsuri contra celor ce opresc pe țeranii de a veni cu provizii la Iași, „precum și podvozele ce să triimit de pe la așăzările boirești, și asămينة și carile ocnilor, atât acele ce să întore încărcate cu sare de la ocnă, cât și acele ce merg spre încărcare”; podvozele vor plăti, cînd vor avea răvașe de la vatavi, „numai brudina după hotărâre ponturilor..., la trecătoarele apelor”.

22. Ordin pentru a nu se face jafuri, „cu luare de parale de pe la trecători”.

13 Octombrie. Se ieau măsuri contra boalei, care izbucnise din nou în Ținutul Tutova, „din lucrurile furate de ciocli din dughenile celor molipsiți”.

„1818, Octomvre 29. Țădulă gospod cătră Dumnealui Vel Agă pentru... (sic).

Întru cheltuelile și lefile celor ce slujăsc în trebuințele lazaretului, pe lângă banii ce s'au hotărât a da Dumnealor boerii și mănăstirile i alți neguțitori după obșteasca socotință, hotărându-se ca să dia și toati isnafurile de aice din Eși, 5.404, adică cînei miî patru sute patru lei, însă:

750 l. pitarii și plăcintarii; 300 făclierii [daū 250]; 300

abagerii; 100 cojocarii; 10 cherestegii; 200 butnarii [dau 100]; 200 rachierii; 850 casapii; 100 boiangii; 120 cibotarii; 750 băcalii; 60 bărbierii; 24 brăharii; 100 cizmarii [dau 60]; 200 blănarii; 500 crăcimarii; 100 tutungeriile; 100 trahtirurile [s'au dat 50]; 100 toți precupeții, făinari și mănari; 250 spițăriile: 5.304 (*sic*).

Să serie Dumnealui ca, adunând pi toate isnafurile ce mai sus să arată, să le arăți și punere la cale ci s'au făcut și să le poroncești ca banii aceștea, ei între ei cislundu-i după stare fieștecăruia, să-i aducă la Dumneata, și Dumneata să-i faci teslim la casa lazaretului și să ei sănet, purtând de grijă ca fără ce mai mică prelungiri să să istovască de pe la toți.

30. „Spre deschidere mărfurilor la Hlinec”: vor fi „aerisite” șeptesprezece zile.

2 Decembrie. Ordine contra molipsirii la Ținutul Tutova „din tălhușagul spargirii dughenii Jidovului aceluî cari au adus smerduiri în Bărlad.”

27. „Luare de mită de la trecători curați, și de la oamini nevinovați, ca să le dei drumul, până și după ce fac zilele carantinei cele obișnuite”, se oprește cu asprime.

1819.

5 Iunie. Ordin privitor la „doftorul Anastasi și Ion Locman”.

Aceiași zi. Ordin domnesc către Costachi Suciu (*sic*), Hatman. „Văzând întindere boalii ciunii în orașul acesta la Scaunul Domnii și șidere boerilor și adunare neguțătorilor și a multor familii și a altor străini stăpănitori și socotindu-să toate chipurile dizrădăcinării, iar nu mai puțin și a neîntinderii în țară, s'au dat poroncele Domnii Mele de mai innainte pentru contenire împărțășirilor și adunărilor și închidere dughenilor celor cu mărfuri și a cafinelilor și crăcimilor; însă, fiindcă orășanii nu pot să fii în pitrecire lor fără a ave înlesniri celor trebuincioasă a casi lor, precum lemne, fân, iarbă și altile ca aceste, carile vor veni slobodi în oraș pe uliță „și putindu-se molipsi satul prin contactul vinzătorilor cu cumpărătorii și transmiterea banilor, se ordonă „să puî la cale într' acestas chip alijverisul celor trebuincioasă”: Hătmănia va alege trei locuri la ieșirea din oraș, la Galata, Păcurari, Tătarași. În „maidianuri” vecine vor sta cîte trei zapei, ajutați de cîte doi neferi. Se vor opri acolo sătenii cu „iarbă, făină și altili a hraniî, pasări și fructuri”, și acolo vor veni orășenii. Baniî se vor primi în oțet. Apoi țeranii vor pleca „nestând pe

uliți, nelipindu-să de alți oameni“. Măsura va fi pusă în lucrare de la 6 ale lunii, „făcându-să și publicații“. Cît despre „lemnile și iarba care aduc seutelnicii boierești pe la casele celor ce lăcuese în oraș, să îndriaptă în ogrăzile boerilor, cari sint păziți“, și aici vor avea grijă stăpîinii. Vor lua sama aceștia pentru „a nu-s pricinui răul patrii și sămbatrioților... Slujitorii toți să aibă hrana lor adusă împreună cu dănsii“.

6. Ordin pentru a izgoni din sate pe „plăcintari sau precupeți“.

13. Molipsire nouă la Galați; „pentru căraușii ce merg cu lucruri sau cu zaherè la Galați; întru întoarcere lor să vor ține doi zile în lazaret“.

Aceiași zi. Ordin la Galați. „Pentru Tureii neguțitori i dragomanii capanlăilor ce merg în Ținut, precum și alții ce esă din Galați va seboră carantina și pără la trei zile“.

Aceiași zi. Se ordonă la Ținuturi „ca nimene să nu vii la iarmarocul acesta ce să obicinuești a să faci aice acum de Sin Chetru,—că nu vor fi priimiți“.

5 Iulie. Măsură pentru ciuma ivită la Roman.

13. Ordin pentru boală. Negustorii vor fi cercetați zilnic de „câte doi din isnafurile cele mai mari, și din celi mai mici câte unul... Toate erașmile și rachierile să vor închide, ca să nu să facă printr'ânsăle adunări, ce vânzare vor urmă a da și rachiu pe feriasă sau pe ușă fără să pricinuiască adunare și întâlnire de mulți oameni, iar banii îi vor priimi în oțăt... După alergare întru alijveris a Jădovilor din oraș, negreșit că pretutundine să vor fi amestecând fără vre-o pază“; deci se vor aduna la Agie „fruntașii Jădovilor“ și li se vor da și lor instrucții să facă cercetare printre ai lor.

Aceiași dată. Ordin ca „în Tătăraș să îndatoriască pe toți ca să-s scoată toati lucrurile să le aerisască și să-s ungă și casăle“.

15. Caimacamii dau ordine ispravnicilor „după urmare boalii ciumii la târgul Galați, Brăila și în raiaoa Ibrăilii, dar și aice în oraș Eșii la câteva locuri“.

25. „Cărțile căimăcanilor pe la toate Ținuturile, ca să să opriască iarmarocul ce este să să facă acum la Sfânta Marie aice la Eș și, dacă va fi curat la opt Septemvre, la Sfânta Marie Mică, atunci să va da voia de a să face iarmarocul.“

2 August. Alt ordin, altora. „Năprasnica boala ciumii nu numai de nenorocire, dar mai mult de neîngrijire s'au în-

tins cu o nemărginire îngrozitoare și aice în oraș și de aice și pe la Țanături și de iznoavă s'a improspătat răul de la sarhatul Ibrailei la Galați". Aceasta aduce pagubă țerii, care, „fiind de mai înainte obosită, adăogindu-se și cu lăcrămătoare pătimire a morții aceștie, nici Vistieria nu va pute stringe dările cele legiuite și rânduite pentru ocrotire pământului, nici pământeni de obștii vor pute aduna veniturile cele spre hrana lor". Domnul cel nou a trimis funcționarii speciali ai ciumii pe fostul Caimacem și Postelnice Dumitrache Manul.

Paza contra ciumii e dată în grija mazililor aleși și zapciilor trimiși. Se ieaă măsuri pentru îngropări, pentru crișmele de la drumuri. Se oprese abuzurile de putere: „Pe unii ca aice prin legăturile ferălor să-i triimiteți ca să-s pedepsască cu ulița, macar un ban de vor lua de la cineva dar nici parale de ravaș pentru slobozării".

20 August. Se hotărește „planul său chipul pazii carantiniî ot Sculeni": va fi gard în jur cu porți, etc.

9 Octombrie. Ordin al Domniei la Botoșani, „cătră credincioșii noștri boeri, neguțători, isnafuri și toate treptele lăcuitorilor".

BCU Cluj / Central University Library Cluj

XXVIII.

În lipsa unor condicii ale Vistieriei pentru Domniile lui Searlat Calimah a dona oară și lui Mihaî Suțu, ne putem lumina asupra unora dintre venituri măcar, în această perioadă, prin însemnări particulare, prin socotelii speciale, cuprinse în hirtiile lui Ilie Kogălniceanu.

Ni se dă întâiu „Bilanțul birului țării după alcătuirea și așăzămîntul statornicît prin obștiasea anaforă din anul 1818, în vremea Doranului Searlat Calimah Voevod."

Anaforaua n'o cunoaștem. Birul e însă, nu haraciul ce se dădea la Poartă: acesta se lua *din* bir. Această contribuție de căpetenie, cea mai veche și mai însemnată din toate, e totalul *șferturilor*, supt care nume se și găsește pomenită de obicei, precum și a dărilor analoage.

Se dă ca „1.441.638 l. suma birului pe un an în cuprindirea anaforalei" și apoi se înseamnă cît s'a strins din ea pe timpul de la 1-iu Iulie 1822 la 30 Iunie 1823—perioada pentru care e făcută socoteala—, culegindu-se cîte

1) XXX: X 1, p. 78

un șfert la trei luni. Fiscul moldovean se împăcase deci la această dată cu aritmetica, și șferturile-și meritaū numele.

Mai notăm :

„Cifertul pe trei luni, Iulie, Avgust și Septemvrie, cari nu s'au luat, împlinindu-să atunci banii cheltuelilor oștinești. 206.815. Ce nu s'au împlinit la trei cîferturi ce s'au luoat din țară, pentru starea cî căzută a unora din sate.“

Se înseamnă de o parte „tainaturile ce s'au dat de pline, carne, orez, lumănări și altele“, precum și cheltuielile făcute la întâia venire a lui Chiuciuc-Ahmed, bașbeșleaga, și Eip-Aga.

Tot în hîrtiile Kogălniceenilor se socotese „banii ce sint să mai iai spre istovire slujbii desătîni : 1820, Săptemvrie 20“.

Și adică :

„12.461 lei, 62 bani, dumisale Spatarului [Iordachi] Drăghiei... 899, 99 de la dumrealui Stolnicul Ioniță Duca, pentru Ținutul Niamțului... Țănut acesta să caută pe socotiala tovarășiei. Pentru aceia să vor scādē liafa sameșului și să vor cere tablile de la dumnealui Stolnic Duca, și să vor trage și banii după table. 4.949,51. Țănutul Romanului. Dumnealui Spatar Teodorașeu Bals, iar sameș Enachi, fratele dumisale Paharnicul Dinul Negruț, care, viind de la Ținut, să va apuca spre istovire... Ținutul Bacăului. Dumnealui Sluger Iorgu Cortaț, iar chizaș d... Putna. Dumnealui Paharnicul Stamatin... Dumnealui vărul Iorgul... Tutovva, care să cauta pe socotiala tovarășiei de cătră Ion Cogilnicianu...¹ Făleiiul. Dumnealui Paharnicul Mihalache Chinez... Dumnealui Spatarul Nastasache Bașotă, pentru Hertă și Dorohoiu... Ținutul Iași. Dumnealui Iftimi Scorțășe[ul]... S'au luat din desătîină, de s'au plătit la Pe...tară datorie lazaretului... : parale mărunte, beșlică, rubiele, mahmudiele, galbeni, câte 15 lei, 25 parale, alte monede.“ Totalul e de 60.903 l., 5 b.

Nu oferă nici un interes partea a doua a socotelii : „Unde să se dē banii arătați în urmă“.

XXIX.

Ion Sandu Sturdza, viind ca Domn al Moldovei, gasi cea mai mare parte din țară într'o stare de plinș. Grecii pradase întâiu : cei ce se dădeau drept eteriști, pe urma :

¹ Ioan se numia tatăl lui Ilie Kogălniceanu, dar Ioan din socoteliile noastre trebuie să fie altul.

apoi vagabonzii și pescuitorii în apă turbure, cari nu puteau decât să profite de lipsa ori-cărui guvern; în sfârșit, chiar cînd și unde Turcii fură ținuți în frîu, ei cazura, cu aprovizionarea, plata, satisfacerea capriciilor lor, ca o grea sarcină asupra țerii.

De unde banii pentru a umplea vistieria goală pe care o lăsase rîndurile de jăfuitori? În vremea veche, se creșteau șferturile, se puneau ajutorinți. Dar acum, în 1822, lucrul nu mai era cu putință. Erau, cum am văzut, „ponturi“ pentru imposite, și se găsia, chiar în lipsa consulului rus, cine să aibă grija „ponturilor“ și să denunțe călcarea lor. În sfârșit, provincia, care avuse atîtea de îndurat, era stoarsă cu desăvîrșire. Recolta din 1821 fusese pierdută în multe locuri, vitele fusese întrebuințate pentru hrana năvălitorilor sau a celor ce venise ca să-i răspingă; bogățiile adunate dispăruse, ascunse în pămînt sau trecute peste graniță de proprietarii lor.

Un împrumut? De așa ceva — *quantum mutati ab illo!* — nu se auzise la noi pînă atunci. Abia în toamna anului 1823, Aga Iancu Cananău, om crescut în „Evropa“, merse la Brody, tirgul evreesc din Galiția, unde pînă atunci se duceau numai pieile iepurilor moldoveni. De acolo se întoarse cu doi zarafi locali, cari se arătau dispuși a da pînă la o sută de mii de galbeni pentru ajutorarea finanțelor țerii. Dar Cananău, care făcu mai târziu cunoștință cu temnița în Ardeal, nu era un om care să inspire încredere și, pe de altă parte, boierii nu voiau să garanteze pentru Domn și ocîrmuire. Așa încît Evreii din Brody se întoarseră acasă fără nici o ispravă¹.

Innaintea de aceste negociații însă, banii erau numai de cît de nevoie, mai ales pentru a întreține pe mintuitorii turci, pe ostașii Împăratului. Ca să-i aibă, Domnul puse un imposit extraordinar pe *boieri*, luîndu-le venitul scutnicilor, în folosul țerii.

Socoteala acestei dări de timpuri grele e cuprinsă în ms. 889 al Academiei Romîne, care poartă titlul de „Condică pentru banii împrumuturii (sic) de la stări și moșiile boierești“.

Sumele adunate se înseamnă pe județe. Lista e precedată întâiu de calculul deficitului produs de cheltuielile cu oastea împărătească.

¹ Hurmuzaki, X, p. 250—1; no. CCCXXVIII; p. 255, no. CCCXXXIV p. 659.

Vom reproduce mențiunile cele mai însemnate.

„Tecuciul.

Sama de baniî neagiunsului cheltuelilor pe Iulie, Avgost și Săptemvrie 1822, iscălită de [ispravnicî]. Încărcătura: mazili, ruptași, ruptele Vistieriei, postelniciei... Lipsa a 5.000 ce s'au dat în polița căimăcamului, fiind baniî luați cu împrumutari, câte 27 lei mahmudiiaoa și 3 lei, 10 parale rubiiaoa, și la primire s'au priimit câte 26 lei mahmudiiaoa și 3 lei rubiiaoa. [Împrumut] de la boieri în monede, ei să politicești la alișveris și în plata poliților s'au dat cu scăderi... 1.782 lei, 60 bani. Cheltuială la trecire Mării Sali lui Vodă și a dumisale bașbeșliaga. 900. Ci s'au triimes la Ibraila de s'au cumparat cele trebuincioasă băcălii, cafè, zahar, ieri, pești și altile...50. La zugrafu Costachi, cheltueli pentru marcă... 194. Ci s'au cheltuit prin dumnealui Caminarul Iamandi, pe vuteă și zaharicali, și altile... Pentru 4 stupi ce s'au adus din gios și s'au plătit câti 14 lei unul... 88. Tot dumnealui Caminarul Iamandi, pentru farfuriile ce s'au străcat... Pe sofran de la Nicorești...La cheltuiala topeilor...La tacămul Slăvirii Sale Ciuc-Mahmet...

Niamțul.

Sama din baniî neagiunsul cheltuelilor oștinești i răsurilor triminii, pe Iulie, Avgost și Săptemvrie. Încărcătura. [Categoriile de mai sus.] Jidovi hrISOvuliți: 290 Piatra, 687 Neamț... 3.800 dumisali Spatar Latif, cusurul cheltuieilor ei au făcut în mergire cu oștile la mănăstire Săculu... Dumisali Căre-Sărdar Hasan-Aga, ei au mersu în pricina nișamului cilor răi...Neferilor ce au adus capul tălhariului ce s'au impușcat la mănăstire Agapie; Avgost 30. Cherestiaoa ce s'au cumparat și s'au adus aice la Eș, pentru casăle di beilicu... 1000. S'au plătit la un loc sălnic, cari să luasă în baniî împrumutări Visterii și au a să scādē din suma sănetului, din baniî împrumutări ei s'au dat dumisale Postelnicului Ianacachi Milo, din parte Visterii... 106. Cu dumnealui Căre-Sărdar Halil-Aga, cu 30 neferi, ei au mersu spre rădicare dumisale Postelnicului Ianacachi Milu; Avgust 23...

Vasluiu.

Sama dumnealor boerilor ispravnicî acestui Ținut, den baniî neagiunsului cheltuelilor oștinești, ce s'au împlinit în cîfert[ul] următoriu, pe lunile Iulie, Avgust și Săptemvrie 1822...Birniciei, mazili, ruptași, ruptele Vistieriei, postelniciei.

Cărbunarii ot Bodești... În trecire Mării Sali Pașii... În

trecere dumisale Căre-Sărdar a slăvitului Chiuciuc-Ahmet, ei au mers umblând prin Tănutu... În trecire slăvitului Chiuciuc-Ahmet... Herar[u]lu pentru meremet[ul] butei slăvit[ului] Chihaia-beiu... În trecire Mării Sali lui Vodă...

Herța.

...Ce s'au cheltuit cu cărțile gospod triimisă la Cernăuți, la boerii de acolo. La venire Aghentului ¹ și altor persoane de la Cernăuț...

Bacău.

... Lui Divan-Efendi, ce au mers cu vestire de schimbare caimacamului...

Iași.

Încăcătura... Ce s'au mai împlinit de la slugile boerilor... Străini ot Vlădeni... Cafè la venire Mării Sali Doamnei...

Tutova.

...Ce s'au cheltuit la trecire în gios a Mării Sali Hatman Balș ². [Cu soldați turci; cu Domnul.] Ce s'au dat boerului rânduit în cercetare striinilor...

Putna.

Neguțătorii hrisovoliț: neguțătorii din Focșani [204 lei], neguțătorii ot Agiud [326 lei]. [Și Jidovii din aceste două țiguri.] La trecire Mării Sali lui Voevodă... Meremet butcilor gospod, a beizadelilor, frânghii și zbanțuri... Pe 10 hamuri îmbrăcați cu postav roș, căpețeli și zăbali... La optsprezăci slujitori ei s'au triimis din poroncă la Silistra și li s'au dat iarăș din poroncă câți 2 lei de om... Arvona mocanilor cu cară și cai sloboz, ei au mers la Tarigrad cu luminat[ul] beizadè Neculai și Aga Bosie... Ce s'au dat mocanilor cari s'au triimis la Silistra spre rădicari calabalăcului gospod... Cheltuiala tuiului și a stiagului celui mari cu marca țării și dobi, bez patru stiaguri mari și 12 mică ei s'au plătit de ceauș[ul] călărașilor... Pe 4 antalură ei din poroncă s'au dat la ispravnicul de Munteni, pentru vin[ul] gospod...

Galați.

[Urmărire de fugari la Tulcea. Mențiune de marangoji. Cheltuieli pentru Vodă, la Tecuci.]

Suceava.

[Evreii din Fălticeni și Burdujeni.]

Fălciiu.

...Hrisovoliți: 750. Neguțătorii din hrisov de 60 numi.

¹ Lippa.

² Teodor Balș. V. Hurmuzaki, X, p. 654.

330. Hrisovoliții obageri. 130 hrisovoliții ot Tupilați. 200 hrisovoliții ot Berizina¹ 150 hrisovoliții ot Făleiiu...

Dorohoî.

....Jidovii din Dorohoî. Jidovii ot Târgu-Noû... 1.350. Ce s'au dat la rădicare enicerilor de acolo, în sălă void ca să dei foc târgului, bez 628 lei ce s'au dat de către boerii țanuș, după izvodul ce s'au văzut...

Botoșani.

....De la neguțătorii armeni, rupte a Visteriî... De la Jădovii hrisovoliți... Jădovilor pitarî, pentru 3.275 oca făină grău, ce au fost împrumutat pe magazii oștiniască de acolo în vreme când să afla dregători paharnicul Vasăli Tăutul, câte 8 parale oca... La conacul dumisale Ghiuler-Agasi, care au fost triimes acolo pentru apărare târgului cu 40 neferi, bez lumânările, carne și pâine, ce i s'au dat de către târgoveț, și bez 300 lei, ce au luat bani la rădicare... Pentru pești în 3 zile de post, ce au fost acolo Preosvinția Sa părintele Hușii... Ce s'au cheltuit cu Lipeanii și cu Turcii ce au fost cu Preosvinția Sa, bez pâine și carne... 2.000, ei s'au fost seos din izvodul cheltuelilor lunilor trecute, din banii cheltuiți pe vremea ce au fost enicerii acolo în târg, supt cuvânt ca să-i plătiască dumnealor boerii botoșaneni, și nu i-au plătit. 120. Pentru 5 coș postav ei au luat dumnealui Osman-Aga de la o dughiană și în silă apoi s'au plătit dumnealor Vornici... Dumisale Vizir Cheprulu, ei au fost pentru rădicare dumisali Ghiuler Agasi... La niște Turci ei au mersu cu poroncă pentru regularisire beșlegilor, ca să nu să amestice în trebile isprăvnicești... În plata doftoriilor unui neferi a dumisale Osman Aga, ei-au fost căzut de pe casele ce au arsu... Unui Lipéan ei s'au fost triimăs de către Preosvinția Sa părintele Hușanu cu cărți la boerii din Cernăuți... Ce s'au dat în trei rânduri de cheltuială teslarilor și chetrarilor triimis la Eși în lucru beilicului... Huzmeturile sălnici...

Roman.

Încărcătură... 5 neguțitori armeni, misărești și cerehe-zăști.

Armenii hrisovoliți. Neguțitorii creștini hrisovoliți. Jădovii hrisovoliți... Unui Agă ce au mers cu cărți pentru tâlhari și ca să nu să amestici beșliaga în trebi isprăvnicești..."

În a doua parte, se dă suma chiar a împrumutului, însemnându-se anume cît a dat fie care din boieri. În felul

¹ Berezeni.

acesta, nu avem numa „archontologia“ moldovenească a timpului, ci și arătarea stării proprietății rurale în 1822—3. *căci se înseamnă cui îi aparține fiecă moșie.* Întreagă această despărțire a condiției ar merita deci să fie tipărită, dar natura acestei publicații, ca și spațiul, nu ni îngăduie să o facem aici¹.

Dăm, prin urmare, numai sumele, pe Ținuturi.

Țirgul Iași: 36.240 lei. Hirălău: 4.800; „de la moșiile boerilor ce încă nu s-află veniți în țară“: 37.700. Roman: boieri prezenți, 8.200; emigrați, 23.400. Herța: 9.800. Vaslui: boieri prezenți, 4.200; emigrați, 19.800. Neamț: boieri prezenți, 11.200; emigrați, 30.400. Cîrligătura: boieri prezenți, 2.300; emigrați, 22.100. Tecuci: boieri prezenți, 11.500; emigrați, 15.000. Fălciui: boieri prezenți, 9.800; emigrați, 25.300. Tutova: boieri prezenți, 13.500; emigrați, 10.200. Suceava: boieri prezenți, 13.750; emigrați, 26.800. Căvurlui: boieri prezenți, 5.800; emigrați, 2.600. Putna: boieri prezenți, 5.500; emigrați, 5.500. Bacău: boieri prezenți, 20.800; emigrați, 18.500. Dorohoi: boieri prezenți, 10.400; emigrați, 14.500. Botoșani: boieri prezenți, 9.840; emigrați, 11.200. Iași: boieri prezenți, 2.000; emigrați, 19.750.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

XXVIII.

Supt Ioan Sandu Sturdza avem condiții generale ale Vistieriei. Dacă ele nu se întind, așa cum ni sînt păstrate, asupra întregii lui Domnii, ele încep odată cu dînsa. Căci cea d'întăi dîntre dînsele poartă titlul: „Sama Vistieriei pentru un anu de la una Iuli 1822 pînă la sfîrșitul lui Iuli 1823“. Și la 1-iulie st. v. Sturdza se suia, prin voința Sultanului și sprijinul boierinașilor moldoveni, pe tronul de pe care necredința față de stăpîni aruncase pe Fanarioți.

Iată întăi, din această primă condiție, veniturile, care, precum am văzut, erau să se dovedească neîndestulătoare pentru acoperirea unor cheltuieli în adevăr esecționale.

a) Dăjdiile mazililor și ruptașilor, și anume:

α) „Dajdia întăi a mazilo-ruptașilor pe Octomvrie, Noem-

¹ Totuși notăm aici numele mai cunoscute. În Iași (oraș) plătese. 12.000 episcopul de Roman; tot atita acel de Huși; 4.000 Vornicul T. Balș, 2000. Vornicul Costachi Mavrocordat și Vornicul Andronachi Douiet; 500 Dracachi Roset Vornic, Ștefan Roset Vornic, Petrichi Sturdza Vistier; 2.000 Alecu Beldiman Vornic; 1000. „Dum-

vrie și Dechemvrie 1822“; mazili: 5.352 l., 30; ruptași: 8.849, 90;

β) A doua, pe Ianuar-Mart 1823: „5.295, 90 mazili, bezi 12 lei Botoșanii; 8.927, 90 ruptași, bezi 6 lei Botoșanii“;

γ) A treia, pe April-Iunie: mazili: 5.131, 30; ruptași: 8.839, 90, — cu restricțiile de mai sus.

δ) „Bani împliniți de pe la târguri pentru dughene și crăcime la cifertul al doile: Ghenar, Fevruar și Marte 1823: 250 Suceava: târgul Fulticonii, iar la Burdujăni nu sânt; 504 Niamtu, însă: 410 Piatra, 94 Niamtu; 2.240 Romanul, cu hrisovoliții; 3.494 Bacău, însă: 20.300 tîrg Bacău, 1.099 tîrg Ocnii, 229 Moinești, 136 Căiuțiul; 4.260 Putna, însă: 2.843 tîrgul Focșanii, 538 Odobestii, 415 Panciul, 464 Agiudul, 1.845 Tecuciul, bez 155 lei scăzuți din suma tablii; 2.500 Covurlui, cu 100 lei crăcimile ot Puțani; 4.939 Tutovva, cu hrisovoliții; 500 Vaslui; 2.700 Fălciul, însă: 2.600 Huși, 100 Fălciul; 100 Herța; 841 Hărlău; 500 Cărligătura. Total: 24.673. Iar, adăugindu-se: „Tănutu Eșii, însă: 180 Tîrgușorul, 204 Ștefănești, 4.709 tîrgul Eșii“, — se capătă suma din urmă de 29.766 l.;

ε) „Cifertul Sfântului Dimitri a ruptelor Visteriei, a neguțitorilor hrisovoliți și altora care sântu la această rânduială 1822.“ În ordinea de mai sus, avem cifrele: 184, 632, 1.627, 1.587, 3.198, 1.695, 1.874, 1.632, 772, 3.773, 15, 50, 18, 10, 463;

ς) „Cifertul Sfântului Gheorghe a ruptelor Visteriei, a neguțitorilor hrisovoliți, care sântu la această rânduială 1823.“ În aceeași ordine, cifrele sînt: 115, 613, 1.315, 1.540, 3.042, 2.399, 1.940, 30, 1.718, 3.979, 710; 9, 60, 50, 18, 10, 427, 75. Se adauge: 1.540 lei Botoșanii.

ζ) „Trii ciferturi a Jidovilor hrisovoliți. Cifertul întâi, pe Octomvrie, Noemvrie și Dechemvrie 1822, însă: 800 lei Fălticeni, 400 Burdujăni, 160 Piatra, 400 Tîrgul Niamtului, 450 Romanul, 285 Bacău, 40 Agiudul, 11 Covurlui, 11 Tecuci, 11 Tutovva, 11 Vaslui, 160 Fălciul, 1000 Herța, 500 Tărgu-Noi, 400 Dorohoi, 620 Hărlău, 300 Tîrgu Frumos, Cărligătura; 400, tîrgul Ștefănești, Tănutu Eșii; 3.000 tîrgul Eșii. „Total: 8.915 l., bezi 2.500 lei Botoșanii.“

η) „8.550. Cifertul al doile, pe Ghenar, Fevruar și Mart 1823, asămîne, 8.530;“

¹ La Covurlui, Tecuci, Tutova. Vaslui, se adaugă în față: „Aceste 4 Tănuturi n'au Jidovi hrisovoliți.“

a) „8.530. Cifertul al treile, pe April, Maiu și Iuni 1823.“
Peste tot: „25.995 l., bez Botoșanii“.

b) Șfeturile, și anume:

α) „Cifertul întâi: Octomvrie, Noemvrie și Dechemvrie 1822.“ Pe județe: Suceava, 25.052; Neamțu, 23.805; Roman, 13.152; Bacău, 33.104; Putna, 41.674; Tecuci, 19.360; Covurlui, 14.630; Tutova, 17.882, 60; Vaslui, 8.918; Fălciu, 15.055; Herța, 4.034; Dorohoi, 15.765; Hirău, 10.641; Cirligătura, 3.827; Ținutul Iași, 11.492; Iași, 1.120. Total: 260.111, 60;

β) Șfertul al doilea, Ianuar-Mart 1823. Pe județe: 24.887, 23.646, 12.687, 32.766, 41.606, 19.826, 12.823, 15.846, 8.491, 13.733, 3.984, 15.542, 10.391, 3.657, 10.896, 1.064. Total: 251.845;

γ) Șfertul al treilea, April-Iunie. Pe județe: 24.662, 23.288, 12.184, 31.234, 41.397, 19.337, 12.370, 60, 16.394, 13.560, 8.612, 3.985, 14.938, 10.289, 3.753, 10.916, 1.051. Total: 247.970, 60.

De obicei, din suma produsă de șfetură, se scădea scutelnici boierilor. Data aceasta, această reducere nu se mai admite în socoteli. Bani scutelnicilor fusese „împrumutați“, cum am văzut¹, de Vodă pentru a face față grelelor nevoi ce căzuse asupra țării.

Șfetură și dăjdi² forma un loc „bani birului“. Aceștia fac împreună; pentru cel d'întăiu an financiar al lui Ion Sandu Sturdza, 893.575, 30. Ar trebui să se scoată pentru suma de 276.150 scutelnici, dar cetim în loc: „276.150. Se scad bani scutelnicilor a 3 ciferturi arătate mai sus, care p^ă anaforă² s'au dat în neagiungere s^{ămii} oștinești“.

În ultima samă generală examinată până aici, cea de pe anii 1805—6, veniturile țerii se încheiau în aceste condeie. Acum, cînd trebuia să se scoată bani de ori și unde, urmează și următoarele izvoare ale Vistieriei:

c) „Rusumaturile“:

α) „122.000. Slujba desătinei anului 1822, bez 13.300 lei Botoșanii“;

β) „161.000. Slujba vădrăritului anului 1822“;

γ) „103.300. Slujba goștinei anului 1823, bez 7.750 lei Botoșanii“.

¹ V. § XXVIII.

² Anaforaua s'a tipărit. Cheltuielile pentru tiparul ei se înseamnă în socotelile noastre.

Totalul rusumaturilor e de 486.500 l.

d) Vama. „59.944, 40, pe 4 luni și 10 zile, de la zi întâi Iulie 1822 și pâr la 10 Noemvre, din 166.000 lei ce au fost vândute vămile pe un an, pâră la 10 Noemvrie 1822... 22.222, 26. Pe o lună și 20 zile, de la 10 Noemvre pâr la sfârșitu lui Dechemvre, din 160.000 lei, suma vânzării vămilor de la 10 Noemvre 1822, după glăsuire ponturilor... Pe 20 zile din Noemvre... Pe luna lui Dechemvre 1822. 106. 666, 80, doi părți din 160.000 lei, banii Vistieriei, suma cu care s'au vândut slujba vămii pe anul 1823; care bani după glăsuire ponturilor s'au răspunsu înnaite, iar o a treia parte rămâne a să lua în cășturi (?), de la una Săptemvre 1823 și înnaite“;

e) Ocenele. „136.125, pe 6 luni, de la zi întâi Iuli pâr la sfârșit lui Dechemvre 1822, din 272.250 lei, suma vânzării ocnilor pe anul 1822. 161.341, 60. Pentru șasă luni, de la 1 Ghenar pâr la sfârșitul lui Iuni 1823, din 323.883 lei, suma vânzării ocnilor pe anul 1823, banii Visteriei, după glăsuire ponturilor.“

Deci Domnul, pentru a contribui la acoperirea cheltuielilor extraordinare, lăsase Vistieriei acele venituri, care după obiceiul curgeau în Casa particulară a Domniei și a căror socoteală n'o făcea Vistierul, ci Cămărașul.

Un imposit nou, ce se întimpină aici pentru întâia oară, e

1) „Cfîtul căldărilor ce lucriază rachiū de pâine. 40.150. Suma cu care s'au vândut acest venit pe un anu, de la 1 Dechemvre 1822 pâr la sfârșit lui Noemvre 1823, bez Tănutu Botoșanilor; care s'au vândut în osăbire și s'au tras de cătră Luminata Doamnă, iar banii după glăsuire țădulei s'au luat în doi vadele; însă: 20.075 la una Dechemvre, s'au dat slujba; 20.075 la April 23, 823“.

Avem în fine:

g) „Plata cailor ce s'au dat menzilgiilor, 152.880. Plata a 1.274 cai, cite 120 lei calu, ce s'au dat țititorilor menzilu-lui; cari bani s'au luat în doi vadele, după glăsuire ponturilor.“

Toate veniturile fac: 1.788.854 l., 116 b.

Trecem acum la cheltuieli sau *scăderi*. Ele sint:

a) Cheltuieli cu Turcii, din care:

α) Sarcinile legale ale țării:

1. „Haraciul țării. 47.769 l. pe anul otomanicese 1238, ce să începe de la una Săptemvre 1822 și să împlinește la sfârșitul viitoareii luni Avgust 823.“

2. „Bairam-peșcheși. 60.984 lei, 15 bani pe anul otomaneesc 1238, ce să începe de la una Săptemvire, etc.;“

3. „Rachibiaoa. 25.000. S'au dat rachibiiaoa pe anul otomaneesc 1238...—1823, Mai.“

4. „Emfiemucatesi. 3.075 daț emfiemucatesi pe anul otomaneesc 1238...—1823, Mai“¹.

β) Furnituri:

1. „Pentru oile mumbaelii anului 1822, 100.000, ce s'au plătit în Țarigrad pentru oile ce în vara aceasta, 1822, este datoare a da țara la cabanul împărătesc; care, fiind piste vreme a să strângă în natură, s'au plătit cu acești bani după mijlocire ce s'au făcut a nu să mai strângă oi din țară. 1822, Octomvre;“

2. „Plată de zahirê și iznasă-zahirê... au teslimanisât lăcuiitorii la șchele Galații, și de acolo s'au triimis la Țarigrad...; 823, Fevruar 16 [grîu arnăut, 32 l. chila; grîu cărnău, 25 l. chila. 55 de parale oca de luminări de săți, puse în „sănduce“; 50 de parale oca de „cervici“ în „sacale“. 37 l., 60. Pentru 3.000 de mere domnești, în „sacalo“. Miere, „care s'au triimis hidieli la Țarigrad“. 1.000 de chile de orz, „pentru Sălistra“. La Constantinopol, „hidieli de zahirê,“ în saci de pînză, pecetluiți cu ceară tare, în cari: „posmagi, păstramă și bani gata,“ prin călărași. „Chili-giilor pentru măsurat grău bun“. Miere pentru Divan-Efendi. Chila de cărnău, schimbîndu-se pe arnăut, costă 15 lei. Total: 45.386 l., 66.

3. „Plata cheresteliî. 10.000. Plata cheresteliî, salupurilor și a sandalilor... Ce s'au cheltuit... în mergire plutilor cu cherestiaoa Ibrăilei. 60.982, 30, cherestiaoa tarsanalii...: 7.500. Pentru 95 plute, câte 1.200 catarturi a Suceviî, făcutul și pogorătul pâr la Piatră: catargi, plute... Plutăritul acestor 233 plută cu 1.415 catarturi..., de la Piatră la Galații, câte 20 l. de plută... 9.300. Pentru 167 plute cu 1000 catarturi a Niamțului, făcutul și dusul pâr la Galați... Pentru 192 catarturi tij a Niamțului, spor piste 1000 alcătuite în plute, cu asămîne rânduială, după mărime lor... 8.000. Pentru 8.000 dulapi brad... 4.000 Niamțu, 4.000 Bacău... 200. Pentru 400 dulapi sporiu. 2.000. Pentru 1000 grinzî brad, făcute la Bacău... 5.550. Pentru 1.850 tecnalăcuri tei, câte 3 lei unul..., tăcute la aceste Țănuturi: Romanul, Tecuciul, Făleiiul, Tutova, Vasluii... 12.000. Pen-

¹ Cf. Șăineanu, *Infl. orientală*. III, p. 156. Autorul nu cunoaște cuvîntul decît după un dicționar și fără forma în care se întîmîină aici.

tru 40.000 doago, câte 12 parale una...: Bacăul, Putna. Tecuci, Covurlui, Tutovva, Vaslui, Fălcii, Romanu, 225. Pentru 300 ghiundele, făcute la Bacău... 450. Pentru 300 plutei făcute la Putna... 3.500. Odgoanile, funiile făcute la Tutovva i Tecuci... spre legare salu|pu|rilor cu catarturile... Cheltuii prin dumneal Sărdarul Dumitrache Vasăliu, stănd în munți trei luni de zile intru tăiere catarturilor Sucevi... Cheltuiala sa i a oamenilor săi și liafa neferilor ce i-au avut spre pază... Liafa lui Costachi Atanasău, priimitorul catarturilor Sucevi și teslimarisătoriul la șehle Piatra... Ghiundelăcurile salahorilor ce au lucrat în vreme porniri cherestelilor... Liafa Comisului Ioni Lupașcu, priimitorul cheresteli la șehle Galații... Ostiniala madegiului cheresteli după obicei... Total: 60.982, 30.

5) Datoria. „Bani dați în trebuințele Domniei și poliță la Țarigrad... 25.000, în 1000 mahmudiele triimisă la Țarigrad... Capanlăilor mai gios arătați. [Iazăgii cu toții.] 48.816. Ce s'au plătit dumisale Carabet Grigorovici pentru 2.712 galbini olandej, ce au împrumutat pe gospod la Săliștra, Săptemvre 11, în cheltuiala Domniei;”

7) Lefi și daruri:

1. „Lefile oștenilor turei, 285.500. Liafa dumisale Eiup-Aga și a neferilor, din vreme ce s'au rânduit și păr la 23 Mart... 120.000. Liafa dumisale Eiup-Aga și a neferilor pe trei luni, de la 23 Mart păr la 23 a următoarei luni Iuni... 9.312. Liafa dumisale Veli-Aga, vechilul dumisale Eiup-Aga și a neferilor rinduiți spre paza țării, pe 7 zile, de la 23 pân la sfârșit următoarei luni Iuni.” Total: 414.812 l.;

2. „Bani dați în tainaturile oștinești... Cheltuiala mutpacului a dumisale Eiup-Aga... Tainaturile de carne pe luna lui Octomvre 1822 a ascherilor din Eși, după osăbit cestraet cercetat de dumneal Vel Vistier... 256. Ce s'au dat prin dumneal Banu Mihalache Pascu pentru 23 chile orz la magazii, și s'au iconomisat cu bani... 2.413, 60. Să mai aduoge bani a 1.620 chile, 18 dimerlii orz, ce au raspuns dumneal boeri contractieri Postelnicul Ianacache Milu și Vornic Iordache Costache, după contractul de la Noemvre 822 pe la Tănuturi, din suma de 2.500 chile ce era dator a răspunde; cu care orz s'au încăreat pe dumneal dregători la sama orzului, dar nu s'au seazut și cu bani pentru... s'au răspuns boerilor contractieri din Vistierie după contract, cite 15 lei chila.” Total: 391.128 l., 33;

3. „Lefi, baceșuri oamenilor împărătești ce au venit cu Domnia și alte daruri la agale și alți Turci.

26.240. Lefile ce s'au plătit mehterilor și altor oameni împărătești pe 30 zile, însă 19 din luna Iule, 30 din August, 30 din Săptemvrie și 11 din luna lui Octomvrie 1822... Lui Mehter-Bașa... Liafa, câte 5 lei pe zi... Postavul cumași... Bacșișul [1000 l.]... La doi emaci a lui: Liafa, câte 5 lei pe zi, etc. Lui Zurnagi-Bașa [3 l., 20 pe zi]. La 4 emaci a lui [10]. Lui Tumblececi-Bașa [3,20]. La 4 emaci a lui [10]. Lui Iaulgi-Bașa [3,20]. La 9 emaci a lui [2,20]. Lui Izalgi-Bașa [3,20]. La 4 emaci a lui [10]. Lui Buranzan-Bașa [3,20]. La 4 emaci a lui [10]. La un ceașă a mehterhaneli [3,20]. La 1 emac a lui [2,20]. Săngectariului [3,20]. Iamacul lui [2,20]. Lui Tuugi-Bașa [3,20]. La 2 emaci a lui [5]. La 2 peici [10]. La 2 emaci a lor [5]. Hasa Hărtailor [7]. La 2 emaci a lor [5]. La 2 Divan-Ceașă [7]. 1 emac a lor [2,20]. La 2 capugi [7]. 1 emac a lor [2,20]. La 2 ghiumuș sacă... 2.300. Cumpărătura unei butee ce s'au făcut dar D. Divan-Efendisă; 822, Octomvre. Cumpărătura a unei părechi hamuri... Dar dumisale Murtazâ-Efendi... Dar la 2 derviși... Dar feciorului slăvitului Ianicer-Agasă ce au venit cu hidia; 822, Oct. 15. Ceașului ce-au venit împreună cu ficiorul Slăviiei Sale Enicer-Agasă de la Ibraila... Dar la oamenii înălțatului Beehin-Pașă Ibrail Muhafăs, ce au venit cu hidiele... La un cavaz-bașa de la Tarigrad... 42.500. Ce s'au dat slăvitului Săchir-bei, mohmendariul Domniei, prin dumnealui Hatmanul Costache Cerechez... Pagubă din cursul galbenilor, luindu-să... de s'au dat în trebuință, socotindu-să galbănu numai câte 15 lei... Dar dumnealui Cafegi-Bașa a înălțatului de Dunăre Capi-Pașă... Pentru ersaliele ce-au seos de la capanlăi... Dar unui cavaz ce au venit de la Săliștra cu capichihaiioa de acolo... Dar oamenilor Măriei Sale Osman-Pașă... 700. Cumpărătura a una părechi telegari pentru dumnealui Divan-Efendisă, după ce i-au ars cei de mai înainte... Dumnealui Condicariul Diamandopulo, capichihaiioa Ibrailei... : cheltuiți cu islamul ersalielilor... Dar unui derviș... 300. Dar dumisale Cavaz-Mustafâ-Aga a înălțatului Sarascher, ce au venit cu un buiurdii să nu umble raelele cu celmale și șalvară... Dar dumisale Mustafâ-Aga, imbrihorul înălțatului Salih-Pașă, Ghiurghiuz-Muhafezi... Dar unui cavaz și trei Turci a înălțatului Mimiș-Pașă Hursove-Muhafază, ce au venit cu hădie... Dar dumisale Hasan-beiul a slăvitului Gavanozulu dela București, ce au venit cu voe de a să scoate potiră pentru tălhară... Cu hidiele ce s'au triimis la locuri știute de gospod... Cumpărătura unei butei ce s'au

triimis înălțatului Bechir-Pașa, Ibrail-Muhafeză... Dar dumisale Reșit-Aga, Mahramagi-Bașa, mehmendariul dumisale Chiuciuc-Ahmet... Dar dumisale bașcihodar slăvitului Enicer-Agasă de la Ibraila, ce au venit cu peșchiș către gospod... Unui cavaz ce au venit de la Ghiurghiuz, a înălțatului Salih-Pașa, cercetând pentru Polihronia Sa; Iuni [1823].“ Total: 160.773 l.;

4. „Huzmeturi plătite prin dregători și alte baceișuri la neferii turei.

... In 16 galbină baceișul ce s'au dat mergând gospod la slăvitul Șăchir-bei; 822, Octomvre..., însă: la soitarii, în zioa alaiului cucii... La niște enicer[i] ce au fost rămas aici... Baceișul ce s'au dat neferilor în zioa ce s'au cetit fermanu pentru naștere sîzadelii; Mai 5. Ce s'au dat la bairam... la conacul dumisale Eiup-Aga... La conacul dumisale Divan-Efendisă... Ce s'au dat... baceiș mergând gospod la dumnealui Chiuciuc-Ahmet; Iuni. Ce s'au dat caifă-parasă... Ce s'au dat mergând gospod la Frumoasa, la venire dumisale Chiuciuc-Ahmet; Iuni... Huzmet unui nefer ce au umblat împreună cu dumnealui Paharnieul Vasile Coroî pe margine Prutului.“ Total: 4.318, 60.

5. „Menzilul... Isnamurile ce s'au dat. [Pentru Turci, și cheseroacăștii Aghenjii“.] 80.000. Ce s'au dat cumpărătorilor menzilirilor întru tănere menzilirilor țării pe un an, de la 1 Noemvre 1822 și până la sfârșit lui Octomvre 823; care bani s'au dat în 4 vadele, după glăsuire ponturilor.“ Total: 124.024, 90.

6. „Cheltuiala beilicului... Chirie casălor elironomilor lui Dumitru Șlicariu, unde să află beilicul, pe un an, ce să împlinește la sfârșitu următoarei luni Iuni [200].“ Total: 5.795 l.

7. „Paguba la cursul de monede... La un Jidov de la Sălistra, dându-să galbănu câte 15 lei... Priimind mahmudiao câte 25 lei... Galbină câte 17 lei... Mahmudele priimate câte 27 lei, și li-au dat câte 25 lei.“ Total: 35.093 l., 24.

8. „Meremeturi și alte trebuincioase la conacile oștinești. 53.626,78. Ce s'au cheltuit prin dumnealui Hatman Gheorghii Brăescu în meremetul și îmbrăcăminte dumisalo Eiup-Aga și a neferilor după anume izvod ce s'au dat la gospod. [Conace.] 116. Teslarilor și chestrarilor pentru meremetul de la școala domniască... 98. Pentru hirtie și făină la fereștile de la toate conacile... 59. Cafè, strachini, oale, ligheni, ibrice și linguri la toate conacile... 66 mindiri de pânză, câte cu doi perini... 9 saltele și doi oghialuri ce

s'au făcut pentru agale... Pentru obez și altele la temniță ... Tingiri cu căpacile lor... Sahane cu căpacile lor, i tiasuri, chepecele și altele. 16 l. O testă cutăte și fureluți tij. 19,60. Trei linguriță argintu tij. 67,60. Pe doi duzină farfurii cu unei ciorbalăcuri și 15 blide de bucate, tot de farfurii... 4 sfeșnice alamă. Pe o tablă lipcăniaseă... 132 coți crișină, câte 25 parale cotu... Pentru 12 șarvete... Pe 15 bucăți astar ... Pe 500 costoroane... Pe 58 tălpoi... 383. Pentru giumurile ce s'au făcut la toate conacele." Total: 62.913 l., 52.

9. Supt rubrica: „Alte cheltueli“ : „Cheltuiala ce s'au făcut cu Turcii de la Mitropoliia prin rînduitul Chiriiacu..., de la 4 Săptemvre și pîn la patru Octomvre [1822]’... 250. Cheltuiala ce s'au făcut cu doftoriile întru căutare unui dervic ce l-au impușcat tălharii în Țănutu Hirlăului ...Meremetul tulumbii cu hurtum de iznoavă, cu razi și facere alămurilor stricate la Săliștra... Cheltuiala mutpăcului dumisale Galați-Sardar... Dați prin Stolnic Glodianu, hrană neferilor ă-au umblat prin codri Eșilor, înproștiți (1) spre prindere făcătorilor de răle tălhari, în luna lui Mai 823... 12 zăvoz din poruncă s'au cumpărat... Ce s'au dat bacșiș la rămăzan-bairam. [Daruri la Brăila, prin capuchehaie.] China la Pașa... Vutea la agale... Maltin... Ciocolată... 6 oca rum... Ce s'au dat prin păcălabii din Galați, călăfătuitul la doi caice.“ Total: 42.108 l., 118.

b) Cheltuieli politice :

a) „Bani dați și cheltuiți prin boerii caimacamî . . . 17.741,58. Ce s'au dat luminatului beizade Neculache la purcedire de aice, însă 12.960 l. în naht; 4.781,58 ce au luat de la vadrării de Odobesti... 15.000. Ce s'au dat dumisale Armașului Bosăia la purcedire... Paharnicul Iordache Gane, cheltuiala mergerii în Bucovina cu cărți către boeri... Paharnicul Vasăle Alecsandri², triimițându-să spre aducero Aghentului... 300. Ce s'au cheltuit pe hirtie, ceară tare și cernială în Visteria pe luna lui Iulie. 360. Ce din porunca luminatului Doamne s'au dat bacșiși lui Topci-Bașa. 66. Cumpărătura unui șal ce s'au dat slăvitului Chiuciuc-Ahmet la purcedire. 650. Tătarilor ce au venit cu blanele boerilor caimacamî de la Săliștra. 840. Baccîșul ce s'au dat la alaiul blănilor acestora a boerilor caimacamî. 2.000. Ce s'au dat de către păcălabii de Galați dumisale Ibrahim

¹ Și între „banii dați și cheltuiți prin boerii caimacamî“ avem : „Cheltuiți cu musafirii turci la Mitropoliia“.

² Tatăl poetului. Alt membru al familiei e menționat mai departe.

Iazagi, neguțătorul capanului, pentru alți atîta ce s'au luat de gospod în Țarigrad. 3.600. Dumisale Devlet Tatar, pentru mujdiaoa Domniei... Pentru chemerurile în care s'au triimis bani la Țarigrad... 36. Neferiului ce au adus armasarîi de la Sălistra... Dumisale Mihăiță, fiul Banului Mih., mergând cu luminatul beizadè Nicolache pâr la Sălistra... 18.000. În 1000 galbinî ce s'au triimis Măriei Sale Doamnei... 1.800. Ce s'au dat luminatului beizadè Iorgu, mergând la Silistra... Ce în osăbire s'au cheltuit prin dumnealui Vornic Teodor Balș, în vreme ce s'au aflat rînduit Caimacam... 748. Bacșișul la zioa cînd au îmbrăcat blană... 10.000. Ce au cheltuit pentru blana ce i s'au triimis de cătră înălțatul Sarascheri... Cu alte cheltuieli, în total: 262.076,85;

β) „Cheltuiala ce s'au făcut prin dregători cu conacile din Foeșani pâr în Eși, la venire Domnii de la Țarigrad.“ Total: 8,258 l., 08;

γ) „Bani dați la locuri știute:... 1000 la un loc știut, prin luminata noastră Doamnă... Ce s'au dat prin dumnealor starostii de Putna din cîert al treile dumisale Clucer Alecu Neculescu în socotiala banilor știută de gospod.“ Total: 28.280 l.;

δ) La „alte cheltuieli“: „1000 l. Dumisale Spatarului Iordache Bueșănescu, agiutor la cheltuiala drumului dumisale pîn la Eși; 822, Săptemvre... 1000. Dumisale Vornicului Dimitri Ralet, cheltuiala drumului venirii sale la Eși... 1000. Ce, după sinetul răpousatului Aga Petrache Negre, s'au luat cu împrumutare de la Carabet Cărlinău și s'au dat dumisale Vornic Teodor Balș în cheltuiala mergirei la Ibrăila, la anul 1821, April 30... 500. Agiutor în cheltuiala dumisale Spatar Iordache Drăghic, spre a să întoarcă în patrie; Mart 20 [1823]... 235. Plata doftoriilor ce s'au întrebuițat la temniți cu bolnavii vinovați în luna trecută Februar. Chirie unui car mocănesc ce s'au triimis cu opt Greci pîn la Vaslui; 823, April 4... 1.500. Chirie casilor unde șade cinstitul kk. Aghentu, pe anul următor, de la una Iuli 822 și pîn la sfârșitul trecutei luni Iuli 823, câte 1.500 lei pe an; care case sântu afierosăte de cumpărător[ul] lor bisăriei Tălpălarilor; 823, Octomvre 1;“

e) Lefi:

α) Între „banii dați și cheltuiți prin boerii caimacamî“: „66. La un Niamțu, în facire hamurilor luminatei Doamne ... 6.308. Cheltuiala mesăi în 76 zile, câte 83 lei pe zi, cu lefile bucătarilor“;

β) „Calarașii și Tatarii triimiși la Tarigrad și Săliștra... Unui Devlet-Tatar... Odobașa de Lipcani. [„Argiarah“ sau „argiraht“ unor Tatarî. — Dar unui călăraș „triimis cu horneli la Tarigrad, și au ernet la Sulina“];

γ) „Banî dați celor triimiși în slujbe cu poruncă. Clucer Costache Teodoru, triimișându-să la Galați împreună cu dumnealui Direccibașa pentru aducere masurilor de cherestă și a cotului tersanelii... Cheltuiala unui diac ce s'au triimis spre ridicare a 100 părechi cetre de moară de la Hirliu și ducero lor păr în Focșani, pentru înălțatul Săliștra-Valesă... Întru cercetare și pornire cherestelilor împărătești... Hasan-Aga, fiul dumisale Eiup-Aga... Dumisale Căminar Sotir, în mergire cu cercetare strejilor marginei Prutului, cu neferii turci... În madioa facerii fanului la Țănuturile din parte de sus... La Țănuturile de gios... 10.000. Cheltuiala dumisale Agăi Iancu Cananô, în câte rânduri s'au triimis în Transilvania și aiure, în piceini știute de gospod; 1823. Iuni.“ Total: 12.270 l.;

δ) „Scutelnicii călărașilor. 540. Scutelnicii călărașilor de Tarigrad, însă 270 l. „pentru 45 liudi pe 3 luni: Iuli, Avgust și Săptemvre, câte 2 lei de liude; 270 asūmino, pe Octomvre, Noemvre și Dechemvre 822.“ Tot așa pentru alte două trimestre. Total 1.080; Library Cluj

ε) „Cheltuiala calarașilor și a lipcanilor triimis prin postelnici.“ Total: 4.844 l.;

ς) „Lefi date din Visterie.“ Ceași, „căpitani de șehle Galaț.“ „Ismail-Aga, esacciu de la Ibraula“, „dumisale Galați-chiatip“, „liafa omului ce păzăște la tarsanaoa de la Galați“ (50 l. pe lună), „dumisale Direcci-Bașa“, „căpitănului de sehele de la Galați“, „căpitănului Apostol de la magazia fanului“. Total: 15.278 l., 60.

d) Cheltuiala Curții:

α) „Camara gospod... Ce s'au cheltuit în trebuințele Cămarii prin luminatul beizadê Nicolache. [Haine, între care] 7 taelituri la 5 edielii, ciohodar și chihaiia... Pe 7 părechi ceacășir, doi benișuri enghiurșol și doi giubele... Pe 20 caftane ghermesăt... Pe 6 capoturi bune la edielii... Pe 32 antirei de cit... Pe 37 anterei și 39 caftane hasă... Pe 4 caftane, 4 antirei, 4 părechi de ceacășir de plisă pervia și catifă... Pe 2 caftane de pambriu... O păreche ciobote galbine... Dresul buteii ce au mers la Săliștra, la Săucești și la Calintir... Cheltuiala mergirii luminatului beizadê la Sculenii... Un conți hirtia... 44.769 l., 90. S'au dat în naht la dumnealui Vel Vistier, de s'au triimis Mariei Sale lui Vodă...

Pentru un cumaș de antereu... Pe 6 tumbalecuri, către 12 lei... 10.000. Pentru un armasari cu tacimul său, dăruit de către slăvitul Sarascheri Luminării Sale“. Total: 108.212 l.;

β) „Cheltuiala Comisiei și a Pităriei:“ Comisul al doilea, Pitarul al doilea, emacii de Tarigrad, vezeteii Pităriei și ai Grajdului. Total: 6.380 l., 51;

γ) „Cheltuiala în trebuința Curții gospod... La bisăricea de la harem... 15 feșnice și mucări cu tăvălușile lor pentru Curte gospod, prin dumnealui Banu Paseu;“

δ) „Cheltuiala beciului gospod...: farfurii, garafe, un li ghian și altele... 285, 90 tij, cheltuiala culinei pe doi zile din Octomvre. 3.820. Pentru carăta ce s'au cumpărat dă la Hriste pentru luminata Doamnă. 1.160. Ce s'au dat prin ispravniciei de Ieși dascalului Gal pentru o canapă cu șase scaone și patru oglinzi, ce s'au luat pentru Curte... Șapte armasari și 2 cai... Ce s'au cheltuit cu mâncare oamenilor înălțatului Bechir-Pașa, ce au venit dela Brăila cu armasarii... 990. Plata a una păreche telegari ce s'au luat pentru Curte de la dumnealui Vel Logofăt Costandin Catargiu... 82,60. Pe 22 ocă ieri proaspite. 319, 70. Portocale și alamăi. 187. Pește proaspăt și scrâmbițe... 500. Niște trăsuri ce-au făcut pentru gospod... 246, 66. Ce s'au scăzut dumnealor păcălabii de Galați prin sama cifertului al triile, ce au dat pe scrâmbiță și broaște cu țast ce au triimis pântru Curte gospod: 176 scrâmbițele; 70, 66 broaștile cu țast... 267. Ce s'au dat prin ispravniciei de Niamț din cifertul al treile în cumpărătoare a 379 șipuri bureut, ce au triimis pântru gospod“. Total: 26.074 l., 69.

e) Daruri la creștinii:

α) Între „banii dați și cheltuiți prin boerii caimacami“: 2.200. Milostenia ce ar fi dat „la ardire orașului Eși“;

β) „Alte daruri și mile... 154. Dar la preoții ot Sfântu Necolai în ziua alaiului cucii; 822, Octomvre. [Călugăriților de la Agapia, Mărioarei Arghiropulo.] Havaet meterhanelii [din partea unui boier], pentru îmbrăcat caftanului... 100. Dar Preosfinției Sale arhiereului chir Meletie. [Catrinei Miloae, Mariei Andrei, Marghiioalei Mitroaia, Serdarului Al. Venier.] În plata testrefatului la tacimul meterhanelii [iarăși din partea unui boier]. 50 dascalului Gheorgghi Grecu ot Piatra. [Ilenei Tautuleasa.] 768. Ce s'au dat dar în ziua scoaterii cailor la ceair. Vel Comis, Vel Pitar, Mehterbașa. [Sultanei Milu, „monahiilor sturzești: Evgheni și Epistimii“; lui Nicolae Șendre, Agai Ioan Mi-

eleseu, lui Ianeu Andrei. 800. Dar dumisale doftorului Samureaş. Total: 8.753 l.;

7) „Cheltuelile sărbătorilor“. La Sfântul Spiridon, la Sf. Paraschiva. „La disc“: la Sf. Varvara, Sf. Sava, Sf. Nicolae. „La agiunul Crăciunului, însă: 20 arhimandritului, 10 preoţilor, 10 arhimandritului, 5 psaltului, 5 anaghoştilor... 50 la tacămul Mitropoliei. 10. Preoţilor: 5 psaltului de la harem... 100. Pentru doi căftane, ce s'au îmbrăcat pe dumnealui Vel Postelnice şi Vel Spatar în zioa de Crăciun. 5.720 în zioa Sfântului Vasăle; însă: 2.600 în 800 rubiele noi; 20 punga, daţ naht; 500 la bresle, prin Vistier, 300 parale mărunte; 1.800 la ipochimene scapătate; 100 doi caftane, Vel Postelnicul şi Vel Spatar. 300 un beniş mic Sameşului de Vistierie; 100 psaltului Curţii gospod... În zioa de agiunul Bobotezii: 2.171, 90 în zioa de Bobotiază: 150, trei căftane: Vel Postelnice, Vel Spatar şi Vel Comis; 10 la disc, la aghiazmă; 96 doi faclii, câte 4 oclă ceară pentru Iordan. 28 zugrăvitul lor, 180 podoaba lor... Doi lumini pentru gospod şi Măriia Sa Doamna... Lumânările pentru luminata Domniţa i beizadè, liude şi arhierei; cu zugrăvitu lor... Pă 81 oclă, 240 dram[ur]i lumânări, ce s'au împărţat la boeri şi bresle, după obicei... Preotului ce-au stropit cai... La ecpaiaoa Comisăi... La taifaoa Pitării... Dumisale Vel Comis... 252. La ecpaiaoa Aghentului, mergând dumnealui Spătar Toderăş[eu] Sturza... Ce s'au mai dat în zioa Sfântu Vasăle... Pomozaniia mergând gospod în câteva rânduri la bisărieă; Mart 25... Cheltueli ce s'au făcut la sărbătorile Paştilor... Plata a 179 oclă, 368 dramuri lumânări pentru aer şi Paşti... Zugrăvitul humanărilor pentru gospod, arhierei şi beizadele... Mile ce s'au împărţat prin Vistier. Pomăzanie mergând gospod la bisărieă în săptămăna Patimilor şi săptămăna luminată... Psaltilor ot Mitropolia în zioa Sfântu Ghiorgli... Cheltuiţi la Bucium. 170. Mergând gospod la casa apelor.“ Total: 13.891 l., 30;

8) „Caftanile. 195 pentru 19 caftane ce s'au îmbrăcat pe oameni împărăteşti şi melteri în zioa alaiului cucii.“ Apoi mai multor boeri¹.

9) Întocmire celor de lipsă la unele din bisericii şi cumpărare altor lucruri sfinte... Agiutor la meremetul bisăriei

¹ De notat: Postelnicul Dimitrie Beldiman, Spatarul Vasile Beldiman, „dumnealui Aga Teodor Ghica, capichiaiaoa Sălistref“, Medelniceerul Necolai Alecsandri“, „Medelniceerul Dimitrie Drăghiei“, „dumnealui Aga Tudurache Băltărescu, haznatar Sălistref“, „dumnealui Comisul Andronache Donier“.

Sfântu Pandleimon din Eșt... 500. Dumisale Monsiu Oghiust, ce-au dat spre răscumpărare a niște lucruri bisăricești. [La Sf. Ștefan, la „bisărica Vulpă.”] 250. Pentru niște moaște ce s’au luat de la niște oameni din Moinești“. Total: 1.300 l.;

ç) „Spre îngropare ipochimenilor scapatate. 300. Spre îngropare răpoșatului boeri Spatar Ștefan Bueșănescu; 822, Octomvre 1. [Îngroparea unei cumnate a lui Ioan Tăutu, Vornic.] Total: 1.950 l.;

ν) Supt rubrica „alte cheltueli“: „Pentru tocmitul bastoanilor și pe 52 dramuri argintu, ce au pus la 7 bastoane de iznoavă... Plata bastonului vornicului de harem, pe 123 dramuri argintu, și sacăzul, și lemnul... Plata argintarului ce au făcut trei piluri și lucru curălarıului i cumpărătoare știofi... Doi tembelicuri de aramă cu înbrăcăminte lor... Pe 6 ceapeani ce s’au făcut la trâmbaci... Pe 6 capoturi la bulubaș... 1000. Cheltuiala facerii a niște filăz bisăricești ce prin Preosfinție Sa episcopul de Huș s’au făcut și s’au împărțit pe la bisăricei... 393. Ce s’au dat în zioa ce au mîncat gospod la Mitropolia; Mart 15 [1823] ..Hurtumul ce s’au făcut la tulumă... Pe 5 coasă pentru oșălitul topoarilor... Pentru un postav și doi fustanlacuri ce s’au dat la comunie dumisale Agăi Neculai Greecanu... Pentru hirtia și buline ce s’au dat boerilor lucrători cata-grafiilor.“

f) Cheltuieli diverse :

α) „Dobânzi de bani... De la dumnealui Bernat Șmilti pe 6 luni, de la 23 Iuli 1822 pînă la 23 Ghenar, când i s’a schimbat sinet... 700. Dobânda ce s’au plătit prin starostii de Putna pentru 8.741 lei ce s’au luat cu împrumutare pentru Domnie de la boerii și neguțătorii din Foeșani, în opt luni, dela 18 Iuli și pînă la 18 Marte 823... 4.275,64 dobânda a 145.998 lei ce s’au luat în doi rinduri cu poliță de la dumnealui zărafu Chircor capu-magi-zadè după socotiala văzută de gospod.“ Total: 9.376 l. 22;

β) „Cheltuele urmate prin Visterie... Cheltuiala hirtii Visteriei... În trebuința canțileriei dipartamentului Pricinilor Streine... Cheltuiala pentru 12 condice... Pentru 2 topuri hirtie... 12 doi parechi călămări... Ce s’au cheltuit cu facere a 39 condici: 26 la Divanul întăi și dipartamenturi, 3 la comitetiul streinilor, 6 la Visterie, 4 la Camară... Hirtie, cernială, ceară tare și buline, ce s’au întrebuițat în luna lui Octomvre... 50. Hirtie și tipăritul a 120 coale, în co-

piile ce s'au făcut pentru anaforaia scutelniceilor; 1823, Iunie 18." Total: 7.679 l., 60.

* * *

Adunându-se cheltuielile, fac 2.708.863 l., 79. Însă, venitul fiind numai de 1.783.854 l., 116, vine un deficit de 925.008 l., 83, cari, se spune în „Perilipsis“, „trece daŭ cheltuiŭ mai mult pân la sfârșitu lui Iunie 1823“.

XXIX.

Într'un îngrijit registru, redactat după normele ce cunoaștem, se dau veniturile și cheltuielile anului bugetar 1823—24, de la Iulie până la Iulie: „Sama Visterii pentru un anu de la una Iuli 1823 și pără la sfârșit lui Iunie 1824.“

Veniturile sint:

a) Dăjdiile mazililor și ruptașilor, și anume:

α) Dajdia al patraile pe Iuli, August și Săptemvrie 1823“: „5.090, 90 maziliŭ, bezi 13 lei Botoșaniŭ; 8.785, 90 ruptașŭ, bezi 6 lei Botoșaniŭ;

β) Întăia, pe Octombre-Deceembre 1823: 5.006-13; 8.596,30-6;

BCU Cluj / Central University Library Cluj

γ) A doua, pe Ianuar-Mart 1824: 5.039-13; 8.596-9;

δ) A treia, pe April-Iunie: 5.800, 105-13; 7.851, 105-6.

ε) „Baniŭ împliniŭ de pe la târguri pentru dugheni și crăcime la cîșert al doile, Ghenar, Fevruar și Mart 1824“:

Suceava 274, Piatra 957, Neamŭ 129, Roman 2.367, Bacău 2.509, Moinești 166, „Ocna și Căiuŭ“ 1510 lei, „tij Ocna“ 88, Focșani 3.518, Odobești 675, Panciu 491, Agiud 485, Tecuci 1.502, Nicorești 998, Galați 4.034, Birlad 7.105, „cu 872 lei de la hrisovoliŭ“, Vaslui 700, Fălciu 3.300, Herța 100, Dorohoi 180, Hirleu 729, Cîrligătura 617, „Târgușoru Ținut Eșă“ 160, Iași 6.367: „1.042 neguŭtorii hrisovoliŭ din Eș: 284 stare întăi, 758 stare al doile“. Total 40.003, „bezi 4.517 lei Botoșaniŭ.“

ζ) „Patru cîșerturi a Jădovilor hrisovoliŭ.“ Al patruilea (Iulie-Septembre 1823) cuprinde următoarele cifre: Fălcieni, 700; Burdujeni 400, Piatra 160, Neamŭ 400, Roman 350, Bacău 250, Agiud 40, Fălciu 160, Herța 1000, Tîrgul Nou 500, Dorohoi 400, Hirleu 520, Cîrligătura 300, Ștefănești 350, Iași 3.000. Se scot Botoșani: 2.500, iar pentru Tecuci, Covurlui, Țutova, Vaslui se notează: „nu sînt Jădovi hrisovoliŭ“. Întăiul (Octombre-Deceembre) dă 8.568 (Botoșani 2.500). Al doilea (Ianuar-Mart) 12.150. Al treilea (April-Iunie), 12.150;

η) Șfertul Sf. Dimitrie al ruptelor Vistieriei: Suceava 111, Neamț 616, Roman 1.315, Bacău 1.505, Putna 3.019, Tecuci 1.556, Covurlui 1.784, Tutova 1.694, Vaslui 626, Fălciui 3.861, Herța 15, Iirlău 11, Cirligătura 10, Ținutul Iași 404, Tîrgul Iași 420: „Însă 75 ruptele Visterii, 345 neguțitorii hrîsovolii stare întăi și al doile.” Se scad Botoșanii: 1.498;

θ) Al Sf. Gheorghe. În ordinea de mai sus, cifrele sînt: 111, 581, 1.338, 1.601, 3.019, 1.556, 1.784, 1.654, 604, 3.861, 15, 18, 10, 188, 530, 60 = 118, 412, 60. Botoșanii: 1.498, iar la Dorohoi se serie: „La acest Ținut nu sînt rupte.”

ι) „Dol cîforturi de la bejanarii hrîsovolii ce sînt supuș pe la unii din boeri și s'au hotărât a plăti doi cîforturi pe anu, în rînduiala ruptelor Vistierii.” Șfertul Sf. Dimitrie produce 10.795 lei. Iar al Sf. Gheorghe 12.033. Din ambele se scad Botoșanii.

b) Șferturile, și anume:

α) Al patruilea, pe Iulie-Septembre 1823. Total 237.840;

β) Întăiul, pe Octombre-Decembre. Total: 235.924;

γ) Al doilea, pe Ianuar-Mart 1824. Total: 236.026, 60;

δ) Al treilea, pe April-Iunie. Total: 238.397;

ε) „Al doile, pe Ghenar, Fevruar și Mart 1824, a birnicilor și a moșilor dați la bir de prin tîrgurile Ținuturilor.” La Focșani, se înseamnă „birnicii” și „haimanalele”. La Herța se observă: „Herța s'au trecut întro sate și între liuzii dați la bir”. Total 8.823, „bezi 1.729 lei Botoșanii”.

ζ) Al treilea (April-Iunie). Total: 13.422, 60 (Botoșani, 1721);

η) „Cîfertul al doile, pe Ghenar, Fevruar și Mart 1824, a liuzilor de prin sate, ce s'au dat în bir.” Total: 36.054 (Botoșani, 1123);

θ) Al treilea, al acelorași (April-Iunie). Total—afară de Tutova, care „s'au trecut într'un condeid cu birnicii Ținutului”—28.677 (Botoșani, 1.113).

Se adaugă:

c) „Rusumaturile”:

α) „98.500. Slujba desătiniî anului 1823, bezi 6.500 lei Botoșanii;”

β) „261.600. Slujba vădrăritului anului 1823;”

γ) „114.515. Slujba goștiniî anului 1824, bezi 8.000 lei Botoșanii.” Totalul rusumaturilor e de 474.615 l.

Vine apoi un alt venit:

d) Vama. „53.333, 40. O a tria parte din 160.000 lei vîn-

zare vămilor pe anul 1823, ce s'au răspunsu în cașturi de la una Saptemvrie pâr la sfârșit lui Dechemvrie 823, bezi 106.666 lei, 80 bani, ce, după glăsuire ponturilor, s'au luat înainto și s'au încăreat în suma Visterii, căntată pâr la sfârșitu lui Iune 1823. 116.550. Pentru șasa luni, de la una Ghenari pâră la sfârșit lui Iuni 1824, din 233.100 lei, suma vânzării vămilor pe anul 1824; banii Visterii." Total: 169.883, 40;

e) Ocele. „161.941, 60. Pentru șasă luni, de la una Iule și pâr la sfârșit lui Dechemvrie 1823, din 323.883 l., suma vânzării ocelor pe anul 1823, banii Visteriei după glăsuire ponturilor. 106.030. Pentru șase luni, de la una Ghenar pâr la sfârșit lui Iune 1824, din 212.060 lei, suma vânzării ocelor pi anul 1824; banii Visterii." Total: 267.971, 60;

f) „Ciftul căldărilor ce lucriază rachiū de piine. 53.000. Suma cu care s'au vândut... pe 1 anu [ea și în 1823].“

Ceva nouă e punctul g, cuprinzind ce s'a luat din vânzarea averilor teritoriale confiscate de la rebeli, de la Grecii răsculați și de la mănăstirile lor.

g) „Doi cașturi din vânzare mușailor mănăstirești și grecești. 179.168. Din venitul acestor moșai pe anul 1823, caștul Svântului Demitrie.“ 245.244, 60. Al Sf. Gheorghe. Socoteala se face „după osăbite socotele pecetluite de gospod, cu scadere banilor ce s'au dat întru meremetul mănăstirilor și a cheltuelilor trebuincioase pentru slujba mănăstirilor și pentru moșăile ce s'au dat în stăpanire veșnicilor stăpâni.“

Vin, la urmă, *condeiele* extraordinare care urmează:

h) „Bani ce s'au luat în Visterii din condeile jârftite prin anaforaoa dumnealor boierilor întru lipsa birului pe anul d'intăi a Domnii i alte datură și cheltuele urmate pe anul întâi și al doile pâr la sfârșit lui Iuni 1824. 50.400 plata fânului și a orzului menzilului pe anul 1823, care s'au tras de cătră Visterii, neplătindu-să țării. 49.200. Prisosul din amândoi eesameniiile anului, de la zi întâi Noemvrie 1822 și pâră la sfârșitu lui Octomvrie 1823. 49.545. Ce după anaforaoa din 1823 au dat Svânta Mitropolii și amândoi episcopiiile țării, adunați de la tagma bisăricească, agiutorii la cheltuelile oștenilor, rămând celelalte închipuri a acei anaforele în neluere. 40.238. Din 82.320 lei ce să gășăște casa rásurilor datoare a da agiutorii în lefile oștenilor rânduiți spre paza țării, aceleș lei a beșlegilor ce le da după închipuire de mai înainto, câte 3.430 lei pe

lună, beză 42.082 lei, ce au dat în lefile beşlegilor ce s'au aflat în lunile Iuli, Avgust şi Săptemvrie 1822, păra ce au venit în țară oştenii rânduiţ.

Totalul încasărilor e de 2.816.861 l., 40.

De odată se scad din ele „bani ce au trecut cheltuiţ mai mult prin sama căutată păra la sfârşit lui Iuno 1823“, în sumă de 925.008 l., 83.

Cheltuielile se impart în :

a) Cheltuieli cu Turcii, din care :

α) Sarcinile legale ale ȣerii :

1. Haraciul : 47.769 l. pe anul turecesc 1239, plătit la Iunie 1824.

2. Bairam-peşcheş. 60.984, 15.

3. Rachibiaua, 25.000.

4. „Emfiamucatesi“, 3.075.

β) Furnituri :

1. „Plata zahirelii ce s'au cumparat în anul 1823 pentru trebuința Ȧrigradului. 110.319,24. În plata grăului arnăut, precum în gios se arată.“ Se cumpără la Tecuci, Covurlui, Tutova, Faleiui, cu cite 40, 50, 53 l. chila, iar „cîrnăul“ cu 30 l. chila. Total : 23 6 259 l., 36.

2. Între „banî dați celor triimes cu poronei gospod“ „Ciohodariului triimes spre pornire rășnițelor și a petrelor de moară la Ibraila... D. doftorului Gherghel, triimețându-se la Ibraila... D. Spatarului Vasăle Coroiu, triimețându-să în pricina facerii cheresteli de alun pentru trebuința Sălistrii... În pricina catarturilor și altor cherestele... La 4 dieci triimes pe la ținuturi în cercetare pluții cheresteli, a mumbaelii și a zahirelii din anu 1823...“ Total: 1135 l.

3. Între „alto cheltuele“: „Petre de moară pentru Silistra... 1.538. Ce s'au dat în cumpărătoare cerviciului și a lumânărilor ce s'au triimes hidiile la Ȧrigrad în toamna trecută... 3.000 mere domnești ce s'au triimes hediye la Ȧrigrad în toamna trecută 1823... 200 oca de zuntis (!), ce s'au trimes hidiile la locuri știute... Cheltuiala meremetului habarilor de zaherè... 100 oca unt, ce s'au triimes la Ibraila din poroneă... 100 oi cu miei, ce s'au triimes la Ibraila.“

4. Între „banî dați în pricinî cunoscute de gospod“: „21.712,48. Ce s'au triimes la Ibraila cu dumnealui Post Ion Grecianu, însă: 16.000. Plata a 400 chile arnăut, știu. de gospod; 500 maimurului cheresteli.“

γ) Datoria: „Banî dați în cheltuelile și trebuințele Domnii... Suiri cursului de la 18 galb. lei păn la 19 lei galbănu

[total: 123, 673, 72]. Banii dați în plata polițelor Tarigradului... La teslimarisiri salupurilor... Dum. Mosiu Zuzardanți pentru alți atâta ce au primit în Tarigrad luminat beizade Neculache de la tovarășul său, Mosiu Danți... S'au dat lăcuitorilor țării în plata oilor ce au adunat în anu trecut 1823 [total: 683.695 l., 6]. Dobânzi și deosăbirii de cursuri, ce s'au plătit... Pagubă la 86 galbeni, ce s'au dat în bani, dați boerilor triimesi la Cernăuț, luindu-să câte 19 lei și primindu-să de cătră dumnealui câte 18 lei; 1823, Săptemvrie... Dumisale Suliman-Agă, Peșcherghi-Bașa a înălțatului Săliștra-Valesi... Împrumutați de la Mosiu Loeman în trebuința gospod [total: 20.371,10];

8) Lefi și daruri:

1. „Bani dați în pricină cunoscute de gospod“ : 3.050. Ce s'au dat Turcilor veniți de la Ibraila în pricina giudecății știute de gospod; 1824;

2. Lefile neferilor turci“ : Veli-Aga, Chiciuc-Ahmed, etc. Total: 485.500 l.

3. „Tainaturile neferilor turci“ : „de pâine“ și „de carne“, celor din Iași, de la 1-iulie 1823 până la 31 Iunie 1824. Total: 209.725, 99;

4. Continuarea tainaturilor: orz, ovăș, pine, carne, de la Iulie la Septembrie 1823. Apoi, Octombrie-Decembre, Ianuar-Mart, April-Iunie. Total: 491.481,114.

5. „Daruri la agale și alți Turci.“ „La Curban-Bairam, prin d. Post. Neculai Costandachi la conacu dumisale Divan-Efendisî și a lui Chiciuc-Ahmet-Aga... Unui Turc de la Tecuci ce au adus capu unui vinovat... Maimurului ce au venit de la Săliștra pentru cherestiaoă de ulm... Lui odobașa de la Tecuci cu un nefer, pentru aducere lui Costache Sion... Cherestiaoă top-condaclară... 208. Dar la 2 Tataři ce au venit cu ferman pentru naștere Sultani; 824, Fevr. 20“. Total: 15.155,18.

6. „Baceșuri la Turci și alții.“ Visite ale Domnului la Veli-Aga [Iulie 1824], la Cuciuc-Ahmed, la Divan-Efendi [aceiași dată]. Iarăși la Veli-Aga [Ianuar 1824]. „150. Mergând gospod la d. Chiciuc-Ahmet în zioa de Corban-Bairam, Mai 17“. La același [Iunie]. Total: 1,361,30;

7. „Cheltuiala beilicului“. Total: 7.245;

8. „Meremeturi și alte trebuincioase la conacele neferilor turci... Giamuri și cerevele.“ Total: 6.804 l., 93;

9. „Huzmeturi plătite prin dregători la neferii turci... La neferii ce au mers pe margine Prutului... La neferii ce au mers cu potira la Borde.“ Total: 1.157;

10. Între „alte cheltuelee“: „Cumpărătoare a una păreche telegari pegi de la dumnealui Spatar Ioniți Duca, ce s'au dat dumisale Cuciue-Ahmet... Magaziia de orz din Eș... Pără la Foeșani, calabalăeul dumisale Eip-Aga... Cavași veniți pe la sarhaturî în feliuri de pricină“.

b) Cheltuieli politice:

α) „Bani dați în pricină cunoscute de gospod: 3.800 preasfinșitului Mitropolit chir Veniamin; 823, Iuli 13. — 416,80. Vădrăritul pe 5.000 vedri vin de la Odobești, știute de gospod; 824 Ghenar 26... — 3.000. Dumisale boerilor triimeș la Cernăuț în pricina știută de gospod, 1824. 10.000. În osăbită pricină, cunoscută de gospod, pentru 2 ani.“ Total: 41.979,8;

β) „La locuri știute.“ Total: 10.000;

γ) „alte cheltuelee“: „150. Doi benislăeuri date în vreme ce au fost la Ibraila dumnealui Vistier Catargiu, dumnealui Vornic Vasăle Miclescu și dumnealui Post. Ioan Grecian... Ce s'au aruncat prin dumnealui Vel Camaraș în parale mărunte la alaiul a înalt și vrednic de închinăciune hatihumai; 1824 Mart... Cheltuiala ce au făcut cu doi conace pentru luminata Doamnă, unu la Miclăușani și altu la Tupilaș, și pâne i carno în Roman pentru agărlăe, precum și în trecere luminatelor beizadele în sus și în gios; 1824, Mart 24... Cu așăzare străjilor pe malul Prutului... Au cheltuit tij cu meremet briseii dumisale Comisului Grigore Iamandi, ce s'au fost dat dumisale Crais-Comisar de au mers la Galați... Dumnealui Post. Grigore Palade, mergând la Săliștra în trebuința știută de gospod la luna trecută Dechemvre 1824“.

c) Lefi:

α) „Menzilul... Pentru gianza k. k. Aghenții [și neferi și triimeși Domnești]. 91.609 l.“;

β) „Calarașii și Tatarii triimeși la Țarigrad... Unui calaraș triimeșându-să după dumnealui Aga Ianache Crupenchi, mergând la Țarigrad, Septemvrie 27“. Total: 11.340;

γ) „Scutelnicii calarașilor“: 1080;

δ) „Cheltuiala calarașilor și a lipeanilor triimiș prin Postelnicie“: 2.643;

ε) „Cheltuielile urmate prin Visterie“: 8.917;

ζ) „Lefi date din Visterii“: 18.940;

η) „Emecleurile ce s'au dat la slujitorii Curții. Emecleul câte 10 parale de om pe zi, la 92 copii din casă a Curții... Emecleul câte 10 parale pe zi, la 40 copii din casă a Visterii, de la zi întâi Iuli pân la sfârșitul lui Dechemvre 1823... Emecleurile a 22 slujitori, câte 10 parale de om pe zi.“ Total: 13.448;

d) Cheltuiala Curții:

α) „Cheltuiala isprăvniciei Curții“: 29.846,18;

β) „Postelnicie“: 2.400;

γ) „Gramaticia cea Mare“: 3.000;

δ) „Comisia și Pităria“: 6.600;

ε) „Muhurdăria și Devictăria“: 1800;

ζ) „Banii cheltuiți în trebuința Curții gospod.“ Pentru „trii emanele“. „Plata doftoriilor ce s’au luat de la spițării Ioan Vasăliu pentru Curte gospod... Cumpărătoare mărfii trebuitoare la Curte gospod... 1900. Prin ispravniciei de Iaș în socotiala a 2.400 lei cumpărătoare unui bu[t]ice pentru gospod“. Total: 9.036;

e) Daruri la creștini:

α) Între „alte daruri și mile“: „Postelniceasa Catinea Canta... Milă maiorului Leon... Analogon pe șasi luni: Ghenar, Februar, Martie, April, Mai și Iuni 1824, din 41.620 l., plată a 10.405.000 oca sare, ce s’au dat în mile pe anul trecut 1823, piste 1.000.000 hotărât prin ponturi, care, după alcătuire vânzării ocnelor pe anul următor, s’au scăzut cumpărătorii din căștiurile lunelor arătate, câte 3.468 lei pe lună; Iuni.“ Total: 24.070;

β) Între „baceșuri“: „81,30. În ziua ce au fost gospod la via Mitropolii, la nește giucauș; 1823. Avgust 28;“

γ) „Cheltuelile sărbătorilor.“ Ca de obicei. „2.600 în 200 giumatăți mahnudele dați la gospod... 500, la bresle, prin Visterii... Parale mărunte, aruncate prin dumnealui Vel Vistier... 26. Ce s’au dat la surugii sara spre Sf. Vasăli.“ Total: 10.689,102;

δ) Caftane, foarte adesea ori¹. Total: 5.445.

ε) „Spre îngropare ipochimenelor scapatate“. Total: 2.200;

ζ) „Lefe ce s’au dat la ipochimenele scapatate“, ca: Sultana Milo, Ileana Tăutuleasa, „monahiile sturzăști“, Ecaterina Milu, Nicolae Șandre, Dimitrie Negri Medelnicer, Aga Ioan Miclescu, Marghiaola Mitre, Maria Andrei. Total: 8.155;

f) Cheltuelile diverse:

α) „Seăderile ce s’au făcut cu pecethlurit din tablele birului... Pentru morți și fugiți din rufeturi.“ Total: 2.028,60;

β) La rubrica „alte cheltuele“: Cumpărarea unei tulumbo

¹ Între căstăniți notăm pe Căminarul Vasile Alecsandri, pe Aga „Csănofon“ Calimah, pe „Paharnicul Costache, nepot Vlădicăi de Roman“, pe „dumnealui Vel Logofăt al Țării-de-sus Andrunachi Donici“, pe colegul lui de Țara-de-jos, Alecu Calimah, pe Spatarul Vasile Beldiman“, etc.

pentru „politie“. „Chiria unui căruț jădovești păra la Galați, ce au dus niște lucruri Domnești știute dumisale Spatar Toderășcu Sturza... 32 condecî în trebuința Divanului... 140 părechî rășniți, luate de la Deleni... Spatar Costantin Diiamandopol, capuehehaiaoa Ibraiili... 6 condice la departament prieinilor străine... Cheltuît la Bărnova, când au fost gospod la vînat [185 l.]... Doi caice ce au dus glastrile pe Prut... Mărinatul și... ce s'au triimes pentru Curte... 6 cantare posmagi pentru salahori... Meremet ghecetului de la Ibraila... 50. Ce s'au dat prin dumnealui ispravnic de Ținut Eșai din banii cîfertului al 4-le 1823 la tipografia Mitropolii, pentru tipărit copiilor anaforalii; 1824... În dregere unui bu[t]ce, cu care au mers doftoru Curșai la Galați și Ibraila. 100. În prifacere briseii dumisale Comisului Grigore Iamandi, cu care au mers la Galați și s'au întors în Iaș doftorii de la Cernăuț... Pentru 50 broaște triimesă la Curte gospod... Moronul și icrile triimesă la Curte de Blagoveștenii... Asămene pentru Florii... Căraușilor ce au adus opt sanduceo și un buriu de la Galaț.“

Încheierea sămii dă pentru cheltuieli: 3.490.914, 116. Decî iese un deficit de 674.053 l. 76.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

XXX.

Venim acum la ultima din sămile înainte de 1828, care ni s'a păstrat. E intitulată „Sama al patrula a Visterii, pe un an și șasă luni, de la 1 Iulie 1825 și până la sfârșitul lui Dechemvre 1826“.

Veniturile sînt:

- a) Dăjdiile mazililor și ruptașilor, și anume:
 - α) A patra (Iulie-Septembre 1825): 5.518 maziliî, „bez 4 lei Botoșanii“, și 10.109,30 ruptașii, „bez 3 Botoșanii“;
 - β) Întăia (Octombre-Decembre): 5.455-2; 10.140,90;
 - γ) A doua (Ianuar-Mart 1826): 5.610, 60-2; 10.306,90;
 - δ) A treia (April-Iunie): 5.703-2; 11,023;
 - ε) A patra (Iulie-Septembre): 5.622, 30-2; 11.602,60;
 - ς) Întăia (Octombre-Decembre): 5.595,90 (-2); 11.872,30;
 - ζ) „Baniî impliniți de pe la tirguri pentru dugheni și cricime la cîfertu al doile“ (Ianuar-Mart 1826). Total: 74.632,60. În Iași: „3.001. Neguțitorii hrisonoliți din Iași: 639,60, stare întii, 2.361,60, stare al doile“. Se scăzuse din totalul pomenii „6.212 lei, Botoșanii“.

θ) „Șasi cîferturi a jidovilor hrisonoliți“: 76.648;

ι) „Șasi cîferturi a jidovilor orindari de prin sate“: 23.852;

*) „Cifertu Svintului Dimitrie: 825 a ruptelor Visteriei și a neguțitorilor hrisovoliți. Acești din urmă se împart astfel : Roman : 210 „Moldoveni“, 750 „Armeni“; Focșani 693, Tecuci 700, Galați 228, Birlad 936, Făleiiu 2.458, tirgul Iași 421,60. „Bez 1.728 lei Botoșanii, însă : 1.653, ruptele, 75 neguțitorii hrisovoliți“ ;

λ) Al Sf. Gheorghe: 19.373, „bez 1.712 lei Botoșanii“ ;

μ) Al Sf. Dimitrie 1826 : 18.818 (Botoșanii, 75) ;

ν) „Treii ciferturi de la bejanarii hrisovoliți, ce sînt supuși pe la unii din boeri și plătesc de doi ori pe anu în rînduiala ruptelor Visteriei“ : 45.049 ;

b) Șferturile, și anume :

α) Al patruilea (Iulie-Septembre 1825) : „birnicii satelor“, la cari se adaugă „liuzii dați la bir“. Total : 252.983,60 „bez 13.620 lei Botoșanii“ ;

β) Întăiul (Octombre-Decembre). Total : 250.887 (Botoșanii, 13.589) ;

γ) Al doilea (Ianuar-Mart 1826). Total : 248.447 (Botoșanii, 13.501) ;

δ) Al treilea (April-Iunie). Total : 248.106 (Botoșanii, 13.501) ;

ε) Al patruilea (Iulie-Septembre). Total : 249.603,60 (Botoșanii, 13.932) ;

ζ) Întăiul (Octombre-Decembre) : 254.814 (Botoșanii 13.924) ;

η) Al patruilea (Iulie-Septembre 1825) : „a birnicilor de prin tirguri“ : Fălticeni 188, Burdujeni 39, Neamț 445, Roman 117, Bacău 563, Tecuci 87, Nicorești 57, Birlad : „briasia jidovilor“ 439, „ceialanții birnici“ 965 ; Vaslui 316, Făleiiu 363, Herța 225, Dorohoiu 355, Hirlău 228, Tirgul-Frumos 176, Podul-Leloaiei 70, Iași 4.137,60. Total : 11.868,60, afară de Botoșanii : 1.295 ;

θ) Întăiul (Octombre-Decembre ; al acelorași). Total : 11.490 (Botoșanii 1.290) ;

ι) Al doilea (Ianuar-Mart 1826 ; al acelorași). Total : 11.145 (Botoșanii 1.290) ;

κ) Al treilea (April-Iunie ; al acelorași). Total : 10.956,60 (Botoșanii 1.290).

λ) Al patruilea (Iulie-Septembre ; al acelorași). Total : 9.651 (Botoșanii 1.748) ;

μ) Întăiul (Ianuar-Mart 1826 ; al acelorași). Total : 8.961 (Botoșanii 1.748). Toți „banii birului“ fac 1.022,988 lei.

Se adaugă :

c) „Rusumaturile“ :

α) „100.830. Slujba desătinii anului 1825, bez 7.200 lei Botoșanii“ ;

- 2) „335.000. Slujba vădrăritului anului 1825“ ;
 7) „86.940. Slujba goștinii anului 1826, bez 5.460 l. Botoșanii“ ;
 8) „100.130. Slujba desătiniî anului 1826, bez 6.005 lei Botoșanii“ ;
 9) „245.000. Slujba vădrăritului anului 1826.“ Totalul rusumaturilor se compune deci din aceleași venituri ca și în anul trecut.

Vine apoi un al patrulea fel de venit :

d) Vama : „110.050 pentru sașă luni, de la 1 Iuli și pînă la sfîrșitul lui Dechemvrie 1825, din 220.100 lei, suma banilor Visteriîi, a vînzării vămilor pe anul 1825. 205.050. Suma banilor Visteriîi, a vînzării vămilor pe un an, de la 1 Ghenar și pînă la sfîrșitul lui Dechemvrie 1826“ ;

e) Ocenele : „Pentru șasi luni, de la 1 Iuli și pînă la sfîrșitul lui Dechemvrie 1825, din 212.060 lei, suma banilor Visteriîi, a vînzării ocnilor pe anul 1825, iar de la 1 Ghenar 1826, căutîndu-si ocnile în credinți, nu să încarei într'această samă“ ;

f) „Cvitul căldărilor ce lucriază rachiî de pîne : 62.200. Suma cu care s'au vîndut acest venit pe un an, [ca și în 1824]“.

Și acum avem :

g) „Venitul moșilor mănăstirești și grecești“, din care se scoate și „liafa dumilorsale boerilor comitetari și a scriitorilor“. Suma curată e : 948.521,46, „care s'au tras în plata embaticurilor mănăstirești și în condeile despăgubirei Domniei, după anaforale“.

În sfîrșit :

h) „Banî ce prisosescu din banî scutelnicilor pe această vreme pînă la sfîrșit lui Dechemvrie 1826, care, după anafora din 825, Noemvrie 19, rămîn în despăgubirile Domniei“ : 487.232 „în despăgubirile Domniei“. „Banî ce s'au tras în despăgubirile Domniei iarîș după aceeași anaforă..., de la menzîlgîii vechi, plata finului și a orzului pe anul al treile, de la 1 Noemvrie 1824 pînă la sfîrșitul lui Octomvrie 1825“ : 64.000.

„Încărcătura“ totală se ureă astfel la 3.873.971,46.

Se scad însă „banî ce au trecut, cheltuiți mai mult prin suma căutată pînă la sfîrșitul lui Iunie 1825,“ în sumă de 372.968,98.

Cheltuielile se împart în :

a) Cheltuieli cu Turcii, din care :

α) Sarcine legale ale țerii :

1. Haraciul : 47.769.

2. Bairam-peșcheș: 60.984,15.

3. Răchibiaua: 25.000.

4. „Emfiemueatesi”: 3.075; plătite toate în Septembrie 1826.

ș) Furnituri:

1. „În plata cherestelii pentru trebuința Țarigradului... În plata cherestelii tarsanalii, lucrate și triimisi la Țarigrad în anul 1825 (=75.538,66)... 188 pluti cu 1.300 catarturi a Sucevii, făcute și pogorite până la Piatră, cîte 40 lei pluta... Dusul de la Piatră la Galați... Pe 102 pluti, cîte 610 catarturi, a Niamțului... Pe 9.086 dulapi brad, făcuți la Ținut Niamțului, cîte un leu... Pentru 67 plute cu 934 grinzi brad, făcute la Ținut Niamțului... Pe 480 ghiundele făcute la Ținut Niamțului... Pentru 1.406 tecnelicuri, cîte 3 lei unul... Pentru 84.741 doage, cîte 15 parale una... Pe 1.500 mătrăce de cornu, cîte 10 lei suta... Pe 7.200 odgoane și 8.000 funii... Liafa priimitorilor cherestelii tarsanali... Ghiundelicile salahorilor lucrători în tarsană, și legatul silurilor cu catarturi... Madegiului slujbi... Cheltuiala marangozului ce a venit de la Ibraila ca să stea la facere cherestelii topeondaclari... 300, ce s'au dat de dumnealui Post. Iordachi Darii meimariului Costi, pentru măsurare măsurilor topeondaclăcurilor... Bastarde... Trîncheturi... Canatlicuri brad...” Total: 143.756,117.

2. „În cumpăratoarea zahirelii pentru trebuința Țarigradului... Arnăut și grău cîrnău”. Total: 181.164,12.

3. Între „alti cheltuiali”: „400 oca mieri, ce s'au triimis hediē la Țarigrad în anul 1825... 1.280,90, ce s'au dat prin dumnealor ispravnicii de Vaslui în cumpăratoare a 854 oca mere, cîte 60 par. oca, și s'au triimis la Galați în trebuința Țarigradului, în toamna aciasta, 1826.”

ș) Datoria:

1. „Bani ce s'au dat în plata embaticurilor minăstirești după polițiile de la Țarigrad și în naht triimiși de aice... Polița luminatului beizadē Manolachi... Polița luminatului beizadē Nicolachi”. (Toate trei împreună: 560.654,27).

2. „Alți poliți a Țarigradului... 246.882,30. Dumisali Caminar Ianachi Pashaloulu, în strîngire oilor mumbaiclii anului următorii 1825, după polițiile luminatului beizadē Nicolachi... Pentru... ce au luat în Țarigrad luminatul beizadē Nicolachi de la dumnalui Hatmanul Costandin Paladi, după polița supt N. 37, din 8 Fevr. ...; 1825 Mai 29.” Total: 433.922,70.

3. „Bani dați în cheltuiialile și trebuințele Domniei.” Total: 458.841,113.

4. Între: „în pricină cunoscute și știute de gospod.“ [Lău Constantin Paladi,] pentru banii ce s'au luat din veniturile dumnealui pînă la întoarcirea a dumisale în patrie; 1825, Iulii 2... Mariei Jidaucii, în socotiala banilor ce are a lua după osăbită țidulă gospodu... 43.700 l., ce au avut a lua Maria Jidauca pentru zahirelile date în vreme venirii oștenilor împărătești...“.

5. „Polițiile Vieni. 39.790. Ce s'au dat prin dum. Vist. Dimitrie Ghica la chesaroerăiasca Aghenție, plata unei poliții către gospod, de la dumnealui Gheorghe Asachi, de la Viena, după țidula gospod din 28 Avgust; 1825 Octomvrie.“

6. „Dobînzii i provizioane și deosăbirii de cursuri ce s'au plătit“: 68.922,53.

8) Lefi și daruri:

1. Între: „în pricină cunoscute și știute de gospod“: „75.680,30. Ce s'au dat slăviților murahași în socotiala a 60.000 lei, ce, după înalta poruncă, au a li să da pentru trei luni otomanecești, care apoi să să fie în samă la haznă, din însuși banii ce are a da Domnia: 59.994 în 2.727 galbeni, cîte 22 lei galbinu, după mersu de din a stînga Prutului, unde au să facă conferenția păcii...; 1826, Iulii 10. 6.400. Întru o trebuință știută de gospod, în trecire slăviților murahaș, atingătoare de familia moruzasci; 1826, Noemvrie... Pentru îmbrăcăminte neferilor Curții gospod...“.

2. „Lefile neferilor turei [supt Cuciuc-Ahmed și Osman-Aga]“: 73.581,80.

3. „Bani dați în socotiala tainaturilor și cheltuiala slăviților murahași și altor musafiri.. 5.742,39. Pentru samurii luați la anul 1821 de către boerii triimiș la Ibraila. 5.472 asămine pentru o tabacheri cu brelanturi.“ Toată socoteala trecută supț numele murahasilor se suie la 174.954,33.

4. „Daruri la agale și alți Turei. Ce s'au dat prin dumnea-lor părealabii de Galați, dar lui Mehmet Cîuș, ce au venit cu ferman pentru a să protimisii de a să încearea în schele Galații corăbiile ce vor veni cu fermanuri“: 5.750.

5. „Cheltuiala beilicului“: 11.164.

6. În „cheltuiala celor triimiș cu porunci“: „Pentru scoatire a doai buiurultii de la Măria Sa Ibrail Muhafisi, îndatoritoare asupra acelor cu nesupunire Otomani a face carantina hotărîtă la linia ce să statornicește pentru ferire de naprasnica boală; 1826, Avgust 23.“

7. La „alti cheltuiali“: 622,60 ce s'au dat în cumpărătoare-

re artificiei care s'au arsu la casa menzifului pentru slăviții murahași."

b) Cheltuieli politice : „La locuri știute de gospod. 6.000. Cumpărătura a niște gevaeruri ce s'au luat de la Chircor zaraf și s'au dat la locuri știute de gospod“. Total : 24.200.

c) Lefi :

α) „Banii dați la Casa Răsurilor. 12.500. Ce s'au dat la Casa Răsurilor pentru șasi luni, de la 1 Iuli până la sfârșit lui Dechemvrie 1826, din suma de 25.000 lei, ce au a să da birul țării pe anu la aciașă Casă, după țidula gospod poruncitoare ce pe anul început de la 1 Iuli 826 să să de suma arătată de 25.000 lei."

β) „În cheltuielile lazareturilor pentru aparare dispre boala ciumii.“ (Se menționează anaforele din 19 Novemvrie 1825 și 30 Novembre 1826).

γ) „Cheltuiala Tatarilor și a calarașilor triimiși la Țarigrad“ : 28.380.

δ) „Cheltuiala celor triimiș cu porunci... Lui Ghiorghei Buburdangi-Bași, triimișându-si la Țirg-Oenii pentru felii de priedi știute de gospod... Ce s'au dat din venitul moșilor minăstirești la patru dieci, triimișându-se pe la Ținuturi pentru stringere banilor eiștului Svintului Gheorghie, mai înainte de vadă, fiind trebuitori a să triimite la Țarigrad în plata embaticurilor... Pentru cheltuiala duminisale Banului Apostoli, mergind la Dunăre în gătire conacilor slăviților murahași; 1826, Iunie 4... Cărauși ce cari sare de la Oeni la Seulenii."

ε) „Cheltuiala Lipeanilor și a calarașilor triimiș prin Postelnicie“ : 369;

ζ) „Banii scutelniceilor calarașilor de Țarigrad“ : 1.620 ;

η) „Lefi plătite din Visterie“ [Capuchehaiaua de Brăila : 250 l. pe lună]. Total : 9.870 ;

θ) „Cheltuială urmată în Visterie“ : 13.115,30.

ι) Ca „alti cheltuiali“ : „Comitetul cercetării sudiților“.

z) Menzilul : 59.046,45. „Meremetul casei menzifului din Iași“ [la „alti cheltuiali“].

d) Cheltuiala Curții :

α) „Cheltuială urmată prin isprăvnicia Curții“ : 47.262,16 ;

β) „Cheltuiala mutpacului gospod“ : 35.829.

γ) „Cheltuiala Postelniceiei“ : 720 ;

δ) „Cheltuiala Gramaticii cei Mari“ : 9.000 ;

ε) „Cheltuiala Comisiei și a Pităriei“ : 9.900 ;

ζ) „Muhurdăria și divietăria“ : 2.700 ;

7) „Cheltuiali făcute prin vt. Camaraș [la mănăstiri mai ales]“: 8.720,99;

8) „Camara gospod“ [supt epistatul Grigorie Ghica]. „Lui Solomon Jidov, pentru carne dată în trebuința Curții.“ Total: 158.728, 117.

e) Daruri la creștini:

α) „Alte daruri și mile: ... Milă lui Ioan Negre de ș'aū seos 4 copii ce i-aū fost lasat amanet din a stînga Prutu-lui... Dumisale Casandra Buluș, agiutoriu spre cumparare unei case din tirgu Birladului.“ Total: 9.851.

β) „[Meremet] la casale einstitutului consolat al Rosiei“;

γ) „Chiria a casei pocitei rusăști și a iesaceilor și iemi-clăcul lor... Pentru ședere dumisale poștantului rusăseu“;

δ) „Banī dați spre îngropare de ipochimeni scapatati: [Păharnicul Mihalachi Pisosehi, Băneasa Catinca Gurițoia, Căminarul Sotir]“.

e) Cheltuielile serbătorilor:

1. Supr acest titlu: „2.050, ce s'aū dat în naht de gospod în 400 rubiele... Ce s'aū împărțit la taifale. [De Bobotează,] lumănările pentru gospod, gospojda, beizadele, Domnița și părintele Mitropolit... Pentru 33 oei lumănări ce s'aū împărțit la preoți, boeri, cucoane și boerinaș, ei alții la Iordan, afari de taifale, ce nu li s'aū dat... La bresli în zioa Învierii... Pentru facere unei simine în Curtea gospod... Pentru facere unei sobi în odaie la gospod [40 l.]... Opt coșuri piatră... de la Birnova... Viile Domnești de la Cotnariu... Dumisale Aga Alecu Aslan, orîndatoriū moșiei Copoū¹, pentru 390 falcē iarbi“. Total: 25.616,37.

2. Ca „alti cheltuiali“: „1.260. Ce s'aū cheltuit prin Visterie la nunta Luminatei Domniți Eleneu Sturza. 300. La preoți și psalți de la Mitropolie și harem; 140 în 25 rubieli și 15 lei parale mărunte, ce s'aū amestecat în cofeturile aruncate la eununie. 5.000 în 100 rubiele, dați la gospojda, de li-aū aruncat asupra danțului. 320. Ce s'aū legat la doi brazi; 1825, Noemvrie... 143,90. Pentru 50 vedre păcură, cumpărate prin dumnealor ispravniciei de Bacău cu banī din cifertul al 4-le 825 și triimise la Curte gospod pentru nunta Luminatei Domniți Eleneu; 1826... Ce s'aū cheltuit prin dumnealui Vel Agi la nunta Luminații Domniți Eleneu; 190 pe 152 vedri vin, 500 pe 5.000 piini, 142,21 pe 568 oca, 300 dramuri carne; ce s'aū împărțit la

1. Păzitorul „rădiului din Copoū“ figurează și în socotelile anului precedent.

norod... 136. Pentru peștile și ierile ce s'au trimis de dumnealor pîrcalabii la nunta Luminatelor Domniș...“

f) Cheltuieli diverse :

z) La : „în pricină cunoscute și știute de gospod“ : Caretă pentru Domn, adusă în „comision“ de negustorul Andrei Focșăneanu.

ș) „Scăderi ce s'au făcut cu pecetluiri din tablile birului: 11.196.72;

γ) La „alti cheltuieli“ : „108. Pentru facere a 24 condicii criminalicești trebuincioasi în giudecătoria țării. [Pentru case molipsite de ciumă în Tătărași.] Cu facere den nouă a unei magază în tarsană, pentru țineră halaturilor (!). [Unt trimis la Constantinopol, lui beizadea Nicolachi.] 500. Pentru cheltuiala tipăririi ponturilor, ce s'au împărțit pe la toate satile țării; 1826, Ghenar 22... Plata dascalului ce învață copilu lui Hagi Manoli, până la sfârșitul lui Dechemvrie 1825... 350. Ce s'au dat în răscumpărare a o samă de hirtii ris[i]pite de Ieniceri de la minăstire Richitoasa .. 1.129. Ce s'au dat în răscumpărare lucrurilor ris[i]pite de Ieniceri de la minăstire Bistriți. [Hirtie pentru] comitetu sudiților..., comitetu breslelor..., Casa lazaretului, în vreme ce urmă lazaret... Chirie unei butee Domnești pentru aducere ici de la Herța pînă în Iași. [Mențiunea unui „strîngătoriu de bani“, prădat în Ținutul Tecucel, de 762 l.l. 697,60, pentru 372 sorocoveți ce s'au dat chirie adusului butei gospod de la Viena pînă la graniță, după carte neguțitorului Snirih den Cernăuț... Navlu corăbiei ce au adus de la Țarigrad trei sanduci și lucrurile Domnești... 20 sanduce cu mere ce s'au trimis la Țarigrad... 2.697. Ce s'au scăzut dumnealor pîrcalabii de Galați prin sama cifertului întâi 1826, că au plătit untu și lumînările trimise la Țarigrad în toamna aceasta pentru trebuința slăvitului Hadi-Efendi și a luminatului beizade Nicolachi... Pentru gratiile de fher, ce din poruncă s'au făcut și s'au trimis la Iași... Pentru 680 lespizi ce s'au făcut la minăstire Slatina.“

Încasările („iraturile“) sînt de 3.873.971,46. Și — lucru nou pentru Vistieria mult-plătitoare a Moldovei ruinate de Revoluție și de urmările ei, —, cheltuielile nu întrec această sumă. Scriitorul înseamnă deci, cu mulțămire: „și s'au istovit“¹.

¹ Și acestei condicii îi corespund cîteva volume de chitanțe și conturi mai mici din hirtile Kogălnicenilor. Ele nu oferă însă vre-o în-

XXXI.

Socotelile Vistieriei moldovenești sînt conservate, cum am văzut, în parte măcar. Din potrivă, nu se cunoștea până acum o singură samă financiară provenind din Țara-Românească, despre regimul fiscal al căreia nu se pot căpăta știri decît prin analogie sau după documente narative, foarte sărace și totdeauna puțin sigure.

Între hîrțiile familiei Sămureaș, care hîrtii se află astăzi în posesiunea d-lui Al. Tzigara-Sămureaș, am găsit însă oare-care urme din această arhivă financiară pierdută, poate pentru totdeauna. Nu sînt condiei, precum ar fi fost de dorit pentru fixarea cunoștințelor noastre, ci numai cîteva foi, dar, așa cum sînt, însemnătatea lor se poate lesne înțelege.

Eată întâi, pe o foaie mare de hîrtie îndoită în două, o „socoteală a dijmăritului acestor cinci județe ot preste Oltu 1778“.

Sumele sînt repartisate pe ocoale și plaiuri, dar le dăm aici numai pe județe, arătînd în parentese însă și numele acelor subîmpărțiri.

Se adună deci: BCU Cluj / Central University Library Cluj

a) Din Mehedinți (ocol Cernețul, plasa Muntelui, „Jilțurile de sus, Jilțurile de jos“, plasa Dumbrăvii, plasa Cimpului, plasa Blahniții): 12.203 l., 74;

b) din Gorj (Amaradea de sus, Amaradea de jos, Giortul, Jiul de sus, Jiul de jos, Tismana): 1.639 l., 30;

c) din Vileea (plaiul Hurezul, plaiul Coziei, plaiul Rimnicul, plaiul Ot[ă]șăului, plaiul Cernii, plaiul Oltului, plaiul Oltețului): 9.430 l., 16;

d) din Romanai (plaiul Oltului de sus, plaiul Oltului de jos, plaiul Oltețului, plaiul Tăzluiului, plaiul Bălții, plaiul Cimpului): 6.377 l., 30.

Totalul, „venitul Cercăturii“, e de 40.387 l., 79. Se mai adaugă apoi 785.48, „banii gata ce mi i-au venit până acum“, serie cumpărătorul veniturilor, „bez rămășiță, ce arăt eu deosăbită foae“. Acești bani se culeg de slujitori, ce se arată cu numele și se înseamnă în „foi“ sau „sporuri“ sau vre-

seamnă deosebită și nu cuprind condeie interesante. Menționăm numai în vol. 48: „Socoteala pentru cheltuiala urmată cu facire din nou a una magază la tarsanaoa împărătească, spre tănere a toate halaturile“ și în vol. 49: „1826. Bani ce au cuprins plata zahirei cumpărată pentru trebuința tertipaturilor Țarigradului în anul 1825“.

un „sfeterizmos“, sau sînt impliniți pe baza unor „răvase ce s'au găsit furate“, adică s'au regăsit, după ce fusese furate.

În față, se adaogă cheltuicile: „unde s'au dat aceștea“. Iată unde:

1. „38.000 la Vistierie, cumpărătura slujbei“;
2. „1.740. Simbriile la 86 de slujbaș cu Costache sin Sărdar Vasilache“;
3. „120. Simbriia mea ce mi s'au scos“;
4. „32. Cheltuiala ce s'au făcut cu trimiterea banilor la București, i pungă, i ladă ce s'au cumpărat, cu tl. 1, bani 60, cheltuiala ce au arătat dumnealui Stolnic Zamfirache cu trimiterea banilor din județ“;
5. „17. Cheltuiala ipac ce s'au dat omului ce s'au trimis la București cu istovul, însă cu ugeretul lui“;
6. „240. Ce s'au trimis la București pentru cărțile gospod“;
7. „401,80. Dobânzile banilor ce s'au trimis la dumnealui Mihalache Vel Camaraș za Oene“.

Totalul acestor „fac dați“ e de 40.550 l., 80. Deci rezultatul e un deficit — o declamație asupra epocii fanariote! —: „trece daț de la mine mai mult, care i-am oprit din banii Cereăturii“. Adevărat că nu mai mult ca 163 de lei și 1 ban, care și acesta se notează cu sfințenie.

Deficitul se scotoiește din banii adaosi ai venitului, și aceștia se reduce, de la mai mult de 785, la 622 l., 47.

Semnătura boierului respectiv, un Gîrec, e mai puțin clară decît acest cont sumar.

2.

Avem acum, într'un caietel de patru file, „Veniturile și cheltuelile Visterii Valachii pînă șase luni, dă la 1 Iulie leat 1811 pînă la 1 Ghenarie leat 1812, den care dăjdiile lăcuitorilor birnicî sântu după socotelile și estracturile ispravnicilor județelor, iar rusumaturile după contrahturile cu care s'au vîndut în Divan la cochiî vechî“:

Venituri:

- a) „Dajdie canonisită a birnicilor lăcuitori din 17 județe ce au urmat pînă luna Iulie (15 l. de liude)“: 244.245 l.;
- b) Aceiași pentru Ținutul Brăilei (7,60 de liude): 3.341 l., 30;
- c) „Canonisită dajde pentru cheltuelile poștilor“ pe Iulie, „la liude 16.723 $\frac{1}{2}$ dîn toată țara, cu Brăila dămpreună“ (cite 3 l. de liude): 50.185 l., 60;
- d) Dajdea de supt a) pe August, dar „po tl. 10, fiind

că de la Avgust întâi s'au scăzut câte tl. 5 și au rămas câte tl. 10 dă liude" : 161.545 l.;

e) Brăila pe August (scăzut la 5 l. de liude): 2.227 l., 60;

f) „Bani poștilor“ pe August [fără scădere]: 49.800 l.;

g) Dajdea județelor celor șeptesprezece pe Septembre : 161.450 ;

h) Brăila pe Septembre: 2.227 l. 60;

i) „Bani poștilor“ pe Septembre: 49.771 l., 60;

j) Dajdea județelor 17 pe Octombre: 159.885 l.;

k) Brăila pe Octombre: 1.942 l., 60;

l) „Bani poștilor“ pe Octombre: 49.131 l.;

m) Dajdea județelor 17 pe Novembre: 158.210 l.;

n) Brăila pe Novembre: 1.942 l., 60;

o) „Bani poștilor“ pe Novembre: 48.628 l., 60;

p) Dajdea județelor 17 pe Decembre: 157.840 l.;

q) Brăila pe Decembre: 1.942 l., 60;

r) „Bani poștilor“ pe Decembre: 48.517 l., 60;

s) „Dajdea mazălilor, a breslașilor dăn toată țara cu București dănprenuă pă patru luni, Septemvre, Octomvre, Noemvre și Dechemvre, bez pricină dă morți i fugiți“ : 31.756,26.

t) „A politii Bucureștilor“ pe acele patru luni „pentru lefile... (?)“ : 2.854; BCU Cluj / Central University Library Cluj

u) „Dă la preoți i diaconi din toată țara, din suma de tl. 120.000, ce s'au orânduit ca să implinească, find-că tl. 25.000 s'au lăsat a fi pentru spitalurile săracilor pământeni“ : 95.000;

v) „Dă la sfânta Mitropolie și celelalte trei eparhii“ : 30.000 ;

w) „Dă la boeri politii Bucureștilor“ : 48.726;

x) „Dă la boeri ce sânt afară pe la județe“ : 34.467.

y) „Dă la negțătorii din politia Bucureștilor“ ; 103.068 ;

z) „Dă la neguțători ce sânt pe afară pe la județe“ ; 14.204 ;

Sumele de la u) la z) sînt cuprinse la un loc (=325.465 l.), ca „aî contribuții“.

Se adaugă la acestea veniturile extraordinare și altele ce urmează :

a) „102.000. Suma banilor ce s'au orânduit să să implinească din țară, pă 2.040 cară, dă car po tl. 50, pentru plata chirii carălor mocănești ce au fost orânduite ca să care fân la magazia Daia, Giurgiu și Pietrile, pentru trebuința cailor împărătești“ ;

â) „205.000. Vămile pă 6 luni“ ;

7) „850.000. Suma vinărieiului din toată țara pă un an întreg, dupa cum s'au vandut la cochii vechi”;

8) „83.833. După birul țiganilor, enejii Valahiei, bez tl. 28.000, ce s'au făcut venit la socoteala dă șase luni dă mai nainte, cu care sa împlinise suma dă tl. 112.833”;

9) 136.785,115. Alte venituri extraordinare, ca :

1. „1.200. După apaltul lotării Craiovei, câștiu întâi, pă 3 luni, dă la 11 luni până la Septemvre 11, — Iul. 28”.

2. „6.120. După apaltul lotării dan politia Bucureștilor, câștiu pă 3 luni, Iulie, Avgust și Septemvre, — Iul. 9”.

3. „2.070. Bani buni ai Visteriei, ce s'au găsit asupra Căminarului Petrahe, dan dum. Vistier Varlaam, — Iul. 11”.

4. „2.400. După clup dan București pă 6 luni, Avgust, Septemvre, Octomvre și Noemvre, — Avgust 5”.

5. „3.842. Dă la Ialomita, dă ciurucu oeritului ce s'au găsit sfeterisit dă zapei și împlinindu-să s'au făcut venit, — Avgust 14”.

6. „8.000. După contractu Brăili pren Iosif Crafiaco reghistrator dă coleghie, dan tl. 12.500, câștiu pă 3 luni, dă la Avgust 9 pan la 9 Noemvre, fiind-că tl. 4.500 i-au avut dați la ghinărar, cela ce sa afla atunci, pă acea vreme comandir in partea loculu, și ramane ca sa dea Exelenția Sa socoteala pentru acești bani, — Avgust 19”.

7. „1.789.63. Ce s'au împlinit da polcovnicul Dănisiev, da la ispravnic, zapei și alți cinovnici dan județu Prahova, care bani s'au priimit în Visterie cu preiloju Exelenții Sale domnului viț prezedent supt No. 6566, — Avgust 25”.

8. „236.60. Ce s'au împlinit da poracieu Iablonschi da la ispravnic, zapei dupa catahrisile ce au făcut în județ, — Avgust 28”.

9. „1.260. Prin Pitaru Rafailă, avactu dum. Vel. Log. dă Țara dă jos Dumitrachi Racoviță, dă dijmărit și vinăriei cu leat 1810, fiind-că numitu să afla atunci la Brașov, — Septemvre 8”.

10. „10.123. Dă la Stolnicu Aleco Filipescu, care bani îi poprise numitu din suma banilor ce să dedese de la Visterie ca sa plătească lazuitorilor dan sud. Slam Râmnic pentru boi ce au dat la lt. 1809, dă trebuința magazii mișcătoare, — Octomvre 6”.

11. „6.120. Ipac după apaltul lotării Bucureștilor, câștiu altor trei luni, Octomvre, Noemvre și Dechemvre, — Octomvre 6”.

12. „2.000. Ce s'au împlinit da polcovnicul Dănisiev da la Paharnicul (?) Nicolae Golesecu, ce au fost ispravnic la ju-

dețul Prahova, luați fiind dă numitu dăn județ cu catahrisis,—Octomvrie 17.“

13. „1.200. Ipac după apaltu lotării Craioviî, al doilea căștiu pă trei luni, dă la 11 Septemvrie până la 11 Dechemvrie,—Octomvrie 22.“

14. „3.657,64. Ce s'au împlinit de la Comis Matei Cantacozino și Sărdarul Dinul Crețulescu, ce au fost ispravniciei la jud. Ialomița, luați fiind de numiți dăn județ cu catahrisis,—Octomvrie 28.“

15. „3.875. După trecerea vitelor înlăuntru în Transilvanii, sfert pă Septemvrie. — Noemvrie 19.“

16. „400. După arenda pestelui (?) dă la Urziceni pe o jumătate dă an, dă la Noemvrie 1 lt. 1811 pân la Maiu 1 lt. 1812, — Noemvrie 22.“

17. „12.500. Ipac după contrahtu Brăili, căștiul al doilea pă trei luni, dă la 9 Noemvrie până la 9 Fevruarie lt. 1812, — Noemvrie 26.“

18. „20.524,27. Dă la comisii cercetătoare dăn București bani ce au împlinit după la uni alți. — Noemvrie 28.“

19. „4.800. După apaltu cărților dă joe, căștiul pă trei luni, de la 23 Noemvrie pân la 23 Martie, 1812 — Noemvrie 30 “

20. „22.000. Dă la Iordache Anagnostis, rușfet ce au dat pentru ca să să diafendepsească la ale lui catahrisuri ce au făcut la luarea banilor după bitirmeaoa fânului dăn trei județe: Ilfov, Vlașca și Buzeu(?), în loc de natură, cum și pentru banii ce au luat dă la dooa județe, Argeș și Mușcel, cu numire pentru caratu fânului la magazii din București, care rușfet este știut și celor mai mari stăpânitori, și s'au făcut de către Visterie prin Stolnicu Alexandru Căcilem (?)“.

21. „3.875. Ipac după trecerea vitelor în Transilvania, sfert, pă Octomvrie. — Dechemvrie 8“.

22. Pe Novembre : 3.875.

23. Tot așa pe Decembre.

24. „543,21. Ce s'au împlinitu dă către dumnealui Camer Unker Besreov dă la zapci și cinovniciei din județu Argeșului“.

25. „10.500. După sinisforaoa ce au dat neguțitori hanurilor pentru ca să nu să puie spital în hanurile lor, care bani s'au primiit în Visterie cu priloj supt No. 1552,—Dechemvrie 24“.

Total : 136.785.115.

Apoi vin :

26. „65.285.112. Bani ce s'au implinit dăin rămășițurile socotelilor dă mai nainte, după cum în condica Divanului anume arată”.

În suma ce rezultă nu s'au trecut „banii ce să implinescu dă la 2 județe : Vâlcea și Gorji, după fanu, care nu l-au răspunsu lăcuiitori în natura, precum celelalte județe; pentru care la urmă să va da socoteală”.

Se scoate cheltuiala : 2.676.569,23 („după cum înaintea arată”), din suma generală de 3.155.812,103, și rămân 479.243,80 „rămășiță, după cum în condica Divanului anume arată, și câți dintr' aceștia să vor implini după vreme, să vor face venit la socotelile din urmă”.

Iscălesc dedesupt Mitropolitul Ignatie, Constantin Să-mureaș și, probabil, Vistierul Constantin Varlaam.

Pe altă foaie se cuprind „cheltuelile pă 6 luni, dă la 1 Iulie pân la prima (sic) Septemvrie lt. 1812, care sânt făcute dăin poronca celor mai mari, după pecetluirile Divanului, după orânduială”, și anume :

1. „349.026,99. Dați la Casa Comisii Comisariatului, pentru cheltuelile ospitalurilor”.

2. 30.573,60. Aceleiași, „pentru plata porțioanelor dă carne”.

3. „463.700. Dați podreaciților pentru contribuția zăhereli, ce să socotește pă lt. 1812, din suma dă t. 806.600 ce au a lua”.

4. „11.910. Chirii dă cară ce s'au trimis după vremi cu feluri dă trebuințe”.

5. „820.326.101. Cheltuiala poștilor dăin Valahia Mare și Mică”.

6. 52.871,72. Pentru facerea unei căsărmi („easermii”) la Brăila.

7. 14.813,63. Pentru „easermii dă la județe”.

8. „210.556,67. Feluri de cheltueli pentru meremetu dă spitaluri și cfartiruri”.

9. „24.808,78, cheltuiți după vremi și după cerere, în trebuința podului dă la Ruseiuc.”

10. „20.077,84, cheltuiți pentru podurile dăin Valahia-Mare cu cheltuelile ce s'au făcut de la... (?) pentru pod și colibași.”

11. „82.607,114. Feluri dă cheltueli ostășăști întâmplătoare, cu t. 12,500, ce s'au platit camărașilor dă oene, pentru sarea ce au dat în trecuții ani dă trebuința oștilor, cu t. 64.085 ce s'au plătit podreacieuului pentru lemnele de foc

ce au dat mai multe pâ la spitaluri și efartiruri în anul chelt. 1810 peste suma contractului.*

12. „5.144. Cheltuiala celor trimiși după vreme cu feluri dă porunci și trebî.”

13. „4.579,6. Obicinuite cheltueli ale canțelariilor.”

14. „8.008,61. Cheltuiala roați ștegului nou.”

15. „34.760. Leafa și cheltuiala Comisiei revizii ce încunjură județele.”

16. „4.330. „Cheltuiala celor trimiși afară pal[a] județe cu cercetări dă ale Comisii.”

17. „338.178,80. Cheltuiala ștaturilor și legile celor ce să află slujind în trebî ostășăști.”

18. „19.383,112. Leafă după rang și cheltuiala mesii ofițerilor după la județe și leafa perivocicilor ce sânt pâ lângă ofițeri.”

19. „24.967,24. Leafa și tain Hârvaților ot Craiova.”

20. „2.010. Leafa lui Gavriila Avgibașa cu vânători sal.”

21. „4.816. Lefile bulucbașilor și Arnăuților ce să trimit pa afară cu trebî și porunci.”

22. „18.714. Cheltuiala murahazilor, bez cheltuelile ce s'au făcut cu asternuturile i meremeturile efartirurilor și altele, pentru care s'au făcut arătare din partea Divanului Exelenții Sale dumnealui vii-prezedent, prin catastih anume dă toate, dar raspunsu n'au venit până acum: de aceea și nu s'au trecut la socoteală.”

23. „33.516,90. Pentru pâinea ce s'au cumpărat dă hrana Turcilor robî dă la Ostrovu i pentru chiria carilor, cu care s'au trimis pâinea.”

Văzind deseale mențiuni de funcționari dintre boierii pămînteni și grecii trași la răspundere pentru abuzuri, ar crede cineva că în inima noilor noștri stăpînitori, „vițeprezidenților”, „ofițerilor” și „perivocicilor”, era ceva ca mila pentru țara din osteneala careia se hrăneau. Partea întâiu a socotelilor e făcută pentru a împrăstia această iluzie. Funcționarii împărătești erau așa de sirguincioși în controlarea stringerii dărilor și în reprimarea abuzurilor numai pentru a-și avea din bielsug și la vreme veniturile, pe care de sigur ca nu era chemată să le deie aceea de a căror liberare se vorbea cu atîta patos la ori-ce prilej. Se urmăreau jăfuitorii pentru a avea monopolul jafului, și după inspecția sumelor însemnate mai sus cineva se poate convinge ușor că nu era nici un folos pentru noi să dăm pravoslavnicului ceea ce dădusem înaintea păgînului: adică tot ce aveam, și, ceva mai mult decît atîta.

Vin: în al doilea rînd, „cheltuelile țării.”

Ele se desfac în:

1. „25.130. Simbriile isprafnicilor, sameșilor și ale zapciilor după la județe i obicinuite avacturi ale Visterii dă sfertu lui Iulie.”

2. „150. Cheltuiala sarafilor la bani poștelor pã Iulie.”

3. Suma de la 1 și 2 pe August.

4. Aceiași sumă pe Septembrie.

5. Aceiași sumă pe Octombrie.

6. Aceiași sumă pe Novembre.

7. Aceiași sumă pe Decembrie.

8. „2.625. Obicinuite avacturi și simbrii la bani breslelor, sfertu pã Septemvrie, Octomvrie, Noemvrie și Dechemvrie.”

9. „150. Cheltuiala sarafului la bani... (?) pã aceste patru luni.”

10. „7.700. Avacturile Visterii la bani contribuții.”

11. „3.850. Ipac. la bani chirii carălor.”

12. „600. Avactu sarafilor dãn bani vãmilor.”

13. „1.900. Obicinuite avacturi ale Visterii dãn bani vi-nariciului.”

14. „2.000. Cheltuiala cinovnicului ce este însărcinat cu socotelile rămașilor în ~~în curgere de patru ani.~~ curgere de patru ani.”

15. „137.666. Lefile cilenilor Divanurilor, depertementurilor și ale altor cinovnici ce sa află slujind țări.”

16. „4.510.72. Feluri de cheltueli marunte ale țării.”

17. „811.40. Obicinuite mile ce sa dau pã totu anu pã la schituri și biserici.”

Cheltueli de „bine public”, de utilitate generală, nu se pot căuta în epoca aceasta, dar pare că și aici sînt prea mulți „cileni” și „cinovnici”....

Socotelile urmează:

18. „300. Obicinuită radicătură la liude 20, Ciocăneshi dau bani civertului (?), de liude po t. 15.”

19. „60. Den bani poștilor pã Iulie, i fac la munte 120, Ciocăneshi, po tl. 3.”

20. „200. Pa Avgust radicătură de liude 20, ipac Ciocăneshi, 10.”

21. „60. La bani poștelor pã Avgust, ipac la munte, 20.”

22. 260. Pe Septembrie.

23. Tot așa pe Octombrie.

24. Pe Novembre.

25. Pe Decembrie.

26. „1.735. Pentru păcura ce s'au luat într' aceasta eur-

gere dă șase luni dă trebuința masalalelor, și s'au dat pa la eftarirurile dan București."

Total: 316.887,112.

Și, cu socotelile ce se și zie ale Rușilor, fac: 2.676.569, 1, 23 de bani.

Cetitorul e rugat să-și aducă aminte că în 1811 nu cîrmuiau Fanarioții, ci iubitorii noștri frați întru Hristos, cari venise să ni dea libertatea, pe care, data aceasta, nu avusem naivitatea să li-o cerem.

XXXII.

De curînd Biblioteca Academiei Romîne a capatat, de la d. I. Kalinderu, înca o condică de socoteli din vremea Fanarioților. E cea din 1777, care formează acum ms. 1471 al Bibliotecii.

Ea e însemnată din două puncte de vedere: întâiu pentru că e una din condicile acestui excelent administrator, *prin sine însuși*, fără tutelă de capuchehai constantinopolitane, care a fost Grigore Alexandru Ghica și, pe urmă, pentru că ea cuprinde ultimele lui socoteli, pentru că în Octombrie al acestui an, la 12 ale lunii, Grigore-Vodă a fost înjunghiat de oamenii capugiului trimis de la Poartă anume pentru execuția „trădătorului”.

Titlul este „Sama Visteriei, în care s'au încheet cifertul al triile a lui Săptemvrie și dajde al doile a mazililor, a rupt. și slujba vadrăritului și cifertul al 4, ce s'au scos la Octomvrie, și dajde al triile a mazililor și a ruptașilor și slujba goștinii, cifertul al 5, ce s'au scos la Noem., și dajde a 4 a maz. i a rupt. și slujba cheltuelii țării, trei dajdi a maz., a rupt., ce s'au scosu pentru chelt. țării la 1776, în zilele luminatului Domnului nostru Maria Sa Grigorie Alexandru Ghica Voevoda, fiind Visternie-Mare dumnea-lui Iordachi Balș. 1777, Mart”. La această dată, în ade-văr, Grigore Ghica domniă în Iași, dar sfîrșitul chibzuite-lor socoteli nu mai era să-l vadă.

Ca venituri avem:

a) „Slujba vadrăritului dintr'acest an 1776. 120.000 lei. S'au vîndut slujba vadrăritului din anul acesta la cochii vechi dum. Necolai Ros[e]lt biv Vel Vist., afară de 34.000 vedre ce s'au făcut vadrăritul dum. boerilor și gupănesi-lor sărace, și afară de avaețul dum. Vel Logf., cate 3 lei de punga, pe sama cumpărături, și afară de 500 lei avae-țul dum. Vel Vist., și 150 lei osteneala diiacului de Viste-

rie ce strângă slujba vădrăritului, ce i-au dat vădrării de la sine piste soma cumpăraturii."

b) „Slujba goștinii din anul acesta 1776", vîndută pe 82.000 lei Vel Căminarului Costachi Ghica, afara de „radicaturile" boierimii sărace pentru oi, în suma de 61.640 capete, „și afara de avaețul dum. Vel. Logofăt, câte 3 lei de pungă, pe suma cumpăraturii", de 500 de lei avaețul Marelu Vistier și de 150 alții, pentru diaconul strîngător.

c) „Slujba cheltuelii țării, ce s'au scos la luna lui Decem. 1776, după tabilele ei-au dat dumnealor ispravnicii de pe la Ținuturi". Și anume: Suceava: birniei 10.699, velniți, „ce s'au luat câte 4 lei noi de căldare", 64; preoți și diaconi, „cate 2 lei", 258 (=11.021). Neamțul: birniei 21.983, „dughenile și eracimile den Targul Niamțului i din Targul Petrii" 377, velniți 56, clerul 694 (=23.110). Romanul: birniei, 9.550, comerțul 426, clerul 152 (=10.128). Bacău: birniei, „cu haimanalile", 18.451, 103; comerțul din Bacău și Oena, 541; clerul 402 (=19.394,103). Putna: birniei 28.148, comerțul 203, clerul 626 (=28.977). Tecuci: birniei 16.760, comerțul 385, clerul 328 (=17.473). Covurlui: birniei 11.346, 30, „dughenile și eracimile și magazalele" 1.086, 90, „postile" 2.050, clerul 158 (=14.643). Tutova: birniei 13.965, comerțul 547, 60; clerul 320. Vashni: birniei 5.298, 12; comerțul 45, velniți 8, clerul 224 (=5565, 12). Falciiu: birniei 9.020, comerțul 58, velniți 8, clerul 210 (=9.296). Grecenii: birniei 2.840, clerul 22 (=2.862). Codru: birniei 1.108, clerul 60 (=1.114). Lăpușna-Orhei: birniei 25.960, comerțul 700, velniți 112, poște 403, clerul 360 (=27.532). Soroca: birniei 21.952, comerțul 893, velniți 80, clerul 216 (=23.141). Cernaui: birniei 2.408, comerțul 84, velniți 72, clerul 30 (=2.594). Dorohoi: birniei 1.684, crișme 29, velniți 28, clerul 172 (=10.913). Hirău: birniei 9.640, comerțul 148, velniți 90, clerul 146 (=10.030). Cirligatura: birniei 3.191, comerțul 143, clerul 70 (=3.404). Iași Ținut: birniei 17.991,78, velniți 80, poște 690, clerul 262 (=18.023,78). Iași Tîrg: birniei, „cu jidovii, armenii din Tîrgul Iași" 2.643,87; „dughenile i eracimile" 3.814, clerul (=7.457,87), „505 ce s'au luat de la neguțtorii fără dajde pentru dughenile lor după tabla iscălită de dumnealui Vel Vist., ot tîrgul Iași." Se ieau rasuri „câte 14 parale de leu," necuprinse în samă, și se scutesc scutelnicii de la boieri, ale caror nume se dau în sir (=17.474 lei), aici ea și la șferturi, de care iarăși sint scutiți.

d) Dăjdile, adică:

α) A doua, „pe o luna și giumatate, adică de la 15 zile a lunii lui Avgust și par la sfârșitul lunii lui Septemvrie 1776.“ Se compune din: 1.681,59 a mazililor și negustoriilor din Iași și Focșani, dar nu din Botoșani, „ce nu s'au încătreat, fiind a Cămării” și 1.396,18, *dajdea ruptașilor*, tot fără Botoșani. Amindouă fără de *răsuri*.

β) A treia (1-iu Octombre—15 Novembre): 1.685,15 și 1.396,73 (ca mai sus în ceia ce privește celelalte lucruri);

γ) „Treî dăjdi a mazililor și a ruptașilor, ce s'au scos de s'au dat la banii cheltuelii țării, pe 3 luni, Ghen., Fev. i Mart 1777“: 4.996,69 (și „bez o dajde ce s'au rădicat la 17 liude neguțtori, ce li-ai arsu casale și dughenile în targul de sus“) și 4.377,85 (ca la punctul α).

ε) Șferturi, adică:

α) Al treilea, scos în Septembre 1776. Sume pe județe, cam ca în 1776. Total: 61.481,54. Se scade la Vaslui „bi-rul oamenilor ce au intrat surugii la 3 menziluri” (Iași, Scinteia și Oncești). Se înseamnă ca sentiți scutelnicii (7.874), călărașii și satul Trifești (Neamț), pentru facerea iazului.

β) Al patrulea, scos în Octombre. Total: 60.612,9. Se mai scad, la Covurlui „marangojii.” Scutelnicii fac 7.961.

γ) Al cincilea, scos la Novembre. Total: 60.514,57. Se mai scad la Covurlui ~~marangojii~~ „marangoji” și 17 streini ce s'au legat la Cămara gospod“, precum și „20 surugii”. Scutelnicii fac 8.149 lei.

Cheltuielile se desfac în:

a) Cheltuieli cu Turcii, și anume:

α) *Poliți*. 1. Ca și în 1776: total: 148.328,60 (și pentru „giuvaerele ce au cumparat pentru trebuința gospod.” pentru „mehmendarul dum. îndernuțului de la țara Iesca”). „Poliți ce s'au platit (*in ms. spatit*) aice” = 144.941,60. Poliți trimise de Nic. Ventura Postelnicul „cătra cucoana Smărăndița Suțo.”

Total, cum s'a spus, 144.941,60:

2. „Datorii ce s'au platit: 5.000. Pentru niște rubli ce au luat gospod la Petrupole și s'au platit la Iași, la cantalerii a armiei de dumnealui Vist. Ioan Cantacozino: 1775, Noemv-re 20. 3.500. S'au dat Mării Sale Rumeli Valesi, cu care bani ai fost gospod dator din Domnie Țarii-Rumanești: 1776, Ap. 28”.

β) Cheltuielile legale ale țerii:

1. „Baeram peșches ce s'au dat la Prea-Înnalta Poarta și la alte locuri de la Tarigrad, dupa cum arată izvod cu pecete gospod; 1777, Fev. 10”: 805.888;

2. „Ramazanlâc: Ramazanie ce s'au dat“, și anume la „Divan-Efendi, pentru zaherê“: la beșleaga din Iași, la Odabasa și la Mehterbașa; 1776, 30 Septemre. Totalul acestor sume de tot mici e: 85 l.;

3. „Baeramlâcul: pentru Divan-Efendi, beșleaga din Iași, Mehter-bașa și „cinci melitari ai saı“, mai ales „postaje“. Total: 237,60;

7) Furnituri:

1. „Silitra. 2.000. S'au dat lui Baș: Coste Avram, pentru 10.000 oca silitră, câte 24 bani oca, ce s'au dat la taraphanaoa Tarigradului, după sinetul ce-au dat Cămara gospod, bez 658 oca, ce s'au cazut daraoa poloboacilor; 1776, Dech. 13“;

2. „Zahereoa: 200. Pentru o blană nurea, ce s'au cumparat de s'au dat dum. Emir-Aga Vezir-Gih[o]dar, ce-au venit la Gălaț pentru zaherê: 1776, Sept. 12. 15. Ci-au cheltuit dum. parelăbii de Gălaț cu scoatere unui elam de la Saccea pentru doi corabii ce s'au încărcat cu zaherê de la Brăila la Balcov (*sic*): 1776, Oct. 11. 67,60. Ce s'au dat pe miere și unt, care s'au triimis la Bender la dumnealui Culchehaesi, prin mina dum. Vel Sărdar, oca de miere cu cite 12 parale, cea de unt cu cite 15; 1776, Dech. 4“;

3. Cheresteaua, trimisa după ordin, din Timuturi la Galați, „pentru taraphana-eminii și pentru Ismail-beiur“, „și rinuri brad“, „scânduri brad canathăcuri, adecă scanduri de heresău, câte 6 parale una“, „talpi stejar... câte 8 parale“, „grinzi stejar, câte 3 parale“, „cifti (*sic*) dulap stejar, câte 25 parale“, „talpi stejar...“, câte 30 parale (și 35 și 1 leu)... ortaciapa stejar..., câte 10 parale“, „Galați-dulap stejar, câte 10 parale“, „scanduri tel..., câte 6 parale“ (și 15). Din județele: Neamț, Bacău, Tecuci și Tutova. Total: 689,108;

2) Daruri:

1. „3.000. Sebeptahriruri. Ce s'au luat cu sebeptahrir, de s'au dat dumnealui Bină-Emini de la Akkerman, pentru zidire lui Emic-Hisari, din haraciul țării; 1777, Ghen. 12“;

2. „La Porți“: „un ciasornic cu diiamant și cu lanțuru lui“, dat de Vođa lui Melec-Mehmet-Pașa; 1776, 27 Iunie. „1,275 l., ce s'au dat pe un tacăm farfurii de la Saesoniia, și s'au triimis la Tarigrad: 1776, Avgust 8“. Pașei citat, „un radvan“, „o carăta“, „o cocii“ (4 Octombre). Aceluiasi „4 blani cărsac“ (21 Octombre). Aceluiasi, „1.000 galbini zangerlii“ (27 Octombre). Total: 7,505;

3. „Daruri la Turci: „La Hechim-Bașa a Mării Sali Melec Mehmet-Pașa, ce-au venit cu corturile (1775)“. „Dar

de la gospod la 3 telliceaus ce-au venit cu mehmendarul Marii Sale eniaz Râpnin“, 1776, Iul. 1“. „Pentru 20 părechî guş, ce s'au cumpărat prin mîna dum. Med. Enachi, capi-chihae de Hotin“. La doi „robi“ turci. „O blană pantece de vulpe şi un profil cu capace dum. Enicer-Agasi de la Hotin“. „La un Vezir Tatar ci-au adus ferman pentru solul leşase“. Total: 1.922;

4. „Cheltuiala musafirilor“ (pe August 1776 — Ianuar 1777.) Total: 564 l., 41;

5. „Pentru hotarul despre Tătari. 1.308. Cheltuiala drumului dum. Talaîr-Aga, capigilar-chihaesi, mergînd ca s'îndrepteze hotarul Moldovii despre Tătari...; 1776, Iulie 13. 55. Pentru 20 galbeni, ce s'au dat la cadiul de Bender pentru scoatere unui ilam pentru hotarul celor 32 cîasuri; 1776, Noem. 17“. Total: 1.405.

6. „Chiriile“. „Care mocîneşti“. „Ce s'au dat la doi mocani, care s'au tocmît să ducă un rădvau cu cai lor pîr la Tarigrad şi să vii înapoi“. „Ce s'au dat pentru ugi-retul cailor solului leşase de la Hotin şi pîn la Măcin, prin mîna mehmendarului zaimului; 1776, Dec. 5“.

7. „Muhumaturile“. La Hotin, Bender, Chilia şi „cu giuphanê“. „Mocanilor de la Caşin ot Bacău, pentru un car mocănesc ce-au încăreat untul de la Gălaţ şi l-au dus la Bender“. Total: 370 l., 21;

8. „Menzilurile“. [Ca în anul precedent.] Cumpărătura la 20 căruţi, câte 2 pol lei căruţa“. „Satului Greenii, ca să îi manzihil pî un an; 1776, Săpt. 2“. Total: 3.180.

9. „Conacile“. „Ibrail nazir, în trei zile ci-au săzut în Galaţi... Cheltuiala ce s'au făcut la 4 conaci a Marii Sale Melec-Mehmet-Paşa... Paini câte 1 para... Orez, câte 8 parale oca.. Ocă carne, câte 4 parale... Ocă unt, câte 10 parale... Ocă făină bună, câte 2 parale... Ocă nohot, câte 8 parale.. Ocă fasole, câte 2 parale... Ocă ciapi, câte o para.. Ocă sare, câte o para... Ocă lumină săui, câte 14 parale... Ocă păcură câte 6 parale... Ocă lumină ciara, câte 1 lei, 90 bani... Meriî orzu, câte 90 bani.. Găini i curci, căimac, brânze, cai, verdeţuri... Ocă catran, câte 6 parale... Ocă miere, câte 16 parale... Dimerliî orzu, câte 3 parale... Capăţini eurechiu, câte 1 para... Ocă brînză proaspătă, câte 3 parale... 12 o ocă smăntănă.. 15 pol ocă unt proaspet... Jamle, câte 2 parale... Găini, câte 3 parale... Curci, câte 15 parale... 90 pe doi curcani... Emuri orz... 1.452, 21. Ce s'au cheltuit la 23 conace a dumnealui sinior Petreson, din Galaţi şi pîr la Hotin, prin mîna dumnealui mehmendariul

Ali-Aga zaimul, după socotiala ei-au dat, câte 63 lei, 17 bani la un conac... Ocă carni vaca, câte 4 parale... Ocă carni de oai, câte 5 parale... Răți, câte 12 parale... Miei, câte 6 parale... Găști, câte 20 parale... Puț găina, câte 5 parale... Ocă oiță, câte 6 parale... Ocă stafide razachii, câte 12 parale... Ocă rachii anison, câte 30 parale... Ocă vin, câte 70 parale... 60 pe o ocă cahvè... Alămăi, câte 2 parale... Ocă unt de lemn, câte 30 parale... Ocă verdețuri, câte 3 parale... Cară lemn, câte 30 parale... Cantari pai, câte 15 parale... Stambol ehilasi orzu, câte 30 parale... 7 201, 24. Cheltuiala ce s'au făcut la tainurile Mării Sale prințipului Răpnin, sol rusăse, și a Mării Sale Pașii și a zaimului de la Gălaț pâr la Hotin, după izvodu iscălit de dum. Aga Clomagiolu și de ispravnic și după a lui Anastas[e] Bacal-Bașa, de cele ce au dat la 5 conace din raiaoa Hotinului... Vițai, câte 3 lei (și $3\frac{1}{2}$)... Skanina, oca câte 60 bani (și 48)... Ce s'au dat la Mărie Sa Pașa și la zaimul... Oca carbuni, câte 1 pol ban... Cafè Emen și franțuzasca (câte 2 l., 90 și 1 l., 60)... Pentru cele ce au dusu parcălabii Mării Sale prințipului la Mecin și la Galați... 944, 81. Cele ce s'au dat la conacele Mării Sale Suliiman-Pașa, Hotin-Pașa, mergându la Hotin... 1 oca dohot, câte 60 parale... 60, 172-1, 42-61 cheltuiala ce s'au făcut cu solu leșaseu ce au mărșu la Tarigrad... 2 căruți pentru trebuința solului... Jădovului ce era pe lângă solu... Ce s'au dat unui om ei-au adus o pușca la gospod, ce s'au dat chiragiilor... La slugile dragomanului... Pentru 20 oca zahar ce s'au dat solului... Zaimului pâr la Galați... Cheltuiala Portariului Gavrilachi, mergând la Hotin înaintea solului și de la Hotin mergându cu solu pâr la Galați; 1776, Decem. 29^a.

10. „Facere casălor de beilie“, prin Vasile Razu Vel Logofat: „dao (*sic*) pereichi casa de beilie și o casă pentru dum. Divan-Efendi, ce s'au făcut aice în Iași pentru nazirlicul dum. Vel Logf. Cheltuiala pentru „salahori, bărdași, teslar, petrari“. „Bez 17.000 lei ce au mai luat, adecă: 11.000 lei de la dum. Vist. Ioan Cant., din banii ce s'au strânsu pentru casele de beilie, și din unele răsuri“. Total: 60 553 l.

11. Supt rubrica „millelor“: la deosebiți Turei ce fusese „robî“.

12. „Bacșișurile“: 15 galbini zări: (*sic*) și 10 nisfiele, ce s'au dat bacșiș la casele de beilie, mergând gospod acolo; 1776, Noem. 12^a. „20 galbini zări, ce s'au dat bacșiș la

oamenii dumisale solului leșase, mergand gospod acolo; 1776, Dechem. 4^a.

b) Cheltuieli politice și la persoane politice:

1. Între „poliț ce s'au triimis ca s[a] iă dum. boerii capuchehacle banii la Tarigrad“. „Ce s'au dat dum. Dedibas, Chiragi-Bașa a dum. sinior Petrison...“.

2. „La obraze de cinstre“: Căminarului Panaiodor (1774). Beizadelei Dimitrachii Ghica, „dar de la gospod“. „Pentru o blana de samur ce s'au triimis la Tarigrad și s'au dat prin mâna dum. boerilor capichihaeli; 1775“. „La harem“, de Sf. Vasile: Doamnei, Domniții Elenco, Domniții Ruxanda, Domniții Marioara, beizadelelor Dimitrachii, Alexandru, Searlat, doftorului Fotachi: „lui Ienachi Dascalu și Măriilor Sale beizadelilor“, la trei „dade“, „babiî ei-au venit de la Tarigrad“, și „Marii ei-au venit de la Tarigrad“. „Aniții a lui sinior Pinis“. „15 lei, parale și galbeni, ce s'au pus în placinta cu sorț“. „Pashatică ce s'au dat la harem“, și „dum. Vist. Zoiții, surorii gospod“; „dum. cucoanii Raliții, surorii gospod“, „dum. Spat. Matei“, „dum. Hat. Iordachi“. „2.325 l. pentru 1.500 ruble, ce s'au dat dar de la gospod dumisale ghenărarului Mihaî Magurianu, mergând în lăuntru, la Rosiia; 1776, Iuni 1.“ „Căminarului Panaiodor, „dar de la gospod“. „3.759, ce s'au cumparat un armăsar i 6 epi. ce s'au dat dar Mării Sale solului enez Răpun, însă armasariul 30 galbeni și epile cate 15 galbeni, bez 120 lei ce s'au luat o iapă de la un ofiter; 1776, Iuni 12.“ „Ce s'au dat dar dumisali cucoanii Pulhiriti, pentru cheltuiala nunții; 1776, Oct. 8... Ce s'au dat la nunta Mării Sale Domniții Elenco... Dumisali vtori Logofat al Mării Sale Alexandru-Voda, dar de la gospod (350 l... 1609 l. 104 b., ce s'au cheltuit cu 4 vasă de vin ce s'au triimis dar de la gospod Marii Sale graf Romantof prin mana capt. Teodosie Grigorovici, suta de vedre cate 80 de lei, și plata vadrăritului, chiria la patru care par la calantir“, și buțile, „cate 15 lei bute“. „Marii Sale Domniții Roxandei, ficeiî gospod, pentru tamirul (sic) caselor ce i s'au dat de zăstri; 1776, Dech. 28.“

3. „Gazăturile: 60 l. ce s'au dat prin mâna dum. Sărdar Sauli, pentru gazaturile de la Englitera, osabit de alte peceți gospod. ce s'au facut pentru alte gazături de la alte locuri.“ „127 l. 60 b., cheltuiala gazăturilor pe 6 luni, care s'au dat prin mâna dum. Sardariului Sauli, adecă Ghen., Fev., Mart. April, Mai și Iuni, însa: 18 l. gazata dintăi nemțaseă de la Altona; 13,60, al doile gazăta de la Lacu (sic), nem-

țase; 20, al treile gazât, de la Colonie franceză. 20 : al patrule gazată de la Londa, franceză : 20, al cincele gazată de la Utreh, franceză : 20, al șasele gazată de Arsu de Viena, nemțască : 17, al optule gazată de Dou-Pont, franceză : 1777, Fev. 10^a.

4. „Daruri la creștini: dumsale Anastasachi Sardar, pentru cheltuiala drumului și osteniala dum., aducând hațsarif; 1776, Av. 4. Lui Drăghici capiolan, ei-au venit de la Tarigrad cu mujdia șăzadelin... Dum. Pah. Imbo..., ca să-și plătiască vâdrarit... La un boerinaș a Mării Sale Alexandru-Voda, ei-au venit din Țara-Munteniasca... : 1776, Dech. 12.” La un arhimandrit. Total : 870 l.;

e) Lefti:

1. „Celor trimiși cu trebi”: Ispravnicul de Grecen la „Smil”, Chilia, „Sacco”. Alții cu „zaimul”, cu „Pașă”: capuchehaiei de Hotin; un „portărel”, cu „zaimul”; altul cu „Cer-Agasi”.

2. „Celor trimiși la Tarigrad... La un zapeiu de livești... La un călăraș de Tarigrad.” Total: 120 lei;

3. „Călărași de Tarigrad.” Total: 1.220 l.;

4. Lipeanii: merg „pe la cetăți,” iar unul la București. Total : 89 l.;

5. Leftile mehterilor (262). „Sardarului de Galați și a neferilor,” „leafa de la harem” a „Costii Portar-Capichihaiia de Bender,” a „boerilor Divanului i altor boerinaș ai Curții gospod,” a „copiilor din casa”. Intre altele, „liafa boerilor capichihaeli de la Tarigrad, pe trei luni: Spat. Iacovachi Rizo, câte 500 lei pe lună. Spat. Enăchita Vlasto, câte 500 lei pe lună. Cămărașul Iordachi, câte 250 lei pe lună, dum. Chiriți Iordachi, câte 50 lei pe lună. Aga Iancul, câte 6 lei pe lună. Mihali, fiu dumnealui Spat. Vlasto, câte 30 lei pe luna. Pah. Alexi, câte 150 lei pe luna. Sardariu Anastasachi, câte 100 lei pe luna, Portariu Teofan, câte 50 lei pe lună, Gramaticului dumsalorsale boerilor capichihaeli, câte 50 lei pe lună, lui Bașcapiolanu s’a Costii Căm., 50 lei pe lună: lui Grigoras capiolanu, câte 30 lei pe lună, lui Iordachi capiolan, câte 30 lei pe luna, la un capiolanu a dumnealui Spat. Vlasto, câte 15 lei pe lună, la alt capiolan, câte 15 lei pe luna... Adaos lefti lui Saber giuvaergiu peste 20 lei pe luna... Leafa dumnealui Isaac Ralet Vel Pah..., și de acum să între la randuiala lefti boerinașilor greci... Liafa diecilor de Visterii... Liafa condicariului de temniță... Liafa zapeiilor și a leventiilor pe 3 luni.” Ca proba, iată compunerea unui steag: „Steagul lui Eni

Căpt. adică: Eni Căpt., Coste Odobaș, Neculai Ceaus, Ion Baeractar, 50 neferi.“ Urmează steagul lui Dumitru Căpitan și al lui Sideri Căpitan: leafa tuturor de supt un căpitan variază de la 70 la 100 de lei pe trei luni. „Liafa Vornicilor de Poartă... Liafa preuților și a țarcovnicilor de la amândoi bisăricile din Curte gospod... Leafa zapeiilor Curții, bașbulubaș, stari bulubaș, capt. de drăgoni, capt. vânători“.

d) Cheltuiala Curții.

1. Icieiohodăria. „12 părechii ciobote roș la 12 fustas despre Doamna. [Și la cei „de Divan.“] 12 părechii ciobote negri, la 12 fustas de vartă... 19 părechii cioboti roș la 19 mehteri creștini... 6 părechii cioboti roș la 6 trâmbițaș a Curții... 3 părechii cioboti roș la 3 vătăj a grajdului,“ etc. 4 părechii cioboti negri nemțaști la 4 căratas... 2 părechii conduri și cedecuri la 2 spălătoare. Conduri, papuci cu mestii și ciboti, ce s'au datu la zioa Nașterii Domnului Isus... Ciboti i conduri i papuci cu mestii i tirlici, ce s'au dat Mării Sali lui Vodă, Mării Sali Doamnei și Măriilor Sale beizadelelor și Mării Sali Domniților.. 18 părechii conduri i terlici la 9 feti mari, cu baba și cu manea, și la 9 miei de la haremu.“

2. „Camara gospod... O zgardă de aur... Pe un zăcher cu diamantu, ce s'au cumpărat pentru trebuința gospod, prin mâna dum. Vist... Zoii, surorii gospod... Un inel cu diamantu, ce s'au dat la un loc pentru trebuința gospod... Cheltuiala ce au facut mușu Saber cu 2 suemi cu diamant... 4 coti postav saita ce s'au dat egumenului de Bârboi... 4 soroace samur... Pânteci de samur neluerat... 12 soroace pânteci de samur neluerati și o pacă de samur... Straili de vară a copiilor din casă, a eihodarilor, a satărilor, a saracilor, a căușilor... Bogasie alba [pentru edielii și copii de casă]... Brăi copiilor din casa celor noi... Postav roș pentru 2 căeșirlicuri... 10 topuri cotnie galbană pentru 11 salvări la satiri. „Anterei albi căușilor“. Haine „lui Todorică“, „lui Cuchia vânatore“, „lui Saiz-baș“. „Soroaci de cacom. ce s'au cumpărat căti 24 lei sorocul... Blănitul unui ghi-bele cu cacom a Mării Sale beizade Searlat... 8.685,33 cheltuiala strailor zăstriei Mării Sale Domniții Eleanco Ghica...; 1776. 8.677. Cheltuiala strailor de zăstre a Mării Sale Domniții Ruesandrii Ghica...; 1776. Pentru 2 zălcoșuri... 3.884,78. Cheltuiala așternutului și altele a Mării Sale Domniții Eleanco (4.125,30 pentru Ruxanda)... Dramuri pehle (sic) de samur... Straile de iarnă a copiilor din casă

și a ciohodarilor... Șal evri pentru 10 căftani... Postav pentru 18 dulămi... Șamalagă pentru anterei... Postav roș pentru 28 cășarlăcuri... Pirvie pentru capace... Bunghi de argint... Atlas pentru poali... Cutnie galbănă pentru șalvară la ziucuri (sie)... La legăturile brăilor i canafi... Nas-turi de argint... Postav ghivez pentru dulama chihaelii... Șireturi de fir... 2 colani... Bărăț... la... ciohodari... Un saric Turcului ciauș... Un șlic de samur și un contăș cu pacea de samur ghigolirmii ce s'au dat dum. Stol. Neculai Balș; 1776, Noem. 17... Un cal împodobit; ce s'au dat dum. Stol. Neculai Balșu; 1776, Noem. 18... Argiții ei-au lucrat Cuiumgi-Bașa... 8 ciasornice de aur și 4 de argint cu 10 lanțuri de tombac, ce s'au cumpărat pentru trebuința gospod... Un harhal pentru trebuința gospod... Total: 100.847,99;

3. „Curte gospod“. Între altele: 210 l. pentru 2 sobi de cinic ce s'au adus din țara nemțasea pentru trebuința Curții gospod... 77. Pentru 2 sobi ce s'au adus de la Brăsoș cu toată cheltuiala lor, pentru trebuința gospod “

Total: 23.324,105;

4. „Beciul gospod“: 2000;

5. „Grajdul gospod“: 1.563,60.

e) Daruri la creștinii:

1. „Milile“: „lui Danil nacialnicu“, „călugăriților de la schitul de lângă Piatra ot Tânut Niamțului pentru untdelemn, tămâi, luminări ciară, din hrisev de milă ce are de la gospod, să ia din vamă“, unei biserici de sat pentru „veșmintea“. 150. Stărițului Paisii și tuturor călugăriților de la mănăstirea Săcul i Dragomirna; 1776, Dechv. 19.... Milă de la gospod lui Ion Roset“;

2. „Pomozaniile“: la Trei Sfetitele, cind Domnul vine „sara la sfânta“ și la „bisărica gospod cē mare, în zioa Sfântului Grigori Bogoslov“;

3. „Sărbătorile“. De Crăciun: „dascalului moldovinesc..., dascalul al doilea, ucenicului ei-au spus engomiia, preoților de la bisărica gospod, viind cu ieoana, lui protopsalti.“ De Sf. Vasile: „100 parale și orți ei-au dat dumnealui Vel Vist. baesîș, mergând innainte gospod... din bisărică pară în Spătăriia cē mare... din Spătăriia mare pară în Spătăriia mica... Pentru 100 ughi ce s'au dat la gospod. adică: 165,60 ughi zari misiri, 120,80 nisfiele, câte doi zloți: 12 s'au dat la Vornicul despre gospojda pentru plăcintă.“ Apoi baesîsură la meterhaneă și la funcționari miei de Curte. La Bobotează, „3,2 nisfiele părintelui latin ei-au venit cu cruce“ și preoților ortodoxi. „La femei sărace ei-au

venit cu cruce". „Pentru 2 căftane la trusele sărbătorile, ce s'au îmbrăcat pe dum. Vel. Post., pe dum. Vel Spatar, cate 50 lei... 18. Pe iarba de pușcă, de s'au slobozitu tunuri la naștire Domnului i la sfeti Vasilii i la botezul Domnului; 1777, Ghen. 12“

4. „Cumuniile“ : Comisul Matei Cantacuzino („Cant.“) : Mitropolitului, o „basmă cu fir“ : „supt picioarele mirelui s'a miresii; 5, la cofeturi, parale adică : 2, o oacă cofeturi, 3 — parale... : un șlic samur pentru mire : o ștofă a doazi; 52, 60, 20 turalii la apă de spalat.“ Nunta lui C. Balș, Stolnic : „10, 60, 4 turalii parintelui Mitropolitului...“. Nunta Păh. Iordachi Balș, Nunta „Stolnicului Vasili Costachi i a Mării Sale Domniții Zoiții : 50 l. orți și parale ce s'au dat miresii : 500, ce s'au dat mirelui dar : 10 orți, ei-au luat gospod pentru baesis“ (1777; 12 Febr. : celelalte nunți sint în 1776).

f) „Alte cheltuieli“ : „Ce s'au dat Sfinții Sale arhimandritului de Gălata, la cheltuiala drumului, mergând la Tarigrad; 1775, Iuni 15. 82. Pentru niște extracturi de matematică ei-au cumparat dascalul franțoz pentru trebuința Marii Sale beizadelilor; 1775, Iuli 4... 500. Cheltuiala ce s'au facut prin mâna becerului cu mesele ce s'au facutu Marii Sale eniaz Râpnin, întorcându-sa de la Tarigrad; 1776, Iuni 11... Pe topurile de masală, ei-au arsu în luna lui Iunii, câte 9 bani topul : la Curtea gospod, la Vladicenii la gospoia, la eleii, la Marie Sa Pașa... Pe giunătate de oacă ciară tare reșii, ce s'au triimis la Marie Sa Rumeli-Valisir. Zaimului venit cu Repnin, „115, 108. Pe 122 oacă cuia șindrila, câte 38 parale oca, ce s'au scos de la Brașov cu Ștati vtori pah., pentru bisărica de la târgul Vasluiului; 1776, Iuli 19... Pe topurile de masală ce s'au arsu la dumanmă; 1776, Sept. 5. Iarbă de pușcă ce s'au cumpărat și s'au slobozitu tunurile la dumanmă... 165. Pe 11 tomuri ce s'au cumpăratu pentru trebuința Mariilor Sale beizadelilor prin mâna dumnealui Hatman Iordachi Ghica : 1776, Sept. 23.“ Bani dați Domnului, „pentru gepfargiu“. „Legatul sânilor“ : Cămarii, „una greciască și una moldoveniască“ : a Vistieriei, „în care s'au închietu cifertul d'întai al așazarii și cifertul al doile a lui Avgost și slujba desatini“, a „tablilor cifertului d'întai și a cifertului al doile“, „pentru cîndica ce s'au facut, în care s'au trecut rufeturile“, „2.303.75. cheltuiala ce s'au facut cu mesile la munta Marii Sale Domniții Elenco și a Marii Sale Domniții Ruesandii... : 1776, Oct. 20... 344. cheltuiala ce s'au

făcut cu feşieurile i masalalile la nunta Mării Sale Domniîi: feşieuri, bombe, mortedi, 50 tunuri, un soare mare, o roata, 2 soare cu feşieuri cu numele gospod, 1 feşie cu stele, 1 feşie paramida, 1 parasol feşec, 4 oacă iarbă de puşcă pentru tunurile mari i cele mici, 1.100 topuri de masalale.. 55 nisfieli şi orţi ce s'au dat la gospod, la iangân... 76, 7 cheltuiala ce s'au făcut cu iarbă de puşcă de topuri de masalale, ce s'au arsu la nunta Mării Sale Domniîi Ruesandii...: 1776, Noem. 25... 109, ce s'au cheltuit prin mâna dumisale Pah. Iordachi Suciul în 8 zile ei au şezut dumneală vtori Logf. din ţara muntenească; 1776, Noem. 26... 12. Ce s'au cheltuit cu un stiagu ce s'au făcut noi unuî căpitan de Arnăuţi, ce s'au făcut acum: 1776, Dechm. 1." Topoare şi căngi la Hâtmanie şi Curte: „Bolnavilor de la spitalul de la Sfeti Spiridon, la zioa praznicului, mergându gospod acolo... Cu Dumitrachi Vataful a Mării Sale Alexandru-Vodă: 1776, Dechm. 15... La un ofiţer ei-au venit de la feldumarşal cu niste trebi; 1776, Dechm. 16... Laî Nicola Thalecô; 1777." Căngi şi topoare la Agie. „Ce s'au dat la un Tatar, cheltuiala pentru un ferman, ce i s'au dat ca să-l triacă la condică la mechemeli (*sic*)."

g) „Cheltuiala Visteriîi“. Total: 192 „pe o lună“.

Cheltuielile („datul“) fac, împreună, 623.547 l., 78 bani. Suma se repetă în greceşte şi o semnează boierii.

XXXIII.

Puţine lucruri îmi mai rămân de spus acum cu privire la registrele financiare ce ni s'au păstrat şi n'au fost până acum tipărite sau analizate.

Din Moldova, ni s'au mai conservat cele a caror descriere urmează:

a) Suma specificată a încasărilor pe anul 1803. Coprinde lista moşilor, cu proprietarii lor, după care vine însemnarea sumelor plătite de mazili, de ruptaşi, de ruptele de Vistierie, de „Jidovi, care plătesc pe toată luna“. Se înşiră la fiecare judeţ, tocmai la urmă, „breslele ce nu plătesc bir“, adică: „slujitorii isprăvniciei, postelnicii (*sic*) şi alţii cu carti“, preoţi şi diaconi, „slujitorii vorniceşti“, ciochi, seimeni, dărăbani şi alţi soldaţi, aprozi, fustaşi, copii de casă, alţi mici dregători de Curte, apari, beşlii, ş. a. De o parte se găsesse şi: „slugile fără de bir, scutiîi de cătră boeri, mănăstiri, schituri, giupănesa, Turci şi alţii“ (ms. 504 al Academiei);

b) O condieă mică și foarte rău scrisă, „de toate tocmelile și daturile slujătorilor ce sânt de aici de în Iași”. Ea cuprinde anii 1822—1831 (ms. 419 al Academiei).

Din Țara-Românească s'a conservat apoi un număr de registre, foarte îngrijit compuse, care dau numele contribuabililor cu privilegii, cu „hrisoave” sau drepturi de clasă. Ele se întind asupra anilor critici 1820—21, și cercetătorul revoluției întâmplate atunci pe pământul nostru, și apoi săvârșite chiar de ai noștri, ar găsi aici elemente pentru biografia unuia sau a altuia dintre cei ce au fost amestecați în tulburări.

Sînt acestea:

1. „Mătei de toate numele mazililor, breslașilor țărăi, alcătuită pe județe, i cu banii răspunderii lor pe „tetraminiile” Septembrie—Decembre 1820 (ms. 246 al Academiei) și pe Ianuar—April 1821 (ms. 358 *ibid.*). În 1821, socoteala ultimă e de : „7.197,60 maziliri” și „338,60 breslași”.

2. „Mătei de numele tuturor ruptașilor orașelor țării, alcătuită pe orașele giudețelor, i cu banii datoriei răspunderii lor pe „tetraminia”, singură pastrată, Ianuar—April 1821, (ms. 247 *ibid.*).

3) „Mătei de numele tuturor companiilor țărăi, alcătuită pe giudețe și orașă, i cu banii datoriei lor, pe tetraminiile” : Septembrie—Decembre 1820 (ms. 245 *ibid.*) și Ianuar—April 1821 (ms. 248 *ibid.*).

La 1820 se arată datoria companiilor ca egală cu 31.680,1021., pe linga : 57.485,117, a mazililor și breslașilor, și 31.680,102, a ruptașilor.

Dar însemnătatea acestor două condiei e că ne dă toate numele breslelor sau companiilor, după un termen austriac, cunoscut în Oltenia și la Brașov, și a *companiștilor* sau breslașilor.

Acastă parte din condiei a fost, de altmintrele, reproducă de V. A. Urechia, în *Analele Academiei Române*, IX.

XXIV.

Cele mai vechi documente cu privire la afacerile financiare ale Moldovei se păstrează la Academia Română. între hîrtiile rămase de la Petru Șchiopul, și le-am tipărit în volumul XI din colecția Hurmuzaki. Vin pe urmă cite-va pagini din socotelile lui Gheorghe Ștefan, pe care le dau în Studii și Documente, IV. După dîsele până foarte

târziu, nu se mai găsește nimic, și aici n'avem, ca pentru Țara-Românească, o condică întreagă cuprinzând pe mai mulți ani sămile principatului, precum e Condica lui Brincoveanu¹.

Numai pentru anul 1706, pentru o parte din acest an, împlinirea a făcut să se pastreze o socoteală, între actele, ajunse și ele la Academie, ale celui ce se îngrija de Vistierie atunci, Vistierul nepolitic, sau al doilea Vistier, Ștefan Luca. Pentru raritatea ei, reproducem această scurtă însemnare de cheltuieli de acum două sute de ani²:

„Sama dumisale Ștefan Luca vtori Vistier, ei-au cheltuit la Visterii, precum serie mai gios lunile, lt 7214, Av. 3.

1.204 ughî, 13 pt. [polturaci] face ce s'au cheltuit la Ghenarie.

1.494 ughî i pt. plo] face cheltuiala lui Aprilie.

1.506 ughî, 18 p. face cheltuiala lui Iulie.

3.755 ughî, 19 polt. pol, cuprindu aceste 3 luni ce au cheltuit pe zi dumnealui Vtori Vistier.

Ce au luat Vtori Vistier din cheltuiala ce serie mai sus.

970 ughî, 4 p. pol din hârtie.

915 ughî, 6 p. den poelon bariiamlăcului.

300 ughî din rupta cîvertului d'întăi a Iaș.

30 ughî din cîvertul d'întăi a Falciiu.

200 ughî au mai luat și din cîvertul întai a Iaș.

2.415 ughî pol fac luari din cheltuială; și ramani soma: 1.347 pol.”

XXV.

Din socotelile Vistieriei muntene găsește iarăși câteva rase risipite: unele din 1761, mai multe din 1763, iar din 1767 unul singur.

Iată cheltuiala unui stegar din oastea nominală, din trupele de poliție ale Fanarioților celei de-a doua jumătăți a secolului.

„1761, Fev. 24 d. Socoteala lui Gheorghe stegar, de bani săptămănilor, cât au fost asupra lui, cum arată anume... Pentru cheresteaoa ce au cumparat și s'au adus in Curte... Cheltuiala cioclilor, afara din tl. 19, ce sânt cheltuiți de Tudor căpitanul Pitea... Preda căpitanul... Ioan căpitanul de ciocli... Neculiță i Tudorachi, vatamani. [Și alți capitanii și vatamani.] *Gheorghe stegar agese*¹.”

1. Tipărită de Aricescu, in *Revista istorică a Arhivelor Statului*.

2. Bibl. Ac. Rom., între documente.

1. Bibl. Ac. Rom., doc. 113 XI.

Altă socoteală militară, din aceeași zi, de la același:
„Rămașița ce au rămas căpitani i călăreți, vătămani din săptămână, cum arată, Fevruarie 24 d. 1761... Petre Catana, călăreț... Stroe călăreț... Cînaș Spătărese... Biv Cînaș Spătărese... 20 tl. la maldăr, la iarbă de pușcă, la aducerea steagului^{2,4}”

Capitanul de dorobanți înseamnă tot în luna lui Fevruar 1761³:

„Socoteala dumsale căpitanelui za dorobanți, de cîvertu lui Septemvrie, cum a dat; Fevruarie 26. 1761. 1.995 tl., 49 bani vechi: toată sama Visteriei, după suma dajdii mucearelului, iar noi fac tl. 2.194 pol, 24 bani. Dentr'aceștia... Dat la dumnealui Vel Aga, de i-au dat la dumnealui Stolnicul Mieșunesen... Emelieul dumnealui doftorului... Leafa Marioarii (sic)... Bani minzilgiilor... Zapeii miei ot dumnealui Vel Agă... Zapeii ot dumnealui Vel Spătar... Birul lui Sau masalagiu... Eextractul ce s'au dat în Visterie...”

În 1763 se face o schimbare a Domnului muntean, și astfel se aduseră cheltuelile neobișnuite care urmează¹:

1. „Foae pentru tain, ce s'au dat la omenii împărătești i la mehteri, afara din 30 de zile, ce li s'au dat la Chiucinechioiu, cum arată anume 1763. Mai 30².”

La un sangeaciar... La iamacul lui... La 2 peici... La iamacul lui... La han-ahardisă... La doi iamacii... La doi divan-ceauși... La sluga lor... La doi capigi... La un iamac... La altu iamac al capigiilor... La Mehter-Baş[a]... La sluga lui... La Zornazan-Baş[a]... La 3 zurnagii... La nagarazan-bașa... La doi nagaragii... La daulgi-bașa... La 5 daulgi... La zilgi-bașa... La altu zilgiu... La borozan-bașa... La 3 borozani... Dumneata Vel Vistier să dai. [Pecete cu „Io Co... V.” = Io Constantin Voievod Racoviță, și anul 1763].

2. „Dumneata Vel Vistier. Să dai tl. 2, adecă doi, la acest Lipean, ce merge cu trebi până la Foeșani, pentru chețuiala lui; și pecethuita Domnii Meale va fi de seama. Mai 31 dni, 1763.

3. „Dumneata Vel Vistier. Să dai tl. 500, adecă cinci sute, la Thoma Armaș, pentru chețuiala dumnealui Schimnă-Agasa, și pecethuita Domnii Mele va fi de seama. Ian. 23 d.”

2. *Ibid.*, doc. 109 XL.

3. *Ibid.*, doc. 110 XL.

1. V. Iorga, *Doc. priv. la familia Callimachi*, pp. 20—1.

2. Și aceste documente și cele următoare se află la Bibl. Ac. Rom. la data lor.

4. „Dumneata Vel Vistier. Să dai tl. 500, adică cinci sute, la Toma Armaş, pentru cheltuiala Mării Sale Schim-
[ni]-Aga, şi pecetluita Domnii Mele va fi de seamă. Iunie 6, 1763.”

5. „Dumneata Vel Vistier. Să dai tl. 500, adică cinci sute, la Toma Armaş, pentru cheltuiala dumnealui Schimni-Agasi; pecetluita Domnii Mele va fi de seamă; Iuli 7 dni, 1763.”

6. „Dumneata Vel Vistier. Să dai tl. 2.500, adică două mii cinci sute, lui Tanasie Becer, pentru mutpac Domnii Mele aleal-hesap, de la Maiu în 18 pînă la sfîrşitul lui Avgust; şi pecetluita Domnii Mele va fi dea seamă. Av. 26 1763.”

7. Constantin Dudescu Vel Ban şi alţi doi-trei boieri declară că au luat 5.000 de taleri de la „dumnealui prea-cîstitul Capigi-başa Ali-Aga Ibrail-Nazâr” pe timp de şaiszeci de zile, cînd îi va da „toţi deplin şi cu mulţămintă;” 24 Maiu 1763.

8. „Foae pentru cheltuiala mosafirilor de luna lui Iunie, cum arată; 1763, Iulie.

211 tl. Cheltuiala dum. Taingi-Başa al Mării Sale Hanului şi al Mării Sale Seraoscheroltan (?) cu 14 omeni, pînă 25 de zile, pînă zi câte tl. 8, cu tl. 11, pentru 4 oca cafea ce i s'au dat... Lui Hagi-Abmet vezir-ciohodar, ce au venit pentru Davacu... Cheltuiala doftorului Mării Sale Hanului, cu 3 omeni... Cheltuiala lui Mehmet-Aga, fiul dumnealui Arabat-Calesa, ce au venit pentru havalea, cu 3 ciohodari... 60. Pentru toiagul Portării, ce s'au făcut... Dumneata Vel Vistier să-i dai.”

9. „Leafa salahorilor ce s'au trimis la cetatea Calburun, 1763, Iul. 14 dn., taleri 1.200, leafa la 200 salahori cazaci, pe 2 luni... 40 leafa la 2 zapei... Plata la 2 cară... Leafa dumnisale Ionită Pitar, Sărdar, pe 2 luni... Dum. Vel Vistier să-i dai.”

În sfîrşit, din 6 Novembre 1767, e sinetul grec prin care un Ivan zaraful mărturiseşte că biv Banul Dudescu a dat împrumut Vistieriei cinci sute de lei.

Ar mai fi de analizat în această despărţire preţioasa Condică a lui Constantin Mavrocordat, dar acestea vroim a-i consacra un studiu special.

B. Porunci turceşti din veacul al XVI-lea către Domniî noştri.

Prin îngrijirea lezaţiei române din Constantinopol se copie şi se traduce, dintr'un registru al Porţii, acte privi-

toare la relațiile noastre cu Turcii: nu relațiile de război, care încetează de la o vreme, pentru ca să se ivească iarăși numai cu prilejul unei răscoale, nici accidentele prefacerii Domniilor, ci fapte măruate, de toate zilele, din acelea care, adunându-și la un loc neînsemnătatea, alcătuiesc o istorie de o mai mare însemnătate și de un interes mai puternic decât cronologia stăpînirilor sau fastele luptelor. Prin aceste izvoare, se poate de curînd la lumină, se lămurește multe puncte esențiale din situația noastră față de Puterea suzerană, și se îndreaptă o sumă de păreri greșite cu privire la purtarea pe care au avut-o circuliții turci, fără deosebire de timp, față de țerile tributare.

Cele mai multe din aceste porunci ale Sultanilor sau Vizirilor—căci așa sînt toate—aparțin secolului al XVI-lea, celei de a doua jumătăți, și în special întăielor două decenii dintr'însa, Domnilor din neamul Lăpușnenilor în Moldova, iar în Țara-Romînească urmașilor din singele lui Mireea Ciobanul. Pentru veacul al XVII-lea nu e mai mult de cit un act izolat, iar pentru al XVIII-lea, de și avem aici știri însemnate, ele sînt cuprinse într'un mic număr de porunci.

La tipărirea în întregime a acestor piese, încărcate de greoaia și înflorita retorică orientală, nu e de gîndit nici aici, nici, dacă se va proceda cu măsură și pricepere, în altă parte. Prefacerea lor în scurte regeste, resumate se impune.

E ceea ce facem aici, adunînd aetele, nu după data lor, ci după cuprins; ceea ce înlocuiește în oare care măsură și tabla alfabetică, pe care nu o putem da într'o lucrare ca aceasta.

1.

Hotare și afaceri de hotare.

1558, Octombrie. Ordin către beglerbegul de Timișoara pentru ca să ajute pe Mireea-Vodă împotriva pribegilor. — Ordin ca să se oprească navalirea pribegilor.

Mart 1560. Către cadiul de Akkerman, pentru că niște hoși de lingă Bender au pradat Moldova: unul din Varîița și doi din Bender chiar ieau 14 cai, 16 boi ai surorii Domnului. Sa se cerceteze.

April 1560. Către Domnul Moldovei, care a spus că țeranii din Agi-dah și alte două sate, și din Dobrogea, nu dau, în Moldova, goștina pentru vitele lor aduse din Tur-

cia, ce pase în principat, și refuză și dijma pentru recolta ce fac pe acest pământ străin. Se întăresc ordine anterioare. — Către același, care scrisese cerind voie pentru negustori de a trece la Moscova prin posesiile Hanului.

Maiu 1560. Către Domnul Moldovei, pentru tulburări provocate la hotare de Poloni. Se îngăduie Domnului să răspundă prin ostilități, răzimirându-se și pe ajutorul Muntenilor. — Către Domnul muntean. Cel din Moldova scrisese că hoții din Silistra, Măcin și Isaceea, uniți cu Greci și Arnăuți, cu Munteni, năvălese în ținutul Chiliei, unde se fac stăpâni, gonind pe locuitori; s'ar fi făcut în zădar plingeri în Țara-Românească. Să cerceteze. — Către beiu! Silistrei, pentru a opri pe pribegii munteni ce au mers la Silistra și Brăila.

Iulie 1560. Către beiu! de Nicopole și doi cadii, pentru că Domnul muntean se plinsese de năvaliri de peste Dunăre.

August 1560. Către Domnul muntean, care scrisese despre pribegii ce se adăpostesc la Brăila și Silistra. Sinanbeg din acest din urmă oraș spune că erau numai vre-o 340 prinși, și între ei doi cari renegase de mult. — Către cadiul de Ruseiuc. Petru-Vodă scrisese că hotarele Giurgiului au fost cötropite de nazir. Aceste hotare fusese stabilite de Ahmed de Nicopol: să fie respectate. — Către beiu! Silistrei, care scrisese despre răscoala unor boieri munteni adăpostiți la Silistra și Brăila. Dintre ei vr'o zece ar fi închiși, în cea d'întăiu cetate: unul e „Balusu,” pribeg de vre-o șase ani, renegat; alții de trei ani numai, din cauza lui Mireea Ciobanul. Și la Hirșova e un pribeg renegat. — Către cadiul de Tîrnova. Petru-Vodă are un loc pustiu lângă un sat care e feudă a lui Rustan-Pașa: i se dă voie a-l coloniza cu cei ce au arătat această dorință.

Octombre 1560. Către cadiul de Alagea-Hisar, pentru oprirea de pribegii munteni în Silistra și Brăila: unul, Bagia (Balș), e pribeg de șase ani din Moldova și a trecut la legea turcească; alții de acum trei ani, fugari de frică să nu fie uciși de Mireea-Vodă, care, la venirea lui în Scaun, tăiasse rudele unui Ilie, ce trece la Hirșova și se turcește. Să cerceteze dacă sint vechi renegați printre ei. — Către Domnul muntean. A dat cherestea pentru dregerea Giurgiului: s'a și sfîrșit lucrul. Fugarii moldoveni se află la Silistra: a dat ordin să fie uciși.

Maiu 1565. Certe pentru sate între Moldova și Turcii din Akkerman: lupte sîngeroase cu oamenii din Lăpușua.

Septembre-Octombre 1567. Pentru dușmanii ce s'ar fi ivit lângă Akkerman.

Novembre 1567. Către cadii de Nicopol și Tirnova. Domnul muntean s'a plins de prădaciuni de la „Melnik“ și Giurgiu, de unde se ieau cai și boi: să se facă cercetare și, dacă vinovatul e un spahi, să fie închis.—Către „Mehmed-Han“. A scris că la bileiul din Rus-Bazari (Rusciuc) o ceată de vre-o două sute de Ieniceri, Spahii și țeranii au ucis mai mulți Români. Să vadă dacă-s Ieniceri sau Spahii, și să judece.

Decembre 1567. Pentru emigrarea în Ungaria a Românilor din Serbia, de supt Ali-beg de Semendria.

Mart 1568. Către beii de Siliștra. Pentru răuua purtare a lui Hasan de Bender, la care se află „fiul Voievodului Ștefan din Moldova, care s'a convertit la islamism“ și a fost vindut apoi cu 8.000 de galbeni, în Polonia. Domnul îl oprește: să se facă cercetare.—Către begul de Akkerman. Pentru certe de hotare cu Domnul Moldovei la Bender. El pretinde că nu-s pietre de hotare; să întrebe pe bătrînii. „După mărturiile lor, hotarul lui Ferhad Ceaus ar fi acesta: linia, plecînd din malul Bicului, ar merge spre Vadul Iurdii pentru a trece de acolo la Geamene, și de la Geamene la Feriste Iurdii și, suindu-se de acolo la punctul Alarika, ar merge supt dealurile vechiului Behan, pentru ca să ajungă la sălașul Românilor din Botna și Medemieli. Ea s'ar prelungi apoi la Ciatal-Iuiuc, pentru a se îndrepta pe urmă spre izvorul Babagi; de acolo spre Bosine și de-a lungul drumului mare ce vine din Akkerman, ce-l lasă la dreapta, la dealul de la izvorul Pircălabului. Ar urmă de acolo către lacul Voecordina, trecînd după Botna și Cabarnica, pentru ca să ajungă la Nistru.“ În aceste părți nu e nici umbră de cultura și viață.

Iunie 1568. Ordin către cadiul din Rusciuc să dea Domnului muntean niște creștini la sosirea lor acolo. — Către begul din Akkerman, pentru Tatarii ce pradă, împotriva poruncilor, în Polonia.

Iunie 1568. Către begul de Akkerman. Domnul Moldovei se plinge că begul a încăleat niște pășuni: să nu se treacă hotarul ce s'a făcut.—Către Domnul Moldovei, pentru Polonii, în număr de două sute, ce au pradat două sate, luînd turme.

August 1568. Către Domnul muntean Alexandru-Vodă: pentru țiganii din țară, cari trec la Rusciuc și aiurea, așa în căt se întîmplă a se despărți aceiași familie: se vor

restitui. Se serie în această privință și cadiului din Ruscie. — Către beiul din Akkerman. Domnul Moldovei se plinge că, după îndemnul beiului din Bender, el comite abuzuri: cel d'întăiu venit în Moldova se dă drept fugar de la dinșii.

Noembre 1568. Către Domnul muntean. Raiele din Vidin și de aiurea vin în țară. În schimb pentru haraciul lor, pe care-l pierde Turcii, se adaug „400.000 de aspri la tributul anual al Țerii-Românești.“

Noembre 1731. Către Grigore-Vodă, Domn al Țerii-Românești, care arătase că Turcii ce pase turme la el, nu dau oieritul: 8 aspri de cap de oaie. Să se dea.

1733. Răspuns la plingerile aceluiași, care spusese că Turcii din cetăți usurpă pământuri, iaș turme de cai, de oi etc., nu dau dările cuvenite, trag asupra dijmașilor domnești trimiși să strângă banii, precum s'a făcut la Zimnicea.

1734. Răspuns la plingerile aceluiași, că Turcii din cetăți fac procese zădarnice, execută hotărârile cu mumbașiri, a-trag locuitorii la dinșii, etc.

Și lui Mihaî Racoviță i se serie pentru *casabele* făcute de Ienicerii, cu toate desele opriri, pentru aducerea cu de-a sila a locuitorilor acolo, spre vânzarea lor.

1740. Către Constantin-Vodă Mavrocordat, Domnul muntean, pentru usurparea de Ieniceri a satului Bahna, pierdut ast-fel pentru Vistierie.

Iulie 1743. Către Mihaî Racoviță, Domn muntean, care se plinsese că locuitorii din raiele nu-i dau vâcărit, și arătase că a găsit o poruncă de plată din anul Hegirei 1155. Se înseamnă acolo: „Ierbărit dat primăvara 24 de aspri de bou și cal, și 8 aspri de oaie, vâcărit de dat iarna, pentru iernatec, 60 de aspri, și oierit 8 aspri.“

Februar 1776. Către Grigore-Vodă al Moldovei: Să dea înapoi fugarii munteni veniți la el în timpul războiului. Un ast-fel de ordin se dase și în 1719—1788.—Se anunță lui Constantin Mavrocordat, Domn muntean, că satele de lingă Fetislan, sint scutite de tribut pe trei ani de zile pentru serviciile ce au adus.

2.

Afaceri de negoț și furnituri.

April 1560. Către Domnul muntean. Să se trimeată la Constantinopol, cu inventariu, averea negustorilor turci

morți în țară. Dacă sînt turme, să se vîndă prin cadiul de Nicopol.—Către Hanul. Domnul Moldovei serie că, pentru tribut, oamenii săi mergeau la Moscova și se întorceau cu blăni și „dinți de pește”. Fiind opriți acum de Poloni, să-î lese el a trece pe la dinsul.

April 1560. Către Domnul Moldovei, pentru că Turcii vecini n'au cumpărat provisiile la Oceaov din cauză că Tatarii au prădat Moldova.

Maiu 1560. Către Beiu de Silistra. Un Stati trimite supt Mircea bani ca să se schimbe, dar Domnul îi iea și-î spînzură oamenii. Să cerceteze.

Iulie 1560. Către directorul apalturilor Silistreii, zaimul Mehemed Celebi, pentru lucrările de întăritură la Oceaov. Domnul Moldovei avea poruncă să dea lemne, dar foametea face să nu se găsească provisiile. Domnul și vecinul său muntean arată că au dat la Constantinopol tot orzul din grîinare, că recolta nouă e arsă de căldură și că lipsese și vitele. Așa înceit nu poate da „nici un grăunte și nici un ban”. Sultanul se invoiește a se zăbovi contribuția.

August 1560 Către cadii de la Constantinopol pînă la Dunăre. Gelepii ce duceau din principate vite la Constantinopol sînt opriți de dinșii, ce pretind că dreptul l-ar avea „gelepii înseriși și autorisați, și nu cei din bunul lor plac”; să nu se facă, ci să se trimeată la Poartă oile „chivirgie” și „araman” și negustorii de boi.

Septembre. Să ajute Domnul Moldovei pe gelepii ce vin pentru a cumpăra peșin oi și boi, „fără a supăra pe raiile”. El se scuza că nu poate da alt orz în locul celui înecat, pentru că țara o în lipsă.—Către Petru-Vodă pentru omul gelepului Stati, spînzurat de Mircea-Vodă.

Novembre 1560. Să dea Domnul Moldovei cai unor curieri.

Novembre 1560. Se ordonă Domnului muntean că, dacă are turme, să le vîndă prin cadiul de Nicopol. Se îngăduie a trece pe la Hanul, pentru că în Polonia ei sînt supărați, negustorii moldoveni ce mergeau la Moscova pentru blănurile și „dinți de pește”, ce se cereau spre a se face dar Sultanului.

Decembre 1564. Pentru negustorul domnesc al Moldovei, Drăgan, trimis în Moscovia și care e la Lemberg.

April 1565. Către Domnul Moldovei, care nu putuse da orzul la Chilia, nefiind corăbiu mari. Să trimeată neapărat 50.000 de chile pentru grajdurile împărătești, celelalte 50.000 „ca în anul trecut”: la Belgrad, pe Dunăre.

April 1566. Către Domnul Moldovei. „La suirea ta pe tron, îți scrisesem să trimiți pe fiice an din Moldova la

Constantinopol 12.000 de boi pentru hrana capitalei. Acum să dea câte o mie de boi pe lună, „ca și oile“. El vor fi vinduți cu „un oarecare câștig pentru proprietari“.

6 April 1565. Către Domnul muntean: să cerceteze a-facerea de trădare a unui locuitor din Salonic, așezat în țară.

Maiu 1566. Către Domnul Moldovei. I se poruncise a imbarca pentru Constantinopol 80.000 de chile de orz din cele 100.000 cerute; restul să se plătească, cu 6 aspri chila, la Belgrad.

28 Maiu 1566. Către Munteni: să dea 100.000 de chile de cereale.

29 Maiu 1566. Către Domnul Moldovei. Să dea pe mare la Constantinopol 80 din 200.000 de chile de orz, iar pentru rest să plătească bani la Belgrad.—Către al Terii-Românești. Să dea orz la Nicopol și 10.000 de aspri pentru lo-pătari.

Iunie 1568. Către deosebiți cadii din Rumelia: cînd trec turmele de oi din principate, destinate hrănirii Constanti-nopolei, gelepii le ieau în cale: ceia ce nu pot face decît cînd oile și caprele au fost cumpărate de ei cu bani. Către cadiul din Cernavoda, pentru că Petru-Vodă s'a plîns de un anume Mehomed, care, zicîndu-se a fi fost prădat de un sat, care-i iea 3.000 de chile de sare, o sută de vite mari și 10.000 de aspri, se răzbună. El iea lui Nicolae Armașul din Tirgoviște o mie de galbeni și douăzeci de stofe, ucide pe pîrcălab și alți locuitori creștini ai orașului; nu vrea să vie la Divan. Pretinzînd și datoriile mai vechi decît Domnia lui Mircea, Sultanul poruncește ca „fără or-din special de la dînsul, să nu se cerceteze fapte mai vechi decît cincisprezece ani“. Se atrage luarea aminte a Dom-nului Moldovei că „exportul din Moldova și Dobrogea în Polonia și alte țeri creștine, de oi și boi, fiind oprit, ordine categorice au fost adresate tatălui tău“ și totuși exportul nu conținește.—Către același, ca să lase pe beiful de Caffa să-i cumpere în țară cai cu prețul curent.

Septembre 1568. Pentru Rahtivan, însărcinat să cum-pere în Țara-Românească, pe banii ai Sultanului, cai. Dom-nul îi dă 100.000 de aspri ca dar, 50 de cai pentru Sultan. Trece și în Moldova pentru cai. În lipsă, fiind scos Dom-nul, darurile se pierd, și vechiul Domn dă vina pe cel nou. Domnului Moldovei: să dea 800 de cai beifului de Caffa în primăvară: „prețul cailor se va socoti și totalul se va scoate din suma tributului“.

Octombre 1568. Către Domnul Moldovei: ca să dea grîu

la Tomarova (Renî), trupelor turcești de la Caffa. — Către Domnul muntean. Evreii vin în țară de împrumută sătenilor cu dobânzi mari, ce nu pot plăti, — încă de pe vremea lui Petru-Vodă. Contra datornicilor cer sprijinul cîrmuirii. „Sărăci“ sînt siliți a împrumuta de la ei. Așa „s'a săvîrșit ruina populației sărace de la țară. Spui că Evreii se deosebese esențial de ceilalți locuitori pentru că ieau prin camătă singele raielelor și, unde merg, fac mii de supărări supt cuvînt de bani“.

20 Februar 1572. Către Domnul muntean: să nu dea săii exploatatorilor, ei numai cu vine cu firman imperial.

1729. Oprire absolută pentru Domnul muntean Nicolae Mavrocordat de a vinde Nemților grîu, orz, etc.

Iunie—Iulie 1744. Către boierii munteni. Constantin Mavrocordat trebuia să-și ocupe Scaunul la 10 August 1744¹, deci Mihai-Vodă nu mai avea venituri de luat. Altfel faceo Stavrachii, care iea acele venituri anticipat: precum albinașul, al cărui termen e în August.

Iulie 1763. „Mierca, ceara, untul, grăsimea, lina, carnea-păstramă, pieile, ș. a.“ din principate și Rumelia se cumpărau odată pentru Constantinopol. De cîtva timp, creștinii și Evreii le duc „în Polonia, Ungaria, Austria, Veneția, Ragusa“, și vînd pentru 5—6 galbeni de cap țerilor dușmane cantități mari de animale. Nu mai e aproape de loc ceară pentru moschei, palatele imperiale, pentru amiralitate și particulari. Cadiul de Constantinopol a dat o plîngere, care a adus iradeaua din 1164, dar s'a uitat. Acum se oprește aspru. din noi, orî-ce export.

Maiu 1787. Către Domnul muntean. S'au făcut fabricii de tabac în principate, vînzîndu-se produsul lor cu șese parale oca. Rușii cumpără mult de acesta și-l duc la Constantinopol, unde fiseul imperial ofera 10 de parale. Dar Rușii pretind că au dat 20. În acest chip nu se vînd pe an 25.000 de oca de către Turci.

Septembre 1787. Gelepîi palatului ieau pe an în Țara-Românească 40.000 de oi pentru aprovizionarea Curții, a Seraiului din Galata, a ogeacului Ienicerilor, a gardei, a gebegiilor, topeilor, ș. a. O singură oaie să nu lipsească din numărul cerut.

1. Fusese numit pe trei ani, până pe la 10 Iunie 1747.

3.

Afaceri mai mult politice.

1536. Către Domnul Moldovei. Lângă Chilia se ivese hoții, ce pradă în Rumelia. S'a dat ordin beilului Silistrei să-i dea șeicii din Chilia și Brăila pentru a-i prinde. Să armeze și el vasele de război de la Galați. Să mai dea, prin Silistra, beglerbegului de Timișoara 5.000 de oameni.

Octombrie 1558. Către Domnul muntean. Aflindu-se de moartea tatălui său, el a fost numit. I se trimite steagul prin al doilea Imbrohor¹.—Pentru o plingere din Ilirsova, că, cerindu-se lui Mircea-Vodă a trimite orz la Brăila, Români aceștia l-au lăsat în drum, auzind de moartea Domnului.

Ianuar 1560. Ordine împărătești pentru o selavă a răposatului „Mehmed-bei de Silistra, care era unul din fiii Domnului Moldovei, trecut la Islamism“.

Februar 1560. Pentru hoții din Varnița: Pașa de Cetatea-Albă vrea să-i ducă la Ismail, care fusese dărimat.

Mart 1560. Către beglerbegul de Timișoara, pentru că „fiul regelui“, adevărat principele Ardealului, e pîrît că stă în legătură cu Nemții și oprește pe negustorii din Turcia și din principate de a veni în țara lui.

Mart 1560. Pentru Noga, ce au venit flămînzî la Chilia, Cetatea-Albă, Tighinea, Ilirsova.

Maiu 1560. Către boierii munteni. La moartea lui Mircea-Vodă, „cîțiva tulburători au făcut tulburări în țară și au săvîrșit acte de violență în paguba raialelor“, dar au fost învinși. Să sprijine pe Domnul lor, cu brațul și sfatul, și să-i descopere dușmanii.

26 April 1566. Către Domnul Moldovei. Hanul s'a plîns că, viindu-i în ajutor, n'a vrut să-i dea tribul dublu, ci i-a oprit omul. „Tributul ce dai Hanatului după vechiul obicei și plățile la care însuși te-ai îndatorit.“

Mart 1568. Către boierii munteni: s'a dat voie Domnului lor „a veni la Poartă cu banii ce are a ne trimite“: ei să păzească buna orînduială în lipsa lui.—Către Domn: i s'a

1. Petru ceru ca Imbrohorul să rămîie în timpul tulburărilor. El arată (Novembre) că sînt trei cete de dușmani: una a regelui Ștefan (Ardeleanii), alta a lui „Plademahart“, a treia a lui Patranderash“. El preste pe principele ardelean că nu va da tributul.—Se trimite un Ceaș în cercetare, și cu acest prilej Sultanul se exprimă ast-fel despre Țara-Românească: „pămînt cucerit de sabia mea atot puternică“, „raielele mele tributare, ca și celelalte din Împărăție“.

dat voia cerută. Va veghia asupra țerii lui, Devlet Ghiraî Hanul.

Mart 1568. Către Bogdan-Vodă. „Din vechi timpuri, e sigur că, de câte ori locul de Voevod a fost dat cuiva prin favoarea împărătească, a trebuit să dea ca dar 300 de galbeni nișangîilor, 250 de galbeni lui Reiz-el-Chitab și 50 de galbeni grefierilor Divanului împărătesc”: să dea și el. — Către același: tatăl său fusese numit pentru servicii, și boierii îl cer acum pe dinsul. Sinan-Aga, capugibașa, va veni cu steagul. Să cîștige cu binele pe boieri și pîrcălăbi.

April 1568. Către Domnul muntean. Alexandru-Vodă a murit și în loc e numit, prin steag, fiul său Bogdan. „Moldova ca și Țara-Românească făcînd parte din teritoriul Imperiului, cucerite de armele noastre biruitoare și locuitorii raielor fiind dintre supușii noștri ce dau haracii.” El și Hanul să ajute instalarea vecinului, ca și Mehemed de Nicopol. — Către Bogdan-Vodă. „5.000 de galbeni trebuind a fi adauși la suma de bani ce se trimite pe an la Poarta mea,” să nu zăbovească. — Către Sinan-Aga, capugibașa: să meargă pentru a face o cercetare în Moldova.

Iunie 1568. Către cadii din cale, pentru tainul ce are a se da capugiilor ce vin cu Capugi-bașa Giafer și Domnul muntean. — Către Domnul Moldovei: să trimeată prin fratele său Petru șoimii și cei trei boieri ceruți. — Iulie 1568. Către Domnul muntean, pentru niște supuși ai săi, cari făcuse să sară în aer prăfăria. — Către cadiul din Rodos: să trimeată la Poartă pe Miloș și Petru, „frații Domnului muntean“.

August 1568. Să dea înapoi Domnul muntean doi băieți veniți cu Dimitrie fiul lui Stoica (Capugibașa-Oglu) odată cu Domnul. — Către cadiul de Cernavoda, pentru un Evreu al mazilului Petru-Vodă, care Evreu se întorsese fără voie la Nicopol cu șese care de bani și vase. — Către guvernatorul de Salonic: pentru un Evreu ce furase lucruri ale mazilului Petru-Vodă. — Către cadiul de Cernavoda, care să cerceteze pentru „creștinul anume Iani Vistierul, al lui Petru-Vodă mazilul”. — Septembrie 1568. Către Domnul muntean: să dea celui din Moldova pe pribegii ce trec pe la el, și cu scrisori de la Iovan cel prins în Rodos. — Către cadiul din Tirnova, ca să prindă pe Alacîco, capuchehaia lui Petru-Vodă. Alacîco fusese oprit într'un sat și se furase de la el o ladă cu peste 20.000 de aspri, patru cupe, cereei de argint, ș. a. Se găsește în adevăr: cupe, cereei, patru pungi cu 19.100 aspri, 133 de monede de aur, 134 de groși, 61¹/₂ groși și nasturi de argint. Să vadă dacă-s

ale lui aceste lucruri. — Către Domnul muntean. A primit acum ordinele pentru execuția lui „Keuréman“ și a fratelui său: ar fi liniște acum în țară.

August 1568. Către cadiul de Carnabad și Anchial, pentru „actul de hoție ce a suferit Doamna văduva Voevodului Mircea, fost Voevod muntean, cînd mergea la Constantinopol cu vre-o treizeci de negustori și alte persoane.“ După ce iese din Sadak și Nevaljica (*sic*), e oprită de Iani, capul satelor acestora. Se leagă negustorii, li se iea averea în aur, argint și bani, cît să poată duce cinci cai pînă la Anchial. Și țeranii fură atunci.

August 1568. Către Domnul Moldovei, care trimisese la Poartă șoimii și trei boieri: Hatmanul, „Ebzebere“ și Crăciun (Caracin). Domnul îi cere înapoi, avînd nevoie de sfatul lor în mișcarea pribegilor ce vin de la Nemți. Fratele nu-l poate trimite încă la Turci, căci mama sa e bolnavă. Să se aștepte pînă la noul tribut; ceia ce se admite.

8—22 Decembre 1786. Se anunță lui Alexandru-Vodă al Țerii-Românești că e strămutat în Moldova, în locul celui alt Alexandru Voevod.

TABLA DE MATERII

	Pag.
A. Registre de socoteli supt Fanarioți	3
Anii 1786	4
„ 1795—9, întâia	7
„ „ a doua	8
„ „ a treia	9
„ „ a patra	10
„ „ a cincea	11
„ „ a șescea	12
„ „ a șeptea	14
„ „ a opta	14
„ „ a noua	15
„ „ a zecea	16
„ „ a unsprezecea	17
„ „ a douăsprezecea	18
„ „ a trelsprezecea	19
„ „ a patrusprezecea	19
„ „ a cinsprezecea	20
„ 1798, Maiă	21
„ 1802—4 (Țara-Românească)	22
„ 1806	23
„ 1764	32
„ 1776	46
„ 1792	56
„ 1805—6	74
„ 1813—9: Socotelile lazaretului ciumii și casei răsurilor	87
„ 1818—23: Din notele Vistierului Ilie Kogălni- ceanu	113
„ 1822: (împrumutul)	117
„ „ (condica de venituri și cheltuieli)	121
„ 1825—6	142
„ Fragment de socoteli muntene: 1778, 1811—2 1777	158
„ Alte registre financiare	169
„ Socoteala moldovenească din 1706	171
„ Socoteli muntene din 1761, 1763, 1767	171
B. Porunci turcești din veacul al XVI-lea către Domnii noștri	173

*Partea a doua va cuprinde analiza condiceî lui Constantin Mavrocorda-
păstrată la Academia Română.*

